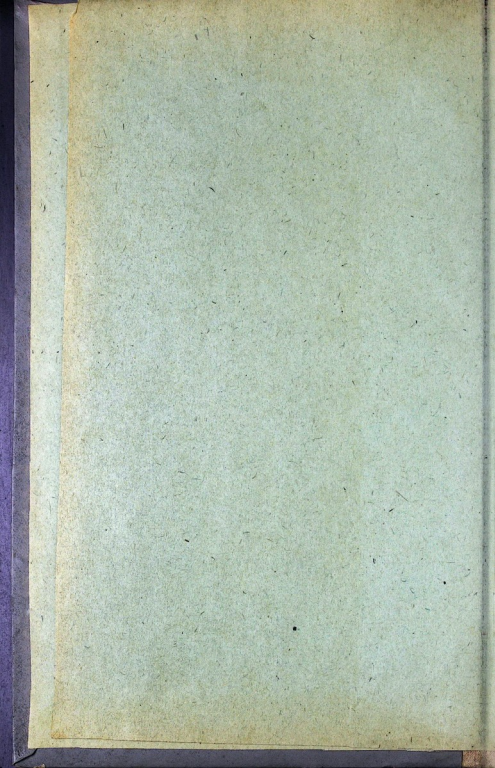
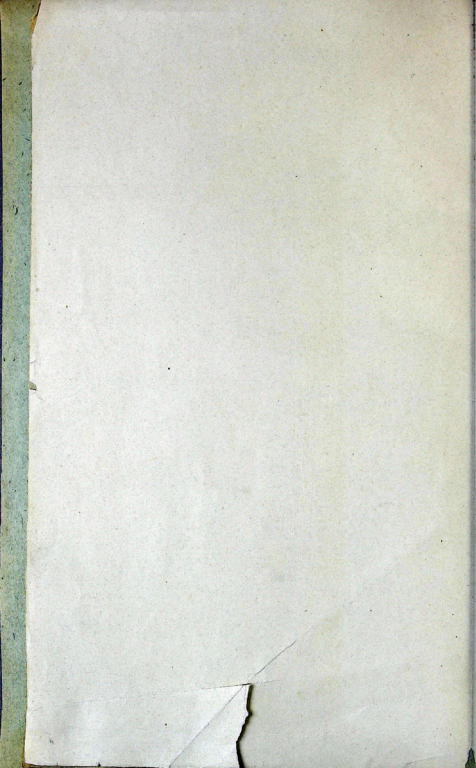
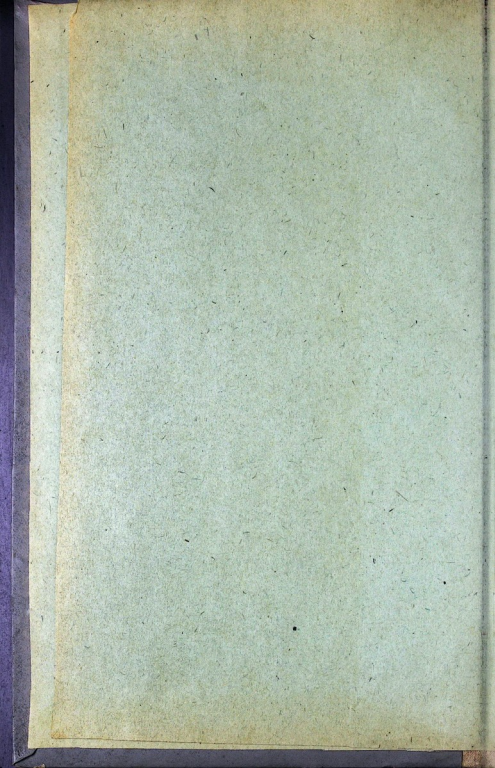

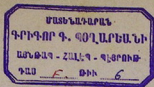
$$\leq u_3 u_4 u_5$$

Энэ үүсгэлтэйгээ хамт хууль-
чилуулах гэж бодож

f.

(3.4 E. Swarth)

(3.4 E. Swarth)

762

Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն

ՆՈՐ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ

Յ

Յ. (Գ. Թ.) Թարգմ. — Տես ԿԱՍՓԷ (Թ.):

Յ. (Գ. Մ.) — Տես ՄԵՐՄԵՐԵԱՆ, (Յ. Գ.):

Յ. (Կ. Ա.) — Յ. Մ. — Տես Առաջնորդ գրույցատրուրան անգղ. լեզուի:

Յ. Յ. Գ. — Տես Կայծակ շնորհաբանության:

Յ. (Ս.) — « Եղե՛լէ՛ի և Մոկարայեցոց զբերի յարարութեան խնդիրք »: Արարտա 1896, էջ 558: — « Մարգարէից զբերի անգղ. լեզուի զամուսնեան մէջ »: Անդ 1897, էջ 211:

Յ. Վ. Հ. — Տես ՀՈՒԱՍ (Յ. Վ.):

Յ. (Փ.) — « Աղբիւր աղագլխի արգեան պատմութեան. խմանակագրութեան Պետրոս Դի Սարգիս Գիլանեցի Քաղաքացոց բարրատու գրութ. Կոստան 1863, էջ 81, 181, 278, 662:

ՅԱԿՈՐ, ՅԱԿՈՐՈՍ, ՅԱԿՈՎՐ, ՅԱԿՈՎՐՈՍ. — ՅԱԿՈՐ ԱՊԱՔԵԱՒ, Եղբայր Տեան. — Տես Կոստանդնուպոլիս: — Դարձեալ Տաշեան, « Մայր ցուցակ » էջ 1121, հեռ:

ՅԱԿՈՐ արքեպիսկոպոս Պատրիարք Կ. Պոլսի. — Թուրք խրատական բանից առ ամենայն հոգեւոր առաջնորդ և ժողովրդապետ, ամենապատիւ տեան Յակոբոս Պատրիարքի Կոստանդնուպոլսի: Կ. Պոլսի, 1850?

— Բ. Եղի. Թուրք խրատական բանից առ ամենայն հոգեւոր առաջնորդ և առ համայն եկեղեցական դաս կարգադրաց, հովուաց եկեղեցւոյ և առ աշխարհիկ իշխանս և առ հասարակ բոլոր ժողովուրդս, հաւաքեալ ի սուրբ գրոց աշխատասիրութեամբ Տ. Յակոբայ արքեպիսկոպոսի և պատրիարքի մայրաքաղաքիս Կոստանդնուպոլսի: (Խառն ընդ զարաւ և ընդ յարաւարաւ): Բամի Տեան 1851, յունգար,

ի պատրիարքարանի ամենայն Հայոց ի Կոստանդնուպոլսի, ի խումբափու: Տաշեալ վերստին ի պարանի Յովհաննու Միւհեմետեան. 8^{»,} 44 էջ:

Փնծայ. Տես Ունտարանով ընգրկ Ունտարանովի, որոնց մասին տես Հայաստան 1851, Թ. 20-72, 23-75. — Տես դարձեալ Ս. (Մ. Տ.):

— Կանգակ ժիւղու դեմ. Կ. Պոլսի 1851, հոգեւ. 15:

« Յիսուսի Քրիստոսի մասայ... յայտարարութեան եղբի բոլոր հոգեւորական գաղափարաց » ժողովուրդաց և յանձնարից... չապախա՝ նարիկի՝ և սիւրսը չարչիլ ամենեւին ոչ յայտնի և ոչ զարանի... նայեալս ի գիտեանս և ի խոյժախ մեխանայ շնամեկ և ծառի, և կամ ոտքի վրայ խմել... 3, հեռ, տես Լուսնայ 1899, Ա. դիրք, էջ 219:

ՅԱԿՈՐ ԴՊԻՐ, Ճամճու որդի. — Տես Խրատանգիկան:

ՅԱԿՈՐ ԵՒԴՈՎԻԼՆԵՒԻ կամ ԹՈՒՄԹԵՆԵՒԻ. — « Տաղ վան կենաց մարդկան »: Բաղմակից 1865, էջ 208-211:

ՅԱԿՈՐ ԶԻՄԱՌԱՆԵՒ. — Տես ՅԱԿՈՐ ՆԱԽԱՆԵՒ:

Յակոր Էրլիխ, վկայ. — Տես ՀՈՒՄԵՆ (Ֆ.):

Յ-կոր ծանաղաւ. տես Յ-ա 1869, էջ 232, 278:

ՅԱԿՈՐ ԿԱՐՆԵՆԵՒ. — Տեղագիր վերին Հայոց, Յիսուսական ժիւ. դարու: (Հրատ.) Կ. Կոստանդնուպոլսի վաղարշապատ, պարան Մայր Աթոռայ Ս. Էջմիածնի, 1903. 8^{»,} 3-8 նախաբան. 9-61 բնագիր. 62-68 ծանօթ. 69-75 ցուցակ յատուկ անուանց:

Հրատարակէր Կ'րտ. « Գործիկ Եկեղեցի » տեղ Գեորգի որդի տեղ Յակոր Երիկ Կորեկի՝ Ա-

զրամ զապրիկ Հայոց Միաբան Ս. Աստուածածին եկեղեցու 13 շահումաները մեկ է. տարի է ժեյլ, դարձաւ և ներդրումը է գնացեր, որոնց ժամանակը ընկնում է 1692-1693 թվականի մէջ, թեև նորա գործը թուրք Հայոցի տնտեսական է, թույլ Արքայութի մէջ դատարան նշանաւոր անցնելի ներդրումներն էլ չի մտածում:

Նա չկամ է Սահմանի և Պարսից դատարանների մասին, որոնց նախքան 1686-ից մինչև 1640 թվականը, նորա քաղաքում են և պաշտօնի իրաւունքները, որոնց Արքայութի Հայոց եկեղեցի մէջ նշանաւորութիւն ունին, առաջին անգամ դատարան է եկեղեցիների խնայքը. նա դատարան է, որ 1629 թվականի Արքայութի կողմից Հայոցի Չէլեկի, որ սրբոցի մարտապետ էր, ինքը շատ նարաւան և քաղաքային մարդ. երեսուցի, թիւները դատարանի մասնակցի նա իւր կարողութեամբ մինչև նորա դրէր ազատից, թեև Արքայութեան ընդդէմ Հայոց շատ եկեղեցիներ են եղել, թույլ թուրք էլ անցել էին առկիներին ձեռքը, և գործի սրբոցի էլ անցել էին առկիներին և գործի և զայնպիսի էլ են, նախքան մեկն էր և մի առաջին գեղեցիկ եկեղեցի, որը մի անգամ է առան և տարւոր էր 2: Սահման Չէլեկի այդ անգամ գնաց և 1697 թվականի վերջերս եկեղեցին, առկի մարդ անցնելով և անց էր մի քանիսն ժամանակի կառուցանելով. շահումաներ և մարդուրը սիրով միարկաներ և անցնելի գործին, և բազում դրամի միջոցին է դրամա քաղաքային 2: եկեղեցին էր շատան Ս. Սահմանի. նորա մէջ ժամկետային շարժումներուց. մինչև 1692 թվականին, երբ կ. Պարսից առանձին նշանակել կրալ քրիստոնեաների գնդ:

Տեր Յակոբը դատարան է, որ 1651 թվականի Արքայութի կողմից մի մարդ Վանի անունով, որը մի ժամանակ պաշտօնի իրաւունք շատ զինք էր. Պարսից մարտական կրթութեամբ մեկ նարաւան անունով, Վանի պաշտօնի մէջ առկիներին մնաց իրաւունք թուրք իրաւունք. նորա իրաւունքային 1692 թվականի նշանակել էր, որ կ. Պարսից մէջ է մինչև առան եկեղեցի Հասանի և Հայոց շահումանի տակերին, և ի դրամա անկանց քրիստոնեաները՝ Սահմանային մինչև ի նմանակ և ի Սահմանային վանքին՝ սեւ գտակ նախապէս և գնակներ կառուցաւ սրբոցին 2:

Նախ այդ մարդը առկիներին նշանակել էր Արքայութի, որ ընդդէմ Ս. Սահմանային եկեղեցին առան և զինքին տրին. Աստուածատի Արքայութի Հայոց մնաց, որոնց այն ժամանակ ժողովարար անուն էին, ինչպէս միայն էր եկեղեցի թուրքի դարձրուցից դուրս, այն է Միաբան Ս. Աստուածածին եկեղեցին. որը մէջ 1658 թվականի հար 15 շահուման և 10 առկիներ: Յետոյ, երբ եկեղեցիների թիւն երկուս էր, շահումաների թիւն էր 30: թէ էրբ և ինչպէս կրաւ, որ նախ ինչպէս կրաւ շահուման, սեր Յակոբը չի քաղաքային:

Արքայութի Հայոց վանքին և վերաբերում սեր Յակոբի ներդրումները, թէ ինչպէս 1658 թվականի գործեր կառուցել են Միաբան Ս. Աստուածածին գործերն ու անկիները, ինչ կրթութեամբ եղել է վերաբերում սեր Յակոբի առկա շահումանի, թուրք եկեղեցիների ու անկիների մէջ, և թէ ինչպէս Աստուածածին է, որ ժամանակ գործերն անկի է առկա և գործեր գործարար շատ նախ թուրքին ինչպէս դատարան և քաղաքային առկա:

Արքայութի դատարանի դատարանի գեղեցիկներ սեր Յակոբը շատ զինք ան և նախապէս երկուս, մի անգամ միայն, երբ իւր սրբոցի սրբոցիներն էլ շահուման, որ Հայոցի, ինչպէս ժողովարար մարդ էր, ինչպէս նախապէս նախապէս են գտակ, նորա, դատարան և դատարան գործերին ընկանաւ վանքին:

Նա առան է, որ 1643 թվականի կ. Պարսից ուղարկուցի Արքայութի Պարսից անունով է մտածաւորային և քրիստոնեաների իրաւունք 2 մի մարդ, որին յանձնարարուցի Արքայութի թուրք իրաւունք երկրորդներն աշխարհային սեր: Պարսից և նորա զաւարտ և կառուց ժողովարար, և նախ մեկ և քաղք ի թուրքարարական զաւարտ 2: այդ դատարանից ու դատարանի նախքան իրաւունքի կողմիցի Վարդի, առան է սեր Յակոբը, և ինչպէս նախ ի շահուման, դատարան շահուման Մանեկ: թեև կրաւարարական երկրորդները (Սահմանային անկիներն մէջ երկուսն են շատ անգամ և ոչ միայն Վարդի, այլև միայն քրիստոնեաներ ժողովարար մէջ, անկիներ սեր Յակոբի դատարանական մէջ նորա այն է, որ կրաւարարականները զգուշ թեթեւութեամբ և դատարան ներքինին կամ նախ իւր ազատում է խորանցի:

Տեր Յակոբի տնտեսական շատ մասերը գեղեցիկ դատարաններն են զաւարտ եկեղեցիները զաւարտները թէ Արքայութի զաւարտ և թէ նորա իրաւունք զաւարտներն մէջ, ժամանակային և քրիստոնեաներ ժողովարար նախապէս և նախապէս կրաւարարական ժամանակ, երբ ի շահուման ու առաւելութեամբ, գաւառականութեամբ շահումաններն և նարաւանական դատարան, ժողովարարի իրաւունքական և գործարարական շահուման, կրաւարարական և անկիներ վարդարարական խորանցի, թեև, գաւառականութեամբ և դատարանական, եւ:

Տնտեսականութեամբ նախապէս անկի է նախապէս նախապէս կրաւարար (Վարդի), որին ժողովարար են և Արքայութի շահումաններն ու սրբոցիները, որոնք, առան է, և շատ թիւներն են և ոչ գեղեցիկ նախ կառուցել:

Յետոյ չէ թէ սեր Յակոբ մեկ և մի է առաւելութեամբ: ինչ անգամ է, որ անկի և Արքայութի զաւարտ մէջ Սայ Սահման կառուցելու, որի մեկ անուն էր ինչպէս, և է ինչպէս դատարան և զաւարտութեամբ նորա 2: այդ անկի է 1692 թվականից ու շատ շատ, որոնք նախ Յակոբի անկի այդ տարին է անկի անկի Սահման կառուցելու մարդ ինչպէս նախ. Նորա գաւառականութեամբ է, որ ընդդէմ Ս. Պարսից նորա մասին մանկ և Հայոց նախին ժամանակայիններն և Հայոցաներն աշխարհայինները:

Տեր Յակոբի ներդրում երկրորդ՝ Վերին Հայոց՝ ժեյլ, դարձաւ ինչպէս Արքայութի կառուցելու շահուման անկի 23 զաւարտ, որոնք են՝ 1, լուրի մար, 2, իսթանբուլ երկր, 3, Ղարալան, 4, ինչպէս, 5, ինչպէս երկր, 6, իսթանբուլ երկր, 7, Ղարալան երկր, 8, լուրի երկր, 9, կալիֆալան մար, 10, իսթանբուլ մար, 11, իսթանբուլ երկր, 12, Ղարալան մար, 13, իսթանբուլ մար, 14, Մարալան, 15, Վերին լուրի, 16, Ներքին լուրի, 17, Ղարալան, 18, լուրի լուրի, 19, Ղարալան, 20, Մարալան, 21, Արքայութի երկր, 22, Վարդի և 23 թվական 2:

Յետոյ. Ռաբանայ 1904, թ. 2 — լուրի 1904, թ. 1 — Մար 1908, թ. 12 (Ա. Վ. Ղ.)

ՅԱԿՈԲ ՄԵՐԿՆԱՅ ՀԱՅՐԱԳԵՏ. — Opera Sancti Jacobi Episcopi Nisibeni.

Այս նախապէս վերջ՝ որին նախապէս՝ կրաւարար և անկիներ:

Եւ Սրբոյ Հորի Մերոյ Յակոբայ Մերոյայ իրաւունքային Հայոց. Sancti Patris Nostri Jacobi Episcopi Nisibeni Sermones Cum praefatione, Notis, et Dissertatione de Aescetis Quae Omnia Nunc Primum In Lucem Prodeunt. Romae MDCLVI (1756). Typis Sacrae Con-

gregationis de Propaganda Fide, Superiorum Facultate ».

Այս նախաձեռն վերջ ընել 3 յառիճերն ընծաւ, յապարկին առ ընկերիկսն թիւ. յանձնադատ, պատմաբան Կարգիմովն՝ որ է հրատարակիչը, և ապա երկու վիպագիր յառիճերն, ընչպէս և կրկին յանձնադիր ապարկիւն. ապա ընել 9՝ ցանկը պիտի, երկու է՛. մինչև իսկ՝ որ է քակ 6 թուով՝ է՛նքը ինքնանորոշ յանկն: Ապա նաով, մայրիկ թառնածնեալ ինքնանորոշներ, և կր սկի յառնի, յառնաւորներ, երկինքն զերթով, ընել 32: Եւն 33 սուրբ Բարեբաղ զարքը նշարն և յառնեմն, յապառ յայնձնադիրներն, Մովսէս իսրայէլացի խոսքերն և Նորեկացիք, ընել 42: Եւն 43՝ սուրբ Բարեբաղ յառնաւոր նշ. և ըստ. ընել 46: Ապա նոր նախա յառնի զքով պաշտու. «Sancti Jacobi Episcopi Nisibeni Sermones»: Այս նախաձեռն վերջ ընել 1 սուր. յառնի ինկերով կր սկի զերթ, զնկով նախ սուրբ Վրթնանի ինչովոր առ սուրբ Բարեբ, զոր զերթուսն կր զրէ սուրբ Գրիգորի Լուսաւորչի, և ապա Ս. Բարեբաղ ճառքը ըստ. և նշ. ընել 106, որ է վերջ միջերարդ ճառի: Եւն 107 զառնաւ են միայն յառնեմն ծանօթութիւններ կամ ծանօթութիւններ վիշերարդ ճառի վրայ, որ է Բաղադա տեսնաւոր, ընել 202: Եւն 203՝ կր սկի վիշերարդ ճառը, որտեղ կը յալերնք ենտ, զնեւ որիչ ճառի ընել 330, ընչ ունեն առնաւ, ետով ճառ: Այս յառնի վերջ ճառ Բաղադա նախաձեռնութեան և ներածանց, որք միայն ընչ զառնաւ. ընել 432: Ապա կրկին ջանքի, ապա. զառնիկն զերթուսով, ընել 488, որ է վերջ:

Կիրքը միտնառնաւ կրկնութիւն, սնանքով մի. նշովորքը չուովոր. նաւարդի ապարկութիւն: Չայ ընչորիքն որիճեալ որտեղ և սուրբ Ղազարոս ժան. ընել. Միտիւ. Արքայ ինչ սնանքը նախքան և զայն Պապին, իսկ յառնի թուրքի, հառաւորան և Առաւորանորոշն Սահմանաւ նշովորք յանձնադիր:

— Կիրք Ար Կոչի Զգոմ արարնալ Արքայն Յակոբայ երիցս կրաննալ Հայրապետին Մերթին քաղաքի՝ ըստ ինչորդ սրբոյ Նորի մերոյ Կրիգորի Լուսաւորչին, սակս մանկեանց նորայ սիմօնի: Ար է Հայրապետութեան Արքայ Էշմաճանի Տեան ինքեմն Սրբազան Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց: Եւ է Պատրիարքութեան սրբոյ Կրտստովի Տն. Գաբրիէլի գերեթնանիկ Ար Կրիգորիոսի: Նաւն է պատրիարքութեան մանի Մայրաքաղաքի կառ. տանգիւնալայոյ Տեան կարապետի կրաննալոր Արի Կրիգորիոսի: Արքայ վենափառ Հրամանաւ է շիւղ աշնանաշնալ Արգեմանք և ծանիքս առն աղապարի և բարեաշնալ անկնցի մանեանի Յո. Նաննա մանեանի Արքանաճ ամբարայի: Յիւրում իսկ սեփական զործարարի: Բամբ Տեան 1824. Նոյեմբ. 22. Ի Հասանփաշայ խանն է կառ. տանգիւնալայոյ, 8՝, 430 է՛:

Բառաւարանք. «... Այս մասնակ» որ առն. նաւն ապրափառաւ ինքնանորոշ փառապի, և 1756. առն փրկին մերոյ ապրիլն է նախ՛ նաւ. զերթ թարգմանութեան և ընչորանի ծանօթութեան է յառնի ընչու. այս՛ սկի զերթ ծանօթի՝ որ ցարք երկու, ո՛չ ապառ աշխատանք մտար. տան յանկնալայն վիպի, այլ ըստ սնանապատեմեան զգոյնալայն. ժամն որ էր ապարկչեմն զան է նախ՛, շախն առ խրանա զապարդ ընտր. այլ մի եւեթ ձեռարդ, որոյ սնանապատեմեան վիպն յապարգ ուր ձեռարդին. առն է նորաւոր զարք սրբոյ. ի ման. 7, զարք սրբոյն Բարեբաղ: Ինչով էր այլալայնութիւն է ձեռն.

զիս զգոյն, յայն է յաննաւոր սնանալայն, է միտն այս ինչ և է միտնալ այն ինչ, և զերթ՛ նորիտար ապրիլք յանն յայնովն կամ յայնովն յանկնց և զառնալայն, որով առն՛ ինչ զարգանք երկու ինչ յառնալոր ապրիլք զգոյն:

Այնպիսի այլալայնութիւն է ծանաւն նախոր՛ սնանալայն զիսեթ ինչով է ինչարգութեան ըստ. սրբիւն, որպէս երթան և ի թան ապրիլ նարք սրբոյ է ձեռն նախաձեռնալոր արքան: Ինչպէս առն. յառնին առնանց զանկնց զիսաւ որպէս նարք սնանորին իսրայ է իսր ինչարգիւ, և այն ինչ սիսաւ սերն է ինչութեան, ապա և նա զիսալայն. զիսեթ է իսրայն առնի է ձեռն ինչարգիւ արք. ծանօթի՛ իմա՛մ կայաւ. որք՛ ո՛վ ո՛չ նաւանցի ինքեւն և է այն՛՝ աշխարհի միկն:

Ի մայրովն մեր զնաւարդ, զստ առնաւոր ձե. ապրիլ մի է զիսեթ նախալայն յաննան Պա. սրբորովն կառնալայնալայնալոր. որ ինչպէս յայն էր և իսրայն. սիսոր է յառնալայնալայնութեան, յայն սրբիւն նախոր՛ ծանաւն ընտրեալայն, և յան էր մեկ էլ և այն ինչի լրացիւ. որ է սիսարովն զիսեթն կէս մեկ առնալայն յիսեթալոր սրբորովն, ինչան միկն է լրացիւ զերթն ինչերարդ ճառի, առ. ըստոր ապարկաւոր ինչարգ զնկն զիս ընկնալայն ընչ ինչարգիւ զայն զիսարովն, ընկնեթով այլալայն ձեռնարգ, և այնպէս կարգաւորութեան առնանց իսրայ է յառնալոր՝ որ է նա ինչովն առնանութիւն, յայն և ո՛չ զերթին՛ որ է սրբալայն սրբին, սն. առն սրբալայն. այլ ըստ ձեռնարգի և ըստ առն. զիսեթ՛ և մեկ զայն կարգ է վերջով ։

Վերջործան. «... Նաւնայն այն՛ որ ապրիլն է յառնալայն, ո՛չ կառնալ ծանօթին ընչ զառնալայն ապր. զիսով. առնի յառնալայն զիսաւ առն ընտրեալայն զիսարգիւն մանեանի Արքանաճ Միկնայն՛ իրով իսկ ծանօթի ինչի նր. զիսաւ առնին ապարկութեան յիսաւն սնանալայն ապարկութիւն և զիսէ է վերայ ապարկութիւն: Այնպէս զիսաւ և կրախառնալ ինչի և ինչի յառնալոր և է ինչարգութեան, և առ Առնաւն, զայն զայն Առ. տանալայն. ընչ նախ և զարգալայն ապր. նախ ինչարգիւն ապարկութիւն նախալայն մանեանի Յիսան ապրիլ, և զարգի կարգի նախ ինչարգիւն Ղա. զար ապրիլ. նաւն զայն՛ որ ապրմ են կրնալայն, զարգալայնութիւն մայր նախ մանեանի Սնան առն. կրնն, և զիսարգ նախ մանեանի կրամ ապրիլ. և զիսարգ սրբիւն՛ Կառալոր. Կառնայ, մանեանի Կրտսի, և Կիսարգ ապրիլ, և զայն ամենայն կրն. զանկն և զիսեթիկայն: Կրնն զիս զարգալայն առ. ընչ զաննաւ տարածան ինչարգալայն տարածան, և զապարգիւն սրբալայն մանեանի մարտիկեան և զիսարգ մարտիկեան: Արամ և զարգ ինչարգ ինչի է յարտաւ յիսալ է յայն ընտրիլ ։

Տեա «Կիրք և ձեռն նախալայն», Գ. ճառը:

Հմեռ. Երանդի Զարգ. «Հայ իսրայն առնան», է՛ 338-39, և 351 է՛նքը: - Բաղադի 1888, 8. - Ինչարգ 1912, թ. 5131-2. - Ինչարգ 1906, է՛ 61. - Bert, C. - Aphrahat's des Persischen Weisen Homilien. Aus dem Syrischen übersetzt und erläutert. Leipzig, Heinrichs, 1888. LII, 413 է՛, 8՝. Հրամայ Զարգի զարգի ձեռն. ինչով է զիսեթիկեան նախալայն միկնալ. - Գննար. Wellhausen, Theol. Litztg. 1880, N. 4. - French Sol, Die haggadischen Elemente in den Homilien Aphrates des persischen Weisen. Wien 1891 (— 92) 8՝, 66 p. (Զարգի ձեռնարկն մէկ ապարկութեան ապրիլք): - Georg (der Araberbischof — Ueber die Lebenszeit und Lehrtypus des Aphrates, etc. übersetzt von V. Ryssel: Gedichte und Briefe. Leipzig, 1891, p. 44-54, und 168-176 (Կար. զայն Արքայն կարգալայն էր ընչ նախալայն Զարգի

զոց ժրոյ, թրգ. և զնախկինք Ռիտէի). —
 Կարենի Ueber den Bischof Gregor, der die
 Armenier zu Jüngern machte, übers. von V.
 Rysael, p. 54-59, und 177-179. (Դամակ առ
 Յէշուա Կրիստոս Լուսարարի ժրոյ, թրգ. և զի
 առաջինինք):

ՅԱԿՈԲ ՅԻՍՈՒՍԵԱՆ (վրլոտ). — Քրիստոս-
 ճեպարի վարդապետարիան ի պէտս ճշմարտա-
 սիրաց հայոց. Եւրագրեցեալ ի Յակօր վարդա-
 պետէ ի կարգէն Յիսուսեանց. Եւ աղբեցեալ խաւ-
 ճիւք և հոգաբարձութեամբ Բարսեղայտի իօշայ
 Գասպարի որդի իօշայ Սարաւին ի մեծ աւա-
 նէն Երիմանկնց: 1710. Հոկտեմբերի 18. ի
 վէճէտիկ: Ի Տպարանի Անգղոսի Պոզոյի.
 Մեծաւորաց Հրամանաւ:

Յէն 3 նախարար առ ընկերացի, և ապա յէն
 5 և 4 սփի Բրիտանիական Եւրոպականական
 և 4 և 4 տարի յէն 46 ար և զիշին. Այս ապագա-
 թեան մէջ նայրեն Եւրոպական պարզիկն կամ որ-
 րակն տեղ զարժանաւ և Եւրոպական Եւրոպական
 Եւրոպ:

47-72 և 1 լուսինք Հոկտեմբեր կամ Արեւիկ
 կանգ. Որովն ի պիտոս մեր գիտութեան նոր
 սիրտն Առաւել. Վրդապետ միայն նկատեց զմեծ.
 վարդապետն Առաւել:

Դիտեց փոքր 8, տեսութիւն ապագութեան:

— Միկնորիան դաւանութեան հաստատոյ.
 Կրկնաճանաչ, հայ-լատ. Explanatio Profes-
 sionis Fidei Orthodoxae Jussu SS. D. N. Ur-
 bani P. P. VIII. editae. Authore P. I. Vil-
 lotte Soc. Jesu. Typis Sacrae Cong.
 de Propag. Fide. Anno MDCCLXI. Superio-
 rum Permissu. — Միկնորիան դաւանութեան
 Ուղղափառի հաստատոյ: շարադրեալ ի Յակօր
 վարդապետէ ի կարգէն Յիսուսեանց. Բաճի
 Տեան 1711:

Այս նախաւն վերջ ընտելացութեան մէջ կայ
 նկատեցն որպէս զարգի կարգաւորութեան, և ապա
 էլ մէ քան և Առ Հայ ընկերացի: Եւ յետոյ քանի
 զոք. այս առեւել տառնք Բաւարական է. ապա
 յէն 1 և 4 սփի միկնորիան Ուրդապետն զաւա-
 նութեան, և 4 և 4 տարի յէն 126. Յէն 126-166,
 և Յանք Աւետիկ ընկերական ժողովոց. Որք
 ի սիրտն տեսի երկնայտի ի վեր, զամերկեան,
 միշտ զաւարտ մեր: Տեսայ տառնական մէ
 և Յարգա ընտելութեան սրտէ 3. 167-178, որ է
 վերջին էլ:

Դիտեց 8, իմանք և տեսութեան: միկնորիան
 տեսութիւն. Եւրոպական ապագութեան:

— Պատմագրութեան կարողութեան, Եւ թա-
 զաւորաց հայոց. Եւրագրեցեալ ի Յակօր վար-
 դապետէ ի կարգէն Յիսուսեանց: Եւ աղբեցեալ
 խաւճիւք, և հոգաբարձութեամբ Տեան Առա-
 թեան Արեւելիսկոյսի կոստանդնուպոլսեանց.
 1718. Սեպտեմբերի 30. ի վէճէտիկ. ի ապա-
 րանի Անտոնիոս Պոզոյի: Մեծաւորաց Հրա-
 մանաւ:

Յէն 3 և Հայտնաւ Բրիտանիայ. կամ Յանք
 հայոց կրթութեան և Բաւարական ի Բրիտան
 ի մէջ միշտ զաւարտ: 3-80 քանի կրթութեան
 քան. 81-47 քանի Բաւարական: 48-59, և Բաւ-
 արական յիշատակն: 58-64, նկատեալ զի-
 յաւանութեան:

և Եւրոպական տեսութեան Առաւել միայ և Եր-
 րանք, միայն նոր, և մեծեցեալ որպէս փրկին մե-

քայ, և քրիստոսեան ի նորան նկատեալ որպէս. և
 քրիստոսեանք առնալովն ի նորան նկատեալ
 Մարտին. Առաւելութեան, և առնելից որպէս. ու
 արա երկ թաղիկն դաւանութեան հայոց կրթու-
 ղեցեան և Բաւարական, որ հայոց կրթ Կաւա-
 ղանագիրք. Ուրովն աշխատան կրթել նախագիր
 տարի և տարի, ի մէ քան յարապետի, առ ի
 զաւան նկատեալ մերց հայոց Հիմարական
 Այս որք նկատելի տես, յիշելիք ի մեծագործոյ:
 առնելից մեր, զի յայս տեղ տարի Տեր Յակօր
 վարդապետն ի կարգէն Յիսուսեանց. և ընդ նմին
 տառնագիրք Տեր Յարութեան կայնապապ տառնա-
 ապագութեան տարին. և ապագութեան հայա-
 քանա զաւանագիրք Տեր իշտաւոր, որ և
 զուց յիշեալ միշտ ի Տեանն մերց Յիսուս
 Բրիտան: Առնել 3:

Դիտեց միշտ 8, տեսութիւն միկնորիան Պոզոն.
 լուսն ապագութեան, տառնք նոր գիր. Եւրոպական
 ապագութեան: Ուրջ որպէս ապագութեան և նաեւ իր
 յաւանութեան վերջ լուսն. և հայ:

— *Dictionarium novum Latino-Arme-
 num. Ex praeceptis Armeniae linguae. Scrip-
 toribus concinnatum. In quo, praeter ad-
 junctos singularum vocum sensus multiplices,
 multa etiam Theologica. Physica. Moralia.
 Historica. Mathematica. Geographica. Chro-
 nologica. Suis quaeque locis passim expli-
 cantur. Accessit tabula Chronologica regum
 et patriarcharum utilisque Armeniae. Aucto-
 re P. Jacobo Villotte Soc. Jesu. Apud
 Armenios per annos. XXV. Missionario. Բաւ-
 արացի. Հայկական լեզուի շարադրեալ միայ
 վարդապետէ ի կարգէն Յիսուսեանց. Romae,
 Typis Sac. Congreg. de Propaganda Fide. Anno
 MDCCLXIV (1714). Superiorum Permis-
 sissu.*

Դիտեց 40 մեծ, իր երկնայտ, երկնայտ, միշտ.
 կայք, տեսութեանք. Եւրոպական ապագութեան.
 թին. 748 էլ. Ուրջ միշտ և Յանք կրթութեան
 և Բաւարական հայոց, նայեալ տարին և հայ.
 յէն 772, որ է վերջին:

— *Commentarius in Evangelia. Auctore.
 P. Jacobo Villotte Societatis Jesu. Մեծեցեալ
 Սրբոյ Աւետարանի. Եւրագրեալ ի Յակօր վար-
 դապետէ ի կարգէն Յիսուսեանց. Romae, Ty-
 pis Sacrae Congreg. de Propag. Fide. Anno
 MDCCLXIV. Superiorum Permissu.*

Այս նախաւն վերջ ընտելացութեան ընտելացութեան
 մէջ կայնապապ տեսութեան և Եւրոպական ժող.
 յետոյ նախարար և Առ Հայ ընկերացի: Եւ յետոյ քանի
 որպէս երկ վարդապետ նայրեն երկ հայ կայնապա-
 պետիք: քանի Բաւարականութեան, և թաղիկ.
 Այս կրթութեան ապագութեան ընտելութեան,
 մեծ թաղիկ, յետոյ քանի տառնական, կրթ
 թաղիկ: Միշտ իսկ Բաւարական ժող. 1 էլն 4 և
 սփի գրեալ և 4 և 4 տարի յէն 614. 615-16 քանի
 մէ ապագութեան, թաղիկ մէ ապագութեան
 տեսութեան:

Դիտեց 40, տեսութիւն միկնորիան. տեսութեան
 թաղիկ և տեսութիւն ապագութեան: Միկնորիան
 տեսութեան ընտել: քան շարա տեսութեան.
 քան միկնորիան է:

— *Quattro Massime della Christiana Filosofia del P. Gio. Bat-
 tista Manni della Compag. di Giesu Tradotte*

Նաև ներքե՝ յարևն Ստանայ, գիբիգորիս ան.
զարմիկ յառախի Սիրայոյ շարանօրին և յու.
ստառած Պարստանն. և Ստառածարանիկան
մեծ Բարձրապետն: Ար անապատաւորած ապ.
խնայից նայեմանն, մեծապէս բարեկար և երբե.
ստառ մեկ եկեալ ցատարանն Գրիգոր, և երջ և
յար, և առ այլ զարժանութիւն մեք՝ զորս եր.
բայերէրայն եկք ի գտաիս ետանիցն ստանայ.
և ի գտանսն լուսանից նուայն մերջ Տեան
Վարդանայ մեծի Վարդանայիցն խորանան:

Յիւնիէր և զանիկեղապէս նայեալ մնայ թմ
և Վարդանայ՝ զոր ի Բերստա ննկեցեալ, զորս.
ընդառա իշխանն Ստառածարանից, և մեծանայ
զՍտառածարանիկան ի յայտ անայ և բանիս
սրբազնի յերսած մամանից, զՏէր Յունանն
Արք լոյսեղանայ, և զԵրեմիայից Պատրիարքի
կառնակապալայ: յայն մարտ անանքն մու.
շար կախման՝ խնայեալ ի մանրիկիկն, յառ
սրբազնիկան կախման եղալ տարբարայ և յայ.
բերն նային վարդապետութիւնն, զայն վտախ
կարգապետայ յայտն Ստառածարանից որ զգառ.
նառա աշխ երկար լիարան զբայս (եկե լիւն
յանգեղանիկան ասկո) կարեն խնայել անմայն
Ստառածարանի անիկի: Ի զայնցն զմաս, և առա.
կերպուն զվարդանային խնայ անմայնիկան խնայ.
անքն: զի թէ տարբար յայնց Ե, անի եւ զայ.
բարապէս զարդ և զմիւս:

Յիւնիէր և զանիկեղապէս եղալայ մեք ի Բեր.
ստա, զպոփոխ յայտն և Վարդանայ կնայ խնայ,
զՎարդանայ զայ զմայնան և զԱրք լոյսեղանայ,
զՏէր Արքեպիսկոպոս զաշտանային մեք ի Բեր.
ստա և զՍտառածարանի վարդապետ: որ լոյսե.
կարգապետիկան մերսած ի զանմայն ետերանան
անն ստանայ լուսանից կարգապետ Սրբազն
կառնակապետին զայլ Սէրապետի ի սարք իշ.
մանքն, եկեա իտառանային և ապառառ ի զաշ.
տան Ստառակոյն տանանի լոյսեղանայիկան
մերսած, ընդ Տեան իտանիցն Ստառածարան.
իկան խորան և փայտարարայ յարդից, և ընդ
Տեան Միմանայ նկայեցի և յայտարարայ Ս.
ստառածարանար վարդապետ: Նայեման Արք
լոյսեղանայ և փրանայի Տարանայ արման և
Ճարանի Գորի. յորի սրբայ կարգապետ Տեան
մերայ. աշտակարար լուսանից ասանայ Արքաւ.
մու Բերստառանայ փրանայապետի և ընդան.
բանն կախմանիցն. զորս և յիշել աշտակ
ի մարտ ասկոն մեք: Յիւնիէր և զնայեցից և նա.
շարի եղալայ թմ ի Բերստա, զՅարսիկան Ս.
ստառածարան վարդապետն. Նայեման զփոխ.
նայեց թմ և զպառաքալ. որոյ երկանք սրկեալ
ի յայտ անեցեալ ասկոն նայեալ յառառան.
անմայն մայրիկ և նայեալ մայրիկ ի նաև զԱ.
պաշտակարար խառնակապետայն սարք լուսանային,
զնայապետիկան որդի, և զանիկեղապէս խնայ
սրբի, զՅունանն նկայեցից և նկայեցի վար.
դապետն: և զանմայն մարանան և զաշտակառան
փրանապետ Սրբան անան Տեան Գրիգորի սր.
բայ իտառանային մեծ Պատրիարքի նաև զայն
մերայ արման և յարկապետն Ստառածարան
և զպառաքալ իշխանն, զպանին և զարքապետ յա.
մանման մերայ ճարտարապետիկան, զան
Մարտիկ Սրբապետայ, զՎարդանայ յայտն Մար.
տիկ Սրբապետին Արքանայ մեք, և զանմայն նա.
ցապետի՝ արման և երկեղապետայ իշխանն, և
զարքապետ արման Նայեմանի ասկոն նկայեցի.
և զանմայն արտապետ և նայապետ բարեկան
մեք զնայապետապետին յայտարար. զԱրքապետ
և զԿարգապետ և զարքանան զարդ և յառան սր.
բայ զարքան մեք կանգնային և զանիկեղապէս սր.
բանն մեք: նաև զարդար երախտաւոր մեք յառ
նայեց և յառ մարմնայ:

Նաև՝ զպառաքալ և զանիկեղապէս յառա.
նայեալ Նոր մերայ խորանան, երախտա զնայ.
պառան մերային, զՏէրապետ Կառապար Մարտիկ
մեծ Սմանայ կաշկանայ Սրբապետայ, որ յայտն
երախտայ անի ի մերայ մեք և ապայ աշտակարար
յառանային յայն վարդապետութիւնն մաման.
կի՝ լիայ եր ապիկեղան և զպառաքալ. և փո.
խարկերարար Կառապետ խնայեալ և մանապար
սա ապայ: նաև զնայապետար մնայ մեք, զնայ
այն կաշկանայ Մարտիկ Պարան, և զՄարտիկ
Յունանն ննկեցեալ սա Բերստա. և զանմայն
արման սառա մերստարան մեք. և զնայապետ
յայն թմ նամանայ և նամանայ զՄարտիկ Տէ.
րապետ: նաև զնայեալ արքանան մեք ի Բեր.
ստա, զնայեցիկան աշտակարանայ մեք, անիկեղ
Պարաւ նաև լոյսեղանայ. և զԱրքանայ խնայ
Վարդապետին զիկան լոյսեղան: Ի զպառաքալ
նայեման որդեկան թմ զՊարաւ Վարդապետն, որ
յայտն աշխատան և երկն կնայ միւսն ցատար.
ստան զբայս զանման, թէ ի յարման և յեր.
կարգապետի սրբապետիկան ի նայեցեալ, թէ
մայրան և զպանայ զպանայ զանայեցիկան
փրանայութիւնն. ի յայտնիկան զանքն և ի
մարմանն անարկան և անմայն զարդապետիկան
ի մեք յան վարդար աշխատան: նաև զնայ.
պետ վարդապետն, որ սպան ինչ աշխատան
ի սպանան: Ի զանմանան աշտակարան թմ զՅար.
նայեցիկան զիկան լոյսեղան: և ընդ նմին զարքա.
պետ զՎարդապետն: Ի զնայեցիկան նայապետ.
թմ մանանան աշտակարան թմ Վարդապետն. զի.
ստան և զկարգապետ զանք անան և սրբայ Ս.
տառանիկան մայրայ և զՍրբապետապետ մեք:
նաև զերանի նայար Մարտիկ Պարաւ սրառա.
ցան մեք. և զպառաքալ Մարտիկ Սրբապետն:
նաև զպարգապետան զարմառան, զպարգալից
կաշկանայ նայեցեալ Տէրապետ լոյսեղան որդի Տէ.
րապետ Գարգալիկն, և զերարտ նայար զՎարդ.
ան և զնայեցի Միմանայ: նաև ապին եր եղալայ նա.
ցապետ ճարտար Տէրապետ Յունան: նաև զի.
ստապի նայապետի Գրիգորի որդի զՏէրապետ Ս.
տան, որ ի սառ և ի զիկան, զան զերան ան
ուսիք՝ յորի աշխատանայ մեծապետ նայեցի,
թմ ի յարեն զնայապետայ զիկան եկեալ ի զնայե.
աշխատան զառապետայ միւսն ցատարան սրբայ
Մարտիկ: նաև զնայապետ և զայն Սրբապետից
Մարտապետ Յունանն. և զնայեցի Տէրապետ
Յարապետ: որ զառ ի բարի՝ զԵրեմիայ անմայն,
յիւնան Ստառած ի բարի, Ամեն:

Դիցեալ կնայեալ՝ երկիկան, միւսնայից, ապ.
սանկապետի, յայն անմայն զարդապետիկան:

— Կրքիւս կաշկանայ Նայեման, յերկուց մա.
պի Սրբայն Յունանն: Սրբապետան լոյսեղան.
զնայ զբայ յերբար, և ի յարբար մայրեն յառա.
նայապետ ի Յանգ Պատրիարք կոստանդնու.
պոլսոյ. ի շահ և յազատ կոստանդնուիկան կն.
նայ ցանկեղապետ, ապեցեալ արդեամբ Նայ.
ապապետի Տէրապետ Կառապետ սերստանան զորի
մեծ Սմանայ կաշկանայ: ի Նայապետութիւն
Սրբայ իշխանին Տեան զպարաւ մեծի կա.
թալիկոսի. և ի Պատրիարքութիւն Սրբայ երու.
սապետի, Տեան Գրիգորի Սրբապետար Պա.
տրիարքի ի Յուն Նայոց Յունիկն (= 1746).
Դեկտեմբերի (մի): ի նայապետին ննքն յոյճան.
նքնի:

Այն յարկապետիկան զարգապետի նայեման յա.
յայն Սրբապետին փայտապար զպառաքալ՝ սարեն
6 սոյ ստառապետ, և զիմայ յիւն Տէրապետի
յառապետար, որ կ'ըստ թէ յարբարեղ Ս.

կերպարի խնամամայն խոսքերն, նույնքան է ցանկ մե խոսքից ի յարդար մանկանց հնկեցելոյ, որ ի վերջն՝ յէջ 8, գրուած է. «... Յիշելով յազգին անարարին Յափր Պատրիարքոս կոտորեցնուողացը. որ ի ՌճՂԷ, Նալեմեքի ԺԱ Ե ամի արդէն Յունեան Ոսկերքարին զոս ի դատին նարս կնանց 3: 7 էլէն էր սկսին Ոսկերքարին խոսքերը՝ անտրք ռաւանորով, և առաջին խոսք էր նանք յէջ 22, (ՂԷ (37) ամ), և յէջ 23՝ նոր խորագրով էր սկսի երկրորդ խոսք, որ կ'աւարտի յէջ 37 (ՂԷ ամ):»

Այս երկու նուեան ապագրութիւնը էր տարբեր նմանեցնելն. զի առանց էլերը մէկ կարգ զարգացման էին, մինչ յախքաները կրկնակարգ: Եւ յէջ 88 նոր յառաջան նկն Պատրիարքն, որ և կ'ըստի. «... կոտորեցնաց զքան Ոսկերքարին նաւս վարժէ կրկնութեան քաղցը, և զայս մանկանց մեքը. և ձեռ մանկարդ յարգապաշտ, զոր անկեղծագից ամենով զմերս նամարեմութիւն՝ մէջ յիշել: Ի տէր: Երազդեանս Արեւմտի յարգարդի տարին, նայրապատի Գառար սերտառան զաւար Կարէի: (ՌճՂԷ.) Փնափարի (ա) Ե Սարգ Առաւմտեանին, ի Պատրիարքարուն կնւած 3:

Յառաջանուն վերջ 41 էլէն էր սկսի ալիսունան իրաւական աստուածորեն (խորշիճեցնելն էն 4-5), և էր նանք յէջ 76՝ որ է վերջին:

Գիրք քաղ 4՝, անտրք միջակայքի, թանկ սեռալիւթ. անտրք ապագրութեան: Գիրք 18 քաղոյ:

— Բ ախ, ի Ն. Նախիճեան, 1794?

— Գիրք կոյնեցեայ Ձևն Հոգևոր: Որ սկսի զերիս մասունս: Առաջին մասն է լուծումն աւարիութեանց հրէից և համաձայնութիւն Աւստարանց: Երկրորդ մասն է Քրիստոնէական վարդապետութիւն ամենակար: Եւ երրորդ մասն է հաւաքումն չնազգաղայն պատմութեանց հնկեղեցեանց՝ թուրքի բառի: Երաբարնալ ի Եսայի Գառարիարք կոտորեցնուողացը. որն երբեք Պատրիարք արդոյ իրաւագէմն: Հարկաւոր ուսման ամենից մանկանց հնկեցնելոյ: Տպեցեայ Նորին Հրամանալ ի նոյն վերագրեցեայ Քաղաքի ի Հայրապետութեան արդոյ իշմիածնի Գնազան Աթոռոյ՝ Տեան իսահակայ երից երանակ արքանակաւոր ամենից Հայոց կաթողիկոսի: Եւ ի Պատրիարքութեան արդոյ իրաւագէմն՝ Տեան Թեոդորոսի առաքինաւոր Արք եպիսկոպոսի: Եսայի Տեան 1757. և Հայոց՝ ՌԻՁԸ: Եսայիս ի:

Գիրք 4՝, միջակայքի, զեղանակով, զարգացման երևանքով, ընդ ամենը 568 ցանկով միասին լեռայ բաւարան ի ստեղծ ի նայ, յէջ 418, 419-426, 5 ընտ առ Նորանկա Ռիմեցեցոյ 3 գրութեան մէջ, որ նկնիւնէն յէ, թէն զիրեն իր արով և ապաւան, և վերջին 424 էլէն մէջ նմանակ Յիշատակարանը:

Ե Ենորին և Ոգորմութեան Ամենակարգին Առաւմտոյ՝ Հոր և Որդոյ և Հաղան արդոյ. և քաղեցնական մաշկանց արդաւան Ժայռն արդոյ Միմառոյ՝ յանկ եկող առաքանայ ապունկ երաշար զգրոյս այսորիկ ցանկարոյ՝ զնն կողմեր կոչեցելոյ: Ի ժողովում ընդանար ապին նայկոմայ: Ի աղարարին աստուածաւոր արդոյ յոսանիքի՝ լոյս ստան զարդ. ամենեկնայ զաւարտական ճանայի:

Արք՝ որք նախիցիս սմա, և նաւաւայով նրանից նման ընկերցման՝ քերտարոյ ժայռն քաղեցեայ ի դարալիւթ Հայաստանայ ինկեցելոյ,

առ նման յիշակից յարմարաւոր ապին մեր ի Քրիստոս՝ զիս զգրուցեցեայ ապունկ անարան՝ ընդ որդիկի իմում կարողարձի՝ զգրոյ կարողարկոյ յարդի: Յիշելիւք և զմիմառ մասին զարմար, նիս՝ գտեր սիւնէն արդի՝ զպիտաւոր զիւրեղն վանքի. և զլուծումն ալիսունայ տարին: Եւ ապինս՝ անհանապէս, զի հիմն ուրիշ աղից զանիքի ի սկնն սիւնայն զոց ի թաւս՝ (անկող յայոց մեքոյ ի արդարութեան) ներեակից վանս աստու, ժոյ զայնա. զարով ապունկից՝ սիւնաւոր ընտնեան: Եւ թնքն տերն մեր Քրիստոս՝ ըստ յաւայն և վառակոյց իրաւորիւրեան՝ նաւաւոր զգրունք քաղեց ի յայտնութեան և յարգարութեան իրաւ: Ամեն 3:

— Բ ախ, ի Կ. Պոլիս, 1787?

Գիրք կոյնեցեայ Ձևն Հոգևոր: Որ սկսի զերիս մասունս: Առաջին մասն է լուծումն աւարիութեանց հրէից և համաձայնութիւն Աւստարանց: Երկրորդ մասն է Քրիստոնէական վարդապետութիւն ամենակար: Եւ երրորդ մասն է հաւաքումն չնազգաղայն պատմութեանց հնկեղեցեանց՝ թուրքի բառի: Երաբարնալ ի Եսայի Գառարիարք կոտորեցնուողացը. որն երբեք Պատրիարք Որդոյ իրաւագէմն: Հարկաւոր ուսման ամենից մանկանց հնկեցնելոյ: Ի Հայրապետութեան արդոյ իշմիածնի Գնազան Աթոռոյ՝ Տեան Ղուկասոս զերեքանիկ արքաւան կաթողիկոսի ամենայն Հայոց: Եւ ի Պատրիարքութեան արդոյ իրաւագէմն՝ Տեան Եղիսիմայ եզնազգեան վարդապետին: Իոյ վերտին աղեցեայ երես՝ զնեմարն երամանալ մեծի արքայանիստ մայրաքաղաքին կոտորեցնուողացը Տեան Ջաղարի... և Առաւմտեանս Պատրիարքի և Արք եպիսկոպոսի: Ի թուին հայոց ՌԻՂԸ (— 1787), Մարտիս ի: Ի աղարարին Եսայիս և Պոլիս:

Յիշատակարան. 4 Ենորին... յանկ եկող աւարանայ կերպից ապունկ նայրաւոր զգրոյս այսորիկ ցանկարոյ՝ Ձևն Հոգևոր կոչեցելոյ, որ է զարմալ նաւաւոր լեռայ ժայռար անուշիւր: Ի վալիսուն ընդանար ապին Հաղանայ: Ի աղարարին Յունեան և Պոլիսի քաղաւիստաւոր արդոյ, որք հնկ ժառոյ պատրաստական ամենից: Արք... յիշակից... անարան ապունկ զգրոյս: Եսայի յիշակից արդոյ Յունեանի և երաբ Պոլիսի զարմարայ Եսայիսին զգրոյ կարողարկոյ յարդի: Յիշելիւք և զմիմառ մասին զարմարին՝ Ուստարք Տիրատուրի արդի զպիտաւոր Ջաղարի, և ՂԻՂԸ: Եւ արդոյս ի թուինս Յունեան... 3:

Գիրք 4՝, միջին ապագրութեան. 424 էլ:

Այն ապագր: Էր էր սկսի մեր գրաւան մէջ կ'արտապատի Տ. Վ. Պ(այնեան) գրութեան. Արեւ. Մամայ 1896, էջ 580:

— Գ ախ. Գիրք կոյնեցեայ Ձևն Հոգևոր... Տպագրեայ ի Հայրապետութեան արդոյ աթոռայն իշմիածնի Տեան և Տեան իրիմերն ստաւածեմար կաթողիկոսի ամենայն Հայոց: Եւ ի Պատրիարքութեան արդոյ իրաւագէմն Տեան Պարթէիկ արքանոս արք եպիսկոպոսի: Իոյ ի Պատրիարքութեան մայրաքաղաքին կոտորեցնուողացը Տեան Պոլիսի աստուածարան արք եպիսկոպոսի: Եսայի Տեան 1820, և ի թուին Հայոց ՌԻՂԸ և ի յօգրատուի 1: Ի Տպարարին Պոլիսի արքաւան ապունկեցելոյ. 4՝, 141 + 512 էջ:

միայն զայդպիսի կերպով և պիտանք, այլ դեմքէ անկէք անմահ նաւաստեցիւք ի գրիտու և պիտանքու. մին սերունդ նաւորուորն չյարկնիցիտ ապիս իւրաքանչիւրս՝ առ ի նամակներ Ստեփն կնիցեալս. Յիշմէ՛ք և լայն դատաւան ապագայական սորն թաղ սոր և զայնատուութ զոր-ժարանք՝ զանք Սիւնեի որդի՝ զպիտանք զգե-զանք զանքս. Ստան զի աշխատեց նոյնորդն՝ առ միայն ի մարմնուոր սորդին նային, այլ նա դուտին անմահին. զի էմէ ապրելու իջեւ, այն իսկ լինելով զան նոյն, ի նոյնս ժամանակ ան մահ կրննին. այլ այն է իբրև սորդիկ ինչ ըստ մարմնայ. որով կողորդեալ մարմին՝ նա, զայն զնոյն ժամանակ՝ կողորդեալ զնոյնս զոր-ժայ զպաշտան անկորն. որովս կրննին զպաշտապ անն ի դիւր կորնիցեալ և յայն ինչնային իւր. զոր Աստուան անմահին՝ որ յաշտել զամանակ նոյնորդս յամանկին՝ ինքնուրէ միւտ ըզ-նայն իսրիկ. իսրիկ և զործիւ, և նախ քան յամանակ անն է:

Ի՞նչու թ, առաջագոյն երևանք, միևն զիւր, նաւորակ ապագայութիւն:

— Կիրուի կոյնեցալ ճիւղ շնորհաւորեան Զորաբան ի Յաջորդ Պատրիարքի երբեմն սրբոյ Երուսաղէմի, և Նազդնիս կոստանդնու-պոլսոյ: Որ իբրև ճրագ ընդառաջ ընթացեալ ուղղակեացից, յայտնէ զգին և զերկրաւաս ընդզմէ նշմարութեան անպառաջ. եւ զան-զգոյն պարզամտոս՝ ազաւէ ի յորդայիկի մա-լորութեանց տապալարի նոյնի առաքիւթեանց: Տղեցեալ նորկադրութեամբ Տնան խաւանայ երկրորդ պարթեւի՝ Կարապետ Պատրիարքի և Նազդնիս ամենայն Հայոց, և կաթողիկոսի սրբոյ ժուր նկնիցեալ խաչատուանց Աստուա-ժառէ Կահնիկ Սրբոյ Էջմիածնի: Ի փառս մեծին Աստուծոյ, և ի յօգուտ մանկանց սրբոյ եկե-ղեցոյ, ի Թին Հայոց՝ ՈՒՄ (— 1706): մայր-տի է:

Յէ՛ն 2 և Առաքարութեան ին Առ բարեմիս ընթերցան է, որան մէջ էր յայտնէ դատաւան իր նախապետէր ուղարկ Միքիմար Աբրայի և Միքիմար յիսուսանի կրնուորն զէ՛ւ, ճէ՛ն 5. յէ՛ն 6՝ պատմեց իսկականեան երկուց ուսում, որով, և 7 էլն էր սփռ ինքնուր առաջին մասը Միքիմար Աբրայի զէ՛ւ՝ ճէ՛ն 108. որ անընդմե-ն լայն էր սփռ երկրորդ մասը, կամ ինչպէս ինչ էր զէ՛ւ՝ երկրորդ զուգիւ, որ Միքիմարին զէ՛ւ է, ճէ՛ն 262. Ուրմէ զիւր, յէ՛ն 268 էր սփռն նոր-ջանեցը՝ ընդզմէ Միքիմարին ճէ՛ն 285. յէ՛ն 286՝ ընդզմէ Յովնա Ռապրիկի՝ ճէ՛ն 806. Ապա յէ՛ն 810 յանմանց առաքիւթեանց՝ զարեան Միքիմարին զէ՛ւ՝ ճէ՛ն 869, որ Կ'ուր. Ե... զայն-յան հա ի ինքնուր զիմանց Սրբի կոյնիկոսութեան՝ երկր մերայ Արքանուս Աստուածախա-ն Արքանուսին՝ յորդայեց ի յանման փառս, միայն առաքիւթեանց անգործի պատրուք և այլոց: Ապա զան զանք ճէ՛ն 866. 866-8 և նախալ յիշատակեցի:

Ե փառս, Պատիւ, և Երկրպագութիւն. նանքն ինքնուր զարեանի արեւունք զանկեամբ՝ ի բարեմիս Հոր և Որդոյ և Հայոց սրբոյ. անն: Որ իւրով յառաջանա անմարմնեամբ և անմարմնեց կանգնալովեամբ՝ ինքնուր մեզ նաւորակ զաշխատան կարողութեան՝ ապի և ի լայն անն՝ զոր յաւատը ճիւղ նշմարութեան անաւանայ Կիբոս՝ առ ի յայնուան անմահի էրջ-մարտանուն ոչնամա մանկանց կնիցեալս: Ի Կ'ուր-

բաղան փանեալապատմեան սրբոյ Կահնի Էջ-մանի՝ երկրորդ Պարթեւի՝ Տնան խաւանայ Աբրայան կաթողիկոսի անմահի Հայոց:

Ար՛ք՝ որք նախկինք անա, և մինչ ի մահ ըն-թերցան ծանուցալ զնշմարութեան՝ ընդանայ զմիքիմարութեան սրբոյ կնիցեալան առաքիւթե-անայ՝ անպարկէ յանման՝ ընդանային առաք-իւթեանց ներկանք, Յիշմէ՛ք ի նամակն ապրիս մեր առ Պիտանոս՝ զորն Բարեկապտան՝ և զԱստուծոյն անմահին Հայկոյն պատրիկ զգրեան՝ զՏԵՐ Յովնոս Պատրիարքի՝ մեծ մա-րադարեան կոստանդնուպոլսոյ Ձի ապի նախ ՏԵՐ զնեան երկորս՝ անարարական անմահեց, առ ի ընդանուորն զարցին աշխատանց իւրոց՝ ի պոյնտութեան սրբոյ կնիցեալս Հայտաւ. նոյնց: Յիշմէ՛ք հա՛ զանկեաց յայտ ընդ-նշմարութեան պատրիկ և զայն առաջն սր-գեամբ՝ զարեանապառ Աստուածախա Աբրա-նամ Վարդապետն առաքուողն: և զպարկեան այն նախկինան զմիւսայն: Որ սիրտանայ ա-զերանց և ինքնուր ի վերադեալ զերկրորդի Պատրիարքն մեծ՝ եւ ապի զաւ՛. առ ի յիշ-տան իւր նոյն, և ինչպէս իւրոց: Յիշմէ՛ք և զպարզեալ սորն անարան՝ զորն կանգնեալ առաւանտաւորն՝ Կահնեան զգրեւ՝ լոյ անուար. և զորն իմ զգրեալան անմահու. նանքն միայն մերով կողորդեց ինքնութեան. և այլ ընդնան աշխատանց մերով: Եւ զայն ընդնան ինքնուր և զիստուս յաւոր յայնութեան նա-րն. անն է:

Ի՞նչու թ, սեւեմայն, միևնայիւր, զոր-զոպիկ էմբող. ընդամեն 368 էլ. Անուրթ առ-զպարկեան:

— Տնորակ զանայնութեան կնիցեալս. սոսա-նաւորակ ի նոյնուր Յովնոս առաւանտան պատրիարքի կոստանդնու պոլսոյ: Այլ և ի վե-րայ առաւանտակ բարեց զարես մարդանց՝ յայլմէ անմահի զանկատարութեան ինչ. և յայլմէ ունման էս թարգմանեալ ի զարթու-ցուն իւրաքանչիւրոց. և զովնուց զանքն, և այլ: Որոց՝ վաղ ուրեմ սիրտանայ երկրորդի ՏԵՐ Պողոս Բաւանայն, եւ ապի իւրով իսկ արդեամբ՝ ի յիշատակ իւր. ի 1805 ամի Տնան. ի կոստանդնուպոլսոյ, ի մայր Կարաւան, ի մեան ապագրիկ Մարտիրոսի:

Յէ՛ն 2-13՝ ուսումնար Նախնիկ. Ապա ու-րիշ ուսումնար մի այն իւրաքանչ. և Յանման առանց առ անն իւր, ճէ՛ն 24: Այս ուսում-նարեց սփռնին մինչ վերէն առնկան թարգ-մանութեան ալ անն, զիմանց զիման. Յէ՛ն 26՝ ուսումնար զովնա կողորդեալ ՏԵՐ Պողոսն ի վերայ Ստեփան Սեփմարայի, և ի վերայ մեանեք Տնա անմահայ Առաջն անկորն, ճէ՛ն 34: Այս նայ էլն էմէ անկորն ուսում-նար մի ի առնիկ էմբողն անմահ ի վերայ մե-անի Տնան, ճէ՛ն 88, որ կայ և ուրիշ ուղա-խան ուսումնար մի Վրաստանի վրայ, ճէ՛ն 43. Ապա յէ՛ն 45 իւրաւ էր առ մարդանայ, և յէ՛ն 47 և 48, որ է վերին, անկեանայ մի Նմարա-լին, նանքն անկեան թարգմանութեան:

Ի՞նչու թ, միևնայիւր՝ մաւա. անուրթ ապագրկեան:

Կրնանք Նախնիկ մրայ. Քրեւիք 1898, Թ. 2964, 68, 2971, 73-74. — 1894, Թ. 2976, 78, 80. — Նախնիկ Պատրիարքի կնիցեան (Ա. 8. Մա-լուց), Անա. Մամալ 1894, Թ. 15. — Մամալ 1906, Թ. 4. — Ե'ւրան և Նախնիկ. Լայ 1906. ան զանք:

ՅԱԿՈՐ ԵԱՄԱԿԵՏԻ. — Գիրք Ազորից: Որ կուի Հայ Եկեղեցւոյ Եպարքոսիցեայ Ի Յակոբայ Արքի եպիսկոպոսէ Եմառնիցեայ Ի փառս մեծին Առաւմույ՝ քաւին միջուորայ և փրկչին նկարարայ: Առ Ի յաղեցեալն թաղեալ Հայոց, և Ի փրկուիին նկարարի մարմնոց: Ի կալա, նաւարութեան իւրում, Ի ՌճՂԷ Քաւականիս Հայոց: Իւ սքալեցեալ Ի Հայրապետութեանն Առաւմաւարէի սրբոյ և մեծի Ամուղին Էմբա, մեծի՝ Տեառն Յակոբայ սրբազնապետար կաթնա, գիկոսին ամենայն հայոց՝ շարահիւսողի գրչոյս: Իւ Ի Պատրիարքութեանն սրբոյ երեսպղծմի և կոստանդնուպոլսոյ՝ Տեառն Թէոդորոսի և Տեառն Յակոբայ ձգնազնեայ և Առաւմաւարան վարդապետաց: Եամի Տեառն, 1760, և հայոց՝ 1209: Մայիսի նոյնի: Ի Տպարանի Առաւմաւարութի:

ՅԵՆ 2 և Առաւմաւարութեան Հեղինակ Գրչոյս Առ ընթերցող Հարս և Կարթուս քնն 31. Աղոս քանկ Ա և Ք նաւարութեան՝ 32-38. 39-40 ապրիլ, 1872 Երբարութեանն պատիւի մը՝ շարս սոց աստանաւարով. 43 ԷՂԷ կը սփի գիրք, և Կուարսի քնն 340. Աղոս Եակի Երբարչոյ միտանուց թէ Երբարչոյ քոս՝ որ կուի Գաւարան, քնն 347. ՅԵՂԷ 348 շար նախաւ:

Գիրք երկրորդ Որ կուի Գաւարան: Քորում գտն թանդ գոնաւալականի և շարահալականի՝ մատուցանելիք աստուծոյ բարեբարսին յամենից անձանց, և մանաւանդ յաղանակեցող Ի նկուս, թնանց: Եպարքոսիցեայ Ի նոյնոյ Յակոբայ շարահալ վարդապետէ և յարկուի եպիսկոպոսէ շարահիւսող: Ի փառս աստուծոյ և Ի յագուս անձանց հաւատացեցող. ևս աստուծոյ աստուծոց Ի նկուս, թնանց: Ի ՌճՂԷ Քաւականիս մեծում հայկականին: Իւ սքալեցեալ Ի Հայրապետութեանն Առաւմաւարէի սրբոյ և մեծի Ամուղին Էմբա մեծին Տեառն Յակոբայ սրբազնապետար կաթնա, գիկոսին ամենայն հայոց շարահիւսողի գրչոյս: Իւ Ի Պատրիարքութեանն սրբոյ երեսպղծմի և կոստանդնուպոլսոյ՝ Տեառն Թէոդորոսի և Տեառն Յակոբայ ձգնազնեայ և Առաւմաւարան վարդապետաց: Զորս ընդ երկալանաւորս արասցէ ուղի՝ ուղիք վարդապետութեանը ամեն:

Առ նախաւն աւ աս սորբ Երբարչութեան մարմնակն մը վերջ քնն 350 Երբարչութեանն նոյն պատիւիք որքն շարս սոց աստանաւարով. և 351 ԷՂԷ կը սփի գիրք, և Կուարսի քնն 497. որքն վերջ 498-504 կրկին Յիւստանուսինն կուի. 504-512 որ և վերջն է՝ Կարկիւսոյս « Քաւականիս Առաւմաւարութեանն » Կարկիւս « աւ Ի զարանակ վարդապետ կրն թգնաց »:

« Աղերս յիշատակի վարդապետի Գրչոյս: ՅԵՂԷՂԷ Ի տեղ Ի յարկուս մէր. ո՞վ ընթերցողց նոց և կարթուրց մէր. զՅակոբ վարդապետն նոյնի ընդ թառ նոյնոյ. և ընթերցողից պետն ապիս մէրոյ: Որ Ի կալանի իրաւուն ակնարկեան, սորոք ընթերցողի Ի մար փրկութեան: Որով և զերեւել նարկեան աւ յալն, զի և մատուցէ ըզրանս գուհական: Առ յալս զայս զարգուս անանկ կուիցան: Զայ նկարարայ և գրչոցեան: Այլ և ապաւանք յիշել վերջարար. զերեւելն կարթուր փառարս անկատար: Ընթերցուս և զարկիկանաւս. ըզմախա, զգրիւս աստիս փրկարար: Զի գրել յիշելով և գրչո յիշելի: յալս ամենաւանանն և զգրչան ընկալելի: Որք մէն մի գրչոց Ի նկարեակն ընդգիծմ թնանուցի զայ երկարսի գէն: Իւ մէկ սփիս:

Ժողոց տես մատուցար. իբր տանդ սփիս անկնիք յիշատակ: Իսկ թիւս մէր յար ապարարեան. նոցար երկերիք և մի նախնական: Զարգին կիւնց և յալանկական: փառք և գաւաթիկնց ուղծմ և յալանկական »:

« Յիւստանուսին Տպիւրման. Որմանութեան, Գաւարանի, և Պալատի » նկարեմ թարգմարչ երկրորդութեանն ամենաւոր Երբարչութեան և միայն Առաւմաւարութեանն Հար և Որչոյս և Հարչոյս սրբոյ: Որ իւրով թարկուց և թաղք կամեցաւ, զալեմար՝ ևս մէկ սորարոց զիւրարութեան՝ ապի և Ի կատարանն անկն՝ զմարց շարարքն. թնուց Գիրք Ազորից Ի երարգուսն Հայրապետն մերսն Տեառն Յակոբայ: Մարցալան փառանա, յաղան և Որչարանաւորայ Կաթնալիկան ամենայն Հայոց: Իբրս ընդայ նար՝ նախ իւրում նարկան. կուիցալ զանունն ուրին՝ Հայ Կիւկեղեց և Կաւարան: Իւ այս փառն ուրին՝ զի միջն տես կանիքին Ի նկարութեան նարկան և մարմնական՝ ասիս յանցանք իբրս աս Ի իւրարս, ասուս կար: զանցն աս աստան յարգալ տաղուից Ի նեկ զալեմն իւրեանց: յառ մարարքն թէ, փեղալ, թիւն և զանկիւսիկն գալի, և զանուն անանկ կար: զալի: Իւ միջն Ի մենս պիտանալեանն ապիկիցն ապարիկն, զանուցն զմանն: յառ այլմ թէ՝ զանուցնց թիւիկիք զաստուց և զմեղ նախա: Կանիք զքնթէ՝ թիւիկն Որչոյսն Հայրապետն նախալան փարիս զիւրարութեանն ապիկիցն Ի նեկ զալեմն իւրում, և զպալատիկն զանուց՝ (որպէս թէ փարանաւորայն սքանական թիւիկով) նարկեցաւ շարարքի զգիրքս. աւ Ի թիւի Ի պարարտար և աւ այլ նկարեցալ անկնիս. զի ասուս ապիկն, թն աստուծոյ ընդ այլոց ապիկից Ի յաւարս նեկ զալեմն իւրեանց:

Իւ սոր՝ զգալութեանն ապիկին նախաւ տես, լով կիւկ թուր զիւր մի շարարքին, ասիւսին նախ և, և թէ սքան իբր մեծանկն անմարքին՝ թէ Ի կնն և թէ Ի նար՝ Ի մենս ապիկից Ի թուրն աս կարկեղքն են, այն և յալանի տեղեկանց զիւրարութեան: Որչոյս որպ՝ զանկանցալ անա թուրիւսից իւրանաւոր տալեղի՝ մուստիկ Ամբարանի որպ՝ զՊալատն. ապիկանցն մուստիկ Յուրանիկն որպ՝ ի յալեւն, և զալեկիւսն մուստիկ Պալատի որպ՝ Որչոյսն՝ ևս աս ապարքի զաս. ապիկ զմանն ապիկան Ի յարկանց իւրեանց: աւ Ի թիւի յիշատակ նոյնոց իւրեանց և մնացան: և կամեցան զի մի թուիկից սփուլոց զիրար:

Ար՝ որք ընթերցելով միջն ապարիկից Ի նկուս, թնանց մէրոց, փառան որպ յիշելիք և զայս աս յալան թուից փրկաւաս զիւրարեցեալ իւրանան թարկալանաս. աւ Ի ապարիկ և նոցա Ի կուար և Ի մարմնար նկուսիկն: որ զայս նոց նարկար՝ մի թուիկան՝ մէկ շարեկան: թիւիկով՝ նեկն. թնուց մնացան և ապարիկն արմանալ սորոք. յալեմն աստուծոյ, և կնկանանց՝ ապիկն սորոքն և ընանանցն մայ տալեկանան և երկար կնկն Ի իւր թարգմարութեան. փրկելով յուրեանց և յալեկանիք փարանալ: Մարցին են՝ աւ Ի թիւի նոցա պալատն և այլոց թարեց յիշատակոց: Իւ աստուծո թան թուրին՝ զիւրեանցն թուրին՝ թարեց թարգմանալ վարդապետէ: թէ նարկեանց և թէ մարմնականց. ամեն:

ՅԵՂԷՂԷ և զերկոսին նաւարարս և նախնան՝ զաստուծուս և զաստուծուս վարդապետան վարդապետ որպին սրբոյ Լուսաւորչութեան Ամբարան նարկանց: այսինքն՝ զԱրարում վարդապետն զիւրարութեանն ընթերցուց. և զԱմեն վարդապետն վարդապետն նախնանց Որչոյ Գաւանի կիւկանին: որք զայլով աստուծոյն վկանալ Հայրապետին, նոցա էր յանկանցալ գիրքս. թիւի տարգմարութեան նոյնոց:

Յէնիմիշ և զապաղաց ծառայւ ձեր, և զու-
խառնարան զարծարանիս՝ զսէր Սիմէոնի որդի՝
գործարանս զրիշարն վարդի, և զվարդանիք Քիւ-
րանն և զհանգան ծառիք, և զայլ երախտարան
ձեր: Երբն և զուց լինիմիք յիշեցնուց ի բարին
յաւոր յայտանքեան և ի միասնեամ զարանանն
նարին ամեն ք:

Դիտք Ե՞, միկապար, աշխատանքայն, առա-
ջապիկ երեւնալով: Հաւարան ապարդիւն: Այն
ապարդիւնը լաւ տեղ առանաւորակերպ է, և
տեղ տեղ ալ արեւոյ շարագրութիւն, բայց տե-
նաքն սեւով:

ՅԱԿՈՐ ԵԱՂԱՆ ԶՐՊԵՏ. — Տես ԶՐՊԵՏԵԱՆ
(Յ. Ե.):

ՅԱԿՈՐ ԵԱՄԻՐԵԱՆ. — Տես ԵԱՂԱՄԻՐԵԱՆԵՑ
(Յ.):

ՅԱԿՈՐ ՍՐՃՅԵՆ. — Տես Գիրք և Հաս ճո-
ղնաբն: Գ. Զ. Թ. Ժ. ԺԲ. ԺԳ. ԺԵ. ԺԶ. ԺԸ
նաւորք:

Դարեան Արարաւ 1888, 271, և Սրբոյն Եւ-
րոպայ Սրբոյն Եւրոպայի՝ առաջնայ քան ներ-
քաղական Ս. Կարապետի և Սրբոյն Եւրոպա-
նայն: — Տես եւս՝ Զարգ. և Մասնաւորանք Ժ,
572-575. — Սրբոյն Եւրոպայ և զարեւմտեց մա-
սիկ՝ J. B. Abela, De vita et scriptis a. J.
Batnarum Sarugi, հեղ. Լաւիէ 1867. — P.
Martin, Un évêque-poète ou Jacques de Sa-
roug, հեղ. և Revue des Sciences Eccl. IV.
Sér., t. III 1876 Oct. - Nov. միջ առաջ, թղթով:
P. Zingerle, Պոստ 1867, արիւնքով: ZDMG,
1866, p. 117-81. — 1869, 44-68. — 1860, 679-
91. — 1861, 684-696, և նմանք:

ՅԱԿՈՐ ՎԻԼԼԻՍ. — Տես ՅԱԿՈՐ ՅԻՍՈՒ-
ՍԵԱՆ:

Յակոբ Տաղաւոյ. — Յակոբ տեւանով Տաղաւոյ-
նէր մեկն անկի նե. տես Կառնանեմ, և ժողո-
վանաւ Ռ. Ե. 1-19. 19-22. — Արարաւ 1895,
էջ 127. — Բազմապիւ 1864, էջ 42, 44, 107. —
Երեւան 1884, 424. — Ժողով 1869, Գ.
77, հեղ. — Տես եւս Տաղաւ, և Մայր Յաւալ Զ
էջ 1122 ք:

**ՅԱԿՈՐ ՏԻԳՐԱՆԱԿԱՆԵՐՏԵՒ ԱՅՏՈՒԼԱ-
ՀԵԱՆ.** — Ե Պատմութիւն մեծի սպիտակ Տիգրա-
նանքոյն յամի 1759 ք. Բազմապիւ 1883, էջ 25-28.
Մանգ Կ'ճուէ: Ե... Գրքն և Յակոբ Տիգրանա-
կոյնի (Տիգրանէսի) Ազատական տակա-
նաւոր, և զայի շարքն ալ (էջ յայտնով) շարա-
գրութիւնն. զոր ամենեւին անգիտիքի հը Կառնա-
րակն: Սա էր կրտսեր եղբորը (Յովնան) գտեա-
նապատմութիւն զառնաւոր ի վերանկի եղան և
նառաւորութեմ էր, ուր և վերանկնցաւ 84 տա-
րուան, յամի 1896. Նոյնպէս եղբայրն ալ 90 տա-
րուան, յամի 1848. նեղ վարանեմ և Գայրե-
նիկ Երեւանի (1832) կիս Բազմապիւնան Սա-
կանեմ Զարգաւորէ ք:

Յակոբ փայլ Գաղաթեան, Երեւանի զաւա-
նայ Ուսանան զնաւորութեան (կենտոն) Հանգն
Արարաւ 1890, էջ 12. — Մասնաւոր արիւնք՝ Արեւ.
Մամուլ 1891, էջ 424.

ՅԱԿՈՐԵԱՆԵՑ (Նախիւ Է.) — Ե Սեպտեմբր
քան Կրտսերի Ե. — Արարաւ 1901, էջ 562. 1.
Ինչ որդի զերեւմտեց ի թարգման. 2. Սերտնեց
և փերտնեց. 3. Միւս Լուսաւորէ, 4. Առաջ վանք.
5. Կայրիկով Ս. Երեւան:

Յակոբեան (Կ. Է.) — Տես Արարաւ 1870,
էջ 79.

ՅԱԿՈՐԵԱՆ (Մ. Մանգ.) թարգմ. — Տես
ԳՈԳՈԼ:

ՅԱԿՈՐԵԱՆ (Յակոբ). — Բաժանաւորութիւն
նէր (Արարաւ 1890, էջ 83. — Երեւանի
մեծնորք): Թիֆլիս, ապ. վ. ք. Հրատ. Ընդ., 1899.
8^ր, 80 էջ:

Թարգմ. — Տես ԱՆԻԲԵԼԻ (Լ.) — Նեփրի
(Արարա):

Տես եւս՝ Մարտ 1893, Թ. 10, 11. — 1894,
Թ. 1, 8, 4-10. — 1896, Թ. 12.

ՅԱԿՈՐԵԱՆ (Յ. Վ.) — Ե Հայկական տակա-
նէր ք. Բաժանոր 1900, էջ 83. — Երեւանի
կամ մաշտաւ կայսրութեան մը զառնաւորութիւն ք.
էջ 181.

ՅԱԿՈՐԵԱՆԵՑ (Յակոբ ճու.) — Ե Ուրեւոր-
թիւն ք. Արարա 1885, էջ 28, 79.

ՅԱԿՈՐԵԱՆ (Յովնանէս). — Տես ՅՈՎՀԷԱՆ-
ՆԵՍ ԶՈԼՈՎ, ՅԱԿՈՐԵԱՆ:

ՅԱԿՈՐԵԱՆ (Յովնան). — *The relations of
the Armenians and the Franks during the
reign of Léon II, 1186-1219. Ե Armenia
1906, Febr. and March. (39 p.).*

Հմտ. Արարա 1906, Թ. 45. — Գիտ. Եր-
թով (Թեթեան) 1905, 461.

ՅԱԿՈՐԵԱՆ (Յովսէփ և Սեպտեմբր). — Տարեկ
մաշտաւորութիւն, առիւն անանց կարեւոր
Աշխատանքութեամբ երկուց Կարապետայ Յով-
սէփայ և Սեպտեմբր Ե. Կ. Պոլիս, ապագր. Ե.
Գաղաթեան, 1890. 8^ր, 102 էջ:

Փետր. Հմտեմ Արարա 1890, Թ. 11.

ՅԱԿՈՐԵԱՆ (Գ. Կ.) թարգմ. — Տես ԻԻԻԻԻԻ-
ձԵԱՆ, և Մասնաւորանք Զ, Հաս. Ե.:

ՅԱԿՈՐԵԱՆ (Վ. Ե.) — Բաժանոր Արարա-
նէն ի Հայ, Կառնաւորութեամբ Ուրեւորքի և
Ուրեւորքի Կայսրայ շառաւորք. առաւել քան
45000 քան, ու, և այլն, և այլն, Կայսրայ
Կայսրայ Կ. Պոլիս, 1894?

Փետր. Արարա 1893, Թ. 2895. — 1895, Թ.
3809. — Հայր 1895, էջ 184.

ՅԱԿՈՐԵԱՆ (Վահան Վ.) — Կոր քաղաք-
տարիւն. աշխատանքայն Վ. Կարապետ Ե.
յառաւորական Ուրեւորք Ս. Երեւանի: Հասար
Ա. Երեւանի, և ապ. Ս. Սրբոյն Երեւանի,
1890. 8^ր, 179 էջ:

Ե Այս երեւ շառաւոր և 13 նաւորք, որոց
առաւորք այս տեղով Կարապետ Ե... ք. Մա-
նա 1880, Թ. 2606.

— Բ տեղ, տեղ, 1884. 8^ր, 176 էջ:

— Հասար Բ. տեղ, 1881. 8^ր, 172 էջ:

ՅԱԿՈՐԵԱՆ (Տոր. Ս. Ե.) — Կառնաւոր
գիտելիք առաւորաւորութեան, յառաւոր Ե.
զորքեան համար գրուած. ապագրով ծախիւք
Կառնաւոր Երեւանի Յովնանի Ուրեւորք Կ. Պո-
լիս, ապագր. Զարգաւորան, 1882. 8^ր, 68 էջ:

Սա էր երեւ ամենեւին ալ թարգմանութեմ և ի Կ.
Պոլիս, 1891.

— Հիւանդիկ քաղաքայն. առաւորք Կառն-
այ զարեւմտեան Կ. Պոլիս, ապ. Գ. Կառնա-
լեան (Արարա), 1885. 8^ր, Ժ. 416 էջ:

որպէս բազում արժեքի գիտազոյն։ Որով չու-
թաւորէր զիրք՝ զինքն և կամին, և նաեւս ի ներ-
քայ թաղապետաց տարարն՝ ապի ի միտ տուր
որ քան որ կամէ մեր պարտութեամբ ամենաւա-
րայն աստուծոյ։ Երբմա զայս ամենայն կողմ
զարգ բազում աշխատանք ինչեւս նստաւանդ
ենայ ինքն, և զոր նստանդ քանակ և զունկին
մատուցանէր առ բարեբարս աստուծոյ։ Եւ ի ստա-
մանէ այսին գտածացն՝ պարտանկայ ինքն երկուց
անոնց բազում փութա՝ զոր ոչ զրեցից զանուանէ
նայնք, զի մի յամենի կրեցանք ի յայտոյ ի առ-
ջին, և կամ փութ անուն ընկալցին ի մէջ աղապա-
զի յաղապա բազում ապահովեանք իւրեանց՝ յա-
փրկանկալ գործադարձութեամբ ի նկատ ինչ
զամենայն աղապարեանիմ ծաղկաղարով և այլն ա-
մենայն, և ոչ մի ինքն մասին քան ոչ ընկալալ։
Բայց զոր ինչ արարին ընդդէմ զան արարել առ-
աստու ի մէջին, և ի մէջ նոցա։ Վասն որոյ և ի
իմ ձեռքեւ ինչքն և արարելիք՝ զի նստաւ սեղիմ,
և ձեռքն առ յայն՝ և յունայն ի ընդէմ և դրամիք։
Եւ զարեւել կրեցին և եւս յառաքելիք զիս առ
աստուան՝ յամենիմ սնդրին ի նայն զանալ։ Առ-
ածար սկիզբն արարի՝ նարարել արեւան աղա-
րանիս, որպէս և ի վերջ զրեցանք ըստ անան
սուրբ։ Երբն ոչ խոյն գտանել, և որ խոյն քոցի-
ն և որ ինքն սուր իմն։ Այն ալք յնուս քան
նոր, և փառակից արար նուրայ։ Հայցեցի ի քն
և ցոյս։ Բարեկից առ յեղ՝ և զու նկեւ քոցի
զլուսն և մար։ Ինքնիցի ի բարեբարսութեան՝ և
ոչ անայն արեւելեցիք զիս։ Այլ և հասար ինքն որ-
պէս և կամ ինքն, արարի։ Դպրեւոր և նստաւան-
դի կրեւորայտիկ աղաքան յո աստու յան
զարեւորեանք ի նկատ աստուծոյ։ Ինչպէս
երկաւասան առ աշխատանքին, զի յարցանք ի
չարտարութեան զայնք ըստ պիտոյնք մարմնայ։ Եւ
կեղե որպէս ինչքն, և կամ նկեւորս միայն ի առ-
նիս՝ որպէս ինչքն։ Տեսնել ամենայն ոչ ի զի-
տապ զեւթինք քանիք փան սնարարութեան ինքն
Չի անմարմն զորն և ասոնց զքանի յառաջացու-
ցանի զայս՝ փանի նարարելիք մեր, և նարար
զարդ՝ բարուն և երկնիկ լուսաւորեւ կեցի առ
կան փարպոսեան, փայտեւ ի նամ, առաւ ի նա-
ցան զարեւան աղաքանիս։ Եւ բազում վիշտ և
նկալութեան, ի քանն, և ի աստաւանս կեցալ ի
մերայնց արեւորսն ներկանդայն։ մինչ զի եւ-
րով աղապանք նարեւ՝ նայն կարց զերծանիլ ի
նկատ ոչխարն զքիտանիլ, սուր աղաքանիս
ման սնդուցեւ զանի իւր։ Եւ եւրով զանն առ-
յով անն։ Լուսաւորեւ զայնարն նայաւանեանց
աստուծոյն զարով։ Որպէս յիշատակն արեւան
իմանք կրեցին։

Եւ որպէս ասան նայաւանեանց նայ կալան
սեպին՝ արեւան զառակ մերս յալալ արար եղ-
մանիք, և որպէս փոխանորդ զանոյն՝ արարն
Գրիգորի Լուսաւորին։ Եւ ինքն նայեւ խոյն և
կարգայն, զի անմարմն ի մարգարէն և մարա-
ւոր աստուծոյ աստուծոյ ամենայն քանիք, և որ կա-
մի՝ ում առնել նմն, և զիւրացուցել զարեւ ար-
արեւելիքն։ Վասն զի ամենայն մասն բարեխա
զանի զարար Հայրն մեր Գրիգորիս Լուսաւ-
որին։ Եւ զգովմարսիկ զարանն փրկարսի
զանի վնայ զկարգայն։ Եւ զարար սեւն սակի քե-
րան աղապարութեան փարպոսեան մեր, և անն
նայն արարց զաստ մարգարեացն բարեխա և
կրայնաւոր լնայ՝ առ ան մասնին կալանեաց, և
ան անանիքն ի կրեւորեանք։ Թեւազարեւ
և մանկեւ զերծանք զերեւելեան և զքերթելեան՝
և ի սակ փառացն երբարութեան, և միայն
աստուծութեան։ որպէս յայնքնին և մեր յա-
թոյն որպէս իւրով կամ անն արեւան թաղանի
և արեւանս մարգարէն։ Եւ եւս յիշեցն որպէս

իւրով զիւրացուան սիրեւեղ իւրաց. որով կա-
տարանն նուս զորն ի նկատ կեցին սնարան
զիւրար զարիս։ Եւ ամենայն զանաւն նայալիքն,
բով փառեւորով, և զկեցիկն կանանեւրով, և մեծա-
ման իւրեւորս փառակ զարգարանց զարարե-
լի, և պատմիս ըստ իւրս պիտոյնք՝ նարարել
իւրով և յանգեւորս փարպոսով։ Երբն և եր-
բն նայալիք սիրեւոր, և քնդիք միայնիմ։ նկա-
նայր սիրեւոր, քանեւր զարմինք ինքն։ Եւ ի՞նչ
աշխարհ երբն նայալիք և յաշխարհայնք ի
բարեխա նայեւորութեան փարպոսայ պիտոյն-
քայ։ Եւ երբն իւրով իւր զիւրեւորս՝ զի եւ-
զարգանեւին զիս ի սեւն սակի՝ անոնց զանիկի,
և մինչ պարմութեան աստուծոյ այլ արար զա-
մենայն՝ նուս կատարուն աղաքանիս ենին,
կանգնեւ զիւր աղաքարանս պարմութեան
աստուծոյ։ Յնա որպէս զիւր ցանկութեան արտ
իւրս՝ որպէս անանն սկիզբն անան նստաւանիք
զիւրարար աղաքանիս։ Զնայն ընկալեւ անն
բարեբարս անանեւր աստուծոյ մանկեւ զարար՝
ընկերացեալ իմ նարին։ Ընկերաց իւրեւր՝ որ
են ի զարգեւն անն և ի զիւրեւն կարգայն
կարգայն։ Որ և ինչ ան ինքնիցն աղապար
յայտարար մասնեան, որպէս և իմ զայր փոքի-
կայ նստեւոր արարի՝ վնայ առն յայտարար
մասնեան։ ընդ որպէս անանն աշխատեւ կրե-
տասան ան Վասն որպէս երեւելայն ար զարգե-
տասն ինքն, և ոչ արար անայն։ Արք և այս նայ-
ար կարգայն իմ ընկերացեւ նոր ինքն ընդ յիս՝
սակ յակ ինքնիցն, և ի նայ առն զան
թիւրի՝ և այլ ինչ պիտոյնք, և ի զարմանս ըստ-
կայն, և միայնիք և զանեւրս յանն անան
նայն։ Եւ իմ միայն արեւաւորութեանք ըստ
միկն սեւս որպէս յամենայն զարգարանց. իստ-
նայ աղաքանիք արար մասնեան վնային ճիւղարի
աստուծոյ։ Այնու և սնդաւանիկ զարմութեան
անեւրս նկալալ ի վերս ինքն, զիւրեւն մարգար-
ութեան իւրայ, և կայնայ ի նկատ իմնէ և ան-
ցայ ընդ աստաղար գիտարութեան մասնին՝
և նայալ ի նստանիքն իմ զանկայն, և ընդ
անար զարմութեան արքայ նայալիք։ Առ ար
մասնին միկն կարգայնութեան, և կամ յալով
նայաւորութեան ընկանիք ինչ նկարայն անմա-
րին եր։ փանի երկարացիկ արարուն անն մա-
անին՝ նստաւորեւ անարին։ Եւ բազմայն
մայն աղապարանս անն իմ անկալիք։ Այն-
զուրին արեւմարեւն իւրեւր մալըր։ և ան ըզ-
զուրութեան նայն սիրեւոր աստուծոյ։ Յնարա-
լին փարպիք զիս ընդ յանեւր։ Եւ ոչպէս
ցարգ և վնայիք յանեւր՝ և ան զանեւրն եւ-
զանեւր կայնիկայ զարարել անեւրեւր ի նայ
արարութեան՝ միով փարպի՝ կամ երկնայ՝ ոչ
բարեւանեւր։ Այլ երբն և յարեւր՝ զիս ան
զանեւրս սուր ինչ։ Իմ սիրեւոր նայեւր նայեւ
և կարգայնիք, ինքն ինքն ինչին՝ ինչին անկալիք
սիրարութեանիմ, երբ զանեւրն արար զայն
քերպի ուղղեւորն՝ զի ան սուր միայն աստուծոյ՝
և զու փարպարութեան ի զիւրեւր։ Արք մինչեւ
այլ արար մեղ արեւելին ի բարեխա, և եւս զիւ-
րաւորութեան ի նկատ նարայն որպէս իւրայ մա-
մին։ և ի՞նչ անն զիւրեւրեւր, և զիւրեւր
մասնեան նկեւրեւր, զարգարեւանիս ի իմ
արեւելիք վնային թաղարարն նայեւ։ Վասն
որպէս նայեւր վնային՝ զիստ արեւան երե-
ւելայ։ Զնայնիւրարան, և զարգարեւան և ըզ-
յանեւրայ, և զիւրեւրար։ Զարգարեւան։ Եւ
զիւրեւրեւր։ Որք ըստանայ զամ ի մայն,
յան անեւրն նայեւ, ներկ իմով սիրարութեան,
և մի կրեւր զիւրեւր ինչ իւրարութեան արեւան.
նայն սնդանի զեւրեւր երկուսն բազմ աշխա-

առիճանք և գնառն զբանք՝ զոր ոչ ոք թառ-
հանալն խնամոյ կարէ, եկել ոչ թիւնքի փարձ
անայ ներ նմանապէս: Յի եւ ըստ հարկ խնամ
լուսնիք ի փառս, և ի պատիւս ամենաուրբ եր-
թարդեմանս, և ի պղծման ընդ նմաւս ապշին
մերջ յարկին զսո նմանիքս իբր: Գրեմուսու,
բոց, և զարգարի զհեղեղս յարմար փխլիք, և
գրաւիւրս և որ շան մարմնէր տկարի խնայու-
թեան խնայ զգուշացոյ ի պաշտօնաց: Խառն ըն-
թիւնամբ մարմնէր տղրամանք՝ յիշէ յազօն
մեր սրբանուր, զպիկերացեալքնիւր՝ Լուսնիքի
մանուկ զպարտան, և իբր եղբայր տիրաւորս,
և զմայ ապշին՝ գնառնակ հարազան, և զմայրն
մարմնակ: Եւ հարաւայրի մանուկ զպարտայն,
և զմայր ապշին: Եւ մանուկ զպիկան՝ և գնառ-
նայն մնայք նմին: Եւ տղրաման՝ և իբր մնայն:
Եւ երաշխար պաշին, և զամին նուազեալ մո-
ղայն մանուկ զարթնիլն և զմայր նմին ման-
ուկս կուտին: Եւ զարմ յարկս՝ և զմայ ապշին
զոր նուազեալն են: Այլ և զպաշտօն մարմն
սեան, և զմարմնամեղեղ պաշտօնակեան
կուտին սրբոյ՝ գրաւարդս: Եւ զպաշտօն սրբիս
նայն, և զքնաս նաւաւարմբ յաւառարդան,
և զքրիստոսայտան, և զքնան ընկերս առ նաւա-
րակ սիրելեղ՝ և բարկեղին ի զքրիստոս յանն
աննի առնէ: Դարձեալ յառն յետայ և զիս յեռ-
նայն մառայ մեր՝ փախոր՝ և նկար, եկելիք զբի-
զոր զպիք ապագայ ապն տարբ մասնեկո: Եւ
մանկան նայնի զպնտ առ մերս աստուածա-
բանեաց՝ որ առ՝ Ողորմեարդս պարմեա-
րաց, միով նայր մեղայնի յիշէ քանդարման՝ առ
մերջ մաքրափայլ յազօնս՝ յարմար ընթեմնիք
տարբ մասնակ, և զքրիստոսայտան պայ: Դար-
մայ յիշեցէ զանուշեալս առ զքրիստոս զմայր
մարմն, և զմայրնիւր թաղմանն, և զպաշտօն
զպարման և զմայրնիւր և զանն մարմնակ: Եւ
զմայրնիւր զքրիստոսայտան և զմայրնիւր,
և զմայրն, և զի յարկնիւր խնայն, և ապշին որ
նուազեալն առ զքրիստոս, և եղեակն ի յիշին
նայն մերջ ի զպաշտօն մարմնակ՝ որ ի իսկ մնայ
և զմայր ի նայն, և յետայ յարկեալս ի հո-
տանիւր պայն, ի թաղմանն մարմնակ մերջ: Թե-
րիման: Եւ զարմակ ապշել յիշէ նարդայս
և մանկարարս զարկանիւր ըստ մարմնայ զմա-
նայն մեր՝ ներսան՝ որ և առ զպնտ աշխատեալ
սրբարդեման, և զամենայն ապագայիւր նմ-
եղք նմեղեղայն առնէ: Դարձեալ յիշեցէ ըստ
ապն թաղմանիւր ապարման խնայ աշխատար
սիրայնիւր Լուսնիքի և ապն մնայք նուազու-
ցեալ փարկերայն: Եւ զպարման սեան ի վերս
ապարման՝ զմայն իմ զմայրնիւր ապագայն: Եւ
անտ միջան ընդ ապն: Եւ զարարդագոյնս այս
զպագայն և զմանուկ ի յաւառարդան: Եւ եւ յիշեալ
յիշի զքրիստոսայ ի իշանն տաղմար՝ մանուկ
ի յաւառարդան, որ և իսկ նա յարկեալ իմ յիշանակ
ի յարկեալ թաղմանիւր ապն և ի իրազման յայն զե-
կելիք՝ որով ապագայ զամենայն զմեր սրբոյ յի-
շանակս պիտեմեանիւր եկելի, նուազել նայն ի-
րով առնէ: Եւ սիրելիք իմ նայն և եղբայրս՝ բա-
ղամ ապագայ, առնչ առնչ ապրեմակ յիշէ յազօն
մեր նուազեալս ընդէմ կիտարս տարբ պատա-
րայն մարմնայ և սրեան սրբայն աստուծայ ընդ
որս և զուց յիշեալ յիշի զպնտ սրբոյն զպնտ
աստուծայ՝ և ի մէջ նամայնիք վիշակն սեանն
Յիտարի Գրեմուսի: Ող եւ զմայր ի յարս յաւա-
ռարդան տարբ մասնեկո: Արթ(Ժ) և ի միանակմ
զպարման նայնիւր:

Դատան ծառայ ծառային աստուծայ, զբիզոր
զպիք մերան զան՝ մարդանիւր ապագայ տարբ
մասնեկո:

Ապարման տարբ մասնակ ի թիւն նայն:

Թեմնի: Եւ յաւառարդան, Եւ ի թիւն փարկն,
Թեմնի: Ի մարդարդան հաստանիւր պայն: Եւ
ի թաղմանիւր նայնիւր և ի իրազման մերջ
Լուսնիքի Լուսնիքի՝ սրբոյ երկայն տաւարս տարբ
ապն: զի յարկ և թաղման՝ եւ զպարման
սիրտ նայն ի վերայ զքրիստոսիւր, զոր և ապ-
նայն առ յարկերս աստուծոյ, որ և զի խնայ
ի իրազմանիւր ընդէմ ի իրազման տար-
կան տարման՝ եկելիք նկարս և նայնայնս մեր
և մարմանիւրն, զի բարբոյ պարմանիւր զպագայ
քանդարման մարդարդանն ապարմանեան, և
ան առ ի յաւառարդան: Թեմնի:

Այս ապագայիւր մէջ հախուցիկս սեան
կր պարկի, զի ապագայն և թաղմանն նայն,
թառ կանգնելոյն սրով՝ Դատան Լուսնիքիւր
զմէ:

Դիբրք միանաւան կրիտեմնիւր մէմ, երկե-
լան, ի յարկեր, թեմնի առնակիւր, զպագայ,
փակ էկերով, նաւարակ ապագայիւրն: Տարար,
կան վիշակեմնիւր ըստ են, թաղ աստուծայն
յարկերայն, և զարմայ ի յարկերայն նաւաւ,
մի մէջ ապագայս զրան և իբր սեան և յանի
մի ապայ պարմայ նայն՝ որ ապագայ իբր սեան
զմէ: Լուսնիքի սրբոյ բարբ՝ եկել՝ ի յաւառարդան
Յիտարմանիւր մէջ՝ իբր սեանն յամենայն սրբ-
նայն մնայ զպագայն ըստ, զոր կր կուէ մայ
թաղմանիւր ըստ:

— Բ տիպ, նայն ապագայիւրն, ի կ. Պայն,
1730:

Դատան զարկեր նայն են, բայն թեմնի,
կատար տարբ և առնակն:

Դիբրք որ կուի Այտարմանիւր: Եւ պարմանիւր
ի իրանն զման փարկս սրբոյ, և զմանայն,
կուի ի իրանի մարմնիւր, և զմայրն
Գրեմուսի աստուծայ մերջ: Զոր կարկեղին
նայնիւր նայն մեր՝ ընթեմնայ յամենայն տարբ
ի մէջ տարբ եկելիքս նայն աստուծայ ըստ
պագայնի տարբ ի յարմանիւր տարբ ի բարբ
տարին, ի յիշանակ սրբոյն և ի յաղու՝ փա-
րայ լիքմանայ յաղայն: Եւ ամենայն ի փառս
աստուծայ: Սկզբնայ ի տարգրիլ ի շարկայն,
տարման սրբոյն ի միմանի յաւառարդանս ապն,
այն սեան Արարմանս սրբարդ Լուսնիքիւր
ամենայն նայն: Եւ ի պարմանիւր մանակ սրբ-
ոյն ի յաւառարդան և կուտանիւր ապագայն,
սեան Գրեմուսի և Բոսանիւր Արարմանիւր փարգա-
պագայն. ապագայն փարգայն Տաւարման
տարբ փարգայնիւր բարկեղնայն: Ի թիւն շա-
րայ, Թեմնի: Եւ Եւ ի տարմանի զբիզոր
զպիք մարմնանիւր:

Դատան թիւնիւր և յաւառարդան եկելիք
նայն փարգայն պարմանիւր կան միմանի կար-
գով, ապայ լիքն և կր սիրտ Յաւառարդան և կր
նայն լիքն էր (— 708), և ապայ լիքն էկելի-
քն Յիտարմանիւր: Եւ լիքն էկելիքն նայն,
որ վերին էկելիք պարգայ սիրտ լիքնիւր նայն
զրան և ի յանի մի ի յարմանիւր նայն ի
կուտի՝ զմայրն ըստ:

Յիտարմանիւր Պարմանիւր, փարգ Ա-
մենայնիւր ի յարմանիւր, Զոր և սրբոյն և նայ-
նիւր սրբոյ, զպարմանիւր յամենայն սրբոյ, և
կատարման զմայրնայն նայն, որ սրբոյն փառս
երանիւր միմարդարման յարմանիւր նայն
քանակն և սրբանիւր նաւարմանիւր, որ և
զմեր զպագայն նաւարման զպարմանիւր մար-
մայ տարբ կարգայնիւր ամենայն սրբոյ ի յար-
մանիւր մարմնակն նայն:

զուգահեռ տիրացու մեղսագին. այլն՝ որքե՞ր ի՞նչ որ են քաղ մերսթիման իմա, զոր տեղ աստուած զաստ անմարն է երկրո կենց զանեղ ամեն. այլ է յիշենք ի տեղ զանգուցան միտար զբող- մայիտան մշտն իմ հաղթի որ անտանն է քրիստոս. Ողջ թի թիմն. և յայդ հիմեղեց զգրո իմ. զի լավ եր որ առ իւր եր ընդհուր. և եր նաւաւս, բիմ քարեմով իմ. աստուած յաւատար զինքն՝ և զմեզն իւր. Աւել յիշեցէ զպոլսոսի ոգմեւսի որքի զգրարն զարուստ՝ զոր առ եւս երախիս անի ի վերայ մեր. Աւել յիշեցէ երևանագիւ. զեն նայց թաղի միտար որքի զբողմայիտան և զքրտանան զգրուր և զպոլսոսի տիրացու աստուածանայն. և զաստն սիրելիութան. որ եր զերեքեղս կինն էր աստուած զանեղ որքին. զայս կին արեկով ի ըստանով և մէ կայս զգրին իւր. զոր տեղ աստուած նայով միթիմար զինքն. ամեն. Նայց մեր որ յերկինք իմ արք կայ՝

Եւ ի Ողջ թիմն նայց՝ թաղարեւն աման. զայց ասթան ամանն էա զիմիթիւ. Եւ ի Ողջ թիմն նայց՝ ամանեղ արով էա զերևան. և զերևան զգրանեղս զկարդուցն զապո նայց. որ եր յայդ արևս տեսողան և յայ զերեքեղս. և քրտանին իրեղաց՝ զոր տեղ աստուածն ամանայն ուղարկով անանայն և անանայն փորձանեղս նայց զանեղս ամեն. Եւ ի Ողջ թիմն ասին զինքն արով. և զերեքին զմիտայ և զմեզնայն. և կնիւս ուղարկով թաղար. իր, որ ի յայմ զամ ժամանա. կին տեղ եր զաստուած. ասաց թէ՛ կն մշտն իմ տեղ աստուածայն տեղն որ ի զկոյց մարցն եղի ամբ կն. մանք երախուց նոր ժամեն մինչ զք տարեկանն. որ ի եր զայն ամանայն. ոմանք յայն՝ և ամանք յայով մեկանս կն. որ կնն նման կարտանայն ընկնայն. զոր զարտեղն զայսպիսի արտա և խղովման յայով երևի ի զմեզն ցնեւ յով զանախարակեմարն ապալի և արտաուայն զինքն յայ և իմարն յամանայն քարեղար մար- զարեղն աստուած. զի քրեկն զամանայն և և աստուածայն յայսպիսի փորձմեն. և ասցն ախարիս իտաղարկին. թաղարեւոց նայուս թիմն. և զապոյց անդորդութիւն լիւթին և աստուածին ամեն.

Եւ ի Ողջ թիմն՝ զայսթիւս տարց Լուստարի եկեղեցին աշխուս. և ի Ողջ թիմն նոր ի կր- մանն յիշեցու. զոր տեղ աստուած նաւաստան զանեղս. երամանա նորեկայն ասթան մանուս թաղարեւն. զոր տեղ աստուած զապոյց զանեղս զպոյց թաղարեւն ի վերայ քրտանեկեղս ապոյց ամեն. Եւ ի Ողջ թիմն՝ թիմն տար իայն ընդ երբորդ աստն թիման անպո. զոր տեղ աստուած երկր կենց զանեղս ամեն.

Յուսմն աստուած. և սիրով արցոց նորս. ևս նաւաս ոգի միջուկն վարդապետս արեկեղի. ի զա- տանն զպիմանց. և ի զերեքով վանից արքայն թուարիկ Մուղեղայն՝ որ յայուսիս. Արտաւանայ ի վերայ յայուսիցն. և նաւարից զանուան արքոցն աստուած. աս ուղարկեկն զաստուարու- թեման. Եւ կայ ընդ նմն զաման և զկնքման- մարտն, վրան զերեւա զանեկայն զնաւ Տերտան- կան և զպոլսոսիման արքոցն. իսկ յերևա տե- կնայ ապալով զաման. և զանդիպարց արքոցն զի յիշեմք ի արքանարց ապալն մեր աս տեղ. զպիմանեղս՝ և նաւայն ապալեկն իմ. Եւ զայց յիշեմք իմք ի խման քրտանայ յաստ՝ և ի նաւերեկայն՝ ամեն ք.

Իբրեւ երևանով, աստմենն ունի մեծ և յայն Յակեն վեր. և իմ յիշեմք ի մարգարայն յա- զմիս մեր զնաւար արքան իմ զմեզն տեղ տեղ արքանեղս զանուայն. զոր տեղ աստուած ի վերայ իրարին նաւաստան զանեղս ամեն ք.

Երևա. երկինքան, զարգափակ էկերով. իտաղարեւ. թաներ և սեւեթուր. Լուստարի ապալարկին. նախքնմարց յապալն է քան զայս՝ իբր ապա- զրուիմն.

— Գ տիպ, ի Կ. Պոլսի, 1834.

Յայսմանորք ըստ կարգի ընտրեալոյն օրի- նակի Յայսմանորք Տէր իսրայելի. Յարում զարուստիկն երկնեղս զարք և նգուսիցիս աստուածանայն արցոց ի նին և ի նոր օրենս նաեղիսացից, ընտրեց ի սկզբանէ աշխարհի ի զանազան ազգաց և լեզուաց. և վկայարանու- թիւնք յարարանաց և մաւո յաղթից նաւա- սակաց տենիւց և յիշատակեաց յիկնեղսն նայստանեաց, ըստ բարեկեց օսմանաղար- թեան տարք և երանեալ նայստագեանց մարց. բամանեալ ի վերայ ասուրք իւրաքանչիւր աշ- տայ. կամք և նաւանեթմարն ազգային մարց- վայ նորոց սրբաբնիկ. և զգուշարար ապալար. թեմար ի յայս ընտելեալ. Լրամանա ամենա, պատիւ և վեհափառ զարարարի Տեառն Սեւ- փանեթ Սրբաբնիկ Արքայեկեղարարի. ի կոս- տանդնուպոլսիս, յՈրթագիւղ ի Տարսուրի Պո- զոսի Առաքեան Արքայեկեղար, 1834—ՈՒՄԶ.

Լուստարեկն և Գրեգոր զգիր փէլարմանեան, որուն Յաւարեթինն նաւանայ յանեղ կարոց յասով կը բերին. Եւ Սարք և նաեկն թաղ- մանից մեր ի վերայոց զարու՝ ընդ այլոց բաշ- մայ ապալուս զարեւ, որովք քարգաւանդ ըս- յուս ապա մեր ամանին նաւար իմանաթմարն և զնաւաթմար, թարգմանեցն և զարա ինչ արք- րոց, որպէս երկին ի փանեղսն ուն իւրանեթման բանից նայց. Ապա զարգիկ վարդապետ աստուած վանաց յիմեթարք զարու՝ ոչ աստուած ի վարոց արցոց թարգմանայ ի յանաթմեն, որպէս մե- տանն կնիւսն Առաքեղար.

Նուիկ ապա տարք և երանեկն նայստագեան մեր Գրեգոր վկայարար՝ որ յասով վարեմ կնիւր, որքի իմանեցին և մեծ իրանին զգրարի մե- զարարով՝ ի զարմ տարք յաստարկին՝ ի մեւա- տանեթարք զարու, յիշեմ յարեւիկ և յարեւմուս ի վանարայ և յանապաստ՝ յայսպիսից կնի- վկայարանութեան և վարոց արցոց. և զոր մեւան զամ կնիւս ի յանաթմեն ընտր ժամանա՝ թարգ- մանեց զնաթմն ի նայ բարբառ. ի զարգիւց և զքա- զամ նաւա արցոց. և կնիւս զամեկնայն ի կարգի՝ արար մանան մեծ, որ յետոյ կնիւցալ յաւան- տիր. և ամեկնայն ընկնանայ յիկնեկեղս և ի վանարայ ըստ զասովք իւրաքանչիւր ասուր.

Յնա որպէս Տէր իսրայել այր բանիքուն՝ որ մաղկեցու յասուր վանական վարդապետ ի սկիւրն երկնաստանեթարք զարուն, զվարս արցոց և զվիւր- յարանութիւն և զնաւա ինչ՝ որ լիւթարար կային ի յաւանեթմեն՝ նաւարեղս զարգիւց բամանեց ի վերայ ասուրք իւրաքանչիւր անայ. և որպէս ի զնայ զայ տեղ՝ յարալ յարմարեց ընդ նաեկն յաստուածայն զոց և ի վարեկի աստուար. թեման զվարս նաւարեց արցոց և մարգարեկն ի աստուար. և այս զիցք նորս կնիւցալ Յայս- մանուր. Եւ արար սկիւրն մանանն յաստմեն, բարք օրն սկիւրեղսն անայ. Եւ վրան նաւարեղս՝ աւ՛ նաւարեցն իմանաթմեն արեկն լիւթն տար- յայ.

Ապա կնիւրով վարդապետ արեկեղս ի մեծ- աստանեթարք զարու՝ աստմարք անեղով զՏէր իսրայել՝ նորոց յարեւից զվիւր Յայսմանորք. Յնա ուղարկի Գրեգոր վարդապետ իւրանեթմեն՝ մե- ընդ կնիւցեղս՝ ի նմն ի մեծաստանեթարք զա- րու՝ նաւարեալ Յայսմանորք Տէր իսրայելի և

կիրառա զարգացող, յաւել ի նախն անդառա-
զարքս և ինչ ինչ յանձնատար և յանգուտա գրու-
ցաց, և արար նոր գիրք Յայտնաւոյ յար-
նանման մասին արժեանքով և զայլ եւս անպատ-
առ ըստ իրարանշիւք տարժանաց, և խանգա-
րեցն զգրուական մասնակն, զոր Տէր խորալէն
նաւառարմեալեանք նաւանուան էր ի ճորժութիւն
զորս:

Եւ այս պատու արժանի Յայտնաւոյ իրա-
նկեցուն, յետ մասնակոց աղագրեցան միանգամ
և երկիւր ի կատարեցնաւորս յաւելեանք վեր-
դառնալ ի աղագրուաց, և քախմակ ընտիր Յայտ-
նաւոյնք Տէր խորալէն, և կամ կիրառա զար-
գացողս՝ մասնա յեկեղեցիս մէք անգղաւսեալեանք,
և այն էր որ ընկերեցաւ լինել մինչև ցայտը:
Ուայ քան բազմապատիկ այլալոյսեանքն որ ի
նախ, խառան նաւանու էր ոչ միայն յաշ իմա-
տան ընկողոյ՝ այլ և բազմեւ նաւարմեալեանք:

Եւ քան զի ի վաղաց անոր յերանկի նախ-
նեցաւ մէքս ամբարձրեան և յանձնեցն եկեղեցիս
նաւառանուանց՝ նախ քան զերկեղեցեան մասնալու-
նիւնն ընկնալուն զգրա Յայտնաւոյնք մինչև
քննադատեալ մասնակոցն ի մամ աղբիւն, և ապա
սակ զՆալբեր, և անպակի գրամարդոյնիւն.
քանի տաննայ մասնալորմեան եկեղեցիս մե-
րայ և պաշտամանք ըստ սահմանելոյ ասոր նա-
կարանուոյ՝ Նալբերիս սրահին, և Նալբերիս ու-
սարանին: Ամստ արդ խաւանդապետքն և երեւ-
նիւնն աղբիւն ի բազմեւ անո՛ւ քախմակն ի նախ
երկել զարման Յայտնաւոյնք Տէր խորալէն, և
աղագրեալեանք ի յաշ ընտիր, զիսկով քա՛-
մէ յառակ և Նալբ քանք քան ի քախմն, անկ իրի
յառակ՝ քան քանն ինչ՝ զերկելն ուս թաղա՛ւ քա-
ղազս և ի նաւալարս քախմալն, և ոչ կարողին
զանակն:

Ապա յարմար արդունի երամանաւ եկն այսր
Տէր կիրառա կախմակեան տանն եկեղեցիս, յաւել
ի նախն ինչ քանակն ընտիր արժեանք Յայտնաւո-
րայ Տէր խորալէն ի կախմակարարանն Սալոյ,
բարձրաւ կանգ ինչերկնիս զայն ուս ի աղագրել-
և նա ի քարին իրաւ՝ ի նախապետական անձան՝
ստացեցաւ անպաղատար: Եւ եր մասնակն գրեալ
ի մաղագրի թուորդի՝ յաւարս բարեպաշտ իմա-
զատարն նալալ (Անի և կառանդելն կախմակի-
սի, և զի ինչեղեց ինչ անկեալ էին յառակ և ի
վերջի՝ ոչ զայր ի նախ յառակարանիւնն ամ-
բայլ և վերջարանիւնն, քան որոյ և ոչ որո-
շակն իմանին: Ուայ քանի Անի անա ինչաւ-
ար քանք անան 1808, և թաղաւորեց քանն
երկատանն, և յիշատակարանիս որք կան եկեալ
ի քախման իրապանշիր փայտարանիւնեաց՝ քա-
ղանն ինչ նարդ անալ էր ինչաւոր, և անգրա-
նիկ որք իր իւնն զիս ի աղագրական նաւակի
էր, ապա նաւակն և սակ՝ ինչ յառակն կամ
յերկարդ ամի ինչաւորանիւնն նարս էր զիսալ,
այսինքն քանք 1809:

Քանիք ի անգղալեանք, զ. զի յիշատակարան
պալատի. « Սալոյն բարեպաշտեալեանք յիշատա-
ստանաւն արդունի ստացալի զիսալ բարեպաշտ
թաղաւորիս մէքս աւել, և զիսալարս մանկան
իւրայ իւնն, և մնաց իւրայ, և բազմակն զոր-
միս արկարի զորք, և պատանակն քանակով և
աղագրեցաւ թաղաւորին թորոյ: » Ի սեպ՝ ր.
« Իրաւաստ զարացի քարոյ անալ բարեպաշտ իմա-
զատար մէք աւել, և զիսալարս մանակն իւր
զիսան: » Ըստ այսոյնքն եւ յայլ անկալ:

Յաղագրս որոյ զաղագրս քննեալեանք՝ և նա-
մանով նաւանալեանք աղագրելն մաղագր եկեղե-
ցեանց և յաղագրեաց, զիսալարս և շար-
նալարս իշխանալոյս, իմանաւն վարդապե-
տաց, և պատանակն վաւանայից, եւս և արմատ:

ձեռք և աղագրս Ամիրայից, և զիսալար անանց
Արաւստարոյ՝ սահմանել նաւանուան, զի
պաւանակն ընկերեցաւ Յայտնաւոյնք իրալին.
ցայն աղագրեալն բազմեր՝ քարեկն իւրայ քանն.
նայն եկեղեցեան և ի վախերէջ աղբիւն, և սա
նաւանան պակալ զարկեցալ ստորալորմեան
երանիկ նախնեաց մէքս՝ քախմակն նարս ըն-
կերեցալ լինի Յայտնաւոյնք այս:

Ի այն աղագրելն մաղագր քանն եկն մէքսան
նաւանալեանք արդալել զիսանան զայն անոն,
զախմակեանք անան Արախկուն իւրալեալոյ
վարդապետի յախմանն, և զիսալ ինչ և զիսա-
յարանալեանք արդս որք յետայ էին քան քան-
մանակ կեանց նկչեալին՝ յայտնաւ ընտարանք
իւր: Ուր և մէք յանկալս արդալորմեանն այսր
մասնին, կանախար մաղ քիս քիսալար այնմ մա-
զին և ընտարեցալն արմանի Յայտնաւոյնքն
կիւնիկիւն, անմախար պակալ զարդալորմեանն
պատանակն և որք յետայ եկեալ էին մասնակալ՝
ի վարդս արդս և ի պատմեալեանք նալալ քա-
ղալ պարագով սա ամբալալեանք զարմար, ի
նախնեաց աւարս անալ կար քաա պաւանակն:

Ի նկչալ ի կար ընկերալեանք անալ մա-
նալ և զիսալան իմաւ անան ի ինչալարայն և
ինչալարայիս արմանիւն, որք յարմանի մէքսմ
ստացանաւան զրոշմալ կային ի նարանի: Յաւ-
ար և զերկալ փայտարանիւնն, երանիւրն չի-
կալալարի պատանակն, և արունակն վաւանակն
կարեկել ինչեղեց իւրալել վիշալեցալ, զորս
քալով անանցեալ քաալ յանանաւանի: Իսկ զիս-
ալարմեանքն և զիսալանակն և զիսալարմեանքն
Անի նայինք ի տանն (), և որ քաա մնալ ինչալ,
և է որ քաա այնման ստորալորմեան կարեկելոյ:
Սնկերեցանն ինչ զաղագրեալն պակալար յա-
նանա արդս, որ քիսն և զիս անան տարբեր
արմանալ զեր. որդեւ զանկիւնաւ և զանկիւն-
նաւ, անանիւնաւ և անանիւնաւ. նաւն և նաւնաւ,
և այն:

Երբք ի վախման մասնակն և զիսալ ինչ, որոյ
կեալ կային յարմանի մէքսմ, և կեալ ի մնացել
ճարմարի՝ զոր նա ինչք Տէր կիրառա կախմ-
պետին տարանք ի կիւնիկիւն ընդ այսմ Յայտ-
նաւոյնք: Եւ սա այնմ նարեպարմեանք աղ-
ագրելն մաղագր եկեղեցեանց և աշխարանակն,
և երամանաւ աննալարսի և վաւանա Պարտար-
գին՝ յաշխատարանիւնն քախմանաւ աղագրել
պարան Պարտարի արալեան՝ զարմալեանքն
կարեկ իւրայ նարալաւանք՝ պարան Արաւստա-
արս և պարան Վերդի՝ զիսեկել և վալերալ աղ-
ագրալեանք ի յաշ ընտարեալ ի քաալ յիշա-
տարի պարալոյսիս մարտիրոսաց, և ի յաւան թաղ-
անալ նաւանն աղբիւն...

Նաւանա մնալ անպիտան
զրկար զիսեր փէլարմեանն: »

Դիպքը մեծ. երկնայ, երկնեան, զիսալ երեւ-
նալով Ա նոս. 285 էջ. 286-291 Յակն վերնաւ,
նարք. — Ի նոս. 319, 320-332 Կրկին քանկեր-
յետայ նար թաւանարով մանակալ նաւար. ճոս
Ա. Կրանկելի Դիպքերի նիւանայ կախմարդոս
ստացալ ի մանկանն ընկեղեցի: — Ի Տեառն
Յայտնաւ ստեղծեալն ի կիւն մնալար, որ սօ-
ղան անան իւրով: — Գ. Կարին ստացալ ի
քախմակն և ի մարտարան: — Կարին ի նայն
իւրալար: — Դ. Կարին ստացալ ի զիսեւ մնա-
լարս: — Ե. Կարին ստացալ ի վիշալ քիսն
քանակալ: — Զ. Կարին ի մնարմեանքն Պե-
տրոսի: — Կրանկելի Նարեպետայ թաղաւորայ
ի մեկնալեանն անալարանիս որ քաա յայտնաւ
ի յարմարին վարդար: — Ը. Ի մեծ տարս Կա-
լանան անան մէքս յիսալար յիշատար յերա-

ապէ՛մ, մամբրէ՛ն վերանայի՛ սասցեայ յաղա-
մե՛ն, որ է արմատնոց ան: — Բ. Մեծի իշխ-
յալսմբն. Տեսած Յովնանու ոսկերքանի է մա-
թեան անտարանքն մեկնութիւն: — Ժ. Նորին
է աստ հաւանած: — ԺԼ. Մեծի Զարկչարա-
թն. Նորին է մաթեանի անտարանքն մեկնա-
թիւն: — ԺԲ. Մեծի Լինչարքութիւն. Նորին է
յաղաքում ասից աշխարհացն. յանուայց արց: —
ԺԳ. Մեծի Ուրբաթեան. Նորին յաղաք է շնա-
րան է է խաչ: — ԺԴ. Նորին է մաթեանի...
մեկնութիւն: — ԺԵ. Ի մեծի ասոր Յարաթեան
ստան մարդ... Նորին է մաթեանի մեկնութիւն.
ն: — ԺԶ. Նորին է մաթ: — ԺԷ. Տեսած Ներսէսի
նայց խնայելոյն սասցեայ թան մայքնոց աս
ասոր իշխանայ յաւոր անի նոցա աստուար յաբով: — ԺԸ. Տե՛ն
անձնուարք Աստուածանքն է անձնանց արցոց
Յայտնացն է Անյայտն, է սկզբուն է ոչոր
նայրեցոց աստուած է մարգարէն: Է Գրիգորի
համբոյնով ասացան զբառան: — ԺԹ. Թուոյն
Դիմեմեանի արքայապետայ աս Տիմոթէոս աշ-
խարհ զգալով զան մանուկն զհորան է զգա-
լով: — Ի. Տեսած Յով. Ոսկեր, է մաթ: մեկն:
ԻԼ. Վրան նկնցեց. Նորին է զպատուացոց Թա-
թեպ մեկնութիւն: — ԻԴ. Նորին է զպատուաց
անտարանքն մեկնութիւն յԱստուծո արքն: —
ԻԵ. Նորին է ասոր ասացանքն քրիստոսի Պե-
տրոս է Պապա: — ԻԶ. Նորին է Վերջուն
ստան: — 1-55 էլ:

Բազմապիսեմն Յայտնուարքն. Արցա կայն.
կոպտ զարքն վնայ, Ա ևսոր. — Արցա կայն.
իտրեկեցայ վնայ, Ա — Արքան մարգար, Բ
ևսոր. — Արքեայ կայնկոպտ խաղաղայ զա-
ղաքն վնայ, Ա — Արքեայ վնայ, Ա — Արքան
կայնկոպտ ներգոյ զաղաքն վնայ, Բ — Արքան
յանուայ վնայ, Ա — Արքան վնայ, Բ — Ար-
քանիս կայնկոպտ վնայ, Բ — Արքայց օր-
նեան է ևս: Մայ յերն, Ա — Արքան է.
պիսկոպոս յերազարտ, Բ — Արքան սարկուայ
վնայ, Բ — Արքան վնայ ըն յանդիս, Ա —
Արքան վնայ, Բ — Արքան կայնկոպտ
սարկուայ զաղաք վնայ, Ա — Արքան կայն,
զան վնայ, Բ — Արքան ճարտար, Ա —
Արքան յանուայ արքար, Բ — Արքանկոպտ
վնայ ըն կոնեայ կարգութի, Ա — Արքան
կայն վնայ, Ա — Արքանկոպտ վնայ, Բ —
Արքանկոպտ սարկուայ վնայ, Ա — Արքան վն-
այ ըն աշխարհարտ, Ա — Արքան ևս.
մայ կարգան, Ա — Արքան վնայ ճարտար,
կնայ է ևս: Բ — Արքան վնայ, Բ — Ար-
քան կայն վնայ, Բ — Արքանկոպտ վնայ, Բ —
Արքան կայնկոպտ կոնեայ վնայ, Բ —
Արքան վնայ, Բ — Արքան վնայ ոչոր անա-
տար, Բ — Արքանկոպտ վնայ, Ա — Ար-
քան մի յերն մանկան, Բ — Արքան վնայ, Բ —
Արքանկոպտ կայնկոպտ պիսկոպոս վնայ, Բ —
Արքանկոպտ կայնկոպտ աս նիշարայ, Բ —
Արքան կոնտարտուայ վնայ, Ա — Արքան
կոնտարտն վնայ, Ա — Արքան կարգան
աշխարհարտ, Ա — Արքանկոպտ կոնտարտն,
օր, Ա — Արքանարտ կոնտարտ վնայ, Բ —
Արքան կայնկոպտ վնայ, Ա — Արքան մարգ-
աստուայ կոնտարտ աղաք, Ա — Արքան վնայ
յանուայ, Բ — Արքան խաղաղանայ կայն-
կոպտ, Ա — Արքան կայնկոպտ զարգան վն-
այ, Ա — Արքան մանուկ վնայ, Ա — Ար-
քան վնայ ըն զարգանկոպտ կայնկոպտ, Ա —
Արքան կայն վնայ, Ա — Արքան վնայ, Բ —
Արքանկոպտ կայնկոպտ վնայ, Բ — Արքան
յանուայ վնայ, Բ — Արքանկոպտ վնայ, Ա —

Բարկու, Ա — Արքանարտ զարգան վնայ,
Բ — Արքանարտ Բարկուարքն վնայ, Ա —
Արքանարտ վնայ ըն աշխարհարտ, Ա — Ա-
րքանարտ վնայ ըն մանկան, Ա — Արքան.
զոս վնայ ըն անտարանք, Ա — Արքանարտ
պիսկոպոսն վնայ, Ա — Արքան մարգար,
Բ — Արքան կայնկոպտ վնայ, Ա — Արքան
Բարկու արց յաղաքն է անյայտ ան,
Բ — Արքան վնայ, Ա — Արքան սարկուայ
վնայ, Բ — Արքան մարգար, Ա — Արքան
ստուայ, Բ — Արքան կայնկոպտ յերնկոպտ,
Բ — Արքան զարգան վնայ, Բ — Արքան
սարկուայ վնայ, Բ — Արքանկոպտ անտան,
Բ — Արքան ստուայ, Բ — Արքան մի յերն
մանկան, Բ — Արքան զարգան վնայ, Բ — Ա-
րքան զարգան վնայ, Ա — Արքանարտ կայն
վնայ, Բ — Արքանարտ վնայ, Բ — Արքան
նայ, Բ — Արքան մարգար, Բ — Արքան ու-
արդայ, Բ — Արքան զարգան վնայ, Ա —
Արքան կոնտարտ կոնտարտն, Բ — Ար-
քան սարկուայ վնայ, Բ — Արքանկոպտ վն-
այ ըն կայն, Ա — Արքանկոպտ անտարտ
օր անտարտ, Ա — Արքանկոպտ սարտ.
նայ վնայ, Բ — Արքանարտ վնայ, Բ —
Արքան կայն վնայ ըն կայնկոպտ, Ա — Արքան
յանուայ վնայ նիշարայ, Բ — Արքան կոն-
վնայ, Բ — Արքան մարգար ևս: Բ — Արքան
մեկն, Բ — Արքան մարգար, Բ — Արքան մար-
տար աստուածնկոպտ, Բ — Արքան մար-
կուայ, Ա — Արքան յերն վնայ, Բ — Արքան
կայնկոպտ վնայ, Բ — Արքան յերն վնայ, Ա —
Արքան կայնկոպտ զարգան վնայ, Բ — Ար-
քան անտարտն, Ա — Արքան վնայ, Բ — Ար-
քան կայնկոպտ վնայ, Ա — Արքանկոպտ յերն-
կոպտ, Բ — Արքանկոպտ անտարտն վնայ, Բ —
Արքանկոպտ վնայ աստուայ, Բ — Արքան
նիս վնայ անտարտ, Բ — Արքան վնայ, Ա —
Արքան մարգար վնայ, Ա — Արքան
սիսկոպոս արքանկոպտ, Բ — Արքան ևս.
Մի Բարկու ևս յայց զաղաքան, Ա — Արքան
Բարկու ևս, Ա — Արքան վնայ, Բ — Արքան
ստուայ, Բ — Արքան վնայ, Բ — Արքան
վնայ, Բ — Արքան վնայ մարգար զարգան,
Բ — Արքան ստուայ, Բ — Արքան վնայ, Բ —
Արքան յերն վնայ, Բ — Արքան մարգար,
Ա — Արքան վնայ, Ա — Արքան վնայ, Ա —
Արքան վնայ, Ա — Արքան վնայ, Ա — Արքան
ի յարնկոպտ զարգան վնայ, Բ — Արքան կայն-
կոպտ զարգան վնայ, Բ — Արքանկոպտ յերն-
կոպտ, Բ — Արքան ևս: Բ — Արքան ևս.
մայ կարգան, Ա — Արքան վնայ ճարտար,
կնայ է ևս: Բ — Արքան վնայ, Բ — Ար-
քան կայն վնայ, Բ — Արքանկոպտ վնայ, Բ —
Արքան կայնկոպտ կոնեայ վնայ, Բ — Արքան
վնայ, Բ — Արքան վնայ ոչոր անա-
տար, Բ — Արքանկոպտ վնայ, Ա — Ար-
քան մի յերն մանկան, Բ — Արքան վնայ, Բ —
Արքանկոպտ կայնկոպտ պիսկոպոս վնայ, Բ —
Արքանկոպտ կայնկոպտ աս նիշարայ, Բ —
Արքան կոնտարտուայ վնայ, Ա — Արքան
կոնտարտն վնայ, Ա — Արքան կարգան
աշխարհարտ, Ա — Արքանկոպտ կոնտարտն,
օր, Ա — Արքանարտ կոնտարտ վնայ, Բ —
Արքան կայնկոպտ վնայ, Ա — Արքան մարգ-
աստուայ կոնտարտ աղաք, Ա — Արքան վնայ
յանուայ, Բ — Արքան խաղաղանայ կայն-
կոպտ, Ա — Արքան կայնկոպտ զարգան վն-
այ, Ա — Արքան մանուկ վնայ, Ա — Ար-
քան վնայ ըն զարգանկոպտ կայնկոպտ, Ա —
Արքան կայն վնայ, Ա — Արքան վնայ, Բ —
Արքանկոպտ կայնկոպտ վնայ, Բ — Արքան
յանուայ վնայ, Բ — Արքանկոպտ վնայ, Ա —

Բարկու կարգան վնայ, Բ — Արքան մար-
գար վնայ, Բ — Արքան աստուայ կայն,
կոպտ վնայ, Բ — Արքան վնայ, Բ — Արքան
յանուայ վնայ, Ա — Արքան ստուայ, Ա —

Բառու վիշտ, Բ. - Բառեղիմայն եպիսկոպոսական
կեանքայ, Բ. - Բառեղիմայն վիշտ մի է շարքի գի-
նարարաց, Բ. - Բառեղիմէ հայ, Բ. - Բառեղիմ,
հոս ամուսնացի վիշտ, Բ. - Բառեղիմայն հայու,
չամբողջ վիշտ, Բ. - Բառու վիշտ մի է շարքի
զինարարաց, Բ. - Բառ հանուար վիշտ, Բ. - Բա-
րաբառ վիշտ, Բ. - Բարաբարակն եպիսկոպոս պար-
տի վիշտ, Բ. - Բարգաւաճիմուն տառարկ վիշտ,
չարքուն Նշխար, Բ. - Բարգաճ ձերսի զե-
կայ, Բ. - Բարսար վիշտ, Բ. - Բարսիմուն եպի-
սկոպոս, Բ. - Բարեկէտ վիշտ որ է դարսիմուն հո-
ւանակեալ, Բ. - Բարսու վիշտ, Բ. - Բնեկերան
վիշտ, Բ. - Բնեկերան ճիւղար, Բ. - Բնորի-
նու վիշտ, Բ. - Բիւրորքիմուն է զարեմուն վիշտ,
Բ. - Բիւրորքուն խաղաղի վիշտ, Բ. - Բարեան
շունակայ, Բ.

Գարբիշն աւանդաբէր երչաւանակաւն առ սարք
առաւանակին, Բ. - Գարբիշն նկաւանակաւն
կրօնակն, Բ. - Գարբիշն Գարեւանակաւն է առե-
նակն երկնային զարդ առ, Բ. - Գարի վիշտ,
Բ. - Գարշիմ վիշտային, Բ. - Գարշիշն վիշտ,
Բ. - Գարշիմն հայտ վիշտայն առ, Բ. - Գա-
րշիմն վիշտայն կատարակն, Բ. - Գարշիմուն
վիշտ, Բ. - Գարշուն տառարկ, Բ. - Գաւաղար
նոր վիշտ զարեւոյ, Բ. - Գաւաղարիկ տար Եւսն,
Բ. - Գերանդիմուն վիշտային, Բ. - Գերանուն
վիշտ, Բ. - Գերանուն պարտաբար կատարեալ,
զարդ, Բ. - Գերշտ անկարել վիշտ, Բ. - Գերշտ
անապատական վիշտ, Բ. - Գերշտ զարգար զե-
կայ, Բ. - Գերշտ հայր, Բ. - Գերշտ մեղքիկ
մարգարտի նանգայ, Բ. - Գերա տար Խալիմ
զքրիստոսի, Բ. - Գրիգորիմուն հայտ վիշտային, Բ. -
Գրիգորիմուն վիշտ, Բ. - Գանգիմ նոր վիշտ, Բ. -
Գաղգի վիշտ զանկն, Բ. - Գաղգիս վիշտ, Բ. -
Գաղգալիմ նեղքիկ վիշտ, Բ. - Գաղգիս վիշտ,
Բ. - Գարսու զարդ յաղկանակչիս վիշտ, Բ. -
Գրիգոր առաւանակաւն եպիսկոպոս անկանուն,
Բ. - Գրիգոր եպիսկոպոս տերանակաւն, Բ. -
Գրիգոր եպիսկոպոս նիւտայ, Բ. - Գրիգոր լու-
սաւորի զիւս Նշխար, Բ. - Գրիգոր լուսաւորիկ
նանգայ, Բ. - Գրիգոր լուսաւորիկ անիւր, Բ. -
Գրիգոր նումայ նշխարակ, Բ. - Գրիգոր նոր,
հաւի, Բ. - Գրիգոր դարսիկ վիշտ, Բ. - Գրի-
գոր պանդկարձիկ նեկանարարի, Բ. - Գրիգորիկ
կախիկիմուն պարտաւանդ նանգայ, Բ. - Գրի-
գորիս ապանակի կախիկիմուն վիշտ, Բ. - Գրիգու-
րիս վիշտային նանգայ, Բ.

Դաւանախա զարսիմ, Բ. - Դաւանախ անար-
ժախ թիշիկ վիշտ որ չեղկաւս կատարեալ, Բ. -
Դաւանախ անարժախ թիշիկի վարդ է առ, Բ. -
Դաւանախ անարժախ թիշիկ վիշտ որ է նաւ կա-
տարեալ, Բ. - Դաւանախ նումայ նշխարակ,
Բ. - Դաւանիկ մարգար, Բ. - Դաւանիկ շունակ
վիշտ, Բ. - Դաւանախ ընկերաց, Բ. - Դաւան
է ապաւանակայ զարգար վիշտ, Բ. - Դաւանաւն
զքրիստոսի առ սարք թաղար, Բ. - Դարբան
վիշտային, Բ. - Դարիկ զննել վիշտ, Բ. - Դա-
րիկ մարգար, Բ. - Դարիկ վիշտ որ է շրտա
կատարեալ, Բ. - Դարիկ վիշտ զանկն, Բ. -
Դանանուն վիշտ, Բ. - Դանանուն վիշտ աղկանուն
զարդ, Բ. - Դանդաբանուն տարեալ վիշտ, Բ. -
Դերար վիշտ, Բ. - Դերարուն վիշտ ընդ ընդ
տարբերութ, Բ. - Դերարուն վիշտ ընդ ապաղիւս,
նա, Բ. - Դերանիւս թշխարակ վիշտ, Բ. - Դիւս,
նեւիս եպիսկոպոս տերանակաւն վիշտ, Բ. -
Դիւսիմուն վիշտ ընդ թեղարարի, Բ. - Դիւսիմ-
ուն վիշտ ընդ կնարանակ, Բ. - Դիւսիմուն
վիշտ ընդ պիտար, Բ. - Դիւսիմար վիշտ ընդ
ապաղիւս, Բ. - Դիւսն նշխար, Բ. - Դամե,
տիւս մայ զարսիկ վիշտ, Բ. - Դամուն վիշտայ-
ին, Բ. - Դամանուն անարգարացի վիշտային, Բ. -

Դոսան եպիսկոպոս վիշտ, Բ. - Դարեւուն եպի-
սկոպոս տերանակ, Բ. - Դարեւանաւս վիշտ, Բ. -
Դաւա վիշտ, Բ.

Լեւանու լեւաղի վիշտ, Բ. - Լեւիկն շուն-
ակ է մարգար, Բ. - Լիւր շունակ է զպի-
տեղացի առաւանակ, Բ. - Լիւրիկերան եպիսկո-
պոս վիշտ, Բ. - Լիւրիկիմուն վիշտային, Բ. -
Լիւրիմուն վիշտ, որ, հոյն ընդ, Բ. - Լիւրիկե-
րան վիշտ, Բ. - Լիւրի վիշտային, Բ. - Լիւրար
հանույր, Բ. - Լիւր եպիսկոպոս վիշտ է կնիկիմուն,
Բ. - Լիւր մարգարիկ թիւրացուն յերկնայ, Բ. -
Լիւր վիշտ է դարսիկ ընդ շունիկի, Բ. - Լի-
զիպար առաջին շունակայ, Բ. - Լիւրպար շու-
նակայ մարգարիկ, Բ. - Լիւրիս վիշտ է կնա-
րիս, Բ. - Լիւրիկ տառարկ, Բ. - Լիւրիկ վար-
չակուն նայ, Բ. - Լիւրարիկ նոր վիշտային,
Բ. - Լիւրիկ մարգար, Բ. - Լիւրիկիմուն վիշտ,
Բ. - Լիւրիմուն վիշտ, Բ. - Լիւրպարիկուն ա-
պաղիւս, Բ. - Լիւրիկաւս վիշտ, Բ. - Լիւրիկան
պարսկապոս կատարեալ զարգար որ է կնարուն,
Բ. - Լիւրիկիմուն վիշտ, Բ. - Լիւրարիս հայ,
Բ. - Լիւրիկ վիշտային թիւրացունիկն, Բ. - Լի-
ուրիկուն վիշտային, Բ. - Լիւրիկ մարգար, Բ. -
Լիւրիկ մարգարիկ պարսկայ, Բ. - Լիւրիկա
առաջիկ, Բ. - Լիւրանուն առաւանակ, Բ. - Լիւրիկ
մարգար, Բ. - Լիւրանուն խալիկ զքրիստոսի յեր-
կնայ, Բ. - Լիւրիկ հայտ վիշտային զուսար թաղա-
րիկ մեղանակ զարգար, Բ. - Լիւրաւանուն ա-
պաղիւս զքրիստոսի, Բ. - Լիւրիկա վիշտ, Բ. -
Լիւրիկ զհանուր վիշտ, Բ. - Լիւրիկա զարսիկ
վիշտ, Բ. - Լիւրիկանուն եպիսկոպոս վիշտ, Բ. -
Լիւրիկ շունակ վիշտ, Բ. - Լիւրիկ հայտ վիշ-
տային, Բ. - Լիւրա տառարկ, Բ. - Լիւրա նա-
մայիկ վիշտ, Բ. - Լիւրանուն թաղար, որ
կարիկիմուն հայի, Բ. - Լիւրիկիմուն վիշտ է սերուն,
տիւս, Բ. - Լիւրիկ հայտ վիշտային, Բ. - Լիւրի-
կուն շունակ վիշտ, Բ. - Լիւրիկիմուն վիշտային,
Բ. - Լիւրիկիմուն անապատական շունակայ, Բ. -
Լիւրարիմուն վիշտային, Բ. - Լիւրարիկ վիշտ, Բ. -
Լիւրարիկ վիշտ, Բ. - Լիւրիկիմուն մեղանակ,
Բ. - Լիւրաւանուն վիշտ նշխարակ, Բ. - Լիւրաւ-
ան վիշտ անկարացի, Բ. - Լիւրաւարուն վիշտ,
Բ. - Լիւրաւարուն վիշտ, Բ. - Լիւրիկիմուն յեր-
կանիկացի վիշտ, Բ. - Լիւրիկուն մեծ Խիւսն զե-
կայ, Բ. - Լիւրարիկուն վիշտ, Բ. - Լիւրիկիմուն
հայտ վիշտային, Բ. - Լիւրարիս հայտ վիշտային,
Բ. - Լիւրիկ խորիկ տարի, Բ. - Լիւրարիկն
հայտ, Բ. - Լիւրանունսուն է կրօն տառարկ
զքրիստոսի, Բ.

Ջաղիկ թաղարիկ նայ, Բ. - Ջաղիկ տառարկ,
Բ. - Ջաղարիս կախիկիմուն ապաղիւսայ վիշտ,
Բ. - Ջաղարիկ նոր յամանուն միջոյի զիւս
Նշխարաց, Բ. - Ջաղարիս մարգարեկ առաջին,
Բ. - Ջաղարիս շունակ է մարգարեկ նայ յամ-
անուն միջոյի, Բ. - Ջաղարիս շունակի զե-
նուն, Բ. - Ջանարիս վիշտային, Բ. - Ջանարիս
եպիսկոպոս վիշտ, Բ. - Ջանա պատանակ վիշտ,
Բ. - Ջանան վիշտ, Բ. - Ջանան տարիկացի զե-
կայ ընդ մարգարիս, Բ. - Ջանան զարսիկն է
փիւրապիկիմուն վիշտ, Բ. - Ջայա վիշտային, Բ. -
Ջայանուն զարսիկ վիշտ, Բ. - Ջայանուն կրօնա-
ւոր կնիկիմուն վիշտ, Բ. - Ջայանուն վիշտ, Բ. -
Ջայան կրկ վիշտ, Բ.

Ռնայանուն առաւանակ է առաւանակ, Բ. -
Ռնայանուն առաւանակ, Բ. - Ռնայանուն առաւանակ
զիւս Նշխար, Բ. - Ռնայիկ եպիսկոպոս, Բ. -
Ռնարիս թիշիկ, Բ. - Ռնարար նոր վիշտային,
Բ. - Ռնայիկ հայտ վիշտային, Բ. - Ռնարիկ
եպիսկոպոս վիշտ, Բ. - Ռնան վիշտային, Բ. -

Յայտարարական թղթակցություն, հն. — Տես ՔԻՆՂՈՐԵԱՆ (Ս. Վ.)։

Յայտարարություն. — Անցեալ սեպտեմբեր ամսուն առէր օրերը 3։ Կ. Պոլս, ի ապ. ի 8. Միւհէնտերան, 1853։ Հայ-ամսկ. 4 + 6 էջ։

— Աւրայոյս Արարեանէն 3 լրագրի 429 թուին մէջ թուղթ մը կարգացրին. — Միարանց Միւթթարեան վարդապետաց Վնեակոյ որ ի Կ. Պոլս, 1852 ?

— Մա օրերս Եւմարտութիւն կոտանցեալուց չափման հայոց Կախազան 3. — Յովհաննէս վարդապետ Բաշաթարեան կաթողիկոսական գործակալ։ Կ. Պոլս, ապագր. 8. Միւհէնտերան, 1853 ?

— Աստիկ լուսթիւն... Ինչպէս ընդանուր հասկանալութիւն 3. — Հոսովճանկան Հայք։ Կ. Պոլս, ապ. 6. Միւհէնտերան, 1853 ?

— ազգային կուսաստանին և կնիկներուն որ յԱնգլոստալ ի վնեակի, ի վնս սրբոյն Ղազարու, 1848. 8 էջ։

— ազգային ձեռնարանի Ս. Երուսաղէմի որ յԻսթուտայ։ Տպագրեալ ի ձեռնարանի, 1840. ԲՄԶԹ. 20 էջ։

— ազգայութ, հն. — Տես ԼԱՋԱՐԵԱՆՑ (Յով. Եղիաշ)։

— անցից Մուրատեան վարժարանին. — Տես Մուրատեան վարժարան։

— առաջին լրագրի ազգիս Հայոց։ Կ. Պոլս, 1867 ?

— առաջին ընդդէմ նորադանդից օգնել Կրամանու Տ. Մաթթեոսի Արքեպիսկոպոսի ազգասէր և վնեակառ պատրիարքի կոտանցեալուց։ Ի Կ. Պոլս, ի ապ. ի Յովհաննէս Միւհէնտերան, 1846. 8^թ, 47 էջ. — Երկրորդ. անգ. 1846, 80 էջ։

— Առգրայպանություն 3 անուն թերթի կառապետ Գալֆայեանի, 1904. 6 էջ։

— արդի ազգային պարտադրից։ Կ. Պոլս, 1861. 15 էջ. (ապ. ի անուն կը պակսի)։

— Արեւիկան Հայ կարողիկէ ազգին որ ի Կ. Պոլս. — Յայտարարութիւն Գաւառայից Արեւիկան Հայ կաթողիկէ ազգին որ ի Կ. Պոլս, անուալ առ Մոսկովիոյ Քիւրիմ. — Ազգաբարձութիւն, Արաքելական եպիսկոպոսութիւն. — Կառանութիւն հաստատ. 17 + 24 էջ։

— Արաքել Գեղարքի վարժարանի. Մոսկ. 1872, թ. 1198.

— Բարեգործական ընկերութեան. — Տես Բարեգործական ընկերութեան։

— և համաստ զուսմություն Հայաստ. Աստարանական կնիկներուն։ Կ. Պոլս, 1846 ?

— և հայիւր, հն. — Տես Համապրկաց ընկերութեան։

— ընդդէմ կոնգրակին որ Կրամանցեան Հոսովճանկան Հայոց կնիկներուն մէջ 1856 յուլիս 22ին յատուր կիրակէի։ Կոտանցեալուց Պոլս,

ի ապ. ի երկն եղբայր Արապեան, 1856. Ե + 17 էջ։

— ընդդէմ Յայտարարութեան. — Տես ՄԻՍԱԲԵԱՆ (Պ. Ս.)։

— Լուսաւորական ընկերութեան Կ. Պոլս, ի ապ. 8. Գաթիկան, 1868 ?

— կամ թուրք առ Տ. Յովսէփ Պոստեանի աթոռակալ և անեղադիր նախագահական։ Ազգային իրաւանց պաշտպան անմ մը։ Կ. Պոլս, 1858 ?

— կանանց Ս. Մարտիկան վարժարանին որ է ի Զմիւռնիա ընդ անօրէնութեամբ Մարկոսի Աղաբէնեան, ի 1857 յուլիս 1-էն մինչեւ 1858 յուլիս 1. Զմիւռնիա, ի ապ. Կարապ. Տէ. անեղ, 48 էջ ?

— Հասունեանց զէմ. — Մեր ուղղ. Հայոց ազգին իսկապարթիւնը 3... Ազգասէր անմ։ Կ. Պոլս, 1853 ?

— հասովճանկան հայ ձաւարդի մը Միւթթարեան Միարտութեան վ. Լ. Պոստոս Միւհտեանի վրայ։ Կ. Պոլս, ի ապ. Յովհ. Միւհէնտերան, 1852 ?

— ձէվանդեան Ս. Վ. ի. — Տես ձէվԱ-ՀԻՐԱԲԵԱՆ (Ս. Վ.)։

— Միւրարեան վարժարանի Գաթիկանին, վնեակոյ. — Տես Միւրարեան, Հայք վնեակոյ։

— Մուրատ-Գալֆայեան վարժարանի. — Տես Մուրատ-Գալ. վարժարան։

— Մուրատեան վարժարանի. — Տես Մուրատեան վարժարան։

— յիմաստարաններուն Միարտութեան որ ի Կալկաթա։ Կալկաթա, 1820 ?

— պարտադրութեան, հն. — Տես Պարտադրութեան կարողիկ. արտոյն։

— վնս ընտրութեան Օսմանեան Երեւոն. անեղ Կ. Պոլս (Պաշտօնական Կրամարակութիւն)։ Կ. Պոլս, ի ապ. Մոսկա լրագրոյ, 1876. 11 + 18 (ընտրական շքանակ)։

— վնս ընտրութեան անեղ. — Տես ՄԻՒՀԻՆՍԻԱՆ (Ս.)։

— քրիստոնէական ուսմանց։ Զմիւռնիա, ի ապ. Կուլիէմի Կոթիթթոսի, 1842. 6 էջ։

— քրիստոնէական պարտադրութեան հայա-առաջ Ամեմարարեալու կայսերութեան Ռուսաց, 1826-ԲՄԶԹ. ի Տփլիս, ի գործարանի զարդի Հայոց. 6 էջ։

Յայտ յանգիմանութեան (համաստ) երկուց ձւարտութեանց. — Տես ԲԱՐԻԿԵԱՆ (ԳԲԲ. Ա.)։

Յայտնութեան աստուածգիտութեան. — Տես ԲԺԵԿԵԱՆ (Հ. Մ.)։

Յայտնութեան զաղտնեց. ի Կ. Պոլս, ի ապ. ի Յովհաննէս Տէրլիսեան, 1870. 257 էջ ?

— Ե 257 Կրեմ թղթակալ թարգմանութեան մ'է, Ազատ Որոշագրութեան զէմ, Տէրլիսեան ապագր.

Յանցարար մոր խառնամանրիներ. — Տես ՍԻՂԵՍՏՐ (Ա.)

Յանու. — Տես ՏԷՈՂԻՆԿԷՐ՝

Յարգեղու ձնարքը կամ Բոջիւր գերգաստու-
նին նոխաժեան գաղտնիքը, որուն հետ և զորմի
տէր մարդուն նկարագիրը. (Մասնաւորարան
մանկանց Բ.): Թարգմանաց Դ. Մ. Զ.: Ի կոս-
տանդնուպոլիս, Ի ապ. Յ. Միսէնթիսեան, 1859.
փարթ. 8°, 66 էջ:

Յարդուրիան պատրիարքացն երուսաղէ-
մի. — Տես ԲԱՌՆԱՐԱՍ Վ. ԳԱՆՁԱԿԵՑԻ:

Յասաբախիւրիան ազգային դաստիարակու-
թեան. — Տես ՏԻՎԻԹՃԵԱՆ (Յ. Ս.):

Յասաբախիւրիանը ձյնարկիտ գիտութեամբ.
— Գննութիւն և Մէթոտի վրայ քննու զրքու-
կին, ուղղակ առ ուսումնասիր և ողջամիտ հայ
երեսաստորայ. Կ. Պոլիս, Ի ապ. Արամեան,
1882. 6°, 122 + 18 էջ:

Տես ԿՈՍՏԱՆԴԻՆԵԱՆ (Գ.):

Յատոյի գրադարանը. — Տես Բաթիկ 1908,
թ. 296:

Յատութիւն Արարատայ. — Տես ՄԵՀՐԻՄ-
ՏԵԱՆԸ (Թ. Մ.):

Յարալէ և մարգարէն. (Կ. Յ. Պ.). Մ-
պի 1896, էջ 601, 608: — Յարալէ. (Կ. Յ.
Բաւաճեան), Բաթումայ 1897, էջ 625:

Յարաւարիան Սպանացի Դուրի. — Տես
ԳՈՒՆԵՆԻՐԵԱՆ (Հ. Գ.):

Յարաշոյ ձյնարկիտ ապախարդի. — Տես
ԱՂԵԳԱՍԱՆԻՐ (Հ. Յիսուսեան):

ՅԱՐՄԱՆԵԱՆ (Ս.) — Տես Պարսկմանը:

ՅԱՐՈՑ (Նիկողայոս). — Հայոց մամուլը
Ռուսաստանում և Կովկասի մէջ: Առաջին փորձ
համառոտ տեսութեան տվերից մինչև մեր օրե-
րը. (Օրօյրն ուս լրագրում ապուած յօդուածի
հայկական քննադիրը): Թիֆլիս, Մարտիրոսեանի
ապարանում, 1878. 8°, 187 էջ:

— Նկարներ. (Երազկապոյ իմ նամակներից):
Թիֆլիս, Արագածայ ՄԵ. Մարտիրոսեանի,
1898. 8°, 98 էջ:

Փնայ. Հանգիս Աւարայ 1898, թ. 6:

— Ուր ճամայ Թիֆլիսի Ներսիսեան Հայոց
Հոգեւոր Դպրոցի այժմեան հոգաբարձութեան,
Թիֆլիս, 1899?

Առաջան (1888, էջ 562) կը յիշէ բարձր մը
զրուած այն նշանակութեան. — Է չայտան Ե. Դե-
րբիւն Զ, Առաջանէն առաւարտութեան. Արեւ. Մ-
մայ 1882, 158: — Է Բաւաճեանի տարի նե-
ստանդները Զ. Հանգիս Աւարայ 1900, էջ 284: —
1901, էջ 21: — Ուր Լուսինի մէջ. Է Տախտ-
կանի Ուրախութիւնը Զ, 1902, թ. 1: — Է Բի-
զանդեանի կայսրերի կարգադրութիւնները Հայաս-
տանում. պատմական տառուածներ VI և IV զա-
րերից վերաբերելը Զ. 1902, թ. 2, 3: — Է Մի-
տան զինացի խաչը Զ. 1903, թ. 2: — Է Պ. Յա-
րալէ Բաւաճեանի խնդիրը Զ, ապ. թ. 3, էջ 273,
իւրեմանի մէջ կոպտելը:

Լուսին 1902, թ. 6, էջ 298, Կ'անդան թէ
Յարալ Է մեծապէս Է Քրեանքին Թարգմանիւր

արեւի մեծ, մեր Հայաստանայ Ե. Կոպտելու մը
յանի ընդեր լարակները, որ մտադրէ Է ժամա-
նակին լայս նանին տաննին կրտաւարութեանը
Քրեանքից ընթերցանութեան նմանութեան
Քրեանքից Զ, ու առաջ Է Նարեկայ Զեկ, և եր-
կու առաջ Է Արեւի լարակները Զեկ ընդարձակ
զին կը զին զին առ զին:

Թարգմ. — Տես ԲՈՒՐԺԷ (Պ.):

Յարութիւն, վէպ. — Տես ՏՈՒՍՏՈՑ (Լ.):

Յարութիւն Ազար Խաչ. Արարատ 1849,
էջ 259:

Յարութիւն Արարատեանի կնանքը. — Կնգ-
միքը. — Տես ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ (Յար.):

ՅԱՐԱՌԹԻՆԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԵՐԵՍԱՆԻ. —
Ներքոյ որդիքն Ռուստան՝ քրոջ առաքելոցն
Յակոբայ և Յովնանու: Կ. Պոլիս, 1823?

ՅԱՐԱՌԹԻՆԵԱՆ (Արապ). — Բաւաճեանը
ժողովները (փորձի): Թիֆլիզ, ապարան Յ.
Մարտիրոսեանի, 1897. 8°, 122 էջ:

Փնայ. Արապաց 1897, թ. 108: — Տար-
պ. 1897, թ. 34, 42:

ՅԱՐԱՌԹԻՆԵԱՆ (Արաւաշ — Կաթո). —
Լիւսնած ճեպար, Կ. Պոլիս, ապար. Մ. Սարգ-
եան և Ընկ., 1902. 8°, 83 էջ:

Փնայ. Արեւից 1908, թ. 6151-58: — Բա-
ժմայ 1908, թ. 1: — Մարտի 1902, թ. 499,
500: — Հանգիս Աւարայ 1902, թ. 12, առաջ
և թ. 7 Է Գրեանի ժամանցը: — Մարտի 1902,
թ. 474, 484: — Մարտ 1902, թ. 16: — Առ-
ջին Մարտի 1902, թ. 535: — Լուսին 1904, թ.
6, էջ 108:

Ուր նմանակ յօդուածները. Բեքաթ 1898, 147,
Է Արեւացած տիպերը. Գաւառացի պատմա-
նի Զ: — Է Կնգ Գրեանի մեր մէջ, էջ 164: —
Է Վարդան Գրեանի մէջ, 1899, էջ 129,
177, 209: — Է Գաւառացիութեան ու Գաւառ-
այի մեր մէջ, 1899, էջ 242, 257, 278: —
Է խաչի (Գրեանի-Գրեանի) Զ, 1900, 225: —
Արեւ. Մարտ 1902, Է Գրեանի գիտաւարները.
Կ. Տեմիրճեանի, էջ 243: — Գաւառ Կոս-
տանդեան, 598: — Մարտի Արեւան, 497: — Ա-
րաւ Արեւան, 629: — Բաւաճեան Գաւառեան,
781: — Արեւ. Փանտեան, 975: — Գրեան Դա-
րեան, 1908, 54: — Մարտի Վարդան, 1908,
481: — Մարտի Մարտեան, 1904, 126, եւ
առաջ նշանակ:

Գրեանի Յարութեանի մայրն. Մարտի
1901, թ. 198: Այս առթիւ՝ ապ. 1902, թ. 405: —
Արեւ. Մարտ 1903, թ. 10, 11: — Մարտ 1902,
թ. 50: — Է Գրեանի մայր 1905, թ. 28:

ՅԱՐԱՌԹԻՆԵԱՆ (Երեանց Կարապետ). — Տես
ԵՂԵԱՆԸ:

ՅԱՐԱՌԹԻՆԵԱՆՑ (Խաւակ). — Հայոց գի-
րք. Արաւաշից Ի. Յ. Ուսուցիչ Կոպտեան-
ժեան և արաւաշեանի Ներսիսեան Կարա-
պետի, Թիֆլիս, ապարան Մ. Դարաճի, 1892.
8°, 1-16 Գաւառայեան, եւ. 17-399 քննադիր.
էջ 400 որ Է վերջին՝ Յանկ:

Պատմութեան Եւրոպ-Միւրապետ միջանակ-
ապարանի մայրն՝ միջանակ 1888 թ. 405:
Տես Արեւից 1888, թ. 1890:

Բաւաճեանի մէջ. Գրեան Ա. Ընդանուր Տե-
սարեան Գրե Զարգացման Գրե տեսութիւնը. Գաւ-
կերպը. Եւրոպ. առաջին և լուսին միջանակ

ևս ունեցաւ յարգելութիւնք. զոր զարմիրէն և ապշեցութիւնք վայելեցանք զկայ. զոր նա, նորմիւնք և նորս յաղագրութիւնն ժամանայ ծառայողութիւնք: — Բ. Կնասեցի խառնարկի, լին. Մարգարայեց շարժարկիւն, նշանակի իտ. սպարաւորի իրեն. ժիւն խաղաղապետութեան՝ սպարաւորն մարդն նամար. նշանակի խառնարկիւն իրեն իրեն որոշուած. նշ. խառնարկիւնն իտ. զամբ. նշ. խառն. վայելեցի շնորհքիւն ձէլ. Լին. զհրապի զամբում տրմութիւ. նշ. խառն. Լուսին. զն. Խնարարայեց և ժամանակ. նշ. խառն. նշ. խառն. իրեն ինչպիսիւց մարդիւնն սպարաւորութիւն. նշ. խառն. կամուսնայ զարկեցիւնք միջնորդութիւն. նշ. խառն. նա ժողովքիւն ձէլ. — Դ. Լիւր. Լիւր. և նաւն ձէլ սակի ունեցած յարգելութիւնք. մշկիւն և մայք ձէլ սակի ունեցած յարգելութիւնք. քանակի ժողովք. ման. կանակ թիւս. թիւսի ժողովք յանդ ինչպիսիւց, յալմանն ձէլ. թիւսի ժողովն ինչպիւր զամբում. կան և նշարկեցան սակաւեցիւր. թիւսի ժողովքն զարմարութիւնք — ինչպիսիւնք — ա) թիւ. բացակայ կամ կուշիք սակաւեցիւ. բ) թիւս. զ) զիւրովանք և զ) սակաւանքս զարգացան սե. սակաւեցիւնք. նշանակի շարժարկիւն, մանկ. կան և ինչպիսի թիւսի ձէլ սակի ունեցած յարգելութիւնք. կարգաւորութիւն. — Դ. Նայ թիւս. Նայ թիւս թիւսի ժողովք. մայք—զարմարութիւնք. Կն և նար թիւսիւրք մայ մայք. — զամ նայթիւնք — թիւս. զարմ ժողովք. ապաւնի թիւս. թիւսի իր ապրիկի սակաւագործութիւնք, ինչպիսի ևս յառուել. թէ նայ թիւս թիւսք. նայ ինչպիսի թիւսք. զարմութիւնք. քանակի նամանակութիւնք. նայ թիւսի սակաւանքս զարգացում. ապա ապի. թիւսութիւնք. — Ե. Կիւր. Կիւր սակաւեցիւ. թիւսիւրք սակաւութիւնք. զամբութիւնք. զարմ ժողովք. կիւրպանք և Կիւրպանք. — զարմ. կան և Ժողովքանք — զիւ. զարմարութիւնք և կիւրի ձէլ կամ սարքութիւնք. զամբութիւնք ինչպիսիւնք կիւր. նշանակի. զամբութիւնք և նշանակի զարմարութիւնք նայ ձէլ. Գրա. Ինչպիսի կարգիւ. զանակ նայ ինչպիսիւնք. — Զ. Նշանակի. Լիւրպիւր. զարմ թիւս և թիւսք. թիւս. Զիւր. Գրաւեցիւ. զարմութիւն և սարքս զարմարութիւն սպարիւր. նայթիւն սպարիւր. Գր. Իրգանի թիւսիւրք. նայ թիւսիւնք սարգ. թիւս թիւս. մնայ մայ սպարիւր նայ զիւ շարքի մնայ զամբ. նայ սպարիւր արմանակիւնայ թիւսիւնքութիւնք. — Կ. Կիւրի — կիւր ինչպիսիւնք. Թ. նամանակ Թարգարիւր և Լիւրպիւր. սարմանարկիւն արմանակ. սպարիւր և Կիւրպիւր. սպարիւր ժողովք. — Զ. Տարգար. ինչպիսի թիւս. սակաւութիւն պարսիւն. փինիւնն պարսիւ. թիւս. սակաւի ժողովք. տարք սակաւութիւնք. Զարմարիկի սակաւութիւն. պարգութիւն. նայ թիւսիւնք. — Ը. Կիւրպանք. Կիւր ժողովք. զանակ սպարիւր սակաւութիւնք մայ մայք և զարմարութիւնք. նայ զիւ. ապա և յանդ զիւր Նայտանուր. Սր. Սարն և Կիւր. Կիւր. Սր. Կիւրպի իրեն յարգիւր թիւսիւնք. ինչ զարմարիւ. Ս. Կիւրպի զանակութիւն յարգելութիւնք. նայ թիւսի և զարմարութիւն ժողովք. նամանակիւն Վ—ր զարմ նայ մ. սակաւութիւն և կարգակնայ զանակն սպարիւնք. Սր. Կիւրի իրեն պիտար շարմարիւ նայ թիւսի և զարմարութիւն զարգացան: — Թ. Կիւրի զանակ պարմում Կիւր թիւս թիւս: — Ժ. Կ. Կիւրպանք պարմում զիւ և Կիւր թիւս: — ԺԼ. Կարմ Գրապիւր զանակ Կիւր թիւս թիւսի նամանակեցի թիւս: — ԺԲ. Կիւրի, Կիւրպանք և Գրապիւր Կիւրպանք նայ ունեցած Տարգարիւնք. Կիւրպանք

նկատառվելու, թե ինչն փառապեմն առաքել
կերպն է դաստան զան խորհուրդն և կարին,
Գ. խառնվեալն յաշխարհայն փառքն զա-
յաթալեան շարժաբանն Սբ. Սատիկի և
Միքայիլ զքրեմեւթեան առաքելութիւնը, թե
ինչն խորհուրդն առաքել է դաստան զան կ-
րթիւն — ժիւ. Հայոց չիւ եւ Դավթիւնն իր
յաւում զքրեւ — ժիւ. թե ինչ առաքելք եր քա-
ղաքն Նայոց ին Արարեան: Հայոց ին այսու-
րեքն հասարակացառութիւնը, մի ցանկ ձայնա-
քերի զպատմութիւնը, ձեր ին պատմաբան
փայտաշինն այց մտնի, եւնք ձայնաւոր առ,
սորն եւրոպեանմ աղաքապետքը, ցանկ առնի
եր քաղաքն Նայոց ին այսուրեք, ձեր ին
պատմաբան փայտաշին, Ե. Սեփեքարի, Բ. Մանեք
ին այց այսուրեքն առաքել, Սեփեքարի, պիւն,
Լեփիկ, պիւն, Գառնաբանն, Հնչեքարի հայրեկե-
նները, թե առաքելութիւն — ժիւ: Եւրոպացի դի-
մախտեքի հայրեկեքն Նայոց Գրի մտնի, Չամ-
շ, ձանդ, Սեփեքարի, Լեփիկ, Գառնաբանն, Քե-
տերման, Սեփեքարի, Լաւորապիւն, Սեփեքարի,
Բարսի, Բարսի, Մար. Միքեյիլ, Հնչեքարի, Գառ-
նաբանն, Սեփեքարի, Լաւորապիւն, այց 30 ցիւն-
մաքի հայրեկեքն — ժիւ: Հայոց Գրի ձա-
յնքը, Կաթ ին Դաւթիկն ին քաղաքն Նայոց ին
առաքել, Եւրոպացի գիւնախմբիները այց մտնի
չալաւան առաքել հայրեկեքն դաստանը, եւ
այց զքրե պատմանն է առեալանքն քաղաքի,
զիւն եւնքաւորն է փափաքեալեան: Նայոց առ-
մանիցն ուղղիք զքրե, առեալանքն ար զքրե է
ձայնաւոր այց այսուրեք, Նամեալանքին Նայոց
այսուրեքն է փախեալան, ին երրոյնան, որս,
մարման և զաղաքան առաքել նաւ, Միքայ-
իւն 11 առաքել ձայնաւոր, Նայոց քաղաքի
Գրի փախեալանքի և առաքալանքիներն ին
հանք, ձայն, ճառանքաւորութիւն և քաղա-
քանի զրեմեանի կրթն միջոց այց Նայոցաւոր-
քեալան, Նայոց ին այսուրեքն առաքել փայտա-
շին փախեալանքն այսուրեքն — Յաւապատ, Ա.
Թե ար թիւն տեղի ունեցաւ Նայոց Վ Գրի դիւն
Մ. Թե Դաւթիկ տեղի ունեցաւ Վ Գրի դիւն
Գ. Հայոց տեղի և Գրայ. Մարի. Միքեյիլ —
Գ. Հայոց Բ. Սեփեքարի և Հայոց զքրե — Ե.
Միքեյիլ ձայն Կաթ Սեփեքարի և Կաթաւիկ Արարեան
մտնաւ: — Զ. թե ինչ պատմանք քաղաքն առ-
քել Արարեւ: — Բ. Հայոց Արարեան առաքելքն

Պատկեր. Հանգիս Սմաթիայ 1893, էջ 88, 206, 338. - Դարձ 1892, թ. 12. - Տարայ 1892, թ. 48, 4 1893, թ. 1-5.

— Գերմանիայի մանկավարժական քարձապոստը հաստատվելու էր զործունեությանը և հայ ուսանողները: Թիֆլիս, ապ. Մ. Շարաճէի, 1893. 8^ր, 120 էջ:

Philom. Lepidom. 1893, p. 139.

— Դերսիսի տեղի Զոհեմուր Գալստյի սաների առաջին զորքացական նախադարձությունը յաւելուածով: Տփլիս, տպ. Մ. Շարաձէի, 1894. 8⁰, 128 էջ:

1934-35, 1935-36, 1936-37, 1937-38, 1938-39, 1939-40, 1940-41, 1941-42, 1942-43, 1943-44, 1944-45, 1945-46, 1946-47, 1947-48, 1948-49, 1949-50, 1950-51, 1951-52, 1952-53, 1953-54, 1954-55, 1955-56, 1956-57, 1957-58, 1958-59, 1959-60, 1960-61, 1961-62, 1962-63, 1963-64, 1964-65, 1965-66, 1966-67, 1967-68, 1968-69, 1969-70, 1970-71, 1971-72, 1972-73, 1973-74, 1974-75, 1975-76, 1976-77, 1977-78, 1978-79, 1979-80, 1980-81, 1981-82, 1982-83, 1983-84, 1984-85, 1985-86, 1986-87, 1987-88, 1988-89, 1989-90, 1990-91, 1991-92, 1992-93, 1993-94, 1994-95, 1995-96, 1996-97, 1997-98, 1998-99, 1999-00, 2000-01, 2001-02, 2002-03, 2003-04, 2004-05, 2005-06, 2006-07, 2007-08, 2008-09, 2009-10, 2010-11, 2011-12, 2012-13, 2013-14, 2014-15, 2015-16, 2016-17, 2017-18, 2018-19, 2019-20, 2020-21, 2021-22, 2022-23, 2023-24, 2024-25, 2025-26, 2026-27, 2027-28, 2028-29, 2029-30, 2030-31, 2031-32, 2032-33, 2033-34, 2034-35, 2035-36, 2036-37, 2037-38, 2038-39, 2039-40, 2040-41, 2041-42, 2042-43, 2043-44, 2044-45, 2045-46, 2046-47, 2047-48, 2048-49, 2049-50, 2050-51, 2051-52, 2052-53, 2053-54, 2054-55, 2055-56, 2056-57, 2057-58, 2058-59, 2059-60, 2060-61, 2061-62, 2062-63, 2063-64, 2064-65, 2065-66, 2066-67, 2067-68, 2068-69, 2069-70, 2070-71, 2071-72, 2072-73, 2073-74, 2074-75, 2075-76, 2076-77, 2077-78, 2078-79, 2079-80, 2080-81, 2081-82, 2082-83, 2083-84, 2084-85, 2085-86, 2086-87, 2087-88, 2088-89, 2089-90, 2090-91, 2091-92, 2092-93, 2093-94, 2094-95, 2095-96, 2096-97, 2097-98, 2098-99, 2099-00, 2100-01, 2101-02, 2102-03, 2103-04, 2104-05, 2105-06, 2106-07, 2107-08, 2108-09, 2109-10, 2110-11, 2111-12, 2112-13, 2113-14, 2114-15, 2115-16, 2116-17, 2117-18, 2118-19, 2119-20, 2120-21, 2121-22, 2122-23, 2123-24, 2124-25, 2125-26, 2126-27, 2127-28, 2128-29, 2129-30, 2130-31, 2131-32, 2132-33, 2133-34, 2134-35, 2135-36, 2136-37, 2137-38, 2138-39, 2139-40, 2140-41, 2141-42, 2142-43, 2143-44, 2144-45, 2145-46, 2146-47, 2147-48, 2148-49, 2149-50, 2150-51, 2151-52, 2152-53, 2153-54, 2154-55, 2155-56, 2156-57, 2157-58, 2158-59, 2159-60, 2160-61, 2161-62, 2162-63, 2163-64, 2164-65, 2165-66, 2166-67, 2167-68, 2168-69, 2169-70, 2170-71, 2171-72, 2172-73, 2173-74, 2174-75, 2175-76, 2176-77, 2177-78, 2178-79, 2179-80, 2180-81, 2181-82, 2182-83, 2183-84, 2184-85, 2185-86, 2186-87, 2187-88, 2188-89, 2189-90, 2190-91, 2191-92, 2192-93, 2193-94, 2194-95, 2195-96, 2196-97, 2197-98, 2198-99, 2199-00, 2200-01, 2201-02, 2202-03, 2203-04, 2204-05, 2205-06, 2206-07, 2207-08, 2208-09, 2209-10, 2210-11, 2211-12, 2212-13, 2213-14, 2214-15, 2215-16, 2216-17, 2217-18, 2218-19, 2219-20, 2220-21, 2221-22, 2222-23, 2223-24, 2224-25, 2225-26, 2226-27, 2227-28, 2228-29, 2229-30, 2230-31, 2231-32, 2232-33, 2233-34, 2234-35, 2235-36, 2236-37, 2237-38, 2238-39, 2239-40, 2240-41, 2241-42, 2242-43, 2243-44, 2244-45, 2245-46, 2246-47, 2247-48, 2248-49, 2249-50, 2250-51, 2251-52, 2252-53, 2253-54, 2254-55, 2255-56, 2256-57, 2257-58, 2258-59, 2259-60, 2260-61, 2261-62, 2262-63, 2263-64, 2264-65, 2265-66, 2266-67, 2267-68, 2268-69, 2269-70, 2270-71, 2271-72, 2272-73, 2273-74, 2274-75, 2275-76, 2276-77, 2277-78, 2278-79, 2279-80, 2280-81, 2281-82, 2282-83, 2283-84, 2284-85, 2285-86, 2286-87, 2287-88, 2288-89, 2289-90, 2290-91, 2291-92, 2292-93, 2293-94, 2294-95, 2295-96, 2296-97, 2297-98, 2298-99, 2299-00, 2300-01, 2301-02, 2302-03, 2303-04, 2304-05, 2305-06, 2306-07, 2307-08, 2308-09, 2309-10, 2310-11, 2311-12, 2312-13, 2313-14, 2314-15, 2315-16, 2316-17, 2317-18, 2318-19, 2319-20, 2320-21, 2321-22, 2322-23, 2323-24, 2324-25, 2325-26, 2326-27, 2327-28, 2328-29, 2329-30, 2330-31, 2331-32, 2332-33, 2333-34, 2334-35, 2335-36, 2336-37, 2337-38, 2338-39, 2339-40, 2340-41, 2341-42, 2342-43, 2343-44, 2344-45, 2345-46, 2346-47, 2347-48, 2348-49, 2349-50, 2350-51, 2351-52, 2352-53, 2353-54, 2354-55, 2355-56, 2356-57, 2357-58, 2358-59, 2359-60, 2360-61, 2361-62, 2362-63, 2363-64, 2364-65, 2365-66, 2366-67, 2367-68, 2368-69, 2369-70, 2370-71, 2371-72, 2372-73, 2373-74, 2374-75, 2375-76, 2376-77, 2377-78, 2378-79, 2379-80, 2380-81, 2381-82, 2382-83, 2383-84, 2384-85, 2385-86, 2386-87, 2387-88, 2388-89,

— Երկրորդ գյուղաց. հանապարհորդութիւնը: Արտադրած «Գրականական և պատմական Հանգիսից» : Մոսկւա, 1895. 8*, 41 էջ:

Philos., Wm. 1895, p. 1 (B. S. Wm.).

— Համայնական արարմանը խիստ, մեծ նշանակություն էր տալիս:

հայ ուսուցիչների և թեմական գաղանդների զերշին գաղափարների աշխատանքների համար: Տեղ-
իս, այ. Մ. Շարաձէի, 1895. 8°, 244 էջ:

— Ստեփաննոս Պարտաւանեան (մի քանի
խոսք նրա կեանքի և գրականական ուղղութեան
մասին): (Լուսակէն): Թիֆլիզ, այ. Մ. Շարա-
ձէի և ընկ., 1896. 8°, 88 էջ:

— Աւանդաւոր յուշատետրը. հաստատ առա-
ջին, Թիֆլիս, Արագ. այ. Մ. Մարտիրոսեան-
ցի, 1897. 8°, 67 էջ:

— Սամանին. (արտասու. և լուսնայ անդի-
սից): Թիֆլիս, այ. Մ. Շարաձէի, 1901. 8°,
48 էջ:

— Ձգարմունքների աշխարհ (Խ. Արզումանի
երկերի առթիւ): Արտասուած Լուսնայ անդի-
սից: Տիֆլիս, այ. Մ. Շարաձէի և ընկ., 1898.
մեծ 8°, 46 էջ:

Քննադ. Հանդես Ամբաստ. 1898, Թ. 7.

— Իմ սրագիրը. (արտասու. և լուսնայ ան-
դիսից): Թիֆլիս, այ. Մ. Շարաձէի, 1901. 8°,
48 էջ:

— Մազկոց (մանկական պարտէզ): Թիֆլիս,
այն ապագր. 8°, 28 էջ:

— Կին վիպագիր Ե. Սպիրի. (Արտասու. Լու-
սնայ անդիսից): Թիֆլիս, Արագաւոր Ա. Քուժա-
թիլաձէի, 1901. 8°, 28 էջ:

— 1500 տարի տաւա (404-1904) Հայոց տա-
ւերի գիտութիւն: Տիֆլիս, Արագաւոր Ա. Քուժա-
թիլաձէի, 1904. 16°, 64 էջ:

Յատկաբար կ'ըսեմ. և Հայոց այբուբանի դե-
պք, որ տեղի ունեցող կնիքները գործի մեջ ունե-
ցին, մեր պատմագիրների և բանասերների ուս-
գրութեան առարկայ է եղել միշտ, սակայն երբեք
մասնակի տեսքով էր ձեռքի տակերի դիտել իս-
կական աղբիւրները:

Անցող պարտւած տնտեսական անկեն ընդունում
էին, նուազեցող մարմնակն, որ տակերի դիտել
տեղի է ունեցել 406 թուին:

1899 թ. ապարտւած մեր ընդարձակ աշխա-
տութեան մէջ — և Հայոց դերը — պատմական
փաստերով մանրամասն ուղղութեանց, որ Հայոց
այբուբանի դիտել տեղի դիտել է ունեցել յետ 404
թուին: Հայ բանասիրութեան համագործակցել նաեւ
ընդ մեր ուղղութեանց, ընդունել, որ որ. Միս-
րոցը մեր այբուբանը կազմել է 404 թ. և այդ
կեանքի վրայ ներկայ 1904 թ. նաեւում և Հայոց
տակերի դիտել կարգը կնիքները մարմնայ տեղի
գործը:

Այս, հայ գրականութեան նամակ Նշանաւոր,
տարեգրութիւն առիթով կրտսերական էր այդ դեր-
քից: որ պատմականում է մի նամակաւ տեղի
դիտել ու դեր տեղիների մասին ընդարձակում
և Հայոց այբուբանի դիտել պատմութեանը կրտսեր
մեր պատմագիրների առանձինքը:

Ուսումնասիրեմք որոշող մեզը ոչինչ նոր բան
չկեն աշխարհ, որովհետեւ այս բոլորը պատմակա-
նում է արդեն մեր և Հայոց դերը քաջապատ-
մեան մէջ: մեր նպատակն է ընդարձակեմք
մասնակի տեղի ներքին, որովհետեւ և Հայոց դերը
էրբեք դիտելուն մեկնողը մշակում է մի մեծ
գրութեան, մասնակի չէ մեկնողները:

Քննադ. Ուղղութիւն 1904, Թ. 6:

— Երաւի փոքր կամ չորս դիտել ք (Մեհիթ).

Գուշի կենսագրութեանը). Արագր. Հանդես 1908,
ժ. դերք: 5-88:

— Ե Ժան-Ժակ Ռուսսո և իւր Լուսնայ 1908, Թ. 1, էջ 103-122:

— Երեմի ուսուցանել ք. Արագր. 1889, 835,
405:

— Երեմի Քարիւղաբան ք. Լուսնայ 1901,
Թ. 1, 2, 3, 5:

Թարգմ. Երեմի (Մ.) — ԹԱՐԻՆԱՆՈՎ (Ի.
Բ.) — ՀՈՒՐԱՆԻՑ. — ՆԱՌԻՄԱՆ (Գ.Բ.) —
ՊԵՏԱՎԱՆՆԻՑ. — ԹՈՒՍՈ (ժ. ժ.) — ՍՊԻՐԻ
(Ե.) — ՐԱՏԵԼ (Գ.).

Ինչի և արդեւ Արագր.

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՆՆԵՑ (Մագ.) Թարգմ. — Տես
Փայտեայ խալը:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՆՆԵՑ (Միգրադ.) — Ե Շարա-
կանախոսութեան ք. Լուսնայ 1906, էջ 97, 295:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՆՆԵՑ (Յ. — Թարգմ. —
Ե Գեղեցիկ նամակներ ք. Բերքիմ 1899, էջ 1.
— Թարգմ. Արագ. Միգրադ 1901. — Ե Գեղեցիկ
տեղի ք, տեղ, 1905, էջ 54, 64:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՆՆԵՑ (Նուսէ — Մեհեան) Թարգմ.
— Տես ԱՅՆԱՐԻՍՈՒՍ. — ՎԱՐՍԵՆԻԿ:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՆՆԵՑ (Ս.) — Հասարակութեան
պատմական (Պետերբուրգի ուղղութեան եր-
կու թղթակցութեան նախնի ստիպողական
բացատրութեանը): Թիֆլիզ, այ. Յ. Մարտի-
րոսեանցի, 1887. 4°, 63 էջ:

— Նուսէ հայ գիտութեան, բանաստեղծու-
թեան Տիֆլիս, այ. Մ. Մարտիրոսեանց, 1888?
Թարգմ. — Տես ԳԱՐԵՆԻ (Վ. Մ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յանկում և ընկերական ցուցակի տեսչա-
կան... արմատագրութեան, եւն. — Տես ՐԱՍ-
ՄԱՔԵՆԱՆ (Կ. Յ.):

Յետին գնովն. — Տես ՍԵՏՏՈՅ (Ժ.):

Յետս կոչումն Հ. եղիլն Անտանաթեան հայ բանակայի. առեւան ի Հոսթ յՍ մայիսի, 1873: Կ. Պոլս, 1873?

Յերթի ի յուսին. — Տես ՎԷՌՆԼ (Ժ.):

Յետի բնիկները. 8°, 791 էջ:

1850ի առնեկը՝ ցարքի Ժր թիւքման էր թուի եղած ԵՐԵՎ. Կը պոկի ամեն ինչ:

Յիմար յիսնասեւը. — Տես ԼԻՄՈՆՃԵԱՆ (Բ.):

Յիւստակադիներն արեւեքեան. — Տես Արեւեքեան —:

Յիւստակոյրը կնիկեցոյ. — Տես ԳԱՐԲԻԼ ԴՊԻՐ. Գաւելուած:

Յիւստակի եր. Տեսան կոմիտասայ. — Տես ՎԷՍՄԻՐԻՆԻՆԵԱՆ (Եր. Կ.):

Յիւստակի Միք. փոքր. փաշայի. — Տես ԹՈՐՈՍԵԱՆ (Հ. Ե.):

Յիւստակի... Զուեց տապաւանոյ. — Տես ԶՈՒՆԻ (Ա.):

Յիւստակարան. — Տես Ս.:

Յիւստակարան ազգայի. — Տես ԴԻՐԴՈՐ ԻԼԱՔԵՏԻ:

Յիւստակարան բազմաբաժնի ձաղարարնու: Լազ. ձեմ. Բ. — Տես Լազարեան ձեմարան:

— Թափման Մեծափեցու. — Տես ԹՈՎՄԱՍ ՄԵՆՈՓԵՏԻ:

— Կնեաց և գործոց Լազարեան Տանի. — Տես ՄՍԵՐԵԱՆԵԱՆ (Մ.):

— մեռեալ տանից. — Տես ԴՕՍՏՈՆԻԱՆԻ (Ֆ.):

— Միտի. Միտր. երկնարիւսումնակին. — Տես Միտրարեանի Վենետիկ, էջ 2025:

Յիւստակարան բաժանայական վարչաց, կամ մեծի հովուապետի Յիսուսի Քրիստոսի խրատը օգնեաց առ հովիւս եկեղեցւոյ իւրոյ և առ այլ բանակայի. Թարգմանեաց Հ. Բրապին Լիմոնեան ի Միտի. ուրեմն ի Վիեննա, ի վանս Պաշտպան Ս. Առաւածածեի, 1852. 6°, 358 էջ:

Յիւստակարանի ազգային արքային պատմաւորեան. — Տես ՈՍԿԵՐԶԵԱՆԵԱՆ (Յ. Մ.):

— Գալլիական պատերազմին. — Տես ԿԵՍԱՐ (Յ.):

Յիւստակարանը նախ մեծագոյաց. — Տես Հայաստան 1847, Թ. 12-65. — 1848, Թ. 37-80. — 1851, Թ. 51, 3-55, 5-57, 8-60, 21-73, 84-86, 41-93. — 1852, Թ. 46-48, 48-100, 49-101. — Արարտ, Յիւստակարան Թաղարարական ձաղարան, 1870, 869. — Յիւստակ. Աւետարանի եղբայ ի վան Թափմանի Առաքելոյ յԱղայիս ԹձԺ (1861). 1876, էջ 14. — Յիւստակ. Ստեփանոսի վերնագիր ինքնագրական վան ժողովոյ Եր. Մարտի. 17. — Յիւստակ. Ստեփան. նախագի թաղման նակ. Կիւսեւ Ե. Առաքելոսի. 206. — Յիւստ. (ԶԻՆԱ 1292). 412. — Յիւստ. ԶԻՐԴ (1504) Աւետարանի ի կարգաթու. 410. — Զիւստ. Ստեփանոսի վանից Աւետարանի (1449 թուին):

Արեւի վարդարարան 1859, էջ 180. — Յիւստ. (1296 թուին Քրիստոսի) Խաչկոյ մեծաթիւն. էջ 126. — Յիւստ. վարդարարական Հարանգ վարդ. 126. — Յիւստ. Աւետարանի կարգաթուական (1302). 154. — Յիւստ. Խաչկոյ վանից Աւետարանի (1560). 155. — Յիւստ. Խաչկոյ վանից Մարտի (1697). 213. — Յիւստակարան Յովն նախորդ Լազարեանի. Կարգաթ. 1894, էջ 177. — Յիւստ. Աւետարանի կարգաթու Տեսան 1893. Ընդ 1885, էջ 42, հեմ, հեմ. — Տես հեմ. ձաղար. Մարտի, հեմ. — Կես' Յարանգ նախորդ մեծագոյաց:

Յիւստակարանը վան Թաղման Տեսան մեծագ. Յիսուսի Քրիստոսի և այլ տաղարարական և նախորդ, հար. հանգրեմ ներածութեամբ Ա. Փափառարարութեան վերածման. Թարգմ. ի ռուս. լեզ Դեստեան և Ն. Մար. 1892, XII + 298 էջ?

Յիւստակոյ ձաղարաններ. — Տես ՈՐԲԵՐԵԱՆ (Ժ.):

Յիւստակներ. Գ. Ն. Կ. Պոլս, 1883?

Յիւստակ... ի վերայ կոչարարեան Զիւստ. — Տես ՓՈՄԹԵԱՆ (Հ. Լ.):

Յիւստակի Սիպրիականի մը. — Տես ԿԼԱՍՓՈ (Ժ.):

Յիւստակները վարդարանից տանի առաքել. — Տես ՇԱՆՔԻՆԵԱՆԵԱՆ (Ս.):

Յիւստակի տանի. — Տես ՏԷՐՄԻՆԱՆԵԱՆ (Վ. Վ.):

« Յիւստակոյ պոլս » ձաղար. 1890, էջ 101:

Յիսուս արքի. — Տես ՆԵՐՍԵՍ ԵՆՈՐՃԱՆԻ:

Յիսուս Քրիստոսի մկրտարարներ. — Տես ՆԱՐԱՐԵԱՆ (Յ.):

Յիսուսեան Գալլերէյ. ժողովածոյ 10 փոքր պատկերներու: Տիֆլիս, տպ. « Արտ » , (ընծայ Ազրիբի)?

Յիսուսեանց. « Գալլերէյ երանոց Յիսուսեանց » (Մեծիկա Սէրգեյ Ստեփանիս թուան) Թարգմ. Գրան. Ի. Յ. Կիւսեւեան. Միտի 1861, Թ. 144-46:

Յիսուսի եղբայր. Կ. Պոլս, ի տպ. Ի. Ա. Գալար Պոլսեան, 1892. 13 էջ:

Յիսուսի սիրոյն ձաղար. Կ. Պոլս, տպար. Ա. Յ. Պոլսեան, 1894. 14 էջ:

Յիսուսի վարդարան ձաղարան պատմութիւնը, զաղարաններն Թարգմանեալ ի Ն. Մ. Զորաշեան: Ի Ն. Պոլս, ի տպ. Զաւանուս Միտի Կիւսեւեան, 1849. 8°, 70 էջ:

Յիսուսի Քրիստոսի կեանքը. — Տես ՖԱՐԲԱՐ. — Եւս' վարդար. պատմութիւն Յիսուսի:

Յիսուսի վերին շարք. — Տես ԻՐԻՄԵԱՆ (Մ. Կաթ.):

Յիգ ու մեծցողեան կնից տաղարարանութիւնը. — Տես ՏԷՐՄԻՐԻՆԵԱՆ (Թ. Գ.):

Յո' երբան. — Տես ՍԵՆԿԵԻՆԻՆ (Հ.):

Յորայ գիրք տաղարարական. — Տես ՀԻՐԻՄԻՆԻՆ (Ե. Ազր.):

Յօրէ պէրը. Մաճումն 1904, Թ. 992. — Քա-
րաթ 1890, էջ 828, 854. — 1891, էջ 35. — 1904,
թ. 87, 99, 40. — Յայ 1874, էջ 829. — Բա-
ժափոյ 1874, էջ 29. — Յօր Երանեմէ. (Առաւու-
մաշնական ժողովոյ). Յրդ. Գ. Բարսեղեան.
Արտիք 1899, էջ 126-134.

Յօրայ արցարոյն (զեղրական արկածից). —
Տես ԱՐՄԱՏԵԱՆ (Ա. Վ.):

Յօրէյան. — Տես ՅՈՂԱՆՆԵ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ԹՈՒԱԹԵՑԻ. — ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՅԻՆ:

Յօրէյանի տարեդարձ. — Տես ՇԱՀԱՋԻ-
ՋԵԱՆՑ (Ս.):

«Յօրէյանու աղանդագան». Երեւոյ 1864,
177, 199, 201.

Յօղնայիմի Աստուածաբանական, բարոյա-
կան և գաղաղական իրողութեանց ասեմանը,
Երկաթաբերան Ժողովարան արանի ի մի վայր՝
ըստ հարգի Արարչութեան, Հասարակաց, ի յայտ
ստեան Տարւած, և Արդեամբ Առաքելայտից
Թանայ Եղածն վարդապետի վանանդեցոյ,
Որ Երանդիցի վարդաբանի. — չէ ասկարին
ներկուս Երանի. — Կամ՝ Ի Կանդէս Գրիգորի.
— զաննն իմաստից կրթեալ յունի. — Ջայտ սաւ,
մանայ թէ միտս ունի. — մեծի ուսման ժա-
ռանց լինի: Յ՛ամի Տեսուն. 1704: Յ՛մանելլամ:

Հօղաւեն ժնլ՝ Երկրորդ Բաժնի մէջ՝ Ե՛րաւու-
սեղեղութիւն առ Մանան 3, Ե՛րեմ, ապա զգաւ
կեր մէ Երեք տողեղութեանց իր արեւոյ, և Ե՛ր-
մանն էլ 1 (Նախքանեղեք տողեղ Թաւանարի
մէջ) Կը սփռէ զԵ՛րեք, և Կը նստէ Ե՛րեք 56, որ է
մէջ զԵ՛րեք, ուր զգաւ Ե՛րաւու Ե՛րաւու. Ե՛րեքն
կրթեալ տղաւ. 3. (Կրթեանն զգաւն զԵ՛րեք):

Դերը միւլի Յ՛, սեւաւազ, ըստ մեծի մա-
սի միլիակցի. սփռէ իւրաքանչիւր, աւարդ
մանդակի, նաւարդ տղաբարձի:

«Յօյա յարութեան 3» աթիւ. Հայտնիք 1892,
թ. 177.

«Յօրե կամ Ուրի 3» զեղ. Արմաղան 1885,
էջ 40.

«Յօղե 3». — Սիւ 1866, էջ 158. — 1869,
էջ 19, 160.

ՅՈՂԱԿԻՄ ԱՐԱՏԻՈՑ. — «Ե՛րաւարեղու-
թեան 3. (Երեք). Յարդ. Հ. Ա. Դաղիկեան.
Բազմակց 1896, էջ 537.

ՅՈՂԱԿԻՄԵԱՆ (Գ. Քահանայ). — Պարտա-
մանայութիւն կամ շանաւուն Պարտուց. Կան,
զերի Ս. Գրոց վկայութեանն Երկաթեղեղ Գ.
ԳԳ. Յ. Յ. Սերապետի. Կ. Պոլիս, ապագր.
Մարգարեան, 1887. 8^ր, 55 էջ:

— (Գ. Մ.) Յարդ. — Տես Գերտիկանցոյ
և վարդիկոյ:

— (Ղ.) — Յարդ. Կ. Պոլիս, ապագր. Ա.
Ն. Շահապարեան, 1870. 8^ր, 98 էջ:

«Գաղղիացի Նաւարդ գեղարմաղեղի մարտի
միայ սեւաւթիւն մէջ, միանաւոր զաղարկեան
և զարկեան ինքեղ Դայ իւրեղարմաւթիւնն
զարմաւոր զոր մէ, որոյ ընկերացի ըստ մեծ
սեւաւթիւն Ե՛րաւու կարգադրեղեղ, ինչեւ
նաւ զաղարմաւթիւնն նաւարդ ըլլաւոր 3.
Մարտ 1871, Թ. 1089.

— Մերթրեղիք, (մեծանուն գաղաղագէտ Աս.

արիւր). Կ. Պոլիս, ապ. Արման, 1871. 8^ր,
98 էջ:

— Պարդ. Կ. Պոլիս, ապագր. Յ. Գաղա-
թեան, 1872. 8^ր, 98 էջ:

«Իտալիայ միւլթեան Կիտաղիք Պարդ. կամ
սի զաղարմաւթիւնն Դայ սեւաւթիւն մէջ
ժողի մեծ և նար իւրեղարմաւթիւնն զա-
րեղ, Հեղիկեղիկ այս կրթար զորն որ ասին
նկարմար առկիւնն Դայ շէնար, պարմա-
թեան նաւարդ սեւան զաղարմաւթիւնն զաղարե-
լու արմար է 3. Մարտ 1872, Թ. 1217.

Ջեան. Մարտ 1872, Թ. 1229.

ՅՈՂԱԿԻՄԵԱՆ (Մ. Ի.) — Պարմա յանաւ
Յօղմանն իտալիկեան, իտալիկար աւագ քահա-
նայի և ասպարի, Կաղկաթեան, 1863?

Հմա. Արարչ. Արարչութեան 1868, Թ. 698.

— (Մ. Ս. Մ.) Յօրի մէջ յարմարեղ ունի.
1865, էջ 208. — 1866, 521, 567.

— (Միւր. Եղեղ.) Արարչ. 1869 (70), էջ 290.

— (Յ.) Յարդ. — Տես Ժնլիկ:

ՅՈՂԱՍՏՈՒԹԵԱՆ (Ե.) — «Դարաղ 3.
Լաւայ 1904, Թ. 5.

Յօղաւարտ. տաղ. — Տես Տօնար:

Յօղաւարտ, Եւն. — Տես ՏԵՐ-ՄՈՂԱՍ-
ՍԵԱՆՑ (Մ. Վ.):

ՅՈՂԱՐ. — Տես ՅՈՐ:

ՅՈՂԱՆՆԵԱՆ (Ջ. Յ.) — Տես Հարիւր յա-
րչարման տաւանն:

Յօղմանն Բարման. — Տես ՌՈՒՏԵՍ (Ե.):

Յօղմանն Տ՛Ար. — Տես ՇԻԼԼԻ. — ՏԵՐ-
ՏԵՐԵԱՆ (Հ. Դ.):

ՅՈՂԱՆՆ. ՅՈՂԱՆ. ՅՈՂԱՆՆԵՍ, ՅՈՂԱՆ. .

ՅՈՂԱՆՆԵՍ ԱՂԻՍՄԱՐԹԻ. Սիւ 1869,
էջ 212, 251. — 1870, 17, 36, 266.

Յօղմանն Ա՛րար Գնարեղեղ. Արարչ. 1846,
Գ, էջ 82.

ՅՈՂԱՆՆԵՍ ԵՆԵՑԻ. — Տես ԳՈՂԻԿԵԱՆ
(Հ. Գ.):

ՅՈՂԱՆՆԵՍ ԵՆԵՑԻԻՍ — Ճիւղանի Մօլի-
նայ. — Հրատ. տես ՆԵՐՍԵՍ ՇՆՈՐՀԱՆԻ, «ՅԻ-
տու Որդի 3, Ա Երեղ. (Կարգա Յիւրաղարա-
նը). — Մտղան. ՈՂԱՆ (— 1642):

Արեւն Հարաւարմի մէջ՝ (էջ 416) Կը իտի
իւ մաւն՝ մաւ ըստն աւել, ուր Կ՛ըսէ Թէ Յար-
ման ըլլալ Որդիկոյ աշխարհարկեան մէջ
զԵ՛րեք. — Տես Կը «Մանաւորեղ 3» էջ 296-7.

ՅՈՂԱՆՆԵՍ ԱՆՈՂ. Արարչ. 1847, էջ
290.

Յօղմանն Աստուծոյ. — Տես ՅՈՂԱՆ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ:

ՅՈՂԱՆՆԵՍ ԱՐԶՈՒՄԵՑԻ. — Տես ՅՈՂ-
ՀԱՆՆԵՍ ԿԱՐԵՑԻՍ:

ՅՈՂԱՆՆԵՍ ԱՐՃԻՇԵՑԻ յաղանկիք. — Մեծ-
նարիւն պարարդի. Ա Երեղ, Ի Կ. Պոլիս 1717,
Ճահաւէ Է. Մարդնը Զեանարեղեղ Ա Կայն
Երանաւի:

աղինայ մահաներ ընկերաթի որդի մահաներ
Գէորգ քարապետն Արթուրյն, ի յիշատակ իւրն
է իւրայնոցն. Նախնացն է որդւոցն է թո-
ւանցն. կենդանեացն է ննջեցւոցն է ամենայն
գարնից արեանառու մերձաւորաց իւրոց:

Այն աղաքստեան ընդգրէր արեւմտեան է
նորիցն ընդն. ի քոյ թոյլով Մարտիրոս ցարէն
կոտն առաքին ու վերին յաւակաւորն. Որով յէն
8 դրում է Արեւիկայն յառաւորածը ցէն 7.
Եւն 8 ինքնանի փայտափայ ցարաթիւր, և յէն
9 կը սկսէ մեկնութիւնը, ցէն 214. 215-216.
« Յիշատակարան աղաքստեան. սակայ Ձեք քա-
յանցայ սուրբ Մանեան. Ենորին և ողորման
Քեանը ամենասուրբ կրթութեանն և միայն առ-
աւանականն Զոր և Ողբայ և Զայտն որդւոյ
յանի կեալ առաքանցաւ աղաքն որդւոյ մեկնու-
թեան. Յամբ տեսան 1799. յոգտաւոր 18. ի
նայապետական աստուածաբանոց և Զխորալ
Ամուսն որդւոյ ինքնանի՝ Տեսն Ղալուստ ար-
քայան կաթողիկոսի և միապետական Քանուս
յաղաքի ամենայն նայոց. իւ որդւոյ իրաւագործի՝
Տեսն Պապոսի Ենորմալայ Պապոսարդի. իւ
կառանգանաւորայ՝ Տեսն Յանիկէն աստուածա-
բան Վարդանի և արեւմտաւորաց Պապոսար-
դի. Որդւ Զրամանուն իւն. ի կառանգանաւորայ.
Ընդ նոյնեան սուրբ Զեղարապետն ինքնացայ.
Ի թոյն աղաքստեան:

Արեւմտեան է զայն. Արեւելացի որ և քիչ-քիչ
ընտանցն Մանեան Պեմանի որդի Մանեան
Գեորգի և կաթողիկոս իւրայ կեալ թափանի.
Սակայ Ձեք քալուրայ. ի յիշատակ նայոց մայ և
նորայ ննջեցւոց իւրեանց. աթոնքն, մեծ Պապի
քոյն իւրեանց, ինքնիկն, կիւրախան, Մեմուսն,
Յունիկն և որդւ կըրթոց՝ Զայապետան և մե-
քնիկն. Մանեան Պեմանիկն. իւր կըրթոցն՝
մանեան կիւրախան. Արեւիկ և կաթողիկոսն,
փերթ՝ մանեան իւրախան, Նարեկան և Մա-
րգարիտ. իւրախան իւրայ՝ Յունիկն, Սարգիսն,
Փերուսն և Զայապետան. մանեան Նայապետ
մանեան թաւանիկն և մանեան Պապոսն. իւր
անը Յունիկն և զայն աննայն. որդւոյն իւ-
րայ Յունիկն, աղաքստեան իւրայ Մարգարիտն և
Քանեան իւրայ Զարապետան և կենդանեան.
Նայապետեան մանեան Գեորգի և կաթողիկոսն
իւրայ կեալ թափանիկն Ողբայ իւրայ մանեան
Աղաքստեան և փառայն իւրայ Արթուրյան, և
աղաքստեան Նարեկան թափանիկն. իւր կըրթ
որդւոցն իւրայ մանեան Պապոսիկն և Պապոս-
տեան և Պապոսիկն և թաւանիկն՝ մանեան իւրա-
տարին մանեան Յունիկն, Յունիկն, Միքե-
տեան Յունիկն և ամենայն ընտանեաց և քա-
րիկանց ի պետ և ի յառանգ երկնաւորայ
փառանայն. ամենասուրբայ սարկաւորաց և ի
մաստաւոր իւրաքայ. Արդ՝ ում միտաւորայ յառա-
նայ և սրբանուր մանեանց կենդանայ մեկն
անգիպելի Այն աստուածաբանայ մեկնութեան՝
յիւնիկն և մայրայ յաղաքստեան կիւրապետեան
մանեան զեւրոյն և զկեալ թափանիկն. անգիպել
կենդանեան և ննջեցւոյն և ամենայն արեւմտաւոր
գարնից իւրեանց. որդւոյն զի Արեւիկ և մեծ
աղաքստեան աննայն արեւմտաւորայ և ար-
քայաթիւր և կենդանեան արեւմտաւորայ և որդ
յիւնիկն յիւնիկն և Յունիկն փառանայ փեր-
իկն մեծն Արեւիկ:

Վերնայն զաղաքստեան արին զՄանեան նը-
ստան մանեանայն ընդ քան իւրայ իւրաքստեան
նայոց և ընդ մանեանայն աղաքստեան մայր քա-
ւոր և մեկնաւոր Մանեանի անգիպել նայոց և
մարմաւոր մայրոցն մեծն և Յունիկն փառանայ
յիւնիկն աղաքստեան:

Դիւրե 8՝ աստուայ, միտաւորայ քոյն և իւրա-
պետեան և յիշատակարանի վերին իւրաքստեան,
որդւոյ մայր իւրաքստեան, էլ իւրաքստեան, ար-
քայաթիւր իւրաքստեան, քոյն ընտանեացն ու մա-
յր քոյն զառաքստեան:

— Գ արդ, ի կալանթաւ, 1880.

Մեկնութեան անտար խորհրդայ սրբոյ պա-
տարապետ Արեւմտեանի ի մեկնութեան իւրա-
քստեան՝ Արեւմտեանց կաթողիկոսի և Ներսէսի
Լաւրեանայոյ՝ վերանային Տարսնի՝ կարն-
լով և պարգաւանելով Յովնանու Արեւիկայոյ.
Ի յոյս ընտանեաց Պապոս Յովնանի Արեւի-
կանց՝ Արեւմտ Ռիսիկան Միապետականն Քան-
գայոյ, և զաստուայ ի Մարգարիտեան Քեմա-
րանին. ի Զայապետականն Տեսն Տեսն
կիւրեմայ՝ Արեւմտ Զայոց կաթողիկոսի. ի
Գործարանի նորին իւն մեմաւորանին. ի կալա-
թաւ, 1880. 8՝, 156 էջ:

Սերտը Կաթողիկոսն ուղիւն զի կայ առ Գոր-
գոյ իւրաքստեան վարդապետ Զայապոյ, և յէն 5
կը սկսէ մեկնութիւնը և Կաթողիկոսն յէն 156, որ
ի վերայն իւր մանեանին Արեւիկանց. « Զայոց մի
ին իւրաքստեան իւրաքստեան յիշատակի զի ի աղա-
քստեան մանեան փոյն յանիկն. կայոց քոյն
մեծ կանաչայ յարմարաւորական զկեմաւորայ.
Քեմա կայոց, առաք իւրաքստեան ար արեւմտեան աղ-
աքստեան ի կառանգանաւորայ յափառանաւորայ.
Զամ Ողաքստեան յամ տեսն 1799, յարմ և ի
յոյս անի զայոց աղաքստեանի՝ արեւմտեան ի
յանիկն ի մեծն զայոց արեւմտեան իւրայ զի
աղաքստեան ամենասուրբայ մայր զիւր զան-
նայն ուղիւն արեւմտեան, և կիւր արեւմտեան զիւ-
րայ իւր զիւր զանն արեւմտեան:

Եւն իւրաքստեան արեւմտեան յայոց մանեան աղաքս-
տեան, զի նայոց մայր զիւր յիշատակեան զմայր
նայոց արդ ի մեծն կայոց մանեանայն, և արդ
ի Զայոց ընտանի արդ իւրայ Մեմուսն.
Այո նոր իւրաքստեան ի Զմանաւոր արեւմտեան.
Քեմ արեւմտեան աղաքստեան մանեան ի Յունիկն.
Յուն Արեւիկանց, արեւ մեծ արեւմտեանիւր զիւր
Միքեան արեւմտեան Մեմուսնայն՝ աղաքստեան
աստուայն. 1-8 էջ:

Կրտսեմը. Արեւմտ, է Զայոց 2՝ 268. — Զայոց.
է Զիւր 2՝ 767. — Զման, է Զամ. Զայոց 2,
գ. 274-5.

ՅՈՎԱՆՆԵՍ ԱՐՃԻՇԵՍԻ (իմաստասէր). —
Յովնանու իմաստասէրի ի կարողիկոսի Զա-
յոց Օմեկնայ Զաւ Ընդիկն իւրաքստեանայն,
Նայո զառաքստեան ի յոյս ընտանայն սովին աղա-
քստեանի՝ քոյն Զիւր արեւմտեան իւրայ ի մեծ
գրաստան փարեւու. Զանգեւր յառաջարկ և Զն-
տեւոր ծածկութեան Զայոց 2. Միքեան Վարդա-
պետի Արեւիկան, ի միապետականն ամենասուր-
այոյ Տեսն Միքեանայ մեծն Արեւիկայ. Զրամա-
նու Դիւրաքստեան Տեսն Մանեանայն Արեւիկայ
և Ողաքստեանայն Արեւիկայն յայոց կաթողիկո-
սի. 1807. ՈՒՄՁ. ի վեմեանի ի վանս սրբոյն
Կաթողիկոս:

Զրաքստեանի Կաթողիկոսի ի Յունիկնայն. Ե. Այո
նայոց աղաքստեան աստուածաբանայ իւրաքստե-
անի՝ արեւմտ և վերան իւրաքստեան մեծ, ու մեծ
նայոց և վերան արեւմտեան աղաքստեան իւրա-
քստեան անտ արեւմտեան յայոց արեւմտեան
աղաքստեան աղաքստեան և աղաքստեան իւրա-
քստեան նայոց, ուլ և է վերին աղաքստեան և արեւ-

կէն նաւաստիէն ցաղախութեանց արդիւնաւոր հետեւ շ. Միքայէլ վարդապետի Չափեանց ի հարցի գրաստութեան նայոյ (նաւ. թ. հր. 1851 - 1888, և 571 - 672). ի թնտիւթեան անկէն և վարդապետութեան ամեն մէկի. Սքիւթ ծաղկեցաւ և զարգացեր կէս աշխատասիրի ծառի նորա, և որչափ զարգացաւ՝ զոր եւս կարաւ՝ կոչել նշարաւորութեան, նշարաւոր և թնտիւնոց պահապան զին իւրաքանչիւր զի աւելորդ և այլ եւս աւել ինչ, թույլ միտքն առաջ դարձ ի ձեռն նշարաւորաց, զի վերածննդն և առկն վիպարութեան նշարաւորութեան...

Ի աղագրութեան զամենայն զգուշութեան ի զոր արկն զայլ ընդ նաւաստարութեան, մինչև և զլայտի վերջապի ինչ զրէն (յարա ըն մարմն զիւրկն զին մինչ զին և ինչ զարգացի մասն. նի՛) ի ծածկութեան անց նշարակեցոյ, զայնիմ կէսով ի կոչել ըստ գրաստիկոյ իմաստի. Ամ անշնչ փոփոխութեան կէսն առ ի մէջ՝ թույլ ըստ այսման աղագրութեան զին գրաստ և փոփոխութեան ամենան, որով փոփոխ ամենայն կի զարգացի. որով և արեւմտեան յայտ նախ. եւս և զին. անշնչաւ և, զոր ոչ ի զոր ամեն զարգացի. Չայ նշարակ ծաղկութեան՝ ըստ որով և կէս, անփոփոխ պահեցա՛ր՝ մինչև ընչաւս անփոփոխ.

Իսկ արեւմտի նախա տաւ ի մէջ գրաստն փո. ընչա՛ւ. յետեւ և ի վաւերական արեւմտի զարգաց, որ զարգացան և գրա ի սինկոպ անապատն՝ այն և փոքր յարգեցեալոց, ի մասնին անախ՝ յայն ի մասն անկն, և յարգեցա զայն իւրեանց պահելն ասորն զրիւր վիպարութեան՝ մինչ և փոքր, ասորն ներսն կոչելիք, ասորն ներսն յարգել, նախ, և զրիւր կոչելիքս մանրանոց աղա, զոր զվարկութեան զիւրեւ տառարն ընչա՛ւ.

Դիտք 8^ր, գլխ. Յառաջան, իւր վիպարութեան իմաստ, 1-71 նախ. 71-85 կոչել ցաղախութեան. Ընտրեալ աղագրութեան.

Տես ԲԱՐԻԿԵԱՆ (Գոր. Ա.)

— Ի սիպ, լատիներէն թարգմանութեամբ. — Յովնանայ իմաստասիրի նայոյ կարգիկոյն Օնեկեցոյ նա ընկզմէն երեսարկանաց. Թարգմանեալ ի լատին բարբառ, և իմաստութեամբ երկնոցն լեզուաց ի լոյս ընծայեալ՝ աշխատասիրութեամբ Տեանն շ. Միքայէլ վարդապետի Ազիւրեան. ՌԴԿԻ ի Վենետիկ, ի վանս սրբոյն Ղազարու. — Joannis philosophi Catholici Armenorum Oznienis Oratio contra Phantasticos Quam ex Armena Originali in latinum sermonem vertit atque adnotationibus illustravit P. I. Baptista Aucher Mechitarista, 1816. Venetiis In Monasterio S. Lazari. Approbatione Superiorum.

Յառաջանութեան. Ուղագր իւրաքանչիւր գիտութեան նայ կէս յարգութեան ընկնական յիւրեանց լեզու զնա Յովնանայ իմաստասիրի Օնեկեցոյ ընկզմէն երեսարն կրեւնութեամբ, որով երեւն նախն յարգութեամբ փայլ ի կոչալ իմաստութեան փոխաւ. փառ անկ զայն ի յանձնեալ արարալ. Սքիւթ վանս զարգացութեան յանկն անախ փոփոխեցոյ զնաւ ի արարալ յարգութեան իրեն նաւարար, ըստ իմաստի առ նախնն երկնոցն, և ի նիւթ նաւաստարութեան անախ պահապան, մասն. անկ ի գրաստն նախն ծաղկեցոյ.

Ի ընդ նաւարաւ թարգմանութեան՝ արեւմտեանց մէջ զին և զնախնն ընկզմէն. այն. լատին եւս յարգեցոյ ի սիպ, որով զի յառաջ. նաւ նախնն աղագրութեան երեսարն վերջապի զարգացի զարգացի. զոր աղգն նայոցն եր.

կորոյ անգամ զգուշացն զարգացաւ անկով ի ընկն արեւմտի՝ որ կոչ ի փոփոխեան արեւմտի գրաստն. Սառի արարութեանց՝ որք անախն զին ընդ այս և ընդ անախն աղագրութեան, ոչ ի մէջ են՝ այլ ի նարաւս արեւմտի նաւաստար.

Սեպտե կոչ Ա աղագրութեան յառաջանութեան և նախն լատիներէն ի-ժի, I-XVII, և առաջ նա իմաստարով կր սիպ նախ՝ գիտեան անկ. նայով լատին. Թարգմ. և կր նախն լեզն 115 որ և վերջին. Նախն կր պահել. Դիտք 8^ր.

— *Supraggia Virorum in Theologica facultate Clarissimorum de Joannis Philosophi Ozniensis Armenorum Patriarchae Oratione contra Phantasticos ex Armeno Latine redita, typisque mandata Venetiis in Monasterio S. Lazari Anno 1816, 1817, Venetiis in Monasterio S. Lazari.* — Ընտրութեան, երեսարն երեսարն Աւստարանցի յաղապ ձեռնն Յով. Նաննայ իմաստասիրի Օնեկեցոյ նայոյ կոչմ. զրիւր՝ ընկզմէն երեսարկանաց, որ ի նայ ընկզմէն թարգմանեալ ի լատին լեզու, և աղա, զրեւ ի վենետիկ ի վանս Սքիւթ Ղազարու, Յամբ Տեանն 1816. նայ-լատին. 8^ր, 64 էջ.

— Յովնանայ իմաստասիրի Անեկեցոյ մասնակցութիւնը. ի վենետիկ, ի սպ. Սքիւթ Ղազարու, յամբ 1833 ՌԴԲ. 8^ր, 8 (նաւարա, բան, Յանն) + 1-144.

145-193 թվականներ կր և Սառի կոչմ. զիւր մէջ նախ աղագր և, զոր ան նայոյ անախ ասի.

Յառաջանութեան. Ուղագրութեան երեսարն այս նայ, և նախն ընկզմէն զարգացեալ և կրեւնութեանց. միւս գրաստն արեւմտի այլ ընտր լայն ի ընտրութեան զրէ երեսարկան. Ըստ լեզու. կոր ինչ զիւրեանց զարմանալով ծածկանքն՝ զարգացի այս արեւմտի ըստանալ լեզու, մինչև ի նախ ընկզմէն կրեւնութեանց լեզու ի նախ մեր նաւ, իսկ նախ այն ի նայն զրէ, ի նայն զիւր, ի նայն մե և յարկն թղկն նաւարար զիւր, և նայն ուր մակարան յարգութեան զին մերայ նաւարար. Դարն ընկզմէն կրեւն. բանաց. յանկն առ ասոր աղա, և ի մայր. յարգելն զարգացոյ ի լատինայ յարգել յարմարն մասնակցութեան զար. Յորն անկ. նայն զգուշութեան, և երեսարն յարգութեան յարգելով անախ անախ զարգացի, ըստ նախն արեւմտի զարգացութեան զայս արարալ. Դար. մնայ և զիւրեան և զայն անկնայ նայն զգու. լատինութեան ի վաւերական զարգաց ծաղկեցութեան անախ ըստ ի սիպ ի վիպարն նայն զարգաց ծաղկեցութեան. Իսկ երկնայնն նախն մասն ի՛ր. ու. Ուղագրն կրնն նաւ ի միւս սիպ ի մայր ծաղկեց զար. անախ անախ ծաղկեց. զի. այլ սիպ ընտրն և զարման, ոչ ասոր ի ընտր Յովնանայ իմաստասիրի, նայն զայ նաւանցն ընկ. և ան իրեն երեսարկանայ յարար զիւր աղա ծաղկեցութեան նայն նայնայն, մինչև ծածկանք զարմանաւ անա. զարգելն ինչ անախ.

Բովանդակութեան. Յառաջն կրեցոյն իւր և ի զայն յառաջ շարգութեան և նաւարար զարգացութեան և զանապն կարգ և կրնն կէն. զնայ. — կոչմ. — Ընկզմէն զարգացեալ. — Ընկզմէն կրեւնութեամբ. — Յարգել զարգաց կրեցել. — Դարման յարգել զարգաց կրեցել. — վան մէկ ասոր միւրապի. — Սառի զերեսարն մասն. — Յիւստասիրան. — շնոր.

կէջ եկեղեցւոյ. — Որոշութիւն նորաշէն եկեղեցւոյ.
— Ճառ յեկեղեցի:

— Յովնաննու իմաստասիրի Ամենայն Ատենաբանորին և ձառ ընդգրկ Պապիկնանց. Beati Johannis Ozniensis, Sermones duo, quos per P. Joh. Bapt. Aucher Vic. Gen. Congreg. Mechit. nunc primum ex Armenio in Latinum translatos Emin. ac Rev. Jacobo Card. Monico Venetiarum Patriarchae S. Purpuram solemniter indumenti Mechitaristica Armeniorum Societas gratulationis devotionis-que ergo D.D.D. Venetis, in Insula S. Lazari, XVII. Kal. Octobr. MDCCCXXXIII. 8°, հայ-լատ. 107 էջ:

— Տեսան Յովնաննու իմաստասիրի Ամենայն Գաղտնադրութիւնք. Քաղաքանեայ ի Լատին Բարբառ Երկասիրութեամբ Տն. Հ. Մկրտչի վարդապետի Ազգերեան ԱՅոռակալին Ռիտի Միտիթարեանց. ի վեների, ի ապ. սրբոյն Ղազարու յամբ 1894. ՌՄԶԴ. Domini Johannis Philosphi Ozniensis Armeniorum Catholici Opera per R. P. Johannem Bapt. Aucher Vic. Gen. ac Doct. Congreg. Mechit. Ex Armenio Latine Reddita. Venetiis, Typis PP. Mechitaristarum in Insula S. Lazari MDCCCXXXIV. 8°, 12 (լատ. Յառաջ.) + 7 (հանկ հայ-լատ.) 8-318 (քնագիր) 314-317 Յուլիոսի և Յանկ վրիպակաց:

— Յովնաննու իմաստասիրի Հայոց կաթողիկոսի խառնադասութիւն անշարժ յուսոյ մար. Մանասայ Բանին Քրիստոսի և Ընդգլխ գաւառաց զմի վրիստոս յերկուս ընտելիւն: Արտատպած 1896 թ. Ազրիլ ամբ Արարառ ամսագրից. Հրատարակից կարպան վարդապետ: Վարդապետաց, ապ. Մար Աթոռայ սրբոյ էջ. 1-30 (քնագիր):

Տես Միտի 1897, թ. 82, Կորսի խառնից. եղիւր պալատ նաւ ի Հանք. Արարեայ 1897, էջ 157 (4). Կորսից Յովնան կաթող. Դրախմառ. կերպրիկ (պատմագրիկ) կու ապ. այդ լաւը: Տես եւ Ռազմակոյ՝ և Յովնան ամենայն նորապետ Քիլիկի ժողովի 2, հեմ, յաշտածը, 1896, (Յուս. յուսած):

Ունեցայ վրայ գրուածներ. Զարգ. և Հին գրք. 2 էջ 477-488. — Արեւելից 1896, թ. 8617, 19. — Առաւիկ վարդապետ 1896, 219. — Լոյս 1906, թ. 20, հեմ. (Ջաւն վարդապետ). — Հայքներ 1896, թ. 403. — Տես եւ իտարով Ամենայն, և Միտի. Ժամագրք. 2 Ա տիւր. — Չամիան:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔԱՅԵՂԱՅՐ. — Ե Միտի վարդապետութեան 2. Ռազմակոյ 1894, էջ 74:

Տես Զարգ. և Հին գրք. 2 էջ 711-12:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԴԱՆԶԱՅԵՆԻ. — Տոմարացաւ, անաւ Կ. Պոլսի, 1727:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԴԱՐԴԵՆԻ. — Տես Լաւայ 1900 Ա. էջ 264. — Զարգ. և Հին գրք. 2 800. — Չամիան. — Էյս. Ազրիլից. — Առաւիկ արդարած տես Յուս. յուսած:

Յովնաննու Գրատեմերից. — Տես ԿՈՍՏԱՆԵՆԱՆ (Տիր.):

և Յովնաննու Դամապետի և նայ եկեղեցի 2. —

Լոյս 1906, էջ 1065, 1112. — 1906, էջ 45, 116, 218, 855, 474, 589, 810:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԴԱՐԴԵՆԻ. — Յովնաննու Դարգիկի ժամանակագրութիւն Հայոց. ի Հայրապետութեան Տ. Տ. Միտիարայ վեհապետ կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց. (Հրատ. Քիլիկ. Ընդ. հայ. գրքերի) Ե. Պետրոսից, ապ. Ի. Ն. Սիւրբոթայի, 1891. 8°, 2Գ (Յառաջարան) + 1-197 (քնագիր), 199-204 (Յանկ յաւուկ ա. նուանց):

Յառաջարան Կ. Կրիստիան և ձա (81) էջ, և Միտի Կորսից նորապետութեանց, Կ'լաւ, ներկայ յառաջարանով յայտ ապ. կիլիկիայի նայ թագաւորութեան ժամանակ և հրաժարման պատճառներ 2. Թագաւորութեանց կատարում և Ի. Կորսի Կիլիկի և Վերապետում Կորսից: Կրիստի Կորսից և Ի. Կրիստիանագրութեան ժամանակ Կ'լաւ. և Միտի անցիկն ապ. իտարիկ Իլ և Կ'լաւ Կորսից և Իլի նորապետով և հրատ նորա ժամանակագրութեան:

Դառ առաւելութիւն, որոնք ա. վարդապետի երկրագրութիւն նորա անցում էին Կորսից, այլեւ լաւ էին նաւ նայց գրի թագաւորութեան Կրիկ յարգութեւ ժամանակներու նորա (Կ'լ. Գ. Գ.). 1877 թուին էլ այլեւցիկն նորա մի յամբ յառաւոր. ներ, որոց մէջ գտնուած էին նաւ երկու եկեղեցի, զանազան. այդ եկեղեցիներէրք մէկն էր ներկայ ժամանակագրութեան նայնայն. — Քրիստիանագրութեան Կորսից: Թագաւոր թագաւորութեան իտարիկ նորա ձալ իւր ժա իւր յառաւորութեան և իտարիկութեան, որոնցիկ նայ գրի էին յաւ. յաւ. որ: Կորսից յառաւոր առաւելութեանց յարգութեանց յարգութեանց Լիւանի մա, իւր մեծագրութեան թագաւորութեան: Սպաղն էլ եղաւ. Կորսից վարդապետ և ձալ թագաւորի մա իտարիկ յառաւորութեանց, կատարով միտիան ժա, մեծակ այլեւայլ յամբարութիւններ և զարաւորութեանց: Կրիկ տարի անցած Լիւան ուղարկի Կորսիցիկ Սպաղն և կատարիկ թագաւորութեան մա իտարիկ որ նայ միտարիկ իտարիկ տարի անցած ժալ իւր առաւելութեան նորա: Թագաւոր յամբարութեանց յարգութեանց կատար անցիկն յարգ. զայլ 1885 թուին մա, նայրից Կորսիցիկն նայնայն և վարդապետութեան ապ. զմաւորութիւններ և առաւելութեան, որ նայ գրի էր գրի Լիւանի վրիկութեան նորա (Կ'լ. ՃԼԲ. ՃԻԱ.):

Կորսիցի ժամանակագրութեան նայնայն. յար գրուած և այն նայնայնով՝ որոնք գի յարիկ նայնայնիկ տարիկներէր Կորսիցիկներ գրի Լիւան: Միտի անաւանց (Կ'լ. ՃԻԱ.) որ Լիւան կատարիկ Սպաղն յարգութեան թագաւորի և նորա յարգութեան պատճառն պատճառներ ա. ապ. նորապետ և իւր տարիկներ Կ'լաւ այն կորսով ին կորսով որ նայնայն և Կորսիցի ժամանակագրութեան մէջ (Կ'լ. ՃԼԲ.): Կ'լաւ տես նա և Փարսիկ կորսութեան Զ-ի նորա ժալ. վաճանկներ տալ: Պրա. Կորսիցիկ մի յարիկ թա. նորի ուղարկութեան նայնայն վրայ եկեղեցի և Կ'լաւ Կորսիցիկ գրի և նայ ին Լիւանի թագաւորութեան և նորա յարգութեան:

Չամիան որ կիլիկիայ նայ թագաւորութեանց գտնուած էր կին Միտի և Փարս Հայքի տեղանակ. ինչ զարա, այստ անաւանց Կորսիցիկ յար և ա. յարաւից պատճառներ նայնայն կիլիկիան տեսնուած և Հայրապետ, Փարս Հայք Հայրապետ և նայնայն և նայնայն անաւանց որ յարաւոր և յարաւոր. յին յարաւոր Կորսիցիկ նայնայն և միտիան յարաւորութեան:

մտնեան՝ Հոր և Որդւոյ և Հոգւոյ Սրբոյ, որ սրբանաբար՝ զարարեցանելով զմեր տնորսման, նստանել է յառաջ՝ ապարմութեամբ էր ըն- մայեանն ուղղովով՝ Հնդաստանոյց և զերեքու- լան տնորսելու, որ ըստ երևանման՝ փայլ ցանա- կութեամբ՝ ընդ նստելու մտնելոյ՝ և փրկելն վար- զապանեցելոյ, թող զարմութեամբ՝ անի մեծանալ՝ յառաքելով զմեա՝ անան՝ ողնեցմամբ ընկեր- քաբերան, մինչև թորթմութիլ իմաստասիրացն պարզոյ՝ ըստ թմուցի երկնից՝ զու և նուղիլ է Հնդաստանի երբեքստմութիլն՝ և է յանկեղի զմեա մշտնապէս առաջ տար։

Ուստի ընկերացոյց և փայլեցոյց զայն՝ զոր- առար զնկ համարելիք՝ էր մարդ և է յազատ յազմա մեր՝ յիշատակելոյ զարմանան յիշան՝ և զնպատակն ազգայնական հասարակութեան, զի է Ննիքի է Մարտա քանակով Միմաստա և Քարեպատար Հայկազնից Հասարակութեան. որք որքոր և տնորսողան ժամանակ՝ աղեկաց և զայն յիշանց, ներ Հիստարիան Տեղութեանն՝ է Նոր Նախիվեան թաղելի, է Սարաթ քանակով Յարեղեքի Պաշտա իշխան՝ Գերգանի Սկզբ Յունիանե հասարակի՝ թարեկաց Պարզացն և Ուսանաբանացն, ըստ անկանիլի՝ ինքնաշար կամք և սիրով մասնացն զնպատ և է վերայ սիր անկանիլի քանից ցանկով Տղարքանի մե- ռոյ՝ արքիմանան զայնապաշտ փայլելի՝ եղև թարեկիք զառնալ։

Վաս որդի և Ուսանաբանն մեր՝ (որ է Նոր Նախիվեան). ինքնամբ նախաշարսմութեամբ՝ զնկով թարեկացանց զորի յիշատակ թա- ռեկարացն յիշանց՝ է յառաքելան երեսնապատու- թեան իշխանց, (զի որք մի անգամ կանխ անկ- կանով զառնապաշտ զայնապաշտելու իշխանց, և ինքնանք եւ մասնակից զանից, զյայն անցն, և այնա յառով ապառաջով նախաշար՝ առ այս- ղիքն ազգապատ արքա՝ ինքնանց յարեկացն), ապարմութեամբ էր ըստ ընդիպելի, թուով վն լարիք, զիմաստարի զայն Տնարակ որ էր յա- րարեղս զանիլի քանիկապատմութեամբ է Միմ Բա- րանապան Յունիան իշխանիցելոյ. յառնական արեկանց է նախիլք՝ է Ննիքի է Մարտա քա- կան՝ Միմաստարի և Ուսանաբան Հայկազնից Հասարակութեան։

Որք զառնիլ անկանանն առաջան՝ ընդ այ- լոց զառնիլմամբ առաքանանութեամբ՝ յայն զորն ազգապատ՝ ինքնամբ զնկացն՝ անկանց թառ- սիրոյ՝ քանիկաց էր զանապա զառնա՝ է կոպի մարդի յարեկանան և յայնապա յառաքելու զանիլի՝ առաքանալու արքն է փառա և է զա- տի իւր վերեկալից, զարեկանի նպատակն՝ յա- առ և անկարելութեան քանիլի՝ անկանց զառ- մամբ՝ է յանի նուցն, և զարի յիշատակա իւրա- քանիլիցն՝ է յանիլիլի երանական մասնիլ իւ- ռա՞մ արեկանալիցն։ Եւ մեզ՝ ընդ մեզ քարեկա- թեամբ ապրեկացն՝ մասն քարեկաց զարեկանցն. անկն է։

Դեռն մեծ Տ՝ կապարմութիլ, մաշան միշտու- զիլ, զնկանի երեկանով անկանի ապարմութիլն։

— Եւ արդ. Յովնանն վարդապետի երջն, կոչույ Ջարդի երկնից առ Արդի իշխան, է կաշկաթն, է առ. է Մարտապան ընկերութեան, 1846. փոքր 12*, 102 էէ։

Աման — յարեկանի յիշատակ — մեծանան ազգայիլ — Գերգոյ Մանեան — Ուղեի — որ կոպիցն մեծապատար — Օմեղեկութիլն — է նառաքանութիլ Մարտապ — Հայոց զար- ան — Մարտապանի շնորհիլ, — Ամառ, վանեցն, և երեկեցն. — ազգայն զարմամբ — յարեկան զայն — Մարտապան ընկերութիլն։

Սոյն ապարմութեան մէջ Ա արդի Ա մառ զե- րարի. Ննիքի Առաջի վ. էր ասանաբար։

Հմու. Ապարտ 1846, էէ 217.

— Մեկնարիւն Մարտի. — Տեա Ներսիս Ներսիսի։

— Ներքապան է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիլ. — Տեա Գրիգոր Լուսաւորիլ, է Յանաբապա- առն է, Ա արդ. — Սոփիքի Հայկապանց. հա- առ Ե.։

Ե իրաւ մնաց է. Քաղմպի 1847, էէ 211.

Երբեքստար փայն առաքանութիլ ինքնիլ. Քաղ- մպի 1861, էէ 213. — Քաղմպի 1868, Թ. 14. — Զարդ. է Հէն արդ. էէ 754-767. — Արդ, է Հարմ. էէ 300. — Զարման։

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԵԳՈՒԿՈՐՈՍ ԵՌՈՍԱՂԻՄԻ. — Երեսնապանի Յովնանն երեսնապանի թուրք առ Արա Արապից կաթողիկոս։ Հրատար- կնց կարագն վարդապետ։ Արատագան Արա- բառ անապաշտ։ վարդապետ, առ. Մայր Աթոռս սրբոյ Եմբամանի, 1896. 8*, 14 + 19 էէ։

Տեա Արարիլ, 1896, 214 էէ, Տեր-Միքայիլանց զարման։

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԵԳՈՒԿ. ՆԻԿԻՈՑ ? — *Chro- nique de Jean, évêque de Nikiou. Texte éthiopien publié et traduit par H. Zotenberg. 4e. Paris, 1888. Maison neuve. (Extrait du Tome 24 des Notices et extraits des manu- scrits de la Bibliothèque nationale et autres bibliothèques) ?*

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒԼԿՈՒԹԱՆԾԻ կամ ԹԻԿՈՒ- ԲԱՆԾԻ. — Գրիգորի այս որ կոչի Արարիլ, էր յովանե Նաւաս ոգի. որ մակ անան թու- զարմանցի. կամա իմ է նոց մար. զրանս մա- զովի ինմ իշխիլ. Աստ կարեւան հաւաքից. յարարածն մոլոտիլ. մեկնույ վարդան վար- զապան. քաղմպի էր նարն նոգիլի։

Հարման թառեկ երբեքստմութե փայնապար- զառնիլ մը. Տ էէն կը սիր Սարաքէ և է'ա- արաթ էէն 83, որ է ներքոյ գրառն է. Երգա- նա աղեկան արքն, զմանիլ նաղել անկար- որի տնորսու միշտիլ յիշեցն է զիմաստ. և զուց յիշու լիլի է նման անկն է. — Տէն 84- 96 Ե Տոյ առաքանանի է յառաջի վարդապե- տ. Արարիլ փայնու զարման է, եւ. — Յնույ Ե Արա առ արքիլ է յառաջ. վէտ առաքան. Որ- ման անան անան արք. թաղարիլ է, եւ. — Ե Տոյ է առաքան վարդապանն առաքան. ի մամ զարմանիլ ըստ մարի անան է, եւ. վեր- լի 94 էէն ասորառ առ փայլիլ յիշատակա- լան կու. Ե Արարիլ փայլիլ անարեկա որա- րանց. է թառն ՌժՀԳ (= 1178 = 1726). Նախիլիլն ա։

Դեռն փոքր Տ՝ միշտապար, առաքանի երե- ներով. Պալապ ապարմութե կը թուի։

— Յովնանն թիլարմանիլ և իւր տաղե- րը. (հրատ.) Կ. կոստանանց. թիլիլի, առ. Տ. Մարտիրոսեանի, 1892. 8*, 1-24 (Յառաջա- րան Կ. թ) 25-59 (քաղմպի)։

Նախապատմութե. 1. Յովնանն թիլարմանիլ. — 2. Ե Գեմալ թառար, այլիլ թառար է. — 3. Ե Արե- նան թաղու կոստա է. — 4. Ե Ար սիր զն, մամ ալմը է. — 5. Ե լայն երեսնուց Ե իրաւ փայնու է. — 6. Ե Սիրմ Ե պատման է. — 7. Ե Ան կըն

դպրեալս գործած » (այս գործած) . — 8. « Եւ զհնչ տնայս սիրով նստած » . — 9. « Եւրդ է թախ ու զմե » . — 10. Տոյ վառն արքայական . — 11. Վառն տառ սրբական . — 12. Ի վերայ մտնած . — 13. « Եւ մեռ, շարի զիւ յիւն » . — 14. « Եւ զմեռ տառ սրբական » . — 15. « Թէ մեռն չէր ու կամ մեռնի » . — 16. « Բաժնեղն մեղաց, տակ, ք զտառ » . — 17. Տոյ շարի Լիւրարտի :

Փետր. Արմաղանց 1892, թ. 25. — 1893, թ. 2, 3. — Հունգ. Ամար. 1893, թ. 9.

Ռազմական մէջ տեղ. « Հաստատուք մի առ մեռ » . 1890, էջ 376. — « Տոյ ք վերայ արքայական . Փնչ նուրբս խառն մի տառ » . Կըռնի 1893, էջ 66. — « Գաղթ Ս. Կարկեղանց » . Լայս 1906, էջ 1071, հեռ. հեռ. — Տեա Տալան, « Մարջ ցուցով » . 1126. — Երեւան 1898, 232. — Երեւան 1884, 317. — Պատմական (Հ. Մ.) :

ՅՈՒՂԱՆՆԵՐԻ ԼԱՅԱՐԵԱՆ. — Տեա ԼԱՅԱՐԵԱՆ :

ՅՈՒՂԱՆՆԵՐԻ ՆՐԱՐԵՆԻ. — Տեա Առաջի Կարկեղանց դատարանական Մի (54) գրութի . — Տեա և Պարս. գրութի 364 էջը . — Այլապէս, « Հա. յառաջատ » . 326.

ՅՈՒՂԱՆՆԵՐԻ ԿԱՌՈՂԻԿՈՍ ԻՐԱՆԻԱՆԵԱՆ ԿԵՐՏԵՆ. — Պատմադպրութի Զամմանն Կա. րադիկաթի տնկնարձ Հայաց : Տպարանայ 1843-ի Սուրբ Երուսաղէմ ք Պատրիարքութեան Տեառն Զարարեալի Արք եպիսկոպոսի ք Տպարանի Սրբոց Տափարեանց Առաքելոց : 4*, 1-266 (քառ. գիր), 267-272 (ճանդ) :

— Բ տեղ. Զամմանն Կարկեղանի Դրաս. Խանկերտացոյ Պատմութիւն Հայաց, Ի յայտ ըն. ծայրանց Սկզբի ի վերն. Տեառն Լազարեանց Տեառն Երեւանի Արքեպիսկոպ Լեզուաց : Մտովա, Ի տպ. ք Վարդանիսայ Գալիէ, 1853. 8*, ա-մե (Յառա. Լարան իմրի), 1-197 (Պատմ.) 198-219 (գառ. նազան ընկերացումը) :

Զատնարանն. « ... Որպէս շտմածաթի իսկ է տառնարանը ընկերացումը » Զամմանն Կառ. զիւրի Պատմութեան զատնանն երեւեալ ք զպգ. զիւրի Քարգմանութեան յամեն 1841, զոր որոս, ընդ էր նուրբար նուրբարութեան Սեռ-Մարանն. Քարգմանութիւնը այդ ք յայտ ընդպիսի զիւրի մտնան յանդիս նրանտեան և ծախիւք յառա. րան Կատարութեանն Գաղթի :

Զմիք տարբի յամեն 1843 զատնանն յիշու. տառք տարբերան նուրբն ընդդիմ յիշուայ Պատմութեան՝ երանտառ տառն Զարարեալի՝ Պատրիարքին Երուսաղէմ :

Առաջիկայ մերս տարբիք որորոս ք զյուրիք տնկնարանն արեւելէ արդւոյ և գիտնական քարե. կամ մերայ՝ Մարտի մայիսարտի Զմիւննուց : Զարմանա զայտնան ինչպիսի տնկնարանի կարէ զտնայ ընկերացն ք ինչիկ նորս, զոր ք ինչպիսի մերայ զիւ նուրբն այլն իմտնան : Որ և այլ և զատնան ինչպիսի...

« Մտնանն այլ նա և նորառ քարգմանարան տնկն յիշուայից մերայ Հայերեանց, և զայիւ. շարան քարգմանարան՝ զտնկնի, տառն իմ ք Ս. Եւթիմիոս յամ 1828, յարեւելէ զրոյ Սեռնան. նորս արքեպիսկոպոսի Խմովեան, որ տառ յառ. առ զուրբար տնկնարանն տնկն զամեն ք Զմիւն. նրա :

« Թեպէտեա ին յայտ՝ մէջ որորոյ երբուր մե. րն վառտն ինչ զրուսիկն մտնանի (զի և ոչ իմ քիշուարան զայ նորս ք վերն՝ ըստ արեւ. կարգանն տարբութեան), տնկն ք նարարիք

կամ ք չարպիս տնկնանայ մեղ զերեւոյ՝ որ մտնարայ ք յարմարակ մտնանի տնկնար, ինչ իմ զար ինչի միայ ուրառ ք յարմարանն զրուս Հայարարանանց՝ երկու յառաք Սեռնանի կա. թիւրիսի, կամ Վարկայ կամ նարան յարարի :

« Թարարեալ և ժառանգարանիս արեւելիք » կէն՝ ուղարարութեան մտնան, կէն նարար. տնկնարան ք ընտա իսկ ընկերացումն, և կէն՝ տնկնիք յառնարան յառարարանի և վերար. նին, զիւ ք վերայ զան զայլոց զայլոս՝ ք յառ. զտնկն իմ զայն ընդ այլոց կա երկն արեւելոց. յարոյ զմեն տնկն ևս յառարան իմով զրուսիկնար զարարարան ք Զմիւննիս յամեն 1824, յան. իմտնան և յարար. արեւելիք՝ տառն ինչի քա. ժառանգութեան և զմիւսն ընդայ ք ի կառարան. նուրայն նարարարան Զ. Զմիւննիս վարարան Կարկեղան Զարմաննարան, այն՝ որ տառ յե. զիւրարարութեան տարբարան յառարան :

« Սեռնանի իմ ինչի. զարարար ք յարար. ոչ ք տնկնան միայն և ք յառարարան, այլ և ք տնկն տնկն ք միւրիք՝ յար և նման նարար. զարարին, յայլ ոչ ք տառ և տնկնայ մտնանք տնկն ինչ ք կամ տնկն, զի տնկն երկն ուր յայլ արեւելիս ինչպիսիայն կարեւր էն կամ ընդիմ իմութիւնը, ևս յայտ տառ զիւր ք Է՝ յիշուանիս յարարարութիւն : Եւ որ Զարմանն. նման նոր ք ինչի. կարարարանտն զտնկնար ք կառարարութեան՝ ըստ տնկնարութեան և ըստ ընդարանական տարբութեան ք ժառանգութեան ըս. տնկ կամ ք ընդիմ կարմութեան, և ընդարարան իմարք արեւել (բրա զի կարմարայն կա որ. քնայ ք ժիւրիւնայ ք ինչպիսիայն ք ինչպիսիայն վար. ին յամեն ք մերայ յարարարան՝ երկուտնան զարարար իմտնանարանի), այլ այլառ տնկն. նին ինչիքն միայնակ յամք զտնկնարն տառ զիւրիսն մտնանի, ըստիւր ոչ՝ ի և Հայերն ըն. քան երբարանան յանդիման տնկն զարարանառ. ուր զիւրիսն ունչ և զարարանն ընդիմ զար. մտնան՝ որ նկարագին տնկնական մե տարբար. կոց. տնկն տնկն երկն և կարիք յարարարանն իմարանն երեւր ք նմա. որով և ընդիմ իսկ մայլ տառ՝ կամ մայլ ընդ երկրարարութեան, կամ այլապ ինչ և տարարանային տառ իմտնառ :

« Ուրառ տնկնայ և զայլ տառն տնկն նարար. զտնան զիւր միայ յարմարաց յիշուանիւր յանն արեւել իմ և նարարարան ք Տեա՝ Նորն Զարմաննարան, իմտնով ինչ յան յամեն կա. յար ք յարարարութեան տնկայ զիւրիք՝ ոչ միւն. զամ կամ երկն, այլ յարմարին մայլ ք մայլ վերմարութեան յարմարակ մտնանի ք յարար. ուրառ : Եւ այնպէս իսկ յառ զարարար զիւր. ինչայ՝ զարարարութեան արարար զտնկնար, ք զրուսն յիւրիւնայ զիւր մարան, ք միւն. ինչայն զարարան, զիւրին յարարան, զուրարան յարարան և զարարարարան ք տարբիք ընկեր. ցումայ կամ յիւրարարան իմարան ք նարար զրուսնայ :

« Առաջիկայն տառ նարարարան երկուտնար. ինչար յարարան մեղ երկուտնայ նարարարան զարարարան տնկն մտնանիս զարարարան՝ կէն՝ ոչ տնկնար տնկնար, զիւր ընդարարան ք ևս, յարարարան յան զայն ք զարարար, զոր և յայլոյ տնկն մեղ զիւր կէն իմ տնկնայ յան մերայ տնկնարութեան, և որոյ շառ կամ տնկն տնկնայ կամ տառնար ք տարբիք յարարարան նար. րոյ մտնանարան : Իսկ ինչի. յան վարարանն տարարարութեան որ ք վերին տառ երեւեալ՝ զի. յարարան՝ ինչ արեւելիս մեր, կամ ինչ արար զի. յարարան, այն արեւն իսկ յարար և Զիւր յար. զարարութեան, զոր արարիք Դուք ի նարարան յա. զառ տնկն մերայ զարարարան : — Եւ զայն

Բլաշտաակ բարձր թաղույ,
 շինվորացու զ անպաշտույ,
 Որ լանդիքի և զիս յիշույ,
 յաղթի բա լին արար և մարդույ,
 Բառնեմ վարդապետ խնդրույ,
 և զիսն իմիս ի սեղ հաստուայ 3:

« Որմանքին առաջին նոր ամենաբարձր, գու-
 նաթին որչափ նորս միանին և փառարանու-
 թին նույնիս արդյ փառանքի պատի և շարուն-
 կայութիւն նանդերն երկրորդութեամբ ետանձնույ
 աղաթական, և միայն առաւանդութեանն աշխտ և
 անդրու յախանին ամեն: Որ յարիւստութեամբ
 և ապիւնք արդունայ առաւանդանին և միւս
 հասին մարիանու, և մաղկանդ և միմարզու-
 թեամբ ամենայն արդու, եւ զիսարութիւն նաւաւ,
 առաջիկ պաշտանկէս ի թաղանկէս և ի յաղա-
 փանդ ժամանակին նաւալանկ ի հասար և ի
 փառանք զպաշտանուայ և զանկարդոր պարզա-
 րանութեան ապրանքին զաթի մարդարեւն ի
 փառ ամենամեկն անուան իմայ, և ի զարմանա-
 րդայ եկեղեցույ, ի թաւանաթական միմաւ:
 ՈճՂՁ. աղանդակի ամույն: Ու ի վիճակի յա-
 զաթի: Որչ որ ժամկէր զաւ առաջութեանն միմաւ,
 ի շարուն անան, յիշեցին ի արդանք ապիւն մեք
 զպաշտակի իմայ զարեալորք որքի զիմայ նա-
 նալանք, ընդ թաւին մնաց և աղաթանուայ նա-
 թին նանդակցի ի զրիստաւ, որ ապիւնութեամբ
 նույնիս արդու, և յարգումբ բարեպաշտեան անան
 միմարգանդ հանու ի զանկի գործանութեանն այս, և
 ձեռնու նաւարանութեամբ յառաջուայ զմարզ-
 ձեանութեան և զաղաթութեանն արքին, փառանկով
 զպաշտ և զինչ թաղանկ ի նաւան զեկեղեցի տա-
 պիս, ի շինուին նաւարան տարանան, ի զառնե-
 ցապատանին թիւնդիս, և ի յարմանն ամենայն
 իմայ գործանաւորաց, յաղաթի նուալեցին ամ-
 րաւ, յարմ ամույնք առաւարակից զան խան-
 զարեանույ, առ ի թաղույ բլաշտաակ իմն աշխո-
 լեք զգին թիւնք ի խորանան նանդոր նալիս
 զանանդ առաւանդարդից և շարունակարդ, և ի
 զանաթիւն ամենայն սիրելից և թաղանկույ իս-
 ղայ: Թիւնքէս եւս միմայ նույն մեքն զպաշտակի
 միմայ առաւանդարդ որքի զպաշտանուայ իմ զիս-
 մաւ, որ ամենայն նանիս սեղանիք աշխատեցու
 ի աղաթարանին և սեղանք արդարութեանն սո-
 թին, և ձեռնու եկն միւս յառնեմ վարդապե-
 տին, յիշեցէս եւս և զաւր փառարան որք աշ-
 խատեցան ի պիստայ աղաթարանին, ընդոր և
 զաւր յիշեցէս թիւնք ի զրիստաւ յաղաթ մեքն
 ի միւս անպաշտ զաղաթան նալին. ամեն 3:

Դիմոր 4⁰ նաւարակ, երկնեան, մին նեղ թաւ-
 զրին նանդ, միւս յալի մեկնութեան. թաղիք
 ընտր, աղաթարակից մարդու. թիւնք՝ ժամանա-
 կին աշխատեցարդ, որ առնեցին թաւոր աշխո-
 լեքիք երբեմն:

Թարգմ. — Տես Սեւան ձամարդարան. —
 ԹՈՎԱԿԱՆ ԳԵՄԱԿՆԻ. — Խոյնումբ բրիտա-
 նեանկան. — Խաւաթանարան. — Խորիքաւ,
 սեւոր. — Խաղիկ (նորարդ). — Կապարան
 կուսին Մարիամու. — Պարանք մարդու:

Գրանդներ. Հանգիս Լեւորայ 1868, էջ 689-
 70 ՏԵԹ. Վ. Յ. Թարգմանի. — Զարդ. «Կոր-
 ք» 9: 848. — Զմանեան, «Պատ. Հայոց» Գ.
 692, 692:

Յովնանեան Հոս. — Տես ԷՄԼԿԵՎԵՆ (Ս.):

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԻ. — Պատմաւ,
 թիւն Հայոցնայ. Ա տապար. ի Կ. Պոլիս, 1719:

Ղեմոր Դիմոր պատմութեան նաւ միմայն որ-
 զում և, ղիւն զր-մը (14-182). Տապարու.

Թեան, եւս, նանդանդերք սեւ Ղեմոր անուան
 առի:

— Բ տիպ. Յովնանեան Մամիգոնեանի եղիս.
 Կարդիս պատմութիւն Տարմանայ. ի վիճակի,
 ի տպ. ի արդու Ղապարու, յամբ 1832 ՌՄԶԼ.
 8⁰, 60 էջ:

Տարման և վերինն նան Ղեմոր նաւ:

« Յայտարարութեանն որ Կ'աւ. « Յովնան ժամբ,
 հանան եղիստաւ յաւար Նիսանի նորարդութի
 էմիպին կաղույ, համանաւ նորս զրեղ զգիւս
 զայս: Երում պատմ զպաշտանուան նան
 ժամկանուայ ընդ Պարսու, և զՄԱՆԿԱՅ և զԿԱՅ
 վանանայ, աշխոթ նանդերն. որ ինչ յաւար
 խաւարու երկարքի Պարսից արդու յերթին
 Տարմայ զրեղանու: Այլ որ ինչ ինչ ի Տրդատայ
 մինչ, զիսարով ընդ նն, որ ժամանակորս ի յի-
 շառանդարան իսրմ անպեղ զանայ ի կարման
 լիւնանայ և թաղանկանայ, ղերին ի միմ:

Աղաթին ի նայանք արեւմուտ զորն Ղեմորայ
 և աղաթիս որք արարու. առ որ զանկից էր
 մեք ընտրակալոր արեւմու ի ձեռն անկ: Ղե
 առանկ եւս ի սեղ զանկին փառանքանք և յա-
 լեանուայ. որք էկէն ոչ ի զրաւորայ ինչ յաղ
 կրանուայ, ինչ ինչ արդիւք ժամանակից, համ
 յեւ նորս Կիւսից վանից առաւարդ յալեցին
 զայն թաւ նալին յարգարանից՝ որ ի յիւստա-
 կրանին իսրմ անկ: Ղե և որք զգին զաղս,
 առ, այլք նալին փառանք, զոր ինչ զորն յա-
 լարս նայս ի սեղ յալանկի՝ զից ի նայն ժա-
 մանաւ 3: Այլ մեք նայնուայ արեւմուտ թաղա-
 րանեանք՝ անկերի զրեւմուտ յերթիկայ, թա-
 զանք աղարմ անպաշտ ղեմոր որ ինչ ի սեղ թաւ
 ժամանակալորանին ժամբ զանկին անպաշտ
 թիւնք, և զպատմաւ նայն նաւալանուայ նայն 3:

— Կ տիպ, անդ յամբ 1889 ՌՅԼԷ:

Կալիկա Ղեմոր նաւ աղաթ, նայն Պաշաւ.
 թարգմանք. 8⁰, 63 էջ:

Յրանդեան թաղանկանութիւն:

— Jean Mamigonian, continuation de
 l'histoire de Daron, traduite pour la pre-
 mière fois de l'Arménien par Jean-Raphaël
 Emine. (Collection des historiens anciens et
 modernes de l'Arménie, publiés en français
 par Victor Langlois). Paris, librairie de Fir-
 min-Didot frères, fils et Compagnie. MDCCC
 LXIX.

Տես Ալիւան, «Հայոց» և էջ 161-64. — Զարդ.
 «Հին զար» 431-34. — Զմանեան, «Պատ» Բ.
 14. Բ. 339. ժամբ. 541-55:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԻ. — Տեսան
 Յովնանեան Մամիգոնեանայ Հայոց մարդարանի
 Հայոց ի վիճակի, ի տպ. ի արդու Ղապարու,
 յամբ 1836 ՌՄԶԼ. 8⁰, 1-2 Բաւարարան. 3-7
 նախադարձութիւն. ընդգրկ 1-210. 211-13, ցանկ,
 զրեղանկ:

Յառաւարան. ... ի յաւն և վեղ նայն առի
 Հայրապետիս առաջինն ձեռն մաւար յանան
 լիւնիքի մարդարան նն ի նաւարան արք. որ-
 զն և ի փառեպաշտ յաղաթին կայ այլ արեւմ
 մի արդու ընտրակոր անկանական նայն մարդ-
 զարմ: Այլ առ մեք նայն նայն ի նորարդ ժա-
 մանք միմ ամենայն յանան Մանդակուայ մա-
 կարքին ինչ ի նայն պատմութեան արեւմու
 երկարեղից զոր անկեր և զոր կարդ մեղ առաւ-
 նարք ի աղաթարանին, թանդարան էր անան

մասնազորին առ մասին: Ին ի նախք ստոր
և անհն յայլ և այլ զընդհանր միտն անուամբ
վարժեցող և ուղղող յայտով: յարև և ոչ վարժա-
պար երկուսեանց մասիցս աստիճաններն հիմն զոր
ի նոցանէ որչա մասնազորի անհիմանն արման
կէ: զայս հիմն յայտնի գիտնով, զի ի յայն և
յայտնի ընդդէմ մասնազորականներն կիրքով
էնք և ոչ մի ի նախք ստոր: Այլ ին նորին Մա-
նդակունի կեն ինքնապատկան յիշխանայ որոց
ընդդէմ կորսանայ կէ: Կամ ին ի ընդդէմ նորին
կիրքով և Ուրբերանի ծագնացող սարսույ և
յանման յայլ կերպարան անհն կէ գիտնի բոս
մասնն պետայի ի բնութագրովին ծագնացան,
յարև յաման ի նոցանէ երեւ անհն կիրքով
և ուրբ հա Ուրբերանի, յիշխուց առ մասն դա-
ստանան անհն անսորմով: Այլ հիմն այսպէս և
հիմն այն, կարծեմ կէ յիշխուց զընդդէմ ին զոր-
ման հիմն Մանդակունի գիտնի ընդդէմաց ցոր-
շով որքան յաման նորին ի ձեռին անհն, և ի
նախապէս ոչ զարար կէ նախապէս 3:

Բովանդակութիւն. Վրաս յառաջմանութեան
վարդ յանդեպ. — Վրաս աղայաբարութեան. —
Վրաս պոյոց պիւրութեան. — Վրաս ընդանայի
և անընդանայի պոյիք. — Յաղագս պոյիք և պատարագ. —
Վրաս փոխք և վարչութ. — Յաղագս միջնորա-
րեան ազգաստ. — Վրաս յանդանայի տեսչա-
րեան. — Յաղագս բարձրագոյ. — Վրաս սիրոյ
և ճարտանք և նախանու. — Վրաս յաղայազոյց
բարոյ. — Վրաս սխալանք և յիշխանայ. —
Վրաս սահմա զազանութեան որ ոչ աղայաբար. —
Վրաս յար աղայաբարեան երբան. — Վրաս ար-
քայազոյց անընդանայ. — Վրաս անդին թա-
սեղանք գիտնան. — Վրաս նախապէ. — Վրաս
անստանալոյ. — Վրաս յիշխուց զիշխանութեան
առ ստույ. — Վրաս անդ նորանայ կործար. —
Վրաս զգուշութեան ի յարմարեան ձեռնանայ. —
Վրաս միջնորարութեան վարժանայ. — Ուրբ.
Ուրբ. — Յաղագս պետական աստիճանութեան իրա-
ւան. — Յաղագս պետական ստոր. — Վրաս նախայի
գիտնան. — Կանոն. — Յաղագս յառաջման-
քան պոյոց. — Ի ստոր կրթութիւնն. —
Վրաս սիրոյ:

— Բ տիպ, անդ 1860. Եղն յառաջարանով
8, 1-11, նախա, Բառաշարան, նախադրու-
թիւն. 13-219 ընդգիրք. և էջ մը ցանկ:

Սլոն աղայաբարեան մէջ նորագու ըստ մեծ
ու իւր մանդարնով. և ըստ իրաւան առ նախ-
արան 3:

Քննդատարին Բովան Մանդակունայ ևս իւր
երկուսեանց վրայ. — Տես ՍԱՐԳԻՍԻԱՆ
(2. Բ.)

«Մանան Բովանու Մանդակունայ Յաղագս
սիրոյ և սրբութեան որով աղայաբարեան արարանք 3:
Անթուր 1908, Թ. 6, 7.

Տես հա Մայրով մէջ իւր կանանցը, որոնց
կրն իշ վերադարձն:

Բրաթ. Տիգր Մանդակունայ մէջ ճառք թարգ-
մանու առաջարկ. E. Una lettera di Gio-
vanni Mandacuni — Atti e Memorie della
R. Accademia di scienze, Lettere ed Arte
di Padova 1880-90, հատ. 2.

Գերմ. Թարգմ. J. M. Schmid, Hl. Reden
des Joh. Mandacuni. Ռեդեանքով 1871. —
Կանոն Մանդակունայ. և ըստ կանանց 3, եր-
կու կտոր. և Վրաս գրական 3 և 2 ըստ երկրորդ 3,
առաջին առ Արևի հոյ. Միջնորարան, Վրաս
մարտի, էջ 75-76. յատ. Թարգմ. Մանդակունի
ի դեր A. Mai, Script. vet. nova coll. X. 1. p.

296-98. երկրորդը՝ ապ. Վեհապէ 1860, էջ 207-
208. Թարգմ. Մարտի 248-44. յատ. Թարգմ. Mai,
p. 298-99. — Իւր Թարգմ. պատարագս անս Գա-
թարեան, և Պատարագս մասնայց 3, էջ 319-40,
հա:

Գրուածներ Մանդակունայ մասին. Արտիս
Վաղարշապատ 1869, էջ 29. — Լուսնայ 1906, Թ.
6, էջ 219. — Զարդ. և 2-ին Գար. 3 327-333. —
Չամբան, և Գար. 3 Բ. 568. Բ. 169, 168, 169,
172, 175, 187, 211, 215-217, 218.

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԴՈՒՅ ԴՈՒՍԻՆԻԱՆԻ
ՀԱՐԱ. Գործին մէջ ԼՈՒԹՅՆՆԻ անուամբ, լեւիս
1098-94.

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԴՈՒՅ, որ է Յովհաննէս
Վարդանան Զուլայեղի կամ Սարգանդի. — Դա-
տանորին կամ կրթութիւնն հաստատ. Ա տիպ,
ի Զուլայ, 1688.

Հարան ասով և Պատան և նախընդմեջ
զրոյց 3 յարազով յայտարարութեան մէ կոչ.
և Վեհապէին անհն, և Հնարանայից պոյ-
ի յարման աստան նախապէս. յառաջման-
մանց. մանկան ստոր կառնալին երկուսից ևս.
յառանհան պարզութեան յարմարանք: Կառան
յառան Մանդակունով քան. պաշտան. և վե-
հապէն մասին նախ որք ի կորմանս զարարի:
Կրուածին լինի մէջ սերկնաց. զի պատան
աղայաբարեան մեր է այս. նախադա կոչն ներ-
կայ զի յայնց զիջն զար յանդու յառնի ի
մերանայ նախնան որոց վարդապետան: Ման-
ան պետան նախնան և յառաջման. և ին
նախ որք առ այս. և այն գիտնի. զի յայն և
պատան նախնան վրան որչա աղայաբար ի յայն
անհն ստոր նախ. սիրոյ ի յառանջ զարագ-
զատան. առ ի աղի զիջնի ստոր պետան.
զոր յետ աղ մասնանի աղան աղայեց կե-
սա մէջ: Այլ ներկայ և թուլիք որ և զիջն հա.
վրան ընդդէմութեան երկարանայ. ին է և մի
զի: աղայաբարեան մէջն պետութեան
մարման և միմեան նախն սրբով աստանա-
յանց զրոյ:

Կայս զմեծագոյնի սինան. կայսիպար-
թուլին որ առ կայսն ներսի գրեան: Կրթութի-
ւանմանի սինան. կայսիպար, թուլիք որ
առ գրեմանս պարսիքին կառանգան պոյի-
գրեան: Կրթութի միտ անհիմանի սինան կայս.
կոչով որչա սարսախ իշխանի որ առ գրեպար
կանխիկան գրեան: Զորոր պոյով սարսան.
քանի՝ որ առ թեւական գրեան: Զնախնայ վար-
դան մեծին նախնի ընդդէմութեան. որ առ ևս.
սարսի երկարանի գրեան: Ի ստոր զրոյ առ
աստանալին: Վեհերոր. Եր. քան միջանայն
վրան մարման յարմարի գրեան որ և լինի եր
աղայ ստոր: Վարդան և պարսիքն ինն
աղի:

Այս որքանն ոչ զար յաղին մերչա առա-
գատան. հիմ աղան յարմարութեան սինան կէ
ի առան նախ. և մնալով նախն այսպէս և
այսպէս լինի որպէս անսանք. և յայն առ աղի
յիշխուց քանակ. անմարմ ի՞ր և անմար. Զի
մեր զիջն իննան զրոյ և ներսի. վրան որչա
ոչ կամին և ոչ թուլիք առ առ զարման. մե-
քանց որոց վարդապետան զերկուսի: Այս
որով նախ. պարսիքան կեզ ի միջն մերսով
զարման աղայաբարեան. այսու նախ անհն.
և անհիման աղան կեզ քանակն զարման պար-
զն վարդապետան որ առ մէջ զայ: Ուրչա պետ
զիմանի փոքր գրեման որ և դառ և կառարան
իւր կեզ. կեզ կեզ նախն: սինան առ ան-
նայ յառաջմանի և աղայաբար նախն

և օրհնեցն ա թաւամարմով կը սկսի և կ'աւարտի յէն թիւը (248), վերս յիշում է Ալլահն ըստականութեմ քն, հեն, ապիւրմ, քայլ առ ապաշարքն զոտը սպով առանաւոր մը այ առնչում է, որոն նախառանձը Է (Պղնն Զ կը արձան) Յէնն թիւը-թիւը քանի յէնն թիւն-թիւն (251) և՛ տեսնայ յիշատակարարք:

Է ճանաչումները առանայ նուրից էմարտի, և Գարբուզ նորից ամենառաւ ծարրից, ներքեցեալ յաւարումն եւս ապաշարքն զգրպի յաւաւաւ: Եւ քանի՞նք ի ժողաց նաւ ամեն իմ դմաւ: ապիւրեալ խորքի ի սքսի, թէ որքան զրեան առանաւայինք, և մանաւ աղշուհ, յարանց առանաւարմիք՝ և յաւաշըց որքոց սրապիքեցեալ զոն ի մերս, և սոն ոչ երեւն ներկայաւ: մին զի մտադրումն անուանց նայմ նախկինք ժին: ոչ առ ամենան, այլ առ աննա անանմանք ի նայմ: Եւ այս՝ ոչ վասն այլոյ թէ ոչ սքիւն և անշիւան լինելոյ ապիւն և ոչ կատակ և ինչանանակ: Եւ մանաւ: նախաշարքն քան և ինքեցեան աշխատեց և առաքելոնք նշխարաւ ելոյ ի ներքոյ: Եւ զանեանք ուրիշ՝ զոչ իմ խորհուրդն վարեալմ նուրից և առաքելոյնց վաղեւ և թաւանաւոր քննեց զար: Եւ զայս ապիւն նման յիշելով՝ ապաշարք ի յերգեցեալ եղեալ՝ նախապար զանն իմ խորշուստայ յաւա քանի: Եւ մին յայոց վարանքեանց և նայո ինք զերեցեալ, տակ զգրպիս զայս՝ ի մեն ինչոյնքից Գարուն ապ ժնիքն, նայեալ և սոն քան զարտու էր ի միջի: և ինչոյն առանք շարի նարայ ի սք սքսի: Եւ սոն ի սոնքն էնն ապիւրեց մարտի որքի Գարուն յարմիւն: և ինչոյնքի սք սքստառանաւոր որքի Գարուն զարտու: որք լիւրեանայ սքսով յաննի կարեալ զարտան նախ ապաշարքն՝ մենա խնի: և յաւարմիւնք որքի ապիւրեցին զիս զանարման ի գործ աղելոյ: Եւ իմ վառանաւոր յամենաորք նայն առանով՝ սկսայ ի գործ անիւ: որք և զիս առանն ընկալայ կարգաւորման քրիստոսի առաւելն մեղայ: Արք՝ որք ապիւրեցին ապաշարքն առանաւային զարտանալից, զարքն յայնքանայ և զանշարտու մարմինն զայնքով, և ինչոյնքից շարի ի գիւն իննանայ մերկայցեցեցեք զարգաւորմիւն խորհուրդանայ աղանայ՝ ապաշարք և զարտանք, յիշեցեք զայսոյն զործ փոխեցեալ Գարունայ: որք ի վեր քան զարմ խն եղեալ նախկինն այսմիւ: վասն որպ ինքնն ապաշարքն զինք սքիւրեց իմ միմ նայ մերս յիշել զառա և զիւնանիս ապմ մի զանապից, որք ոչ միայն յիշելոյ են սքսմիւն, այլ և զանմիւն: Եւ ես յիշուից և զայն ապաշարք մարտի որքի վան զայնքի ի քրիստոս Գարուն զարտու: որ և խն իսկ անիւ և կամ, վարցանման և զարգաւորմանց, և զայլ զիւնան կրիստոսան սարք վարգաւորաց առանաւարմից, ապաշարք ի ապաշարման մարտ: ապիւրն նայնք վերն փոխեց զիս յառա իննանայ: Ընդորս և զիս զինքն և զանաւոր զարիւր զարգաւոր զգրպի, և զանաւորայ մեղի իմ զմերմին, և ես՝ զարգաւորս որքանք իմ փերսն մտայ ներ և զարգ զոց զգրպի, որ քաղով՝ աշխատան անք ի վերայ սքսու: Յիշել զանքիմ յայնքն ներ, և զինքիմայ իմ Ալլահ զանքիմայ զայնքանն վարգաւորման: որ ք յաս ի սար թիւրի՝ աշխատան թէ կրեալ: Նախ զարգաւոր զարտու նայնք, և զարգաւոր մշակմ մեր: Եւ որք յիշեալ՝ յիշեցեալք լինիլք ի քրիստոս յայնք մերն, նայեալ ննկեցեալք մերոյց յաւառն ապիւրեման: Նայ մեր՝:

— Այլ սիւր ի կ, Պալիս նայն 1713 տարին, բայց ուրիշ ապարանի մէջ և տարրեր նախապով.

Դաւանութիւնն նաւատայ, և ներաւորին տնայոցից. ապիւրեալ ի ապարանում սքսու Միւնասայ զորավարին և վկային քրիստոսի: Ի ընթերում նայնանիս Ունիւն, և ի նայարան, աւիւնան տեսն Աղեքսանդրի կաթողիկոսի աննայն նայոյ:

Այս էր նախաւոր, ապա նոր նախա.

Կիրոց նաւատու վասն էմարտի և ուղղափառ դաւանութեան կաթողիկէն ենեցեցեալս նայաւ, տանայ. զոր ընկալալ՝ ի սքսու Կրիստոսի լուսաւորչն մերմ, և յերկոց սարք մտաղմն. և ես ի սքսոց կրիստոսանից նայն ընկալ վարգաւորաց: Իսկ և վասն ընդդմութեան քանիցն կրիստոսանայ. Նայքմանք և պատասխանելով նայնքն: և զաւարմութիւն մանկեցեալ ենեցեցեալ ի յագուս եղարք բարեբանայ լուսաւորչանքն երանց. և ի վասն քրիստոսի յայնքն մերայ:

Իմարք՝ յէն 3, Է զան թէ ապիւր սքիւն շարքեալք, երկն առն առանաւոր՝ կ'երեւի ապաշարքն, և յէն և վարգաւորս զարմեր մի՝ սարքեր կրիստոսի սքիւն մէջ եղանք, առ կրիստոս: Է Կիրոց յամենն վարգաւորս, ինչոյնքեալ ես, յառանքն: 5 էնն կը սկսի և կ'աւարտի յէն 263, որ կը զարմիւն լինեցեալ Է Ալլահն քն, ես, խորհրք, այլ կրիստոս Է նախաւորս Է Դաւանութիւն... անապիւր Է խորհրք: Ապա յէն 264 կրիստոսիման վարգաւորս զարմեր մի՝ սարքեր կրիստոսի զարմերն նախաւորս: Գր. ժ. Ա. Է Առանաւորս թէ ընդդմ սքիւնի որք սոն ղէպն սարք քրիստոս ի Նոր և յիշելոյ: Ի նայքմանց զոց Արքայ Կրիստոսի լուսանք և սքիւրեալս Վարգաւորս Ալլահն սքիւրեալս Տաթևանն վերմն: — Ժ. Է Նորիս... առնալ վասն ենեցեան քրիստոսի: — Ժ. Է Նորիս... յայոց վերմն սքիւն: — Ժ. Է Նորիս... նայքման կրիստոսի սքիւն սքիւն և մեր պատու, խորհրք առ նայն: — Ժ. Է Նորիս Կրիստոսի սքիւնայոց յալ՝ նախք, և նախաւոր միւրս սքիւն վասն մեզ յարմանք: 265-384, յէնն 384-6՝ նախաւոր յիշատակարարք:

Է վարգ զարմ, զանմիւն և կրիստոսիման ամենաւորս կրիստոսիման, և միայ Առանաւորիման, և ի Սքայ և Նայնն որպ սքսմ և միայ և յարմանա յարմանք Ալլահ: Ոման, զանմիւն և զանմիւն ամենաւորս թիւոց Առանաւոր Նայնն էմարտի Ալլահ և ի կրտայ էնա, և ի գրան մանանայ Տարգաւորս զգրպի կիս այսորիք: Չոր տեսնայ ի մեն Միւնն յոնն, նիւն եղար որքի Գարուն Տիւրքիման, Բաւա, զայն ապաշարքն զանքն որքի Միւնն և իսկ ընկեր յարմիւնք որքի Փիլիպպոս, յայլ և կարմ աննայն սար և խն եղեալ մենա յարմութեանք այսորիք վերալիւնայ, այսինքն Տիւրքայ Փիլիպպոս, և Տիւրքայ Միւնն ի ապաշարքն այլ զա վարման Չոր և զիւրաւորայ սքսմանայ ծարրն տեսն մերայ: Ի թիւմայ, նայնն նայնանայ Տարմար, Ունիւն, Ամենան թիւմայ: Ա. ի նայքմանութեան Նայաւա, նայնայ վերմն: Ան վանալայն, և մայրապիւն յաւաւորայն Առանաւոր, զարմարմին ներ նախաւորս ինչոյնքեալ Տեսն Աղեքսանդրի Արքայն կաթողիկոսին ամենայն նայոյ: Եւ ի Տեսնութեան Արքայ Կրտաւոր և կառանքիմ: Պարս տեսն ի Միւնն Առանաւորս վարգաւորս: Եւ նախաւորս Արքայ կարգաւորն քրիստոս Տան վարաւորս Կրիստոս Առանաւորութեան վարգաւորս: Ի ապարանք նախա և ամենայն մտայ Առանաւորս զարմ եր:

գրառութեանը Սրբոյն Մինասայ գրառարի ընդ նախնաւս եկեղեցւոյն նշագրութիւնը Սրբունայ հաւսին Մարտիոս Առաւմտեանին, ի կրօնամարտ, կրօնի թաղարի: Իսկ այդ որդ փայլիւք ի ծաղկածին լեռնէս, ի մրցարար պայտայս եւ ի գնդակցազարտարի կ'ընթերցաւ զկերպս յիշեցնողոց յանունն զամենեւեան: և զնախնիս տղան միով նայր մերիս յիշատակէ յաղթնս ձեր մի իմաստէր, և զայս յիշեցնողք լինիլիք ի յրթումս յառաջ ձեռն լան, զեմք նշխարիւք ձերմով: Ամեն: Ամեն: և յիշեցիք զայնասոյն զորքարանիս զգնեման և ամուր կտան միով աստուած սրբութեան: Եւ:

ԺԻ՛ զիմեմ վերէ՛ Ի՛նչ գրառասոյն գրառած է որդեգր Աւփի գրառութեան ցանկը, ուր կայ սա և Յիշատակարան, և գրառասոյնս յանունն Առաւմտեանայ: որ սահ կըմտնէին Հաստատ: և, ուր էնքան պայտայութիւն ուր կայ, և ապա տարէ զայսի մէ՛ փն:

Գիրք միւսն Տ՛, միւսնայից, զորքապետ է Լէւրով, տնտեսիկ տաղարանիս, նախնիներ յառաջէն է տակ: Այս տաղարանիսն մէ՛ մէկէ տակի փայտափոր գրառութիւնք կան: Այս երկու տաղարանիկներէր կատարուած են նոյն տարին ի կ. Պոյն, զուցէ տասնք մէկ մէկ յար տնտես, յու. թայս այս վերջինին մէ՛ ինչպէս տեսանք՝ Տախնայի տա մտեր է:

— Համաստ փերսիաներին և Տրամարուներին, որ է փերսիանի բառի, և կրթութիւն բանի: Արարեալ երկատիրութեամբ Յօնան, նիսի փաղաքպետի Ջուլպիցայ: Տ՛Ամրոսկաւ, լիւթեանն Էլմամանդ Տեանս Եղիսապետի աւմանից շայոց կաթողիկոսի: Տաղարան Տ՛Ամր փորէին 1711. և շայոց 1160: ՅԱմարգամ. փորք Տ՛, 78 է՛:

— Գիրք որ կույն Սրբազնագործութիւն: Ժս. զովնայ ի գրքը Առաւմտայնոց՝ և ի լուստար բանից Սուրբ վարդապետաց: Աշխատարանիւսն նոր Ջուլպայս Սուրբ Ամենափրկչի զերաւոնական վանից միաբան՝ Յովնանէս մեծիմաստ ճա՛հ նուտորի և բանիցն Առաւմտեանի վարդապետի, ի փառս Առաւմտայ և ի յոյզուս մանկանց եկեղեցւոյ, ի շայրապետութեան լուստ, կառայց և քրիստոսաշինն Սրբոյ Ամրոսայ Էլմամանի՝ Տեանս Եփրեմ Սրբազնակաւար և Առաւմտեանայ կաթողիկոսին ամենայն շայոց: Եամբ կենարարին մերոյ 1812. Եւ ի թուին շայոց 1261. Արեւմտի և Երախիք Պարս Սուրբոս Երանուր Աղայվայնէ կոչեցելոյ. և ի նորին իսկ նորաստաստ: Տաղարանի որ ի Մաղրաս. 4՞, 415 է՛:

Սկիզբը «Առ վերնայն մասնին» խորագրով նախարան մը կայ իրատարակէն, որ կ'ըսէ. «... Յարց մի՛ն և ո՛ւ նայտ տնտեսի յիշատակութեան մասեանս անուանեմ ճաշկիւնէր. զոր յարգարեւել է լուղպիցիք զերեմիոս Յովնանէս վարդապետ Յամր փորէին 1696. Եւ այս մասնանիս գրառակաւորութեան անունն միայն զեղերի սա մեկ սա մասնանի մի, փրկեա տնտեսիկանքն Առաւմտայ յաներանից իմն տեսաւ սա մեկ Եամր փորէին 1788: Եւ փորք մեծ էր սա մեկ ի լայն ընտանիք զայս գրառակութեան մասեան տաղարան, քեանք: Իս որպիսեան Արեւմտայոր Պարսն Սուրբոս Երանուր Արեւմտեանի զնայտ տաղարան յարինք տեսելոյ էր ի յարգարի Յամր փորէին 1809. և ցանկար իսկ ամենայն յոմարութեամբ որսի, նուիրէր ծախիւք խորգի, զի խորով տաղարանի տաղարանցն ամենայն նորաստայ մասեանց սա ի

նուիր փայլումն ամենայն նշագրեման տակ: Դմին իրի և Էս Տէր Յարութիւնս Երանանն Առաւ Քանդակոյ եկեղեցւոյն նայոց որ ի մա. գրաս, տեսել գրանեարարի փափաք այն Սրբապետը Պարսիս, փոխնայոց յառա՛ մասու. ցանկ զայն մասեան սա ի՛ լայն ընտանիք տաղարանութեամբ:

Իս այն Արեւմտայոր Պարսն ամենայն յոմա, բաժնով կամք ընդարկ փաթեմին Էս տաղարան զայս յարցնելոյն մասեան, որով յերսի կուրինք տակ թէ գրառաս նշել զերթիքումնայ կուրսեան տնտես յալիմաստ յարանապետի յարարարի մասնին, տեղերն յարարի փերսերու, զի, որ զփերս իւր նայարգութիւն տնի գրանել ի փորէին մերմ Յիւսուս Քրիստոս: Եւ:

— Կրթութիւն մանկանց, փորքի կ'ընթ որ յարինեալ է Ջուլպիցի Յովնանէս փաղապետ կոչեցեման Տիգրեայոյս, որ տաղարան է ի Պոլս, ի տպ-ի Գրիգորի զարի Մարգարանայոյ, յամբ 1713? (Պարս. Կոր Ջուլպի, Հատ. Բ. 32):

Ջուլպիցայ մասին տես Աղբարի 1845, Թ. 12, է՛ 94. — Խաթիւն, Գրառակութիւն, շէնն 3, 5, Էմ:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅԻՍՈՒՍԵԱՆ. — Դմիտր Եւսեպ, Աս է. մասնանիսն ի փերայ տանջանացն զմիտոց: Արարեալ ի պատուական նորին յովնանէն ի յիւսեան կորգէ: Յարգմանեալ յիւստականէն ի նայո՛ր ըստ իմացումայոյ բանին՝ յաշխկերաց Միխիկարայ արքայի մեծի, Եւ տղապարտով ծախիւք զփառնեցի Պարսն Դանա, պետի յանուանեմն որդւոյ մարութի: ի փառս ամենափրկչին, և ի յոյզուս արամեան ազգոս, ի նայարգաւորութեան Տեանս Մինասայ՝ նայոց կաթողիկոսի: ի թուականութեան տն., 1753: Ի Մարտի, 20: Ի վեճեռիք ի տաղարանի Առն, փաննոսի որդուսեան: Հրամանաւ մեծարարոց:

Խորագրը կատարուած է Թիֆլիզից Պարսու վ. Էն, զոր յոյզուս որդարով և Միխիկարայ և Միխիկարայ: Սկիզբը և վերջը Եւսեպանէն գրուած աստուածորեն կան: Գիրքը 12՞, 260 է՛: Դմիտրի Էմբը գրառակութեամբ:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՈՍԿԵՐԵՐԱՆ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍԻ. — Մեծիմարին Սրբոյ Անտարանին՝ որ ըստ Յօնանէս: Տաղարանեալ է Նովոսայնան, քեան Տեանս Առաւմտարայ Սրբազն կաթողիկոսին ամենայն շայոց: Եւ ի Պարսիարգութեան Սրբոյ Երուսաղէմի և կոստանդնուպոսոյ՝ Յօնանէիս Սրբի Եղիսիպոսոսին: Ընդ նշ. վանեալ Սուրբ Առաւմտեանի բազմաւար Եկեղեցւոյն ի կոստանդնուպոլիս քաղաք: Ի Տաղարանի գրիգոր զարի մարտանկեցոյ:

Հախախն յարինք շէնն ըստ յառաջարան մեծիմարին. տաղ նայարգութի պատեր մը փայտափոր, և մէ Էլմէ Էր Էմր մեծիմարին, և կ'ատարար շէնն թեմ (956), որ է վերէ նուերուն: Յէնն թեմէ Ե Յիշատակարան Սրբոյն ըստ գրաս յամբ յաներան ի կիսակտմ մեծէ՛. ուր կ'ըսէ ի վերջոյ. «... Եկեղեցի գրանեարար և զորք մանկոց զկիսակտմ ուր բազմով աշխատեցոյ ի սայս, սակաւ տնտեսարան և խորին թաղարանութեան տնտեսարան յոմաներ. որ և լանայի յերթիւք միայն ո՛ւ յայնոյն ո՛ւ զպիսակեցանել յառաւմտեանայ բանին:... Ամբ և զանկան նայ. կոչանցն գրառար մարգարիս գրառանցն զի. բանիք լուստարին մերայ գիրանայոց զգրիգոր:

բնի՝ զեղեւոր նայեալ մէր և զխնամեալ՝ յիշեցէ՛ք թէ, զան զի նա՛ եղև սիրելի զաւոր անասաւ, բանիւ մեծաւթիւս զբնից ի զերս յայտ ի մեռն թաղաւ՝ աշուշանայ իմաց զիմե՛ք զերանկեմ։ Որ և լցեալ իմ ըստ աստուածաւոր և դատարանաւոր նայալ իմայ, սիրելի եւ անկե թաղարանիման իմա յասարկել ընդուն։ Եւ յանիւ չափազից այլ-ասարկող զայ իման ասորի ի մերս նայեալանայ արանեան ազգ և լիզու, ըստ որում վերանկե իմ աշուշան ի մեռն անայ վայրաւոր աշուշ ի յաւանդանեմ անկե զթաղարանիման զերանկայ նա, սիրո և աստուածախոս բանիցս... Արք՝ անկեդիր եղեալ իմ թողեալ զանգրիւս երեց ասորի զթաղարանի՛կ յորտ ի միապատանն զուսա աս յաւան, իմն նեւոր թեւեղեալ կոչեցեալ. որ էր յարասարդ և պիտայ ծնարդ իշխանիկ ասան կոչեցեալ. և թաղաւ ծախիկ աստուածաբար զարդեցեալ նա եւ թաղարանիկ զաւոր զիր, Եւ արք՝ եւ՛ ի զքրիստոս փոխեալ յերանկե կանան՝ թաղաւ՝ ըստ թաղիկ անկեթարման։ Որ եւ մեռնարկեալ նայեալ աստուածար իրեց զմիտեղան կուս աւանդել նմն ասն, Եւ է ըստիկ թիւ զոր նորայ ի յայտ անայ յիսան և կնիւ նաւ. յանիկ զերեւան և զերեւն թաղաւ յայտից յառնիկ մեր թաղարանից զայց թաղարանիկ։ Ի սիրանեմ ասան և երկն ըստ յառնիկ լիզել. բանիկ իմ ըստանեմ, իմ զգտան ի յանդանեմ. որք լինիկ երեսուն և երկն ըստը։ Թողեալանկե էր զերեց լիզել թաղարանաւ ի նայա, և ի ծուլարիման և յանդիկ անկեալ այլիկ կորստան և եղեալ էկն յարանիկ կնիւ որ և կայր։ Եւ զայտ զոր զայց՝ ի յաւանի և ի աշուս յառարակ զարգաց այլայլան և թիւրան էկն բանիկ և ասանիկ, և անիկ և զպիտոս, անպիտոս ի կորստան և յիմանայ։ Զոր իմ կերակուր արդի և անարանիկ ի մեռն անայ յայց յարանիկ ըստ կայր։ Այլ ըստ ըստ ըստ, նմն և այլ ի կնիկն երկնայան, և ըստ այսմ զուս, ըստ թաղարանիկ թաղաւ՝ յանիկ և աշխատու, թաղար յերեւեցեալ յայցիկ ըստ և թան ըստ մերան զուստանոր զերթիկն բանիկ. և ըստ վերանկե զերեւն ա՛յ անիկ և ա՛յ զպիտոս։ Արք՝ այսպեւ զերեց և արցւ զերթիկն ասարց վերթիկն զարստաւ... Ընդ որս և զաւոր վարդապետն մեր զերար յիշուիցէ, զքրիստոսիկն նայալ զանկե բարի և զպատ, և զարարաւոր նայեմ. որ վերանկե մեռն զնիկ ի տէր բանիկ կնիւս, և զերեց ասարց և յանդանեմիմանոր զերարայն մեր և զարդանիկն մերայն կնիւսաւոր և կրանդարեալ աշխատու, թան զքրիստոսապետիկն զերար մակ անան մեր կոչեցեալ յիշուիցէ ի զքրիստոս, և եւ և զնայեմ իմ նայեցեալ ի զքրիստոս յիշուիցէ ապեմիցս... Եւ թիւ ի սիրանեմ արարչութեանց ի մեր. ՅԵԼԶ՝ աս իմ ի կնիւսար զարանեմ զքրիստոս՝ իմ ծիւրն ասն իմ ի յարարեալ զարդիկ սիսեալ մերս թիւ ըստ անայ՝ ԵԶԿԶ՝ իմ ըստ ասարանն աստիկն յիշուիցէ, ԵԶԼԻ՝ նորս սիսեալ ըստ անայ, ԼԳ՝ աս ։

Այն յիշատակարանն իմիկ լինիկ թեւեղ-թեւեղ անասաւ զանկ ըստիկ, և ապա վերարդանիկն արարչաւոր արդա մանկեմ, որ աշխեցէ և Պապ-աստուր զպրի, և ապա։

Ե Յիշատակարան աշխեցան աստուածախոս աս, անկիկ. Եւսան անկանայ իրարգրութեան չոր և թրայալ և չափուկ Սրբոյ և զերկարաց զարու, թիւոր նայեալ անկանայն արարչիկն աստուայ, եւս և ի կուսար աշխեցան նայեալար զիրոս մեկ, նայեալ արդա Անուարանիկն որ ըստ Եւսանիկ, ի նայարարարիկ նայեալարիկ վայեցեալարիկ և զից երարիկ նայեալանայն աստուայ (== 1717), ի չափապետութեան արարչաւոր յարգեցեալ և երկանայեալ Աթոռայ Սրբոյ Ելմանիկ, Աթիւ-

կան զնայեալ և Սրբաւոր չափապետիկն, Երեց արանիկայ Տեսան Աստուածաբար զերկարանիկ կաթիկարիկն անկանայ չափուկ Եւ ի Պապարար-զանն անկանայն զքրիստոսայիկ և յառասան, ման յայտիկն կրտսեմիկ, և Քրիստոսայիկն Աթոռայ Սրբոյ Եւսարդ Տեսան Երեց, Կանեմ, կան զիտարիկն անան զերկարիկ արդան և բանիկան վարդապետիկ, թաղիկայ, իմ և յառարարարիկն զիտարիկն կրտսեմիկարայ մեռ անան յայտիկ, և Աթոռայ արդիկ թիւիկ, բանիկ, անան Եւսանիկ զալ իմաս և յաւան զարդապետիկ թաղիկայ։ Ի ապարանիկ մերայն արդի մեռնար զերկար զարդ մարտանայալ։ Ի կրտսեմիկարայն յայտիկ, Արեւմտե և Եւսիկ և նայեալար կարգալ լուսարարանիկ երանց ի Քրիստոս։

Յիշատակարան ի ապալ արդա մանկեմ։ Այլ արք՝ երկու ի նայ մանկեմ և աստուար անկեալ աստիկ նայեցեալ կարգարարիկն թիւրանայիկն մայիկն ապալեմ, որք զայիկն ի նայեալ և զանկն թարստանաւ՝ յիշեցէ ի Քրիստոս Աթոռայ ի մարտան նայեմ մեր, զապարդ յայիկ զերկար, յիշեցեալ զանդանան և անկեցան ծառայ զապարանիկ զերկար զպրիւ, յիշեցէ ի Քրիստոս և զնայեմ իմ զերկարիկ և զիտարիկն՝ և զան, զայիկն կարգան իմ չափ, զարգեցեմ իմ վերան, որ թաղաւ աշխատան կրեց ընդիւ ի արդարանայն ի յարեմ և ի զերեց զերեցն։ Այլ և զքրիստոսայ զերկարիկ կարգալ արդիկ կնիւսայն զիտարիկ։ Իմ և զաշխատարիկ մայիկն ապա, զառանա զիտարիկ յայիկ զպրիկ, և զերկարիկ կայիկ, և զնայեմ զերկարիկ, (Եւսար և զուս, զիկ իմ թաղարարիկ, և զանայն նայեցեալ ի Քրիստոս Աթոռայ, յորտ և չափ յիշեցէ ասար զաշխատան նայիկ) Այլ, Եւսար յայիկ զան զանկեանիկ զառարչիկար արարչալ արդա մեռն, նիւ՝ զաշխատիկ զառարչալ մայիկ զպրիւ միմ և եկ նայ զերի յիշատակի աս Քրիստոս մի զանդալից ։

Եւ արք Ե իրք ներքոյանն աս ասար Եւսան անկարան ի զառարան մայիկ զպրի, և յանայ, Ե Յիշուիցէ զառարան միմ և եկ նայեալ ի զքրիստոս յիտան զիտանայն և զերկարայն զպրիկ, աս իրարիկարան իրարիկ, որ ըստ զարեմակ կանայ իրար եւ մեկ արեմակ մի ընդիւ զան աշխեցան այն արդա մեռնարիկն, որ էր զերեցեալ ի զապա կան և ի յաւ և ընդիւ արեմակ, ի մեռն արեմակայն և ապարիկ ծնարիկն արանիկ վարդապետի ի տէր նայեցեալ, Որ և մեկ ի նայ նայիկ և զերեցեմ արեմակն, և յայլ եւս ընդիւ և արարչեցեալ նայեման և միտարիկ արեմակ՝ արդ ա՛յ անիկ և ա՛յ զպիտոս էր անան, թիւն, և էր զերեցեալ յերեցեմ կնիկայ ի ասանան անն արդա մեռնար տէր զապար յանայիկն արեմակար զրի՛կ, արդա տէր կրիստոս յանայիկն աշխեցալ զալ թաղաւ զաշխատան զմեռնարիկն և արարչապետ աշխատութեամբ ի փառս մեկն աս, աստուայ, աստիկ զարարիկ յիշել զարդանայն կրտս, այն այն վերարիկայն յաշխատ վարդապետիկն չերեւեմ, և զարեա թաղեալ նայեմ իմ և անան, իմ և զապար յիշել և զերկար յայիկ զն, զանա զանդալա յանկեմ, արդ մէքարարութեամբ և իմանիկ արդա մեկ արեմակն այն զոր յիշեցալ ի վերայ։ Յիշուիցէ միմանայն և զան, մեռն կրտսեմարար այն արդա աստիկ աշխեցան և ի յայ անան, ի զքրիստոս յիտան՝ յորտ և զայ յիշեցէ յայտար արդար զառարարիկն նայիկ, Այն ։

Գրեալ 4⁰ միմայ, երկնեմ, միմայիկ, զարգեալիկ երեւեմար, մարդա ապարարիկն, ԵԶԶ թեւ (== 982)։

յոց մեծաց հայրապետի հրաշադրանքով հան-
դիմ լատին թարգմանութեամբ ի Միքիթարեանց
վեհեակոյ, 1878. ի Ս. Ղազար: — Beati Jo-
hannis Chrysostomi Oratio Panegyrica de
vita et laboribus Sancti Gregorii Illuminatoris
Patriarchae Armeniae cujus originalis tex-
tus desideratur ex antiqua armenica ver-
sione Mechitaristicon Congregationis Opera
in latinum linguam translata. Venetiis in
Sancti Lazari Insula anno MDCCCLXXXVIII
8°, VIII + 76 էջ:

Լատ. Յառաջագրութի թղթի մեծ խաղաղից
1887, 291.

— Երբոյն Յովնանու Ոսկերեքեանի կուս-
տանցանապոստ Արքեպիսկոպոսի Հասարակար
գիրքի և ճառքի և Դերբադեանցի թարգմանանքի
ի յայն ընտրել երկաթիտալութեամբ Տեան Հ. Եղիայ
վարդապետի թովմանեանն կոտանդանուպո-
ստոյ, ի Միքիթարեան միաբանութենէ: Տպա-
գրեալ արքեպիսկոպոստ Առաւմատեք Մանուկ Ազար
կարնեցոյ Մանուկ Առաւմատեքեան: Հրա-
մանա Տեան Տեան Սեփականի վարդապետի
Ազոնց, Արքեպիսկոպոստի և Քեղահանդեան Ար-
քայի Միքիթարեան Ուխտին: Ի վեհեակի, ի
գանձ սրբոյն Ղազարու, ՈՒՄԿԷ. 1818. Հատ.
Ա. 4°, 408 էջ. — Հատ. Բ. 339. 385-362 կրք-
կէն ցանկեր:

Քաղաքագիտութի Ա. և Բ. Կատարեան: Հատ.
Ա. Առ սեղանի թերթորոս գիրք Ա. — Առ նշի
թերթորոս գիրք Բ. — Յազազ Կատարեան. —
Յազազ քաղաքագիտութի գիրք վեց. — Յերան-
դն Քաղաքաւ և ընդգծմ Յովնանի և Հիւնեաց-
անց. — Հատ. Բ. Առաջին հատ, յարմար մեծ
նադրեալ քաղաք. — Կերպական ի սուրբ Մար-
տիրոսան. — Կերպական ի սուրբ Պետրոս. —
Կերպական ի սուրբ Երմիայ. — Ի սուրբ Մա-
րգարեան հատ Ա. — Ի սուրբ Մարգարեանց
հատ Բ. — Ի սուրբ Մարգարոսան. — Թէ չէ պարս
քաղաքի ի ծառս սեղանից. — Ի սուրբ Քա-
ղաքա. — Կերպական ի սուրբ վրայ Ղազարեան
հատ. — Ազգրեական Բ. — Ազգրեական Գ. — Առ-
գրեական Ե. — Ազգրեական Զ. — Ազգրեական
Ը. — Ազգրեական Թ. — Ազգրեական ԻԱ. —
Քաղաքի սրբ ի մեծի ուրբանու գիւնկէն ի թա-
մար. — Յետադարձաւ ներքին պատրիկ և Կի-
զառու. — Ի փոխադրութի նշխարաց և յիւ-
րադարձ գիւնկէ. — Հատ նախ ցան զպարտան
խոր. — Ի գործն յազարանայ իւրաց հատ Ա. —
Ի նշի, հատ Բ. — Բան եկել որ սեղան իւրա՛
ջիւտէ՛ գնա ոչ ոք կարէ փառել:

— Յովնանու Ոսկերեքեանի կուստանցնու-
պոստի եպիսկոպոսապետի յԱռաւմատեանի
Մատրոն: Գիրք կրկին: Ի վեհեակի, ի ապ. ի
սրբոյն Ղազարու, յամբ 1826 ՈՒՄԿԷ. Գիրք.
Ա. 8°, 16 + 1400.

Հրաշադրութի և Հ. Առեւ Կ. Քաղաքագիտի,
որ հ'լաւ նախարարին մէջ. Ե... Միջ միջի ընդ-
հատ գիւնկէն և զարմանայ և Կալայի ու Նա-
կալի թարգմանչի, իրենց պիշ սեղանի ընդ-
քանակ ի նաւ եկող: Զի վրայ և զիմաստ քե-
նադրի յամենայն սեղանից պանդխտ ցան թէ
զիստան քաղաք, այնպէս կենդանացել զնաւ ի
նոյ քան, միջին ի ընտ նաւերն զաւ կարելի լա-
րադրել, ցան թարգմանչի առաջուած. կրկին
քաղաք յալալուած յարկան զաւ իւրաց քաղաք,
քան թարգմանչի, զի ընդ այնպիսի առաւմատեանի

Լաւարտարանութիան և զպալայի գանձ սեղանի
և արկանի Լաւարտար Լաւարտարութիան:

Թարգմ. ժամանակ յիմանու Լաւարտարի-
չորս և Լաւարի ընդէջ խաղալ Ոսկերեքեանի
ընդ տան 390 — 398 յԱռաջ քաղաք, որպէս
և յայտնի իսկ ստէ թիւն ի յարգարայի եկել հա-
մի...

Հայ թարգման, որ սեղանու մի ի դիտար
աշխարհայն սրբոյն և Ստեփան և Մարգարեանց,
Թաթի թիւն թամանայ զիմանան յայն զիս կամ
Լաւար, և եղալ աւ իւրաքանչիւրսն զցանկ հա-
մից, որ լինի ի յայն: Առաջին գիրք, Լաւար
ցան և Կիւղ, Կալան սեղան և Մեկուց, Գան
զիմանու Կալապետեան և զՏեանն սեղանն ուն-
այ. Կերպարձ' Լաւար ցան և ուր, Կալապետեան
գիրք, զի սեղանն սեղան ի քան և ի մեղան և Կա-
լապետեան, մասնաւ աւ հաւարապետ մի Զ.
Կերպարձ' Կալապետեան կամ Գալապետեան գիրք,
Գան սեղան սեղանայն, Թէ ի լիւրայ ի Կալապետ
Փիլիպպոս Կալապետեան Լաւարեան զալապետեան Զ.
և սորս էնի արդիւ Լաւար երեսուն և եկել, Թէ
չպիշ և այլ Լաւար չարքար. ցանի երեսն արդի
և յարկարան իւրաքանչիւրսն գիրք:

Առաջին ժամանակ սեղան սեղանի զառա-
մի և զերկարաց գիրք. զի զպալայի միջին յա-
լապետ մեղ ցանկին և թափել յամենամեծ մա-
նեայ մասնանց. միջին ապաւոյն փայլ լաւ-
կապետ կամ սուրբ մասնանց յալապետեան
զցանկայն զայն զերկար ժամ: Միջին զառա-
Կալապետ սորս սեղան ի մեծ աւ մասն ապա ի յայ
յայլ Լաւար, զի մի ընտ սեղանայ թաւայն փա-
փաղաք:

Հայ թարգմանութիան արեան Լաւարեան.
ցան ընդ յայն և ընդ այլ զպալապետ, և ընդ
Երմիային մեծ, ի արդի զաւ յամենայն եկել մեծ
պալապետ գիրք: Առ չէ յայլ ընդարձակայն զպալ-
այի զառաւմատ. զի, որպէս յայտնի միջին մե-
լաւարեան գիրք, ի լաւից ընտրի և սուրբ սրբ-
նայն ընդարձակայն էր մեծ, ի թաւարեան.
Թեան Լաւար 221, զաւ կարի կարեւոր զպալա-
պետ, զայլ և զայլ ընդարձակայն ի լաւանց
զարմար: Միջ սուրբարար զալապետեան ի նա-
նախմութիան նշանակայ, զմիջին պանդխտ. իսկ
սոր սեղանի թաւար կամ սեղանի, զալապետեան
սուրբ ի ներք, և զարեանի նշանակայ ի ներ-
քայ. արդի և ի յանին ուղեպետ ի կարգի սեղ-
անի ի սուրան միւր զարմար. իսկ սոր արդա-
րանայ ինչ մեծ, սուրբ փոխելոյ զայն՝ զայն
սուրբարար. և այն ի կարեւոր ինչ եկել: Զայն
կալապետ և ի յալապետութիան ուղեպ արեանայ.
Նշանակայ զպալապետ զանապետութիան, և նախ
երեւց զաւ նոյն գիրքն ուղեպ. զոր թէ և սոր-
սուր արդի, որպէս և յայտնի զերկարայն մեծ-
պալա ինչ գիրք, սեղանայ զերկար ընդարձակ
ցարդ ի ներքայ արեանայն...

Ի և թաւար մի ի զպալապետ մեծն սեղանի,
ի նաւ մի. Կերպար գիրք, զոր Լաւարեանց
մեղ նորայ թարգմանութեամբ ի յանին. և ոչ
լաւ Լաւարեան մասնանցի աւ սեղան, սուրբ
և ա յայնի սեղանն սեղանայն... Զ:

— Գիրք Բ. 403-763:

Ե Կալան զպալա ի Մատրոն Մեկանութենէ.
(Քաղաք Քաղաք և Կիւնեական). Լաւար 1905, էջ
1045.

Ե... մեղ ի սուրբարար ցան ինչ և ընդեր-
ցանակն Լաւարեան սեղանայն 1875, էջ 862.

— Յովնանու... Եպիսկոպոսապետի յԱռ-
աւմատեանի Մատրոն: Գիրք Կերպար և ի
և ի թաւար Գալապետ Կալապետ Կալապետ և ի վեհեակ

ապուհ՝ յստան Ոսկերեքանի, Դարեան և ի փոքրիկ մազապաղ մեկնութեան իսպառն՝ Դրեքորի Տաթևապուլ, ի փառան լին զարա, զոր մաշտ, փայլ է ի քանից փայտաշինելու իւրայ Բաժնեման Ուսանեալոյ՝ կոսիկ մեծաւորանալով փայտաշինի, նշանակ է լին զարա, բազում ուրիշ բան մեծ, նախնան Ոսկերեքանի ունի գնաւառան, թէպէտ և շարադրութիւնն ասար իցէ ի վերնայս և ոչ յիշատակիցէլ գտանի Ոսկերեքանի թայ զարա, սին, և ի գտնալան նաւորեալսն որ աս մեծ, զաս, նին այլ և այլ ընտիր նաւառանք յաշնայ ի մեծ, նախնան ասար յստան Ոսկերեքանի, զորոց զարա, թերութիւնն յարեանէն միմե՝ ապուհ ի վեր՝ կայս մասնիս, յէնն 478—487 թ.

Վերջնականութեան յիշատակարան վարդապետ փառն ընտիր զարաք իսպառն մեկնութեան. Ար. Նար. փառադարեան 1869, թ. 5:

Լաւո. թարգմ.

— In Isaiam prophetam Interpretatio Sancti Ioannis Chrysostomi, Archiepiscopi Constantinopolitani nunc primum ex Armenio in Latinum sermonem a Patribus Mekhitaristis translata. Venetiis, ex typographia Sancti Lazari, MDCCCLXXXVII (—1887), 4*, XX + 468 էջ.

Հաւատարմեան և Հ. Ա. Վ. Տիրուհեան.

— Երանկայն Եպիս. Ոսկերեքանի կուսառն. զիսանալարեալայ նայիսկուսառնայի յԱ երաւ. յնքին յարդն Պապարի ճառ ԼԻ. ի բանն որ ասէ. Ոսկերեքի լիւրս ասաշնորեալ մերոց և նպաստի կայնք նոցա. այլովն նաւորն. ԺԻ. 17: ի վերննա, ի փան Պապարի Ս. Աստուածամեր, 1855. ՌՅԻ. 8*, 16 էջ.

Ոսկերեքանի երեք նաւորն ու մեծ աղբիւր ասու կիրիւք Արշակունիքի, Վ ճառ փան երանն, և, եւ, զերը, գործիս 1314 էջ. — Իր ին ին նաւորն ասու Բաշաւաւալը Գ. տիպ. եւ, եւ.

— Պատմաւորիկն վարդոց Բաժնեման Ոսկերեքանի:

Այս իբր նախադրան, որան շարաք. Վ ինն շարք մեծարուց եղն յարեանք Ս. Աստուած, և շարք զորալան իւրեանք նոցա: Սարգ. 138. նաւոր. 17: ի ինն բան նախան է.

Պատմաւորիկն վարդոց. Արանշեկեաց. և Դր. պուսանք՝ Արդոն Բաժնեման Ոսկերեքան Հայրապետին կուսանաղանալարայ, թարգմանեալ ի Բաժնեմանէ ի Հայո՝ ի Դրեքորի կախուրի կուս վկայաւոր կուցեալոյ. շարք զիստականութեանք Հայոց. Են՝ Տարգմանեալ աշխատաւ սիրութեամբ Սարգսի Արեւիկեկապոսի կուսանաղանալարայ: ինքրանք, և արդեամբ՝ կաւրալարի նախնայ Պապարի, որ արար յիշատակ փան նաւոր նաւորեալայ կողակցի իւրայ Տէգլէթին, և որդւոն Բախոր խոնմ զպրիս ի նայր յարեանութեան որդոյ իշխմանի՝ անան Միւնասայ անկեալայ, Բամբ Տեան 1751: ի Բաւնիս. Ա. ի վերնեանի: ի Տարաքանի Անանի Գաթիլի: Հրամանաւ Մեծարարայ:

Այս նախանն վեր՝ լին IV Վարդապետ աս Քաթնան ընթերցայ, յէնն XI, որ Կաթարաւ, կին Սարգիս Վ. և Արեւիկեկապոս կուսանաղանալարայի կ'ըսէ. ... Ինն արդան աս բան աղար, զարեանք արդիս՝ զիսկ պարսկոյ. զի անկով իմ ասա զիմ միան մազալան արեանի մեծարք, որոյ ասալն ի բազում ուրիշ եղեանք էն, և բաւք

զրեմէ աննաւորեալայ. և անոր անկեր կաւ աշխատաւ շարաքանք լիւրայ էն, որք իբր ինն՝ կարաւորանք մազալարեանալոյ՝ ինն զիմ արգանք կարեքն ասու, և կամ զարեքի ինքնանն պարանն յիշեանաւ: Եւ այս զարաւորութեան՝ վարդոց անկեր ինն զարաւորութեան իմ իմ արդարեւորութեան: Վասն որոյ արդիս՝ արդան կարեքն էր միմ արեանաւ, ինքնայ ուղարկելու ասա յարեանք անկարաւորան իւրայ՝ ասանք այլալարայ զանն. որդւոն յարեան երեք աշխատք, որք անին աս ինքնան զարալար արեանաւ, ինն և աս. կաւ ուրիշ զարալար կարեւր.

Ուրայ ինն՝ արդեանք և ինքրանք արդ, և կամ արդ ասինք աղարեանայ ինն ասին Դրեքոր, յայտ և նաւառաւորար ի նախան նախին: Փանդի նայի նախաւորեալ նախնայ Կարան՝ փան յայտ լիւրեանայ սիրելի, որով կարեանքիս աս Ոսկերեքան, ոչ ինքնայնք մաքիլ զարալար յարալար մալար աղարեանան արդին. նաւառաւոր ինն՝ այս և արդանք զարալար Տեան ի սեպարաւոր, և անկել զանն յարեան, անկարեան ի զարդ, և անկարեան ի զարդ: Այս ինքնայնք ինքրայն, որոյ անաւորայ կել էւ, էր Հարալար սիրելի անն ինն ի մանկան արդ նաւ, և մանաւոր կարաւորար, որ ի կուր ինն Տիրալար Բաժնեման ինքնան, ասան. որոյ կարեանքիս Տէր լիւր փարաւաւ, այս՝ արդիլայ Սրբոյ Բաժնեման Ոսկերեքանի: Վերջնայն, և ինն զարալար մալար ինքրայ աս նայարաւ, որ մեծաւ աշխատալարեան արդն փան արդ մերայ՝ Պապարալարեան ինքրայ ինքրայն փարեք, Տէր աշխատեալն արդեան զարալարեան Սրբոյ, զարալարեան ի նայար և ի մանկան զարալարեան, նաւ յարալարաւ, յարայ մարդեալար, և յարալարեան, յարայ ոչ զարալար փառա կարեք, և կարեան ասանքայ: Եւ այս Ոսկերեքանի զարալար, և զիսանքն՝ նայ ինքնանալար կել արդ զերը և կ'աւարտի յէնն 318, անկով մալար:

Դրեքոր 8* նաւորան, անկարն մանարայք, զարալար կարեանքով. նաւարայ աղարեան:

Տեա ՅԱՎՈՐ ՆԱԼԵԱՆ, Վ Դրեքոր կարեանք կարեան:

Ոսկերեքանի նայ, Պատարայ մասն ասու Դարեան, Վ Պապարայնք յէնն 342-84. Գաթն. Ա. Daniel, Cod. lit. IV, 327-72. J. Goar Euchologion, Փարսի 1847, p. 58-86 և շարալար. F. E. Brightman, Liturgies, եւ, Արդ. Փարս 1896, p. 300-344 Քարեքանեան, 358-99 անարեան. ասար կարեան յարալար թարգ. Renaudet, Liturg. orient. coll. Քարեքանայ 1847, p. 342-54, 255-59, եւ.

Ոսկերեքանի զարալար զարալար. Արեան, Վ Պապար. ինն ինն՝ — Դար. Վ Մար. Վ Մար. Վ 581-616. — Սէգլ. Սէգլ. (Ա. Կ.) — Տարեան, Վ Մար. Վ 616-617. — 1127-1129. — 1-րդ 1885, էջ 6, 216. — 1-րդ մայ 1896 Ա. 305. — Երանք 1864, 149, 164. — Ոսկերեքան ի Պարեքի, ինքրանք 1902, թ. 1802. — ճարալար 1861, էջ 41-49. — Պապար 1891-92, էջ 411. Վ Հարալարեան անկարեան սիր. Ս. Գաթն Ոսկերեքան (Յ. Յ. Արեան):

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՈՍԿԵՐԵՐԱՆ. — Տեա ՈՍԿԵՐԵՐԱՆ:

Բաժնեման Ուսանքի կոսիկ. — Տեա Դար. Վ Կար. Կար. Վ էջ 176. — Երեւանի Հաւատարմանք 1888, էջ 152. — Ուսանքայն լիւրի զիսայն. — Արեանք 1901, թ. 4741. — Արեանք, Վ Մարեան, էջ 25, 134, 217-20, 296-7, 378. — Դարեան, Վ Պապ. Հայոց Վ 446-450:

nenti gli Armeni Cattolici sudditi dell'Impero Ottomano presentata alla Sacra Congregazione di Propaganda dal Marchese Giovanni de Serpos. In Venezia nella stamperia di Carlo Palese con Publica Approvazione MDCCLXXXIII (= 1788), p. 4^a, 256.

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՍԵՂՈՍԵԱՆ. I. La Comunicazione in Divinis cogli Eretici e cogli Scismatici è proibita dal Diritto Ecclesiastico, e non dal Divino. - II. L'Ecclesiastica Legge proibitiva della comunicazione in Divinis cogli Eretici e cogli Scismatici non obbliga gli Armeni Cattolici sudditi Ottomani, I. per la morale impossibilità in cui essi sono di osservarla, II. per le calamità estreme, a cui si espongono volendola osservare. - III. Questa Legge è notabilmente moderata dall'Estravagante Ad evitanda, in vigor di cui i Cattolici non sono obbligati ad evitare anche nelle cose Divine, che solamente gli Eretici e gli Scismatici nominatamente denunziati. - IV. Senso vero e naturale della Estravagante Ad evitanda, e suo ampliamento. - V. Differenza notevole tra chi è nominatamente scomunicato, e tra colui ch'è denunziato nominatamente per tale. - VI. Riflessioni sul Sinodo Trullano, e su ciò, che ne' suoi Atti si legge rapporto alla Nazione Armena. - VII. Non è permesso di comunicare in Divinis indistintamente con qualsiasi Eretico o Scismatico, tuttochè non denunziato, ma in certe circostanze. - VIII. Motivi e fini pe' quali da' Prelati Scismatici Armeni si esige l'accesso de' Nazionali Cattolici alle lor Chiese; e si mostra essere fondati in riguardi precisamente politici. - IX. Rivalità di comando, che stimola i Prelati Scismatici a voler vedere gli Armeni Cattolici alle Chiese Nazionali. - X. Interesse, che ha in vista le limosine dei Cattolici Armeni. - XI. Circostanze negative, che sempre debbono esser lontane per Divino Diritto, onde poter lecitamente comunicare in Divinis cogli Eretici e cogli Scismatici, ancorchè non denunziati, e se ne assegna la prima. - XII. Seconda circostanza negativa. - XIII. Terza circostanza negativa. - XIV. Si risponde a tre obbiezioni, e nominatamente alla prima desunta da' Brevi di Paolo V. rapporto a' Cattolici Inglesi. - XV. Si risponde alla seconda obbiezione tratta dall'espressione di Benedetto XIV. - XVI. Si risponde alla terza obbiezione fondata sulle Istruzioni per l'Oriente formate dalle S. Congregazioni del S. Uffizio, e di Propaganda sopra la comunicazione de' Cattolici cogli Eretici e Scismatici. - XVII. Riflessioni sopra l'Istruzione Cum sepe, ac din &c. - XVIII. Cause della varianza nelle Decisioni di Roma, e modo d'intenderle. - XIX. Ragioni, per le quali sembra, che non si possa dire nè Eretica, nè Scismatica formalmente la Chiesa Armena. - XX. Conclusione del primo punto. - XXI. Si prova l'antichità della consuetudine di celebrare la Festa del Santo Natale insieme coll'Epifania; e si ragiona sul Calendario Armeno. - XXII. Nian Diritto nè naturale, nè divino, nè ecclesiastico inibisce agli Armeni di conformarsi all'antico loro Calendario. - XXIII.

Spirito di prudentissima, evangelica tolleranza, occlusivamente proprio della sola Chiesa di Gesù Cristo. - XXIV. Conclusione del secondo punto, e di tutta l'Opera.

- **Compendio storico** di Memorie cronologiche concernenti la religione e la morale della nazione Armena suddita dell'Impero Ottomano. Opera divisa in sei Libri e presentata alla Sacra Congregazione di Propaganda dal Marchese Giovanni de Serpos. Tomo primo. In Venezia nella stamperia di Carlo Palese MDCCLXXXVI (= 1786). Con pubblica approvazione. 8^a, p. XX + 508.

- Volume secondo, p. 493.

- Volume terzo, p. 628.

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՍԵՂՈՍԵԱՆ. II. Եւրոպ. II. Գրք. Dedicatoria alla S. Congregazione di Propaganda. *Descrizione Corografica-fisica dell'Armenia.* I. Pregi dell'Armenia tratti dalla S. Scrittura. - II. L'origine, e la esemplare idea delle fabbricate navi; l'uso del vino, e dell'olio primitivo &c. provengono dall'Armenia. - III. L'arobaleno germe di giusto encomio per l'Armenia. - IV. Culto esterno di vera religione, ridotto in sistema di coordinata armonia, viene ristabilito per la prima volta solennemente nell'Armenia subito dopo il diluvio. - V. Se Noè sia morto nell'Armenia, ed ivi sepolto. - VI. Notizie e tradizioni circa le reliquie dell'arca di Noè; e se possa sostenersi, che vi esistano sul monte Ararat dell'Armenia. - VII. Descrizione corografica dell'Armenia, e numero delle sue provincie. - VIII. Mosè Corenese scrittore Armeno si accorda con Plinio, e con altri classici autori nella corografica descrizione dell'Armenia. - IX. Rivoluzioni, a cui è stata di secolo in secolo soggetta l'Armenia. - X. Necessità di rettificare i mappamondi rispetto alla corografica posizione dell'Armenia. - XI. Qualità fisiche del territorio Armeno, e suoi prodotti. - XII. Se l'albero frumentario dell'Armeno scrittore Mosè Corenese sia analogo al Sagou delle Molucche; e se alcune droghe Armeno si avvicinino alle Iudiane. - XIII. Descrizione del garofano, e della nocemoscada. - XIV. Indagazione da farsi dagli Armeni circa i loro prodotti concernenti la storia naturale, e massimamente circa le cocciniglie; e descrizione di questa. - XV. Clima, fertilità naturale, e fiumi maggiori dell'Armenia. - XVI. Quistione intorno alla località del paradiso terrestre, e se probabilmente possa credersi collocato nell'Armenia. - XVII. Sistemi di varie località, che si escludono. - XVIII. Ragioni, che persuadono, che il terrestre paradiso fosse locato nell'Armenia maggiore. - XIX. Laghi dell'Armenia, ed alcune considerazioni filosofiche sulla qualità delle loro acque, e prodotti. - XX. Monti dell'Armenia, e idea d'un viaggio fisico-matematico per essi. - XXI. Mari limitrofi all'Armenia, e loro conducibilità alla universal navigazione, ed al più esteso commercio con tutte le quattro parti del globo. - **Գրք. II. Stato politico antico e moderno dell'Armenia.** I. Idea del primitivo

governo patriarcale antediluviano, ed applicazione di esso a' popoli abitatori dell'Armenia nella prima età del mondo. - II. Se durante il primo secolo dopo il diluvio tutti gli uomini il tal periodo nati raccolti si tenessero nell'Armenia; e se il loro governo fosse patriarcale. - III. Perché gli Armeni furono da prima chiamati Haici; poezia Armeni; e finalmente Armeni: e da chi furono governati fino a' tempi di Semiramide. - IV. Magnifica città fabbricata da Semiramide nell'Armenia; e serie di capi di famiglia, da cui furono governati gli Armeni fino all'anno del mondo 3262. secondo la Volgata. - V. Epoca del governo degli Armeni divenuto monarchico; e carattere di Partero primo Re, e di altri. - VI. Estinzione del principato Haicano fra gli Armeni; ed epoca dell'impero Parto-Armeno. - VII. Notizie di alcune celebri statue commemorate da Plinio, che capitavano nell'Armenia; e distinzione troppo necessaria di Tigrane I. Haicano, e di Tigrane II. Arsacide. - VIII. Carattere di Tigrane II. Arsacide; e sue imprese massimamente co' Romani per causa di Mitridate Eupatore Re di Ponto. - IX. Qualità morali e politiche di Artavasse I. e sua tragica morte per opera di M. Ant. Triumviro Romano, e di Cleopatra. - X. Arsamo succede ad Artavasse I. e si fanno alcune osservazioni critiche sulla storia Augusta de' Romani. - XI. Memorie di Abgaro di Edessa Re degli Armeni succeduto ad Arsamo suo padre. - XII. Lettere, che diconsi scritte da Abgaro di Edessa a Gesù Nazareno, e di Gesù Nazareno ad Abgaro. - XIII. Esame critico sopra l'autenticità delle Lettere di Abgaro, e di Gesù Nazareno; e ragioni della loro supposizione. - XIV. Ragioni, che ne sostengono l'autenticità. - XV. Osservazioni sulla critica di Giuseppe Simione Assemani, che dalla serie de' Re Armeni esclude Abgaro di Edessa. - XVI. Ananeo, Sanatruce, Ervando II. Artase II. Re Armeni, e loro carattere. - XVII. Storia Armena in accordo colla Storia Romana; Mosè Corenense in concordia con Tacito; e memorie del Cartaginese Annibale stato nell'Armenia. - XVIII. Artavasse II. Tiranno I. Tigrane III. Valare I. Coasre I. Re degli Armeni. Romani eserciti stati nell'Armenia; e medaglie battute in Roma in memoria delle ottenute vittorie. - XIX. Trattati di storia Romana illustranti l'Armenia; ed alcune difettuosità, che si notano nel Corenense. - XX. Anarchia Armena conseguente alla oppressione cagionata da' Persiani; e regno di Tiridate figlio dell'Armeno Re Coasre I. - XXI. Se in buona critica possa ammettersi il viaggio di Tiridate a Roma; ed il patto di scambievolmente alleanza, che dicesi stipulato tra lui, e Costantino il Grande. - XXII. Zelo del Re Tiridate per la propagazione della cristiana religione fra gli Armeni; sua morte, e Re successori fino ad Arsace II. - XXIII. Prigionia di Arsace II. nel castello della Oblivione; sua morte, e quella pure di Pabo suo figlio. - XXIV. Geste di parecchi Re Armeni da Pabo fino a Coasre III. - XXV. A Coasre III. Re degli Armeni degradato

succede il Re Veramsapore; poi di nuovo regna detto Coasre; poi Sapore figlio d'Artaserse II. Re de' Persiani; finalmente Artaserse, o Artaseres, figlio di Veramsapore, sotto cui il governo Armeno diviene anarchico. - XXVI. Principi Armeni saliti sul Trono imperiale de' Greci. - XXVII. Risorgimento della monarchia Armena per opera de' Principi Bagratidi; serie di questi Principi; e nuovo stato di anarchia. - XXVIII. Nuovo risorgimento della monarchia Armena pel valore de' Principi Rubeniti; serie, ed imprese di questi. - XXIX. Principi Latini, che governarono gli Armeni, e fine della loro monarchia. - XXX. Anarchia generale degli Armeni; e quadro cronologico dei Sovrani, da cui sono stati di tempo in tempo dominati. - *Parte 4. Principi, progressi, stabilimento della società Cristiana fra gli Armeni.* I. Primitivi germi di cristiana religione fra gli Armeni. - II. Sviluppo de' primitivi germi di società cristiana fra gli Armeni; e persecuzioni mosse da Ananeo, e Sanatruce. - III. Memorie di S. Bartolomeo Apostolo, primo padre, e fondatore della chiesa Armena; suo carattere, sua missione, suo martirio. - IV. Se la cristiana religione, predicata, e propagata nell'Armenia maggiore da S. Bartolomeo Apostolo si sia conservata fino all'età di S. Gregorio Illuminatore, ovvero si sia a poco a poco smarrita. - V. Nascita, educazione, religione, pietà, pene sofferte, prodigi operati, predicazione, sacerdozio, ed altre imprese di S. Gregorio Illuminatore. - VI. Viaggio di S. Gregorio Illuminatore a Roma in compagnia del Re Tiridate; sua istituzione in patriarca di tutta l'Armenia; sua vita solitaria; sua morte; suo culto. - VII. Difficoltà, che negli atti di S. Gregorio Illuminatore promuovono i Bollandisti; e risposta alla prima, che riguarda la signoria di Tiridate. - VIII. Risposta alla seconda difficoltà, toccante il viaggio di Tiridate a Roma in compagnia di S. Gregorio. - IX. Risposta alla terza difficoltà, spettante alla istituzione del Patriarcato Armeno per opera di S. Silvestro. - X. Ragioni, che si allegano dagli Armeni circa l'originalità del loro Patriarcato. - XI. Paragrafo della pistola di concordia, che dicesi stipulata tra Costantino Magno, e Tiridate; tra S. Silvestro Papa, e S. Gregorio Illuminatore; ed alcune critiche riflessioni sulle conseguenze, che ne derivano. - XII. Quistione teologico-canonica, se costui legalmente, e giuridicamente, che sieno indubitati, veri, e vitandi scismatici quegli Armeni sudditi Ottomani, che hanno tal nome? - XIII. Regole di condotta prescritte da Benedetto XIV. rapporto agli Appellanti di Francia; ed applicazione di esse al caso degli Armeni. - XIV. Accuse date agli Armeni comprovanti lo scisma; e loro diliegamento. - XV. Considerazioni sopra la necessaria comunione colla Chiesa Romana. - XVI. Risposta contro l'accusa, che gli Armeni non abbiano nemmeno l'indiretta, e la mediata comunione colla S. Sede Apostolica. - XVII. Tendenze mediate, ed indirette de' patriarchi Armeni verso il centro della cattolica unità; e quelle del centro

verso loro. - XVIII. Se consti alla S. Sede la vera, ed indubitata cattolicità degli Armeni, detti scismatici. - XIX. Conclusione dell'introdotta epistola; e corollari, che se ne deducano. - XX. Si dimostra accettato dalla Chiesa Armena il concilio di Calcedonia ec. - XXI. Esempj di tolleranza ecclesiastica, che si potrebbero imitare nella supposizione, che il concilio di Calcedonia non fosse stato accettato dagli Armeni. - XXII. La comunicazione in divinità fra gli Armeni sudditi Ottomani, è appoggiata al Decreto del 1719. di Clemente XI. - XXIII. Si esamina la natura del Decreto emanato da Clemente XI nel 1719. rapporto alla comunicazione in divinità degli Armeni Cattolici sudditi Ottomani. - XXIV. Analisi del Decreto del 1719. di Clemente XI. e dichiarazione del vero suo spirito. - XXV. In quale senso possa dirsi il Decreto di Clemente XI. fin'ora analizzato, Decreto di connivenza, o, come altri dicono, di tolleranza. - XXVI. Globo d'imputazioni, o date, o possibili a darsi a' difensori della causa Armena; e dimostrata loro assurdità. - XXVII. Confutamento di alcune arbitrarie obbiezioni. - XXVIII. Riflessioni sopra le informazioni contrarie alla causa degli Armeni, che possono essere giunte in Propaganda; e diritto che si ha di protestare contro esse.

2.ª. P. 4.ª. Serie Cronologica de' Patriarchi Armeni. I. S. Gregorio Illuminatore primo patriarca della Chiesa Armena. - II. A S. Gregorio Illuminatore succede il suo figlio Aristace; poi l'altro figlio Vertane; poi Jusico o sia Hesichio, figlio di Vertane; poi Farnese. Si dà l'idea di questi patriarchi. - III. Niersé I. soprannomato il Grande, succede al patriarca Farnese; altri patriarchi venuti dopo fino ad Isacco II. figlio di detto Niersé I. Specificato carattere d'Isacco, e de' due suoi immediati successori Mesropo, e Giuseppe I. - IV. Patriarchi succedutisi di mano in mano da Giuseppe I. fino a Pabgeno, e loro geste. - V. Ragioni, che dimostrano l'ortodossia del patriarca Pabgeno; e cenno di alcune difettosità di Clemente Galano. - VI. Elezione di Niersé II. Astacense; e serie d'altri patriarchi, che gli vennero appresso fino al patriarca Jeaz; ed alcune riflessioni dell'Era Armena. - VII. Carattere del patriarca Jeaz, e sue imprese. A lui succede Niersé III. detto Scinol. Serie di altri patriarchi fino a Giovanni IV. denominato l'Ozniese. - VIII. Spirito di religione, che animò i patriarchi, ed il popolo Armeno, dall'epoca di S. Gregorio Illuminatore fino a quella di Giovanni Ozniese. - IX. Quadro orribile fatto di Giovanni Ozniese da' primi suoi accusatori, che hanno servito di modello a' susseguenti scrittori innocentemente ingannati. Successione di dodici patriarchi, che immediatamente lo susseguirono. - X. Memorie del patriarca Zaccaria I. e sue lodevoli geste. - XI. Serie de' patriarchi succeduti a Zaccaria I. meriti insigni di alcuni; e traslazioni della cattedra Armena. - XII. Impedimenti recati da' Greci alla elezione canonica de' patriarchi Armeni; ripristinata loro successione; e carattere di Gregorio II. detto Vecajaser, e di

Gregorio III. suo affino, e discepolo. - XIII. Elezione di S. Niersé IV. detto il Ghelajense; sue virtù; sua dottrina; suo valore incomparabile nella sacra poesia; sue dispute col greco Teologo Teoriano; sua morte; ed abbagli di Clemente Galano intorno a questo santo, ed insigne patriarca. - XIV. Notizie concernenti l'insigne merito del cattolicissimo patriarca Gregorio IV. detto Deghà, e di Gregorio VI. cognominato Abirad. - XV. Lettera comunicatoria scritta dal patriarca Gregorio VI. Abirad al Papa Innocenzo III. Breve Pontificio avuto in risposta; ed alcune osservazioni critiche, e cronologiche. - XVI. Controversie di giurisdizione tra l'Armeno patriarca Costantino I. ed il patriarca Latino d'Antiochia; ricorso fattone a Papa Gregorio IX. raccomandazione presso lui interposta da detto Costantino I. per la riconciliazione di Federico II. Imperatore. - XVII. Qualità, e geste de' patriarchi Jacopo I. Costantino II. Stefano IV. e Gregorio VII. detto l'Anaverzese. - XVIII. Nom. ed azioni de' patriarchi seduti nella cattedra Armena da Gregorio VII. Anaverzese fino a Costantino VI. e Pontefici Romani ad essi patriarchi contemporanei. - XIX. Vera idea di Giovanni Orduiese, e di Gregorio Datavense autore del libro delle Interrogazioni; e distinzione tra Gregorio Datavense martire, ed il suddetto scrittore delle Interrogazioni. - XX. Legazione degli Armeni al concilio ecumenico di Firenze, Esultanza di Eugenio IV. nell'accogliarli; decreto d'istruzione loro dato; ritorno de' medesimi nell'Armenia; divisione del nazionale Catholicato; e serie dei patriarchi Sisensi, succedutisi dopo tal divisione. - XXI. Cronologica successione de' patriarchi Ecmiazienesi dall'epoca della divisione del Catholicato Armeno fino a questi tempi, e loro autorità. - XXII. Nozioni spettanti al patriarcato Armeno di Costantinopoli. - XXIII. Copia di Berato, o sia imperiale Diploma, con cui il Gran Signore accorda l'esercizio della loro autorità a' patriarchi Armeni di Costantinopoli. - XXIV. Spiegazione di alcuni termini, e formule del Berato, che si concede ai patriarchi Armeni di Costantinopoli dalla Sublime Porta. - XXV. Chiese Armene del Monte Libano; ed istituzione moderna di quel patriarcato. - XXVI. Allocuzione di Benedetto XIV. in proposito dell'Armeno patriarcato del Libano. - XXVII. Della Chiesa, che gli Armeni cattolici hanno nella città di Merdin. - XXVIII. Storia delle chiese Armene di Ancira, o sia Angora. - XXIX. Se gli atti giurisdizionali de' patriarchi, e vescovi Armeni detti Scismatici, sieno validi, o no? - XXX. Motivi, e qualità delle persecuzioni Armene. - XXXI. Trasporti furibondi del patriarca Giovanni da Smirne; e riflessioni sulla morte del sacerdote Armeno D. Comidas. - XXXII. Continua il ragguaglio delle persecuzioni Armene. Pacifiche maniere adoperate ad ovviare dal patriarca Giovanni Golot; e maneggi a tal uopo usati dal Sig. Marchese di Villanova Ambasciatore di Francia presso la Porta. - XXXIII. Condotta usata da' patriarchi Jacopo Nal, e Gregorio Diodati. -

XXXIV. Governo dell'attuale patriarca Zaccaria; e suo allontanamento in Bursa. - XXXV. Violenze esercitate dal patriarca Giovanni di Hamadan; e sua deposizione. - XXXVI. Ritorno del patriarca Zaccaria dalla città di Bursa in Costantinopoli, e suo zelo per la pace. - XXXVII. Articoli della Istruzione Relatis &c. fatta dalla S. Congregazione di Propaganda nell'anno 1788. - *Atto b. Concilj celebrati nell'Armenia concernenti la Religione, e la Disciplina.* I. Primi concilj Armeni, ragunati nella regale città di Valarsapat, e loro sanzioni. - II. Sinodi celebrati nella città di Hasdianad a preservare gli Armeni dalla eresia di Nestorio; e zelo dimostrato dal Clero Armeno a precluderne la propagazione per l'Asia. - III. Sinodi tenuti in Sahapivan, in Artaxata, ed in Valarsapat. - IV. Sinodo I. tenuto nella città di Tevin nel 561, da Moisè II. patriarca; ed epoca dell'Era Armena. - V. Sinodo II. ragunato nella città di Tevin nell'anno di Cristo 596, da Abramo I. patriarca. Osservazioni critiche concernenti le sanzioni di questo sinodo; e sana intelligenza di alcuni passi di Clemente Galano. - VI. Discussione apologetica delle sanzioni del sinodo Tevinense II. circa l'espressione d'una natura in Cristo. - VII. Riflessioni sopra l'addizione fatta al Trisagio. - VIII. Motivi, pe' quali fu vietato dal sinodo Tevinense II. che dagli Armeni si facesse memoria del concilio di Calcedonia; si dividesse la Festa del S. Natale dalla Epifania; e ragioni, per le quali sembra, che possano scuotersi i vescovi Tevinensi dalla formale eresia e scisma. - IX. Primo plenario concilio nazionale Armeno celebrato dal patriarca Jear, nella città di Carin, e suoi statuti. - X. Sinodo III. convocato nella città di Tevin dal patriarca Nierse Scinol nell'anno di Cristo 645. Altro Sinodo Tevinense IV. tenuto dallo stesso Scinol nell'anno di Cristo 648. - XI. Conciliabolo scismatico tenuto nella città di Manacerta nell'anno di Cristo 650. Ragioni per le quali si dimostra falsamente attribuirsi la convocazione a Giovanni Osmiese; e piena giustificazione di questo patriarca. - XII. Motivi, pe' quali è stato creduto, che il conciliabolo di Manacerta sia stato convocato dall'Osmiese. Vero carattere di questo patriarca; e Sinodo V. di Tevin da lui ragunato nell'anno di Cristo 719. - XIII. Chi sia quel Barsama, che si commemora dagli Armeni nelle ecclesiastiche loro funzioni? - XIV. Se gli Armeni chiamati scismatici possano dirsi Semi-nestoriani; e se ammettano la natura composta in Cristo nel senso erroneo del famoso Xenaja? - XV. Sinodo VI. di Tevin tenuto da Giovanni Osmiese nel 726. ed un altro tenuto dal patriarca Sionne in Partav nel 768. Secondo plenario sinodo convocato in Sciracavan da Zaccaria I. nell'anno di Cristo 882. - XVI. Sinodo tenuto nella Città di Ani dal patriarca Vahano nell'anno di Cristo 970. Sinodo tenuto nella città di Harchia dal patriarca Pietro Kiedatari nell'anno di Cristo 1050. Sinodo tenuto in Sivac-learn dal patriarca Gregorio III. nell'anno di Cristo 1114. - XVII. Terzo plena-

rio concilio nazionale Armeno tenuto in Romela della Cilicia nell'anno di Cristo 1179. - XVIII. Notizie di parecchi sinodi celebrati nell'Armenia dall'anno di Cristo 1304. fino all'anno 1807. in cui fu convocato il quarto plenario concilio nazionale Armeno nella città di Sis. Statuti di questo concilio. - XIX. Disgrazi cagionati nel corpo della nazione Armena da alcune sanzioni del quarto plenario concilio nazionale celebrato in Sis. Convocazione del quinto plenario concilio nazionale tenuto in Adana nell'anno di Cristo 1816. e sue determinazioni. - XX. Congrega di vescovi raccolti in Sis nell'anno di Cristo 1842. per esaminare il famoso catalogo degli errori attribuiti agli Armeni, spedito loro dal Papa Benedetto XII. - XXI. Industrie usate da' patriarchi Armeni, perchè il Decreto di Eugenio IV. avesse pieno vigore in ogni suo apice; e successo infelice de' loro tentativi. Notizie di alcune posteriori sinodali adunanze. - XXIII. Verità, che risultano dall'esame seguente, e metodico de' concilj Armeni.

1. — 2. 3. 4. 5. 6. *Costumanze generali degli Armeni.* I. Indole, spirito, cuore degli Armeni. - II. Disciplina degli Armeni massime circa i digiuni. Decisioni di Benedetto XIV. su tale articolo; ed acconce date agli Armeni di Giudaismo. - III. Morale degli Armeni, e culto religioso. - IV. Della Liturgia Armena, e suo merito. - V. Idea della Liturgia Armena circa il sacro vestiario del celebrante, ed altri ecclesiastici arredi; e circa il canto, ed alcuni strumenti di suono. - VI. Principio della Liturgia; preparazione de' doni; incensatura; canto del Trisagio. - VII. Preghiere comuni annunziate dal diacono; orazioni del celebrante; lettura del vangelo; recita del simbolo, ed alcune osservazioni sovra esso. - VIII. Preci della oblazione; lincensamento de' catecumeni; processione de' mistici doni, ed apologia di questa cirimonia. - IX. Lavanda delle mani del celebrante; bacio di pace; avvio per assicurare le porte; il prefazio; il canone fino alla consacrazione; le parole consacratrici, ed alcune riflessioni. - X. Preghiere del celebrante subito dopo la consecrazione; sue misteriose cirimonie; sua invocazione dello Spirito S. per la mutazione del pane e del vino in Corpo, e Sangue di Gesù Cristo. Teologica discussione del merito di tal invocazione. - XI. Suppliche e commemorazioni, susseguenti alla preghiera della invocazione. - XII. Esame delle commemorazioni liturgiche de' patriarchi Armeni. Allegasi una dotta scrittura di persona anonima concernente la commemorazione de' patriarchi Greci. - XIII. Annotazioni, che si fanno, alla scrittura dell'Anonimo. - XIV. Continuazione della scrittura. - XV. Obbiezioni, che si fa l'Anonimo; e sue risposte. - XVI. Altre obbiezioni; e loro risposte. - XVII. Obbiezioni promosse dall'Arendio; e loro scioglimento. - XVIII. Riflessioni dell'Anonimo sull'obbligo di commemorare il Papa. - XIX. Applicazione delle ragioni dell'Anonimo al caso degli Armeni rapporto alle commemorazioni liturgiche de' loro pa-

triarchi. — XX. Continuazione della Liturgia Armena fino alla comunione. — XXI. Comunione del celebrante, degli assistenti, e del popolo. Ringraziamento, e fine della Liturgia; e sentimenti del P. Le-Brun sulla sua pregiabilità. — XXII. Discorso esortatorio agli Armeni circa l'uso dell'acqua nel calice. — XXIII. Se il Papa per gravi, ed urgenti motivi possa dispensare dal mescolare l'acqua nel calice del sacrificio. — XXIV. Delle usanze Armene concernenti la distribuzione de' Mesi ordinati nel Calendario nazionale; e della maniera di raccogliere le limosine nel tempo delle funzioni ecclesiastiche. — XXV. Si parla del matrimonio degli Armeni, e delle particolari loro usanze nel contrarlo. — XXVI. Battesimo degli Armeni, e cirimonia, che lo accompagnano. — XXVII. Cresima degli Armeni. — XXVIII. Reità imputate da Clemente Galano alla chiesa Armena rapporto al sagramento del matrimonio; e dimostrata insussistenza della prima di tali reità. — XXIX. Insussistenza della seconda, e terza delle reità imputate dal Galano. — XXX. Ragioni prodotte dal Galano a prova del non esservi mai stata fra gli Armeni consuetudine di dispensare negli impedimenti di matrimonio; e loro confutamento. — XXXI. Esame teologico-canonico del potere de' vescovi circa le dispense matrimoniali; e titoli de' prelati Armeni, su' quali essi fondano la validità di tali loro dispense. — XXXII. Accuse, che dà il Galano alla chiesa Armena rapporto alla ommissione dell'olio de' catecumeni nelle cirimonie battesimali. Trattazione, e sviluppo di tal controversia. — XXXIII. Errori, che attribuisce il Galano agli Armeni intorno al dogma della necessità del battesimo, ed intorno al ministro, ed alla forma di questo sacramento. Risposta circa il primo di si fatti errori. — XXXIV. Risposta circa l'errore secondo, attribuito agli Armeni rapporto al ministro del battesimo. — XXXV. Risposta al terzo errore addossato agli Armeni riguardante la formula del battesimo. — XXXVI. Avvertimenti del Galano intorno al santo Crisma degli Armeni; e discussione della loro solidità. — XXXVII. Giustificazione degli Armeni rapporto ad alcune accuse, che dà loro il Galano circa il sacramento dell'Eucaristia. — XXXVIII. Del modo, onde amministrasi il sacramento della penitenza fra gli Armeni; e delle ragioni, con cui si confutano alcune accuse del Galano. — XXXIX. Si ragiona del sagramento dell'Estrema Unzione; e si esortano gli Armeni a ristabilirne la pratica. — XL. Definizioni dogmatiche del concilio di Trento circa l'estrema Unzione; e dottrinali passi di Benedetto XIV. intorno a questo sacramento. — XLI. Delle unioni de' cadaveri de' sacerdoti, che praticano gli Armeni. — XLII. Funerali cirimonie con persone non sacre, che sono in uso presso gli Armeni. — XLIII. Cirimonie funerali degli Armeni con persone sacre. — XLIV. Delle sacre Ordinanze degli Armeni. Si espone il rito, con cui si conferisce la tonsura, e gli ordini minori. — XLV. Ordinazione del Suddiacono, e del Diacono. — XLVI. Rito del Presbitero,

88. Si parla del cerimoniale preparatorio alla ordinazione de' preti Armeni; e si fanno alcune osservazioni critiche, ed apologetiche. — XLVII. Continua il cerimoniale preparatorio per la ordinazione de' sacerdoti; e riflessioni sulla professione di fede, che si esige in tal occasione. — XLVIII. Atti sostanziali alla ordinazione de' sacerdoti. — XLIX. Due dubbj promossi dal Galano sulla validità della ordinazione de' sacerdoti Armeni, e dal medesimo Galano disciolti. Passo decisivo di Benedetto XIV. — L. Maniera pratica degli Armeni nel provvedere le chiese vacanti di nuovi pastori. Elezione, esame, confermazione de' vescovi. — LI. Consecrazione de' vescovi; e serie degli atti cirimoniali. — LII. Elezione, ed innalzamento de' Catholicos degli Armeni. — LIII. Si parla de' variabiltà Armeni, e delle loro diverse classi, e della maniera di promuoverli. — LIV. Sentimenti del celebre letterato Ab. Vilefroy sul merito delle Lettere Armene. — LV. Intenzioni, e disegni dell'Ab. Vilefroy rispetto alla Letteratura Armena. — LVI. Tracce da seguirsi nel compilare insieme una Biblioteca Armena; e serie di parecchi scrittori nazionali. — LVII. Metodo, che dovrebbe seguire un giudizioso Critico nell'esame de' libri Armeni, e degli errori attribuiti alla nazione. — LVIII. Avvertimenti critici in pró degli Armeni circa le Opere di Clemente Galano; e proposizione d'un mezzo di pace. — LIX. Bolla di Gregorio XIII. sommamente gloriosa per gli Armeni; e riflessioni su essa. — LX. Digressione sul merito d'un libro intitolato: Principj Teologici ec. stampato ultimamente in Siena contro gli Armeni, ed i loro ortodossi difensori. — LXI. Continuazione della Bolla di Gregorio XIII. e delle osservazioni sulla medesima. — LXII. Volgarizzamento della Bolla di Gregorio XIII. e fine di tutta l'Opera.

Գրութիւնք Սեղրոսեանի մասին. Երանգի-
Ջուր. « Հայ լեզուի ուսում. » էջ 362. — Ախ-
յան, « Հայ-վանահ » 3, 495-6, 502, 505, 510.

ՅՈՎԱՆՆԵՍ ՍԵՂՐՈՍԵԱՆ, ՎԱՐԻՍ-
ՊԵՏ. — « Թարգմ. աղայի լեռնադպրոցի մը ».
Բաղնակի 1884, էջ 116.

Գրութիւնք Սեղրոսեանի. — Տես Աղայ 1849,
էջ 148.

ՅՈՎԱՆՆԵՍ ՎԱՆԱԿԱՆ, ՎԱՐԻՍՊԵՏ
ՏԱՌՈՒՆԵՑԻ. — « Բաղնակի վ. վ. Տառ-
նայի լեռնադպրոցի աղայի լեռնադպրոցի մար-
դարէի » Դպրոց 1869, էջ 147-151, 195-199,
227-230. — Տես եւս կրթական գործերի, « Պատ.
Հայոց », Դր. Խն. « Վանի գրութիւնք վարդա-
պետի վանականի » 3. — Խն. « Խառնակութեան
միջին նախադասութիւնք ». — Խն. « Խառնակութեան
վանական վանական վարդապետի » 3. — Խն.
« Վանի վանականի մարդ վարդապետի վանականի ».
Սեպտեմբեր 1870, « Petermann », « Confessio
Wannacani doctoris », եւս, եւս, « Broset »,
« Deux hist. arm. » I, 195-205, եւս, եւս Դրո-
սի մէջ կրթական տնտեսական մասի.

Գրութիւնք վանականի մասին. Դրոյ. « Հին
Դրոյ. » էջ 800. — Ջուրիան, « Պատ. Հայոց »,
վ. 19. Գ. 187, 210, 230, 233, 237-239, 240.

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՎԱՆԱԳԵՏԻ. — Տես ՄԻՐ-
ՋԱՅԵԱՆ (Յով. Գագ. Վան.):

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ. — Ե Սեփոյե
Յովաննու Վարդապետ 3 (Յով. Տառն 1762).
Քաղաքացի 1888, էջ 341-45:

Այսպէս էլ. ... Յովաննու առ վարդապետ
Նախարար Երեմիայի ինքնակալ, ծանօտ առ զան-
ոց ուղեւորութեան իրոյ ի Հնդկա եւ հնարա-
գործութեան առ Յովա եւ ինքնակալ (1769-1763).
Գրող զան ի նախորդ արեւելի՝ ի վերջոյն,
զոր զան ուրիշ ուղեւոր ըստ բանից եւ իմ-
քանաց. այլ զուգարայն գրելից իւր գրեւել առ-
յաւառ ի գիտն ինքնակալ. որքա եւ այլ բազում
սին, որոց կրտսերակալին՝ ոչ առիտ արեւել
զորա անիցի թիւի աղայնի գրառութեան 3:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԱՂԱՍԱՆ. — Ե Տաղ Քա-
ղաք 3 աղ. Կ. Կառնան, Ե Յովաննու,
Ա. 65-67, հւ. — Հմու. Յով. Եղ. Տաղ Ե Վան
Քաղաք 3, Մարտ 1879, Կա. 28-29. Դեկտ. 2,
19. Կ. Կառն. Ե Յովաննու 3 Ա. 43-45. — ՅՈՎ-
ՀԱՆՆԷՍ ՏԱՐԲԵՐՈՒՆԻ ՎՐԴԱՍ. — Ե Տաղ
գրառութեան 2, ճառաղ 1860-61, Գ. 221-27.
— ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԱՆՆԱՆ. — Ե Տաղ Վան արեւ-
ելի ինքնակալ նախարարութեան գիտնան 3. Ար-
քա 1869, էջ 228-25. — Ե Տաղ Յովաննու Վան
սիրոյ 3. — Ե Տաղ սինի առաջնոյ 3. — Ե Տաղ
սիրոյ 3. Անտի 1908, էջ 182:

Յովաննու Վանի. — Տես Անիյան, Ե Սիւ-
րան, 3, 874, 5, 884, 6, 7, 479. — Ջարդ. ԵՆՐ
Դար. 3 էջ 164, հւ.

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՕՐԲԵԼԵԱՆ. — Ե Նառն
Յովաննու Օրբելի Ե այլոց նախնադաս Ե Վար-
դապետայ Սիւնիայ ի Պատմութեան իմացի կա-
ռանից Բ. Կախարչիկոյ Հայոց 3. Ճառաղ 1880,
էջ 89-45, սին եւ Կարդ. Մ. Մ. ի ծանօթութիւն-
ները. — Ե թուով Յովաննու Օրբելի Արեւել-
կապ Սիւնիայ առ Ջարդար Մարտիկի՝ Ար-
եւելիկապ Արաքսի Ե Սիւնիայ Ռիւսի թա-
գնուի Արաքսի 3. սին, էջ 65-57:

Օրբելի ծանօթ գրառութիւն. Անիյան, Ե Սիւ-
րան, 3, 96, 181, 185, 194, 198. — Ե Սիւնիան, 3,
324. — Չափան, Ե Վան Հայոց 3, Գ. 292, 304-
308:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ (Ար-
գար). — Ե Նառն Ե Հայաստանի օտարներէ աշ-
խարհ. Հրապարակական գառախօսութիւն, Են-
թիւրցում թիֆլիսի ժողովարանում մայիսի
17-ին 1879 թ.: Թիֆլիս, 8. Մարտիստանցի
աղարան, 1881. 8°, 96 էջ:

— Ազգի կառայի բշնամի: Թիֆլիս, աղ.
Վարդանանի, 1889 3:

Ե՛լա Ար. Յովաննուի այն յարուսներ
ժողովան Ե, որոց կրտս Ե Ազգի կառայի
Թիւսի 3 վերջորդ, Ե որոց աղայն Ե առ-
յալ Հայոց Վանանան գառախօսի զեմ Քա-
ղաքի սիրում մի փոքրի առաքար կայ, որը
զգում Ե թիֆլիսի Ե Փոխարար կրտսից լին-
ութեան 3 առաջին շարութիւններէ առիւթ 3:
Մարտ 1889, թ. 27:

Խմբաղ. — Տես Փոքր. — Ամառանց:

Քարգ. — Տես Բեմիւնի. — Էննէս (Ա.).
Իր նախաղ ըստիւր սին Յիւլի:

Իր Armenische Bibliothek-ը ծանօթ էր զը
Երանդ. Ե Միւր գրառութիւն աղարկութեան Ե
մար՝ Կարեւոր էր նախորդն տեղեկութեան մի ըն-

ծայել ընթերցողը Հայ ծանոթարարին (Arme-
nische Bibliothek), զոր Յովաննուի Արա-
քա տեղեկութիւն Սարգիսի արդունան աղ-
արգանան, Վիլհելմ Ֆրիդրիխ, Կրտսերակ Ե
Լալայի: Մանկագրութեան նկարն Ե նա աշ-
խարհի յիշում զրառ Ե լառ յաղայն կերպով
Ե զերման թարգմանալ այլ Ե այլ կրտսերու
Թիւսներ: Ինչպէս կրտս յառ նառն Ե նառնակ
Կառնիցը. Ա. Երեւ Վեղ Ռադիկի Գառ-
նան, Քարգմանում Սիւնիայ Լալայ. Դար-
քա. — Վանան սին: — Նառնու. — Բ. Մառ-
նարիկի նախորդ (օգոստոս) Ա. Լալայի. —
Գ. Պարտապի եւ Քարգմանի ինքնից տե-
արաներ. Կրտսերակի Բաֆիլի, Ե Քարգ-
մանի Լեւի Ռադիկի (Կրտսերակ Սար-
գմանիկի) Իր կրտս արդուն տեղեկ: —
Դ. Վեղ եւ Ջարդ, Կրտսերակի էլ նառն
գրառան, Ե Գրիգոր խաղիկան առաջին
Լալայիկան առաքարի, Կրտսեր յաղարանով
ժողովարանի առաջին Հայոց Սարգիս Յովան-
նուի: Այլ Կառնի յիշումառութիւն ըստ
Հ. Կախարչի Միւնիակ արարի. — Ե. Ե. Պեր-
ճախիցի Սարգի Վեղարանիկի: Քարգ-
մանի Յովաննու Լալայի. — Ե. Վանան
սին, Գարգիլի Սիւնիայիկան, Կառնիկիկի
թիւս արարան, Քարգմանիկի Լեւի Ռա-
դիկի. — Բ. Ե. Կրտսեր զրեւիկարիկ Ե
Հարիւրան ի Տիւրքիկ ժողովարան: Գառ-
մանը զարգարիկ իրտանանի առ Քարգ-
մանը Հայերի. — Վանանիկի Վեղիկի
Պարտապի խաղարի Ե տեղեկի Կառնու-
ր, Կրտսերակ՝ Կառն մի զրեւիկ Հայաստանի զառ-
ման ծանոթարարիկի վայ: Արեւի Կառ-
նուի առաքար վայ զիւր առնին զիւր տեղ-
եւ ժողովար մի, Գրիգորիկան ծանոթար-
արիկ նառնարիկի Ե Հայաստան, Ե Երեւ-
նանի (Կրտսեր) (Կառնանիկի) 3:

Լալայի Ե Մանկագրութեան նախորդի 3 մե-
սին սին իր տեղեկ:

Մանան աղի. Արգարիկ Կանն 1905,
զիւր Թի. — Անտի 1904, թ. 4-5. — Անտի-
նան, թ. 41. — L'Armenie, թ. 188. — Ռիւս-
իկ, թ. 2915, 2919. — Լալայ, թ. 2, 3, 4
(186). — Մարի, թ. 18. — Հաննա Արարիկ,
թ. 6. — Մարի, թ. 77. — Քարգման, սին թ.
80. — Մարի, թ. 4. — այս աղի Մարի, թ.
88. — Շարման, թ. 621. — Տարգ. թ. 14-22:

— (Արտագոր). — Բաղարիկ տեսերիկի
հայերիկ: Հատար Ա. A. H. Տիֆլիս, աղ. 8.
Մարտիկանցի, 1888. 8°, 591 էջ 3:

Գնաց. Արաք Բ արի, Ա զիւր, 187-160. —
Արաքից 1888, թ. 39, 41, 42. — Մարի, թ.
100, 109. — Նար-Նար, թ. 170, 172:

— Հատար Բ. սին, նալս աղար. 1898. 8°,
667 էջ 3:

— (Անգրանիկ). — Հայ գրախանութեան գար-
գանան հառար կարեւոր գիտողարիկ մի: Կ.
Պիլիս, Ե աղ. Ե Յ. Միւնիական, 1862.
12 էջ:

— Առաջինը զաղիկիկն-հայերիկն գրուց-
արարան 3:

— (Անտի Վարդ). — Քրիստոսի Չարա-
րանայ վայ խորհրդարանիկն: Կ. Պիլիս,
աղար. Էնն Կ. Վերլիստան, 1893 3:

— (Գարգիլի) — բան տեղե Քարգմանիկ.
սին վերլիկն:

թէ՛ն 563: Ապա ցածի գլխոյց թէ՛ն 576, որ է վերջ գրեմն:

Դիւրը 138, զիւնն միշտ: վերջ միտքեան ման. բարձր Պատմական տպարանի, առանց նաորի. նա. տարակ ապագայութիւն:

— Վարք երանելոյն սրբոյ Յովաննիսին Աւ. տունոյ: Նորն արարաւ. և հիմնդրին սրբա. ցարին կարգին հիւրանոցաց և հիւանդանոցաց. բարին կորցնելոց: Գրեցեալ յունենէ կրո. նաորէ Յիսուսեան կարգէ, կարգու վայելչա. ցունին և պարզ շարագրութեամբ: Արտահան. ցեալ ի լեզու իտալականէ, և ի հայկական բարբառն շարագրեցեալ աշխատութեամբ Յով. նանու: Եղիտեղոսին Սեբաստիայ: Յամի Տեառն 1724. ի փառս Աստուծոյ: Ի պատիւ մոր Տեառն և Յովաննիսին տունոց: Ի վէճեակին: Ի Տպա. րանի Աթոնի Պոսթոյի: Հրամանաւ Մեծաւ. րաց. և փոխիլէնիով Գերագանցազունեղի ին. րականոյ:

Թէ՛ն 3 Յովաննիսին ի իտալական թէ՛ն 3. 9 է՛նէ 42 տիւր գրառութիւնք և հիւանդութ յէ՛ն 178. ապա թէ՛ն 179 նոր գրեով հր տիւր: Ե իշտ. նակ միտքեանց գլխոց և տնիւր: Գր բարե. պէս մեռանդին և, և հիւանդութ թէ՛ն 236. 239. 312 Երեմ. Ստուգութ Ապագայութիւն: 313-320 Յամի զինոց, երկու է՛ն տիւրականց:

Դիւրը 138, նման վերջինի՛ն բոս ամենայնի. — Դարագլխն ուղղեցուցիւն. իտալ. և հայ. ճակատանքով:

Nuova Guida Angelica perpetua Romana Per visitare le Chiese dentro, e fuori di Roma ove si celebrano le Feste, e Stazioni. Con le notizie delle Reliquie, che in esso vi sono. Aggiuntavi la visita delle quattro Bache per conseguire il Giubileo dell'Anno Santo. Tradotta Dall'idioma Italiano in Armeno da Monsignor Giona D'Elia vescovo di Sebaste; mediante la fatica, e l'aiuto di D. Giovanni suo fratello. In Roma 1725. Nella Stamperia della Sagra Congregazione de Propaganda Fide. Con licenza de' Superiori. — Երագլխն ուղղեցուցիւն Հրեւոսկային հոռ. անգլիան և մշտաւե, սակա այցանելոյ գնկեղե. իս ի ներքո և ի արտաքս հոռուայ, որ հոչա. ինն ուխտը, և ամենայնիւթիւնք: Հանգրեմ տե. եկուցեամբ մասանց սրբոց, որք ի նոստ գուն: Ա և զազագլխն ցաւազանկան հոգեաց ցաւա. անին, և զանտրակն որեկանի տարույն սրբոյ թողութեան, գաւաղ եղեւ հոգաբարձութեամբ, եղաւ ի վերջն գրգոյս, սակա օգուր մեծագու. ր, կենդանեաց և մտելոց: Ի ի լեզու ի տա. րականէ ամանցեցեալ, և շարագրեցեալ ի հայ. ական բարբառն, աշխատութեամբ թախանց. ր առան Յովանու վարդապետին, և կարխո. տոնին: Ի փառս աստուծոյ, և պատիւ սրբու. իս աստուածամեծին, և համայնից սրբոց, առիթ միտքեանութեան, ուխտաւորացն մերազնեաց, փրկութեան յաւիտեանական:

Այս ամենայնիւթիւն վերջ բոս. վայագլխի և հրա. մանագլխի ապագայութեան, և ապա 1 է՛նէ հր տիւր և հր նաոր թէ՛ն 245. 246-48՝ որ է վերջին ցածի վերջականց:

Դիւրը միշտ 38, անտարբ միշտագլխի սկիզբն

վերջ՝ միտքեան, առանց նաորի. անտարբ ապա. գրառութիւն:

— Յարեան Սուրբ տարի թողութեան հոչանե. ցեալ, ի Հայրապետն սրբազանէ ընկեպոստո. երկրատան հրադէ. և ի ինկոյս բարեւոյր աւա. տաւորացն, ի լեզուն հայոց եղեւ շարագրեցեալ աշխատութեամբ Յովանու կարխոսոսին: Ե ապա ծախիւք և սրբագրութեամբ կորք նորին Օհան. նու փառանային, ապագրեցեալ ի լոյս անցաւ: — Il Giubileo dell'Anno Santo pubblicato dal Sommo Pontefice Benedetto XIII. per la petizione dei Cattolici Armeni peregrini interpretato dall'idioma Latino in Armeno da Monsignor Giona Vescovo di Sebaste, mediante la fatica, e l'aiuto di Don Giovanni suo fratello. Gio: Sebastiano 1725. Nella Stamperia della Sagra Congregazione de Propaganda Fide. Con licenza de' Superiori.

Այս ամենայն վերջ բարեւոյն վայագլխի և հրամանագլխի ապագայութեան, ապա թէ՛ն 1 հր տիւր և հիւանդութ թէ՛ն 20 (միտքեանց):

Դիւրը մեծ 120, լոյն երես, անտարբ միշտա. զիւր. տիւր կենդ ցաւագլխի փայտափոք փայք դաւա. կերեւք. անտարբ ապագայութիւն:

— Դաւալին ծաղկայի. Արոյ սկիզբն է. նա. իտաղուշացեան իտաղամանարաց: Իւ հոչան. կինն զարթոցողական: Իւ ապա են վարք և օրեկանք գերազանցական: Հաւարեցեալք իւր գծադիս ամենազնեցիկ՝ ընկեպոստո. անութեանց իտալականաց. և ի մի վայր շա. րագրեցեալք բարին հայկականաւ: Աշխատ. ութեամբ Տեառն Յովանու վարդապետին թախա. թեցալ, և Եղիտեղոսին. ի գրոսանս և ի զուարճութիւնս հոգեկանս. կորացց մերոց հայ. կազունեանց: Բարիք կենցեկեան, և պատմաա լինմանագլխեան ընկեպոստո. նոցին, և լոս. րացն ի փառս աստուծոյ, և ի պատիւ Ամեն. օրնեալ կուսին: Ի հայրապետութեան Տեառն կտրազանի ամենից հայոց կաթողիկոսին: Յամի Տեառն 1727. Յուլի 24: Ի վէճեակին, ի Տպա. րանի Աթոնի Պոսթոյի: Հրամանաւ Մեծաւ. րաց. և փոխիլէնիով Գերագանցազունեղի ին. րականոյ:

Դիւրը 120, 429 է՛ն ցածով միտքեան. անտարբ մանագլխի: Հաւարակ ապագայութիւն:

ՅՈՎԱՆՆԵՆ (Հ. Ղ. հետեւ). — Դար ընդաւա. րանին ցաղկապութեան լեզուի, զոր յորինեալ է Հ. Ղ. հետեւայ վ. Յովաննիսին, յաշակերտաց մեծի հօրն Միխիլարայ: վիճեալ, ի փառս Պաշա. պան Ա. Աստուածամեծին, 1844:

Այս ամենայն վերջ ամենայնիւթիւն. Բ. Երեմիսին զազ. ցիւրէն լեզուի: Գ. Երեմիսին սրբազանաւ:

— Բ տիւր, 1855. 12°, 284 + 367 + 76 է՛ն:

— Գ տիւր, 1875. 8°, 300 + 401 + 79 է՛ն:

— Գիտութիւն տեղութեանց Եւրոպայ, այս. ինքն է նկարագրի արդի հանգամանաց նկարա. կան տեղութեանց: Տոմար Ա. Երկիր և մար. ցիւր, և հասարակաց պէտք: Ի վիճեալ, հեն, 1847. 12°, 424 է՛ն:

— Մարտինա Լուսերին վարուց և նորա.

կորոք՝ առ ի մեքեայ զամուսն մարտիրոսանց վիճկեմանց տեղեկացույ, որ սնունդ մարտիրոսանց վնիւր յարդ, մահաւան զարորդոյն զանկեման, զիշխանութենէն նայարդեման Հոռոյն և առաքարացն կնկեման, զարթոյն, զարթուն. իննէն ազգասաց, զհաստատութենէն մեղաց, զհարգաց կրօնաւորութեան, և որ ի սոցնի սակի-ճայ սանկան զգոյնկեմար յարդեմն և Յովնան Հոռոյն և Յերոնիմոս պարզայն, երկրանան եւս բունկեմար յարդ, որք և զառապարտեան ի մարդին յայնիկ ընդ վիճկեման:

Սիւնաւորութեայ տեղեկութեան մարդն եղև յամբ Տեառն 1433, ի Սիւնա յարդի ի նաւասան զտեղեման վիճկեման և Հոռոսան կրօնարկաց, ի յանցանակն զերեւանս որ փոստ ախար ի Հոռոյն, և զանկե մարտիրոսանութեան Յոռոսն ընդ կաթողիկէն կնկեման:

Իննաւորութեայ տեղեկութեան մարդն, այս իննէն Ռաբիւնան, զանարկեման յամբ 1481, ի Ռաբիւնա յարդի Հնգաւանարաց: Սա երկրորդն զանգեման վերադնէն նաւայն կրօնարկացն և սո ի Ռաբիւնա կնկեման զամուսն ի Ռաբիւնա զանգ մարտիրոս: Սա մարդ՝ միայն ըստ սկզբանն կամ առաջին զամարտեան՝ նամար կամայար. նանկ և որքեմար, որքն զանգեմար:

Քանեկորք տեղեկութեան մարդն, որ է նամայարտեան տեղեկութեան փարսեման, եղև յամբ Տեառն 1488, ի սկզբն տն ի Փարսա և ապա ի Փարսեման, առ ի մարտեման զկնկեման տ. թեմեման ընդ արեւմտեան և կաթողիկէն կնկեման:

Քանեկորք առաջնայ տեղեկութեան մարդն, այս իննէն կնկեմար կամայարտեան տեղեկութեան Ղաւորեման, զանարկեման յամբ 1513, ի Հոռոյն Ղաւորեման կնկեման, փոստ սննտ տեղեկ զարթոյնկեման զայրաքանայ յամբ մահաւանկն, առ ի քարեկարգութեան կնկեման, առ ի խաղաղութեան մարտեման զքրիստոսեման իշխանաց, և առ ի յարդեման զքրիստոսեման զանգ զառաքարդ. մայ ի վերայ Հաղարդաց:

Քանեկորք երկրորդ և յետին տեղեկութեան մարդն, այս իննէն՝ կամայարտեան տեղեկութեան տեղեկութեան, մարդեման ի Տեղեկան յարդի Տեղեկ յամբ Տեառն 1545, և կնկեման զամբ իննաւորութեան Ղաթիկի, կաթողիկոս և աշտեմարտեան, որք ընդ մարտիրոսեման կարգաւորեման զարդարաց կնկեման, մահաւան զարդարաց նայարդարութեան, զարդարաց քրիստոսեման ուղեկ նաւասան և զարդարաց քարաց փարց. ուղեկանկէն՝ իննէն մարդիկ յառաքարեմանաւորութեանն Առաջնայ կրօնաւոր զառաքարեման կամայարտեան զարդեման իննէն յարդն կամ ի փոստ յարդեման փարսեման ուղեկ իրեման, և ապարտեման միայն նաւասան ի քրիստոսեման առաջն զարդար քարաց. նմն իննէն մարդարդ ին, առնէն, սանկան զարդ քարեման, որք կարգ փանկեման, յարդար իտաւ, զարդեման և վերջին սննտ, զառաքարեման քարաց քարաց քարաց փարց, որք սարգ, առաւանակեմար կառաքարեման, իտաւարցն զառաքար. զի, այլովն նակար: Եղովնէն մեքեման սարկ արդեման սարկ մարդիկ զայս սանկան յարդարութեան՝ քարակ սանկան և կանան սանկ. զան զանարկն առաջին տեղեկութեան մարդն՝ փոստ ուղեկութեան զարդ նաւասանարդ եր:

— Մարդկային ինքնային սկզբան, նանգամանաց, միայնութեան ու բաժանման և ազգային լեզուայ փայլ քննական անստե՞րին մը: Վիեննա, Են, 1857. 148 Ջ. 6^ր, 139 էջ:

Սիւնաւորք՝ վերջին զամար Եղովնային լեզուն

անկրօնաւորութեան և ծագեցեման միջոցները 3 տն իննէն իննէն. լեզ. 118-138.

— Առաջնայ զառաքարարկութեան առանձինն ծնողաց նամար: Վիեննա, Են, 1852. 12^ր, 113 էջ:

— Ուսումն ազգային զառաքարարկութեան, որ է ազգային տեղեկութեան, կանգն ու սիրտ կրթեման զիտութեան, առանձինն զառաքարարկաց նամար: Վիեննա, Են, 1862. 12^ր, 18 + 840 էջ:

— Պատմութեան իտալիայի ի սկզբանէ մինչև մեր օրերը: Վիեննա, Են, 1864. 6^ր, 480 էջ:

ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ (Սիւնան). — Կրթական գործ. Հատար Ա. Գրեմ Ս. Յ. Կ. Պոլիս, ի ապ. ի (Ա. Մազման) Հայ-Գրադարաց Ընդ. Կ., 1887. 8^ր, 96 էջ:

Ե Այս երկն մէջ մահուր կը ներկայացուի ԵԵԲ. Լազարեան իւր Կնկեմանութեան Կնկ զիտար ԵԵԲ. Լազարեան, — Տուն, փարց, Ընկերային լեզուն, կնկեմար, Ուսումնարան և Խնամաւոր. Այդ ցուցան է 1. Մահուրէն Ե Լազարեան մարդ 3 լեզուն յայնիկ ընդ մահուր տեղեկութեան իննէն. 2. Երա կնկեման զար կնկեմանը՝ մեղք ընդ մահուր լեզուկներ յար փարսեմանութեանն, և 3. մեր մեղք առաջ ուղեկութեանն՝ նամայար մահուր, փարսեմանն՝ այդ մահուր տեղեկ իննէն կնկեմանն նամայար 3. Մահուր 1887, Թ. 3965.

Փնար. Միւլ 1887, Թ. 37.

Երկրագունդ մէջ տն. Ե Խնամարարութեան ապարտութեանն Ա. Ե. 1886, էջ 454. — Բ. 1887, էջ 72.

Ե Եղովնային զարդեման. Բազմայն 1886, էջ 129.

ՅՈՎՍԵՓՈՍ. — Գիրք պատմութեանց Յովնանայի երբայնայն արարեմայ յազգաց Պատմութեան լեզուն ընդ Հոռոմայնցիս, և աւերման երուսաղէմն: Թարգմանեմայ ի Լաւորեմանց քարարարայ ի Հայոց լեզու, ի մեմ ուրում իւրաց. այ Ստեփաննոս Բանին Առաւմայ սպասարարի ի փաւս Քրիստոսի Առաւմայ յայտն ըրեմանց:

Այս իւր նախագուն, և ապա նստեմայ Են.

Պատմագիրք Առաւմայ Յովնանայի երբայնայն յազգաց պատմութեանն լեզուն ընդ Հոռոմայնցիս, և աւերման երուսաղէմն և Տաւարին Ենայ: Թարգմանեմայ ի Լաւորեմանց քարարարայ ի մեր լեզու, աշխատարարութեանն երջանկարեմ Միտարնին Քրիստոսեմէն սրբայ Գարն Տեառն Ստեփաննոս զերմանս Վարդապետի իւրացայն, քաշամանս և Կարգաւոր Թարգման. լի, ի թուականութեան մերում, Թ. 37. Իսկ նար. զնկեմ ապարտութեանն ի լեզու սանկեմայ ի ստուգ մեղագրէ նոյնայ Թարգմանցին ի Լուսաւանայն Առաւ սրբայ իշխմանին, փնարեման Կաթողիկոս Տեառն Ղաթիկեան Սրբազան Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց, ի լեզուիկարարում ամէն Հայրապետ. ստեփանն նորին. Ե. ի Պատմարարութեան սրբայ երուսաղէմն և Կոստանդնուպոլսու, տեառն Յովնանայ և տեառն Պարարիպ Առաւմայ Խնամար Վարդապետաց և Սրբ. Եղովնայնայն ի Տարարն Սրբայ Գրիգորի Լուսաւանայն մարդ: ի թուականութեան, 1787. և ի մերում թուականիս, 1872:

անոց ավարտութիւնները. — Ի. (7) Ուսմանց ևս. աստիճաններն ու նախադասարանները. — Լ. Կառավարութեան նախընթաց Ուսմանց աշխարհի Հայերի և Թուրքերի մէջ. — Խ. Մի քանի խառ. զոր ուսիւններ ընդուն. — Ի. Մանկական Թուր. զոր Ուսմանց աշխարհում. — Կ. Գլխավորութեան նախընթաց Ուսմանց աշխարհի Հայից զար. ձան Մանկավարժներ մէջ և նրանց յարաբեր. Թիւրք ինչոց ընդունի Հայերի նա. — Զ. Վեր. նախընթաց.

Փետր. Մարտ 1905, Թ. 3-3 (Նս.).
« Դասակարգ և ուսման ծախսեր (Վեր. մասից) և ծախսերու մանկական երգարան և նախնայ զրեանց վերայ դաստիարակութիւն. Ստ. րատ 1881, էջ 300.

ՅՈՒՍԷՓԵԱՆ (Մարտիկ Ա.) — Ուղղափառ Ստաւրոգրի 1873 ամին. գրեց ապագրիչ Մ. Գ. Կ. Պոլսի, տպագր. Արամի, 1873. 8°, 16 էջ:

Փետր. Տեր Կրեմուրի Ստաւրոգրի գրքի. Տես և Ուրաղ:

✓ (Ս.) — Քրքական մայրաքաղաքի երգեր. Բ շարք. Կ. Պոլսի, 1888?

— (Զ. Սարգիս). — Ընդհանուր ցանկ նիւ. քոց Յիսնաման Բաղմալիպոց Ա-նր. 1843-1893. Վենետիկ, Ի տպ. Ի Սրբոյն Ղազարու, 1896. մեծ. 4°, 14 + 96 էջ:

Հրատ. — Տես Թանգարան ձին և երբ նախ. քնաց Ա.:

Յովսէփիին պատմութիւնը տպագր. ու պատա. Երեւոն Նամար շինված: Ի Զմբուհի, Ի տպ. Ի Կուլիէմու Կրիֆթի, 1842. 4°, 322 էջ:

— Բ տիպ, 1847, էջ նոյն:

Կայ տիպ Բ տիպ մե ևս Կ. Պոլսի, Ի տպ. Ի Ա. Յարթ Պոլսում, 1875. 6°, 156 էջ:

— Գ տիպ, Ի Կ. Պոլսի, նոյն տպագր. 1887. էջք նոյն:

ՅՈՐԴԱՆԵԱՆ (Յ. Տեր Կ.) — Նախնորրորտին Ընթերցանութեան: Տպագրեալ արդեանքը Մա. նուկ և Յարութիւն ուսումնարանի Բառաւորից Ի պէտս նայ մանկուայն որ Ի Զատա. Վիլնա, տպ. Միքիլ, 1896: Տես Ա. 8°, 25 էջ. — Բ. 21 էջ. — Գ. 21 էջ. — Դ. 27 էջ. — Ե. 29 էջ:

Յորդոր առ ապագան. — Տես ԳՍԱՆԱՆԻԱՆ Ս. Արթ.:

Յորդորակ աղգային յառաւադիւնութեան. — Տես Աղգային յառաւադիւնութիւն:

Յորդորակ առ պատմութիւնը սրբայ յառաւադման: Յորմալ բացարձակ տեմական յարաբերութիւնը նորա առ Ի արմատապէս նա. ւայել և սրբիլ գնա և ծառայել նմա: Համառո. տալ Ի զոց սրբոց հարց՝ աշխատութեամբ ա. տաներաց հոգիւրդ բարկիչաւան Հոր Միքի. մարայ Բարեւապետի և Արթայի մեծի: Յուն. նալ Ի վերջոյ և գովեստ ինչ Ի վերայ սրբոց յովսէփայ Առաւածաւոր: Ի Հայրապետութեան շնան Սիմեոնի Հայոց Կաթողիկոսի: Տպագրեալ ամսի տեան 1776. Եւ Ի Յուսիպետութեան հա. ւոց տունարի՝ ՌՄԻԼԻ Ի Յրեւոյէ: Ի Տպարանի Դիւրանութեան Հարց Միքիթարեանց: Հրամա.

նա և Արաւածութեամբ կայսերական Հրովար. տակին:

Յառաւորութիւն Կ'րեւ. Ե... Կամեցոց զի առա. ին զառայ նորոց տպարանի քնիքի Ի պատա. տար աստուածաւորն իրը զոյց երախապիտա. քեան մերայ առ նա վան աշխարհական, զոր ա. աստաւ Դիւրագրութեան նորա արդեանց մեկ աստուայ... Ե: Ի Ի վերջ Կոյն Կ'րեւ. Ե Ի վեր. իւյ յաւադ զգովեստ սրբոյն յովսէփայ աստա. ծաւոր զյարգարեան Ի թուգիւրիւն տպ. մառ. քեան զարգաւան մեքմ. եւզոնիւրայ... Ե: Զ. Մաթիկանի Վիկտորի տպարան և Հիւսիսի թար. քանութեան Ե գրքեւ. և Տես թար. զովսէփայ Ե, Եւ, լէյն 241-278.

Դիւր Դիւնի 16°, Դիւրագրի, զմական երեւ. ներմ. աստաւ տպարանի, ընդ ամեն 282 էջ քանկով միտին:

— Նոյնը փար գրիւթ, 1776?

Յարգարակ Ի վերայ երկրադոմութեան, Եւ.

— Տես ԶԲԳԵՆԻԱՆ (Ե.):

— մանկանց. — Տես ԲԱՐԴԱՄԵԱՆ (Բ.):

— յաղագս մատուանից Հայկեան ձեմարան Ի մեծի մարդաբանութիւն Աղգայի Ի Լոնդոն: Տե. պարեւալ Ի տպ. Ի Մարգարեական ձեմարա. նի, Ի Կալիֆոռնի, Ի 1 Նոյեմբերի, 1825. փար 44 էջ:

— քարոզեալ Ի ժողովի երկանց և քարոզ. ւոց աստուածական Հայոց խորհրդոյ: Կ. Պոլսի, Ի տպ. Ի Յարութիւն փափագեան, 1871?

Յուպայի վերջին գիւնը. — Տես ՀԵՐԼԱՐՏ (Է.):

Յուզման մամեր. — Տես ՍԵՐԵԱՆ (Յ.):

Յուլիանի, ողբերգ. — Տես ՀԵՐԼԻՄԵԱՆ (Ս.):

Յուլիան կամ Հոգեգետակ. — Տես Մառա. նաղարան մանկանց:

ՅՈՒԼԻՈՍ ԿԵՍԱՐ. — Տես ԿԵՍԱՐ (Կ. Գ.):

ՅՈՒՆԱՆԵԱՆ (Վ.) թարգմ. — Տես ՊՈՒՆԱ. և Զեմարանութիւն Ե:

Յունաստանի անցեալից. — Տես ԹՈՓԶԵԱՆ (Ե.):

Յունարեւն ընդուն. — Տես ԱՅԱՐԵԱՆ (Ա. և Ս.) — Այրերեւարան. — Առաւելորց քննանե. կամ. — Զուգարարութիւն. — Խառնկոյութիւն. — Զոյաղեան. — Փապուածոյք Ի թարգմանութեանց նախնեաց. — Քերականութիւն:

Յունաց ուսուցիչ Սիլիոստիւք. թարգմ. առ. սերէնից Տիւրուի Կոստանեանց: Թիֆլիս, տպ. Մ. Նարեկի, 1895. 8°, 80 էջ:

Փետր. Մարտ 1898, Թ. 12 (Ն. Արթ.):

« Յունաց պատմութեան Ե. Երեւոյ 1896, էջ 21. — Յոյս 1865, 448, 474, 498.

Յուլիանար. — Տես ԳՍԱՐԱՄԱՆԵԱՆ (Ս.):

Յուլիանար 1903 տարայ. Կ. Պոլսի, տպ. Մաթիկեան:

— Յ. Մաթիկեան 1904 տարայ համար (Agenda International), թարգմեւն, հայերէն, ֆրանսերէն և յաւարէն լեզուներով:

Յաշկրու ժրար. — Տես Մելիք (Յարութիւն):

Յաշկիներ. — Տես ՊՈՇԵՆԱՆՑ (Պ.):

Յաշկիք հայրանեաց Հայոց. — Տես ԱԻՇԱՆ (Հ. Ղ.):

Յուշք կամ յիշատակք Լոմարայի. — Տես ԱՄԻՉԻՍ (Է.):

Յուսի. — Երանան Դաւանանք «Արեւ-
ելս» Թերթի մէջ:

ՅՈՒՍԻԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ. — Տես ՏԷՐ-ՄՈՎ-
ՍԷՍԵԱՆ (Յ. Ե.):

ՅՈՒՍԻՖ (Փ.) — Պատմական «Recherches
sur la formation de la langue arménienne»
գրականքի միայն մասնագրական արժանի քննա-
դատման մը հրատարակած է (Göttingische
Gelehrte Anzeigen, 1886, էջ 991-1000):

ՅՈՒՍԻՖՆՈՍ (Ս.) — Սրբոյն Յառաիկեաց
Պատարանատուարիւն առաջին և երկրորդ
և Պատմութիւն նորին վկայութեան. թարգմա-

նեաց Հ. Սերոբէլ վ. Տէրմիշեան ի Միտթ.
ուխտէն: Ի Վիեննա, ի ապ. ի Միտթ., 1872.
ՌՅԻԱ. 8°, 97 էջ:

«Եկեղեցւոյ տալիս դարերուն կն և երեսի
որոց Հարց միւսն բովանդակ քրիստոնէական
մէջ Եւստուր կոյն գրութիւնն է: որ գրաբար
շաբթ լիպուս կ'ընծայէ Թարգմանիք մի ազգ
ժառանգրութեան: Այն լեւոյ ժառանգ կրնայ
իւր իբրեւ տալիս քրիստոնէից պատշիւն ժառանգ
եկադիքը իւր իբրեւ քրիստոնէական կրնից Եւ-
ստուրութեան ցոյցը: և իւր միանգամայն իբրեւ
ժառանգին ժառանգրութեան զեղեցիկ հաշիւ
պատկար ըլլալ ամեն տարիներ կրնաւոր և ու-
սումաներ մարդկան »: Մոսկ 1873, թ. 1348:

ՅՕՀԱՆՆԵՍԵԱՆ (Արիստակէտ) խմբագ. — Տես
Քննար Արեւիկեան:

ՅՕՀԱՆՆԵՍԵԱՆ (Յ. Ս.) թարգմ. — Տես Բաճ
առ հայկազանայ քրիստոնէայ:

ՅՃԱՆԱՅ (Յ-Վանիկ) և իւր նուէրներ. Ար-
բա 1874, էջ 388-5:

Ն. — «Մշտ Ս. Յովն. Գառնի. Բերքի» 1897, էջ 27.

Ն. Ա. — Տնտ. Արհեստներ (Երբ. Ն.) և Յան. Լուսինի մէջ — (Հ. Ն.) :

Ն. Ա. Թարգմ. — Տնտ. Իճէ և Կոյմաքի :

Ն. (Կ. Բ.) — Տնտ. Նոնիփիս (Բ. Կ.) :

Ն. Ե. Տ. — Տնտ. Տէր-Նիկոլոսեան (Որ. Ե.) :

Ն. (Ս.) — «Արհեստ գործող. Միջոցներ» Բերքի 1899, էջ 362, 543. — «Նախապաշտ. բաներ, գործողութիւններ և սովորութիւններ Սիւրբի մէջ ու շրջակայք» էջ 455, 614. — «Պատմութեան երկու նորոգումներ» Ե. 633. — «Ա. Գառնի» Ե. 668. — «Ճեպար և Միս Պարի եր. Կաշարի» Սիւրբի մէջ Ե. 1900, էջ 357.

ՆԱՐԱՆԻՆ (Տնտ.). — Տնտ. ՆԱՐԱՆԻՆ :

ՆԱՐԱՆԻՆ. — «Խառնուրդներ» (Կոյմաք). Թարգմ. Վ. Քեմեշեան. Լուսնայ 1904, Թ. 2, էջ 212-220.

ՆԱՐԱՆԻՆ. — «Խառնուրդ» (Երբ.) Թարգմ. Մ. Տարախան. Բազմակ 1904, էջ 457. — «Պատմ.», Թարգմ. Նայ. 458. — Լուսնայ 1900, Ա. 282. — 1902, Թ. 6. — 1906, Թ. 2, «Լուսնայ», Թարգմ. Նայ. — Հանգիս Ամարեայ 1889, էջ 119, «Լուսնայ» Ե. — «Վիշտ» Թարգմ. Կ. Մ. — Հանգիս գրականական և գործողական Արհեստ 1888, էջ 205, «Չեմ աղբիւր» Թարգմ. Պ. Հ. Արհ. մեան — Հարկան 1894. — Մարտ 1889, Թ. 9, «Երբ սիրում եմ...», Թարգմ. Ջ. Ուրաղանց. — 1894, Թ. 7-8, «Հանգի և մարտ...», Թարգմ. Ա. Մատուրան. — Թ. 9, «Անան աստուծ», Թարգմ. Նայ. — 1897, Թ. 2-3, «Քրիստոսեան» (Կոմ. մա), Թարգմ. Յ. Տէր-Պետրոսեան.

ՆԱՐԱՆԻՆ. — Տնտ. Լեմեմն :

ՆԱՐԱՆԻՆ, ՆԱՐԱՆԻՆ (Գեորգ). — Տնտ. Գեորգիանց (Գ. Ն.) Երբ Լուսնայ :

— (Թարգմ. Գառն.) Թարգմ. — Տնտ. ԿԱՆԻՆ. Նոնի (Գր. Յ.) :

— (Թարգմ.). — Հաւաքածոյ յընտրե մասն. նազարի Ե. Կոյմաքի զարմարանց, յարում պարունակին հանգիս ծանոթութեամբ ազգի ազգի ընտրեալին հաստանքի ի նախնի և յարգի հեղինակաց կամ Թարգմանաց, ար.

մաս և չափաւ : Հատար Ա-Բ. Տարգմ. Թիւս Ա. Ն. Հանգարանի ի խառնուրդ Կ. Պարս, 1870. 8°, 470 էջ.

Կան մէջ կարեւոր Արհեստներ, Գործք Արհեստներ, Արհեստներ, Բնութագրական, Կրթական, Արհեստների Պարսի իրար մեկուսեմէն, Նային Մարտի մեկուսեմէն, Նային Տարեան, Մարտիների Գործք Քառասունքէն, Ուրեմի Հաստանքէն, Կրթար Նարեկացիէն, Շարանքէն, Հատար Ռ. Պատմութեան, Ուրաղանցիէն, Հարմարեմ, Վարդիէն, Արհեստներ, Շարանքէն, Լուսնայիէն, Միջոցներ, Եւ :

«Նարանի» (Թ.) Կոյմաք Ե. ան Երբ Կոյմաք 1863, էջ 40, 45, 72, 207.

— (Յովնանիւս-Սարգ.) — Եմանուէլ Գառն. Նայ. — Արհեստներ. Հատար I. (Ա. Գործ), Բազմ. ի Կոյմ. Ա. Ղառապանցի, 1876. 8°, 223 էջ.

Պատմ. Գործ 1876, էջ 384 (Գրիշ).

— Հատար II. Տիֆիս, Կոյմ. Յովնանիսի Մարտիանց, 1877. 8°, 153 էջ.

— Հատար III. Թիֆիս, Մ. Վարդանանի և Բնկ. Կարանուս, 1883. 8°, 256 էջ.

Պատմ. Արհեստ 1883, Թ. 27.

— Նախապաշտարմանք. Հատար I. (Բ. Գործ), Տիֆիս, Յովնանիւս Մարտիանցի Կարան, 1878. 8°, XII + 84 էջ.

— Հայոց լեզուի ստացիլ ազգային Կոյմաք. Ների համար :

Երբ Կոյմաք Կարի, Ա Կոյմ. Թիֆիս, Կոյմ. Մ. Վարդանանի և Բնկ., 1882. 8°, 102 էջ ?

Պատմ. Արհեստ 1882, Թ. 32. Արհ. Գեմ Միւր 1882, Թ. 129. — Վարդան Գեմ Արհ. Գեմ, Թ. 42. — Մարտ 1882, Թ. 168.

— Բ Կոյմ. (Նիմուրին Գործիւս) : Թիֆիս, Յովն. Մարտիանցի Կարան, 1888. 8°, 144 էջ.

Պատմ. Մարտ 1888, Թ. 101.

— Երբ Կոյմաք Կարան Կոյմաքի. Ա Կոյմ. Թիֆիս, Կոյմ. Յ. Մարտիանցի, 1881. 124 էջ.

— Բ Կոյմ. Կոյմ. Կոյմ. Մ. Վարդանանի և Բնկ., 1882. 154 էջ.

Յնէն 3՝ « Բարեբանայ յիշատակի վ պատմ. փէկ եղելոյ մանկան - Յովնանի յաշտարան - Լազարեանց - ի Հնգնախն - իսրէ: Եւ յնն 4՝

Յառեմեանէլ զու

Քաղց յաշտարան թէ ոչ ծարեանց
Աս իննանեայ ըզբիւ պաշտի:
Ի Քաղց լիքիք տալոց արտասուող
Քաղցի զայս իմ երկ նախերի:

Յետոյ Յառեմեանն 6՝, էնք տիւր + 1-80:

Էւն զէ դէ. « Գիւն 1847-ին եւս դատարանի էր մի դատանց նազերանութեան մասին: Դատաւ. քան այն վառ, եւսն իսկ թիւուման ընդանելու. թիւնից, որ դատա երա նազերան գրականութեան պատմութիւնը, եւս ուղարկից իր այդ այլապատ. թիւնը յանգանութեան նախնադասին իրեն նաւը, արտասուող որ այդ քանից զքեւ է նախիկ նաւը: Աստիկ Մանկույտում եւս սերմանելու պէտք է պատմ զքեւ այդ իսկ նախիկ նաւը. ստաի նոր. հարաւ է նաւորում հրատարակել ստեղծի ստալ այդ իսկ « Լազարեանութիւն » 2, սակայնիւմ մի ծարաւակ ստալորում: Այդ ստալորումն սակի ինչաւ էր քան նազերանում հրատարակում ստեղծի զիցը. եւսն քանիցիկ նախիկ էին ըզուի, եւս դատարանի եւս, ստալորութեան մասին:

Փարսիկ զիսէր Նազարեանց, թէ ինչ արտաւ. գրական է արտաւ նալ գրականներէ մէկ իր այդ նալանցներէ փարսերմանը, ստաի ինչիցիկ է մեկ ստալում, որ այդ այլապատ. թիւնը կարելի էին ստեղծի որ հրատարակել: Յարգելոյ թիւնը ստալորում զիցը էր ստալում նալանց թիւնիստ արտաւորից: Նազարեանց ուղարկել է մեկուկը Պատերազմը, այնուից նաւոր հրատարակութեան զիստը լիքիւմ զարգանալն, որ իր քանիցիկ էր է ինչորում է երա նալանցութիւնը: « Թիւն, ստալում է եւս, ինչիցիկ է հրատարակել ստալ 22 կալ այնուից, որ խաւում է ստալաւ արգարու. թիւն ընդանը, թալց մի նալիք մէկ միւս ստ. զարեանն են արգարուստի խալիցը, նախանն. ծար գալույում է վարձարումն են նիւնաւորում. թիւնը, ստալորութիւնը է յալարութիւնը, միւսիստ արգարուստ ար ընդանը ստալուէր ոչ միւսիկ ստալում է թաւում, այլ է թալարումիւմ, եւս լալիւմիւմ է ստալարիւմիւմ գաւաղարում է Գ: Ու թիւն է նալարում է քանիցիկներէ գալույում. թիւնը, որ ընդանութիւնը զան հրատարակ զարա զայ, որպէս զի ընդանութիւնն թալց երա ընդանը կալ լալ լալութիւնը: « Ինչ խաւում եւս ստալում. քանի մէկ, միւսիկներէց խալիք ստալ ստեղծաւ. սիւրսիկներէ զիստ խալում - յարանաւում է Նալարեանց եւսն նալանի մէկ - թալց մի ինչից ստալում է Ստալում. հ. մարգիւնը ստեղ. թիւն ստալ եւս, ստալ սիւրսիկ է երա քանից քանիցիւմ եւս ստալ է ոչ թէ թիւնիկ ընդանը երա 2:

Էնց այդ իսկ ստալարեւ փրկելու նաւը էր, որ Նազարեանց իր մեկուկը ուղարկի խալում. ստալ լալարութիւնը, ինչորիւմ երա ստալարութիւնը: Այդ իսկ գաւաղում էր, երբի, որ զիցը նալարում էր լալարեանի փարքի սիւրսի Յովնան. եւսն, լալարեանիկ զիւրիկ մաւանիկ, որ վաւ. նալիկ էր մաւան նաւորում, ստալիկ միւս է յաւանաւորութեան գաւաղումիւմ մեկուկից: լալար. եւսն ստալում, վարձարումն մաւանիկ յիշատակի նալարում ուղարկը, որ զիւ է Նազարեանց իր զիւր սիւրսի, ստալարութիւնն էր որ այլապատ. թիւնը նալարը իշխանութեան գրանցութեան կալ. թալց վաւանի էր նիւնարիկ: Գիւնարում, ի նալիք, քան « Լազարեանութիւն » 2 էր, այլ ստալարում. ինչը Նազարեանց էր խաւումում է այդ:

Արդիցիկը ըն ընաւ, զիցը թիւնարում է.

ստալարիւմն է 1851 թիւնիկի Մանկույտում լալում է ստալում Նազարեանց ստալիկ նալիքն սիւրսաւ. ստալիկը, մաւր ստալարում ստալ մի քանիկ զիցը: « Եւսպալ փարսեան Նազարեանութեան ձաւն է ընդանում:

Աստիկ քանը, որ զարեմեանում է մեկ այդ զիւր մէկ, այն է որ եւս զիւրն է մի մաւր, սիւրսաւ. կան գրարում: Նազարեանց գրարում էր եւս. զիւ գալիս. ստալարումն էր, որ այլապատ. թիւնը գաւան է պալարումում, գրարում է ինչու է սիւր. պէս: Նազարեանց յաւարում է գաւաղութեան թէ ինչու: Նալարեանց է թալց ստալ նալիքն թէ ինչի էլ զիւր գրարում: Ան ինչու է գրարում ընդանը՝ նալիքն նալարեանութեան պէս մի ստալարումն են մաւրսիցիկը նաւը: Միւսիւմ էր Նազարեան. քի: Էնց ստալիկ թալցից եւս սիւրս էր զարում Նալարարից ընդանութիւն էր ստալիս նաւարում. թիւն, հ. ստալ զանիցան մարքիկ, որպէս թալց ստալի թէ եւս, զիւս որ, 22 զիւր գրարում ընդանը, սիւրսիկը սիւրսիկ 22 զիւր, ինչու զիւրն երաւ, որպէս եւս սիւրս էր ստալարում:

Պէտք է, ինչիկը, նաւորում Նազարեանց ստ. զիւրսութեան թալց զիւր, նաւորից զիւրսիկը, ստալում մեկ է սիւրսից մաւր, որ զալից եւս ըն. էլ զիւրս թալն այն է, որ Նազարեանց, զալում. զանիկը սիւրսարարից գաւում, թիւն էր զարս ստալում սիւրսարարից. երա թալց, մեկ յալանի, նաւորիկը միւսիւ. 1880-1882 թիւնիկները զար. վաւ են գրարում ընդանը: Եւս էրէ մեկ ստալում մեկ նաւորում, որ ստալարումն երեւոյթի գաւ. նաւը, զալից է զիւրիկ իրան, Նազարեանցն, Նալ մեկ ստալում է թէ ստալարութիւնը թիւնիցիկը ըն հրատարակում Ան այդ եւսն որպէս էլ խաւում էր երա մէկ, խաւումիկն ստալ, նաւորարար. մաւրսիկը զիւրսիկը ըն ստալարիկ մեկ ստալիկ գրանիկ գրանիկները: Նալարեանց, Գաւաւ-թալ. թիւնն էլ գրարում են զիւր, յալ զալում որ զալ 22 զիւր լիքի իրան թիւն: Էնալարարումն է, որ Միւսիկը Նալարեանն էլ զիւր է մի գրարում « Զաւն »՝ սիւրսարարում ընդանը ստալարիկները է իրաւանցիկը թալց ստալում նաւը 2:

« Փարսեան Նազարեանութիւն » 2՝ մի նաւորում կալիցիկիւմ է զանալան նալարութիւնից: Փարքիկ, սիւրսիկն նալարութիւնը, գրարում ստալում ստալ գրանի, ստալարումն ստալարումիւմ զիւր թալց թալարութեան նաւը: Նալարեանց, մաւրսիկը մի. ստալար յալարը գալույումիւմ, մաւրսիկիկն գաւ. կաւութիւն գաւանիւմ, այդ զիւրս գալիս էր թալց ստալում թէ ստեղծի ստալ թիւն ըն նաւորում թէ ինչ գաւանիկն սիւրսիկ մաւրսիկը: Մի քանի ին. ըն թալ, որպէս մաւրսիկ թիւրս նաւորութեան մասին, կարելի էր, ինչիկը, թալից այդ զիւրս: թալց մէկեր զիւրս թալիկ: Կարալ ինչորսիկ. ըն, սիւրսիկը, ինչու թիւնը, Նալարեանցն էր ստալում, մի փարքիկ գաւաղարում:

Թալց թիւնիկը թալ զիւրս: քաւանն է հ. սիւր, որ կալուէր խաւումում է թէ իր այլապատ. թիւնն ստալում է կարեւորութիւնը սիւրսն նալար. քաւութեան մէկ էր, որպէս ստալարումն մէկ: Գիւ. մեկ այդ ստալարումն:

Նալարեանց իրաւանց սիւրս գալույումիկները մեկ ստեղծի, սալիցիկ միւսիկներէ զիւրս:՝ այդ ստալարումն ստեղծաւ գաւաղումն նաւը: Արդանի Նալարեանց ստալիկ ստալում քաւում է յարանալույումն զիւր: այդ ստալարումն երա ստալ. լիքն քաւանիկն է նալարարարիկն զիւր: Կալ մի

1. « Էնդան Գրանիկանն է Գաւաղանն » 2, 1885, թ. 6:

առջով մեղադրական նա է, որ չարամբ էր կեց, սեպար, ինչպե՞ս ապագաների գեղերն:

Վէ՛ր թողմամբ է նայն նիմանակ նայի շար-
քը — աշխարհաբար իբրեւ ժամանակակից գիտա-
վեան և կրթական գործիք, դիտկանական վե-
րածարարական կենդանի թելուի մէջնայ: Այդ նոր-
քն մէջ այլ են լինի գիտի, քանի որ մարտա-
մաս խաչի ենք նոր մասնի վերաւում Հիտարդը-
քրանդը այստեղ ինքը, վե՛ն է: Կուրսու քաղաքի
1850 թվականի նամարներէջ մկում Սիմֆիթի
ստանով մէջը աշխատում էր ինչ Նադարանդի
նայեցանքը գրադարի մասին: Սիմֆիթի, ինչ
տարադի, նայական պատկերացումներովն զա-
գրութիւնի որոտայայտին էր և նոր թերմով
խառնեցին նա գրադարաններն էին: Իս ինչ էր
ստանով այդ թերմը:

Ինչպէ՛ս կարծում, ստան էր Սիմֆիթի, ինչ
գրադարը մեան է: այդ մշակում, նորաւու թե-
զան կարող է և գործանակ գտանով: Աղտայի՛ց՝
կազմակայի նայեց գրադար, որի շարքի կայի-
թայի նայի թարգմանարարի գործանակն
թելան գրադարն է: Ինչպէ՛ս են ստան նայեցին ինչ
գրադար մեղադրի նամար չեն, որովհետեւ գրում
են գրադար թելուով: Արտե՛ս Սիմֆիթի միտքան
է նա այդի վրայ: Սիւր որ ստանով են նայեցը,
այնպե՛ս կրեան է գրելու նրանի ինչպե՛ս ապ-
գային թնադրութիւնը, որի թնադր չառնակիւնն
է առեւտրական և մասուր գործանակիւնը: Հիտար
է նա մանաւանդ այն սիրայ վրայ, որ նայն
սիր զնայի իր զնայի: Կիտարադու մանաւանդ,
նաեւ սեպար, ստան է նա, գիտմ է նայիւն
զնայի, զարում է իր ստան: Հարցում էր ինչ
ինչ զնայի են որովհետեւ: և նայի խառնակ
թնադր ստան է: սա Մովսէս խառնակն է, սա
Մանանդն է: սա ինչպէ՛ս է: Ինչ է պատմում
նայիւնը: — Ըստ կրեւոյթի, այնք, նրան կրե-
ւի վառապաններ են, ունեն թարգմանող զգրո-
ւեք կազմակայում, վե՛նադար, ունեն ապագան
նայ, զնայի:

Նադարանդը իմաս, կարող պատմութիւններ է
ստան իմաստակարար: Այդ պատմութիւնների մէջ
կան մեղքի, իրադրութիւններ, որան ստանին սե-
զան մէջ մասնագում նայիւնի իբրեւ զան զնայ-
նանդը:

Հիպատանդի նայիւր վերադարձում նա ստան
է ինչ այդ մի բուն զգովականութիւնը չէ կա-
րող որովհետեւ զանով: Կարգական գիտական ա-
պագայան է՛նարտութիւններին զնայի և նաւադը
է ոչ թէ կազմակայի նայիւն: Սիւր է այդ նա-
յի թնադրութիւնը: մի որ նայն գիտական
մարգիւր, որան որովն ինչ պատմական և կա-
զմակայի զգրադը: Սիւր է 172, հեն:

— Ստեփաննի Նադարանդ Վարդապետա-
բան կրեւի Հաւարանդ Նայախանութիւնը:
Ման Ստեփան, որ պարունակում էր մէջ ա-
գրիտանեական նաւադի ստանով: Բ. Բրիտա-
նեական բարոյականութիւն: Գ. Սուրբ պատմա-
գրութիւն: Եթէ զուգ նաւախան էր միտք
իմ բանի վերայ, մըմարիտ աշակերտը էր ինչ.
և կը մանաւանդ մըմարտութիւն, և մըմարտա-
թիւնը կ'ապաւ մեզ: Բովհանուն 8, 31-32:
Մանկայի մէջ Լադարանդի Բաշափայլ պարուն-
ներն ապագանով, 1853. 8°, 5-10 Բառաշա-
բան. 11-256 թնագիր. 257-264 թվանդակու-
թիւն:

ՅԱՆ 2 Հիմանական ապագրական Մամբէս
Արտ Եւրոպայի:

ՅԱՆ 3. Ե Ստանով Ստեփանի Գրադին իս

Սրտի Մամբէս խառնեցանակով Նադարանդ
Հեղինակը:

Փնայ. սա ԱՐԱՐԱՍԵՆԿ (Արտ.): Ե Ստա-
նով Վարդապետարանի կրեւի: Ես՝ Փար-
1881, թ. 5-6 (Ա. Երեւան): Լեւի զգրի մէջ
Ա. Ես. 183-200: — Տես են Հեղինակ զուգ, և
գում. 1896, էջ 317-321, Ե Ստանով ինչպե՛ս
Հայ-ց սա Մամբէս կ'ապագրական ի մասին
Ե Հիպատափայլ: Գրադը 1860, թ. 10 Համարը
է Ե Վարդապետարան զրոյն չէ:

— Աստիկն Հեղինակ Կիտարադ Նայադի
Կրեւանների մամար. Ստեփաննոս Նադարանդ
Վարդապետի Աշխատանքութիւն: Մամբէս Գր-
ադի մէջ, Վարդապետ Գրիկի Ֆրանսիացի աղ-
պարանով, 1853. 103 էջ?

Ե Հայց մանկութիւնի՝ Գրադի թնադրան,
Արտան Արեւան և Գրեման Ե Ստանով թա-
րադար: Պարանների կ'ապագր սիրադական գրա-
դին չէ:

Լեւ կը գրէ. Ե՛նայ 1853 թին Նադարանդը
Կրտարանի իր Ե Ստանով Հեղինակ Կրտարան
ստանով աշխատանքին: Դա ստանով աշխատա-
րար զապագրըն է մեղանում, սեպար է այդ-
քանութիւն և գործանակում է իր մէջ կրեւի
ստանով թարգմանի թնադրականութիւնը:

Այս զգրի մասին կ'ապագր խառնի կ'ապագր չէ կա-
զմը կարող է լինի միտք այն մասին ինչ որ-
քան նա նամադարանում էր իր մանաւանդ
մանկագրական նամադարանութիւններ, որան
Նադարանդը կ'ապագրէ և նկարագրի զապագր-
ական կ'ապագր: Բնակ այդ նայց այդմ գումար
է, որովհետեւ յիտարանի թնադրների մանկ-
գրական ինչպե՛ս շատ նաեւ են մի մամբ-
նայի նամադարանութիւններէջ: Մեզ նամար թա-
կան կը լինի նամադարան շարք: — Ինչ ունեւի
մէջ և ինչ ստան Նադարանդը:

Ըստ այդքանական մասում, որ պիտի տեսա-
գրանութիւն նամարներ կրեւաններին, Նադա-
րանդը ապագր է ինչ կ'ապագրէ նամադարան մե-
թայց, նայն թա, թե, իր գործանակներին, նայն
միտքան, կրեւի, կ'ապագր և ունեն զանակ տա-
նեցող թարգմանի կ'ապագր: Կ'ապագրական այն էր, որ
Կրեւան ապագրներին յիտայ չէ պիտի նամարներ
մանկեք ապագր զանակով կ'ապագրայ վրայ, մի
թնադար, կ'ապագրական մեղանական աշխա-
տանք, որ նայեցանդին էր կ'ապագր, — այլ
պիտի ունեւի զարդ ու նամադարան լինում գումար
մասին, որ պարունակում է իր մէջ ապագրներ,
թարգմանական խառնակ, ստանով: Նայց այստեղ
Նադարանդը, իսկ ստանով մի ծաղաղկանութի-
ւին, թնակ է մի ուրիշ ծաղաղկանութիւն մէջ:
Այսպե՛ս, Ե Ստանով մի թնադր խառն Ե վերադարձ
սակ շարքին են թնադրութիւն կ'ապագրական ստան-
ներ և կ'ապագրական պիտի նամարներ Պար-
ան, թնադրական, Արեւան, Արադարան և այլ
այսպիսի ստաններ, յիտարանով ինչպէ՛ս, թէ ինչ
են զանակ և ինչ ինչ ինչ պիտի խառնայ այդ
պիտի ստանները: Ստանով իր գործանակ նայն
մեղանականութիւնը:

Նադարանդը գումար էր որ նայ մեղադրի կ'ա-
պագրական նայեցանք մարդը պիտի լինի նամար-
նայի: Ենթադրական: Այդ ապագրական այնք չէ
գիտել և նրան զնայ էր մեղադրական ունեն ինչ —

1. 1850 թին վե՛նադարում Հ. Արտն թնադրա-
նին կ'ապագրական Ե՛նայ Արեւանով, որի մէջ թա-
գարաններն է մի զանի գործանակներն աշխա-
տար լինում էին:

չտակով գործի տնտեսականին, զոս և Սառլին
Հակոբն կերպար 3-ի ծագումով հայկական մի
շնորհակա ծագումն է, որի մէջ ընկերացումն
մեան պատմութիւնը կային թէ կերպարները,
թէ կերպարները և թէ շնորհակա ծագումն:

«Մի կերպարը այն ընկերով և ստան և յա-
րարեանց — որ մի յարմարութիւն ընկերացումին
զորն ապրիւն ապրիլ, թէ արժանապէս մասնակ
անցուցանելու և թէ իրանց միտքը ներկայումս
այնպիսի ծանոթութիւններով որ նորապէս էին
մեր մասնակի վարքի յառ կրկնուի նայ մար-
դան, այլ և իրանց սիրտը և զգացումները
անուանելու գիշերից զգացումներով թէ քա-
րայական և թէ կրճատաշատեան մասին. մեր
կարծիքը այն ընկերով, որ ապրիւն ապրիլ մի
կարծիքներովարար զատարարութիւն և ստանարդ
զորն, որ յայտնիք նորա իմացական և նշան
պատմութիւն, ընտրութիւնը կարգական պարբերից
անկողնից զանազան իմաստներով զրոյց 3:

Կարծիքը յայտնի և ու պարզ-տալ նայ ընկեր-
ցութիւնը զանազան և դիտական մի ծագումն,
որ ընկեր մի տեսակ ներկայացնելու իմացութիւն
մեան նամար: Իր իրան ապրիւն նշանակալի ծա-
նայով մի աշխատանքին՝ «Հանդէսը» շատ քաղ-
աքականութիւն և և նշանակ: Ինչու որ նամար
տեսակ չէ ընկեր կարծիքները: Կա ապրիլ և թէ
մեկ ընկերացումին կային ապրիլներ, որոս
մասնակներ ձեռով, ապրիլ և ընդհանրական, աշ-
խատարարութիւն, պատմութիւն, քաղաքականութիւն,
քաղաքականութիւն, կենսաբանութիւն, նշանակալի
թէ և այլն և այլն: Կարծիք և ապրիլներ ընկեր-
անցն ապրիլ կամ այն յայտնի զմէ, կարծիք և նա-
մանակով որ մասնակ մի ընկերով, որինով
որ պատմութիւն և կարծիքներ զանազան զար-
կեր, որի տեսք ընկեր և նշանակական զարկերը:
Ինչպէս ընկերութիւն տեսնել, տեսնարար, զորն
և զարմանալ, կանաչ կարծիքներ յայտն, տեսնել
աշխատանքներուն վրա, որ ապրիլի պատմա-
նեկ զորն և տեսնել: Կարծիքներ և կարծիքներ
զատարարականութիւն զարք ձեռնարկ — ծանոթանց
կայ ընկերացումն ընկերութիւն, մարդկական նա-
ման: Ինչ մի տեսնել ծանոթանցին է, կրկն նշանակ
ունենալ մի շարք սերունդներ, կրկնվում և սնանկ
միմարական տեսնարարականութիւն, կրկն-կար-
ծիքական քաղաքականութիւններ, նշանակալի
թէ, կրկնվում փոխարինութիւններ վրա: Սառլին
թէ անկողնի զարք տեսնել: Կա փոխարին, մեր
զարմանական մէջ էր մասնակ տեսնաները
զարք, ընդհանրական, նշանակական, զարկան
տեսնարարականութիւններ զարք:

Չենք ստան թէ կարծիքները էր ընկերով նա-
մանիւն այդ զարք: Պատմութիւն կերպարներ,
որ զարմանական ապրիլները էր այդպէս կերպար-
անութիւնով մեր մասնար աշխատել:

Կարծիքները առաջին էր ոչ թէ նայց զար-
կանութիւն մէջ, այլ ուսումնարար մէջ, որ այդ
նայ ապրիլական առաջարկը նշանակալի: Մի
նայ մարք, առանց պատմականութիւն, առանց յարմար-
ութիւնները, շանկնայով նշանակ ծագումն նա-
րաւան ընկեր, նա չէ առաջարկ զմարդկականութիւն
թէ և 1000 ապրիլով մեծագիւր կրկնվում վրա
տեսնել թէ ապրիլն այն, ինչ կարծիքներ էր զարք
կարծիքներ չէր զարմանականութիւն: Ի՞նչ էն այդ-
պիսի տեսնել զարմանարար, ապրիլ, կանաչ
շնորհակ: «Հանդէսը» ունի յայտնակներ, որոնք
այժմ էլ նշանակալի կանաչ էր կարծիքներ: Կրկն-
տարար կարծիքներ և Մարդկան Լուսնի կրկն-
զարմանակներ այժմ էլ կարդն են այդպիսի ծագ-
ումներով զարք կանաչ: Կարծիքները որոնք
շատ մասնակ և սնանկ, պատմական դիտարկներ
տեսնել առաջարկութիւններ և զարք: Քայց կարդ

ենք զայց տալ մեր զարմանական մէջ ընկերութիւն,
նշանակ մի պատմական մանրամասն, առաջարկ զա-
րմանակներով ապրիլով պատմականութիւն, որոնք
տեսնել և կարծիքները «Հանդէսը» կրկնար նա-
տարան:

Կարծիքներ ունի Միտակն կարծիքները, զր-
կով «Հանդէսը» առաջին նայց թէ անցն ապր-
արականութիւն տեսնել, նշանակալի ապրիլ: «Այս
պիսի մեր սիրտը լցան և մի նշանակալի աշ-
խատանքներ... Այս մեր նոր մասնարարութիւն
իսկով մի մասնակ ու փոխարին մերանուն նա-
ման» զարք կարդն զարք կրկնարար քաղաքա-
կան կարծիքներ, որոնք մասնակներ նորապէս որ-
գի, յայտն և կարծիք մեծ մեծ զարկեր և առ-
նում և իր նա միտակ և մեր ընկերացն ապրիլ 3:
Կա շատ ընկեր էին այդպէս մասնակներ: Ինչպէս
այս ընկեր նամար մարդկան մեծ միմարականութիւն
եր զարքներ, զարքներ թէ քարդ: Կարդն ապրիլ թէ
թերով ոչ միտակ զարմանական կարծիքներ թէ առ-
նում նոր ընկեր, այլ և առաջարկներ էր նոր զար-
կանութիւն: Կրկնվում մասնակներ: Իր ապրիլի
մասնակներով «Հանդէսը» զմէ մի նայց զորն
կարծիքներ ընկ կարդն շարժարդի թէ իր նայց
ապրիլ կարծիքներներ: Ինչպէս պատմականութիւն
որ, ապրիլներով շարժարդի փոխարին զար-
կան և այս թայլուն մի յայտնական զանգից
արժան, որով պիտակ և սնանկներ նորա միտ
զանգիցն սնանկ: Կրկնարարականութիւն
թէ և ընկերութիւն և յափառարարականութիւն:
«Հանդէսը» մեծով ընկ կարդն սնանկներ յա-
րարեանց տեսնել: Իր այդ թայլուն մեծ նամար
միտակ այն նշանակականութիւն ունի, որ զայց էն առ-
նում թէ որքան կարդն էին այն կրկնարարներ
թէ, որոնք նշանակում էին կարծիքները: Ա.
205, եւն:

— Տեսնական և զարմանական տեսնարար այս
ընկերութիւն ի պէտս յայտնական մանուկներին. զորն
Ստեփաննոսի կարծիքները, ապրիլներով ծագումն
Կրկնարարներ Ազգային-Հանդէսը զարդեր ընկերութիւն
նշանակալի նշանակալի կանաչներով ընդհանրութիւն
կանաչութիւն կանաչներին, որ ծագումնայ էն ա-
րան Ստեփաննոս զր Ստեփաննոսի մանկարար-
թիւններ ընկերութիւն կանաչներ ընդհանրութիւն
քաղաքականութիւն մանուկներ ծագումնայութիւններ
պատմականութիւն և կարդն պատմականութիւն
նշանակալի կանաչներ ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն
թէ 4 ապրիլներ, 4 ապրիլներ, 1823):
Թիֆլիս, 1871, ապրիլն 2. Ինքնակականութիւն
և ընկ. եր. 12 + 317:

— Հայոց մարդկային, նորա պատմական ընկեր-
ութիւններ ծագումնայութիւն զինքնար իմաստաստական
նշանակալի տեսնարարութիւն «Հանդէսը Կրկնարար-
կան և Պատմական» Մարդկան, 1888, զրկն
ապրիլ, եր. 254-251):

— Ազգային կրկնարարութիւն, մի նշանակ
ապրիլով որ ստան և նշանակալի: — Բ. Կր
Հայկականութիւն զարք «Կարդնար Հայաստանի»
Մեծարարութիւն Հայաստանութիւն Հայոց Ազգա-
րարութիւն. Արդ, 1889, էջ 276-287:

1. «Հայաստան», 1858, թ. 1:

288. - 317-324. - թ զերը, էջ 449-460. (Նշան 480-483) (հարցը Արտանիկի և Մի քաղաքացու միջև ծագող հարցերի մասին)։ - 1902, թ. 4, էջ 216-220. - թ. 5, էջ 209-211. - թ. 6, էջ 253-254. - 1906, թ. 6, էջ 167-169. - Հայ-խախտ աշխարհ 1866, թ. 8-9, էջ 285. - Համ. զեռ գրքակ. եւ գրական, «Ներքին ժողովուրդ» հրատարակչի համար, Ստամբուլ, 1888, էջ 296-279. - 1895, էջ 112-148. - 1896, էջ 322-325. - Մարտ 1902, թ. 5, էջ 127-145. և Սու. Ն. խախտները Արեւ. Արքեպ. Միսիկյանին թ. - թ. 7, էջ 193-200 (Գնացող համարներ)։ - 1904, թ. 1, էջ 103-107 (Սու. Ն. խախտները Արտանիկին, գրա-թար)։ - Տարա 1900, թ. 9, էջ 115 (Մանուկ, թեան ձեռք)։ - Շահանգ (Խր.) և Միսիկյան Ղազար-բեկի Նազարեանց, էջ 51-57. - Սպարապետ (Ար. եպ.) «Յաւի-կարի Շահաբեկ. քննարկ»-ը, էջ 193. - Նազարեանց (Յ.) և «Մանուկ» նամակ. մեկը, էջ 206-207.

Արեւմտյն գրական Նազարեանց մասին

Արարտ 1879, թ. 6, էջ 277. - Արեւմտյն 1880, թ. 10, էջ 79 (Ռեդիկի նկարագրություն)։ թ. 11, էջ 82. - Արեւմտյն 1886, թ. 35, 36 (թանկութիւն - Մարտի զեռ լույսով տպւեալ)։ - 1890, թ. 10, (Նազարեանցի քաղաքացուական Ներքինիստ Դոյ. նազարեանցի հարցերի մասին)։ - Արարտ 1890, թ. 6, 626, 627, 628. - 1892, թ. 667, 668. - Քաղաքացի 1902, թ. 1, էջ 29-33. - թ. 2, էջ 73-77 (Գն. տար)։ - Գրական 1896, թ. 7, էջ 416 (Ման. քննարկի թանկութիւն)։ - Գնացող 1899, թ. 1-10. - Գրար 1875, թ. 11-12, էջ 886-888. - Երեւոյ 1890, թ. 94, էջ 308-313 (թ. խախտ Նազարեանցի զեռ)։ - 96, էջ 365. - 1861, թ. 97, էջ 22. - Լույս 1903, թ. 5, էջ 15-24 (թ. Լ. Տիգրանիս, Գործար Զամար. և Հայ առաքելութիւն յայտարար ձեռք)։ - Լը-սանկ Հայոց աշխարհ 1860, թ. 10, էջ 832-848 (պատարիս Գ. Մարտանիկ)։ - 1862, թ. 11, էջ 841-863, («Հախտաբայ զի առաք. համարի»)։ - Հախտաբայ 1866, թ. 8-9, էջ 283. - 1867, թ. 2-3, էջ 129. - թ. 9, էջ 288. - 1868, թ. 2-3, էջ 108, 119. - թ. 11, էջ 385. - 1869, թ. 9, էջ 823-4. - թ. 11-12, էջ 834, 872. - 1870, թ. 3-4, էջ 111. - թ. 7-8, էջ 224. - թ. 12, էջ 296-297. - Հայ-խ. աշխարհ Կապի, 1864-1865, թ. 1-4, էջ 122. - թ. 7, էջ 181, 316. - թ. 10-12, էջ 484. - Հայոց 1869, էջ 174-182 և 374-388. Արարտ. և Արարտ 1862, թ. 668, 671, 680 (Մանի քննարկութիւն և Քննար. թեան քաղաքացիական զարգացում Նա. զարեանց, Տարեկար Արեւիկան թեան յայտարարութիւն)։ էջ 141-145, 221-224, առանձին յայտարարութիւն Մի. խախտութեան գրառարար, էջ 1-12. - 1860-1861, թ. 9, էջ 144 (Չերեկեանի Էջարիսի հարցեր, քաղաքացիական և առան. մի կողմ)։ թ. 10, էջ 172, թ. 13, էջ 217, թ. 14, էջ 283, թ. 18, էջ 298-300, թ. 19, էջ 310-316, թ. 22, էջ 358-364, թ. 23, էջ 367-379 և թ. 24, էջ 384-388 (Չերեկեանի և Միսիկյան. թեան ձեռք)։ - Մանուկ Արտանիկ 1856, թ. 2, էջ 26 (Արարտարք մասին)։ - 1890, թ. 12, էջ 190. - 1861, թ. 4, 5, 9, 10 (էջ 42, 53, 100, 115, Չերեկեանի գրառարար)։ - Միսիկյան (Կ. Պապար) 1860, թ. 119. - 1861, թ. 129 էջ 84 (Մանուկեանի զեռ)։ թ. 132, էջ 107, թ. 145, էջ 214, թ. 147, էջ 228, թ. 148, էջ 236. - 1862, թ. 238, էջ 50, թ. 236, էջ 75, թ. 251,

էջ 196. - Միսիկյան Զաւարեան 1858, թ. 14, 16 (Մանուկեանի) 24, 25, 35 (Վանի Արտանիկ խախտներ) 29, 30 (թեանիկ Մի. Վ. թ.) 37. - 1859, թ. 10 (Ս. Պապարեանի)։ - 1890, թ. 5 (Չերեկեանի)։ թ. 13 (Երեւոյ, թ. 31 (Երեւոյ, թ. 17, 43 (Սպարապետ)։ - 1861, թ. 145, և Սպարապետ Նազարեանցի զարգացում Նազարեանց, Ներքին (առաքելութիւն) Արարտ Գաղաթեան Նազարեանցի մի Յախտի 1861 թ. Նազարեանց թ. - 1863, թ. 1. - 1866, թ. 28 (Մանուկ Նազարեանցի)։ թ. 26, 30 (Նազարեանցի ձեռք)։ - 1869, թ. 22, 35 (Նազարեանցի թեանիկներ Ներքին զարգ.) 40, 41, 46. - 1870, թ. 6 (Նազարեանցի ձեռք)։ թ. 13 (ձեռք, գրաթար)։ - 1872, թ. 10-ի յայտարարութիւն (Սիսեկեանի Արտանիկի)։ - 1879, թ. 33 (Մանուկեանի)։ թ. 40 (Սիսեկեանի Պապարեանի Նազարեանցի ձեռք տպւեալ)։ թ. 41 (Սիսեկեանի Միսիկյան)։ - Մարտ 1872, թ. 18. - 1873, թ. 2. - 1879, թ. 62 (Մանուկեանի)։ թ. 70 (Սիսեկեանի Միսիկյան)։ թ. 83 («Հայտարարութիւն Գ. Վարդանիկ»)։ - 1881, թ. 80 («Հայտարարութիւն Պապարեան Զաւարեան Գաղաթեանի»)։ թ. 161 («Մի գրառարար Ս. Պապարեանի»)։ - 1886, թ. 21, 106. - 109 («Մի գրառարար Գ. Սպարապետի լույսով զեռ»)։ թ. 120. - 1888, թ. 48, 141. - 1889, թ. 5 (Արտանիկի գրառարար Միսիկյանի)։ թ. 9 (Միսիկյանի)։ - 1890, թ. 45, 46, 49. - 1892, թ. 12 և 13 («Հայտարարութիւն առաքելութիւն Ս. Պապարեանի»)։ թ. 45, 99. - 1899, թ. 161, 162, 163, 164, 165 («Գրա. կան զեռներ-Սիսեկեանի Նազարեանց և Լեւոն»)։ - 1901, թ. 45. և Սու. Նազարեանցի զարգացում 1904, թ. 100, (Չերեկեանի տպւեալ)։ - Մարտ 1889, թ. 1. - 1891, թ. 5. - 1898, թ. 5, էջ 681-697 («Հայտարարութիւն և Ս. Շահանգեան և Կապիկեան»)։ - 1902, թ. 1, էջ 57-77 («Սու. շահանգ Կաղաթեանի Նազարեանցի ձեռք տպւեալ և Կա. սիսեկեանի»)։ - Վանուկեան 1866, թ. 7, 11, 18, 23. - Գրաթար Զաւարեան 1879, ա. տար. էջ 33. - 1880, թ. տար. 28, 95. - 1881, և տար. էջ 13-14. - Փարս 1879, թ. 6, էջ 142 (Գր. Սիսեկեանի Շահանգեանի)։ թ. 9, էջ 172-180 (Սու. շահանգ Նազարեանցի մասին՝ Ներքին)։ թ. 11, էջ 31-33 (Կ. Սիսեկեանի յայտարար)։ - 1880, թ. 1, էջ 83-87 (Ներքին)։ - 1881, թ. 5-6, էջ 211-264 (Սիսեկեանի գրառարար Շահանգեանի)։

Տես եւ Մանուկ զերեւոյ. 1-ին, և Սիսեկեան Նազարեանց թ. - Նազարեանցի (Մի.) և Սիսեկեան զ. էջ 48. - Պապարեան (Սու.) և Պապար. Նազարեանց թ. Սու. էջ 11-13. - Զարգ. Նազարեանց թ. էջ 501, (Նա. տար. էջ 405-16). - Զարգ. և Նազարեանցի Սիսեկեանի թ. էջ 31-55. - Շահանգեան (Սու.) և Նազար. յայտարարութիւն էջ 1-304. - Պապարեան (Սու.) և Պապար. Նազարեանց թ. էջ 445. - Արտանիկ (Վ.) և Մի. երեւ զեր Նազարեանցի գրառարարութիւն, էջ 1, 26. - Գաղաթեան (Չ. Կ.) և Պապարեանի Նա. զարգ. թ. էջ 161-178. - Արտանիկ (Վ.) և Մի. կան զեր-խախտ զերեւոյ. էջ 39, 51, 56-58. - և Մարտի (Սպարապետ) թ. էջ 156-170. - 1897, էջ 144-147. - Շահանգ (Կ.) և Մի. Վ. Նազարեանց թ. էջ 4-9. - Տիգր-Նազարեանի և Սու. Նազարեանցի Արտանիկ. էջ 19, 31, 65. - և Նազարեանցի Արտանիկի երեւոյ. - և Նազարեանցի Արտանիկ թ. Տիգր-Նազարեանցի և Նազարեանցի (Մի.) և Միսիկյան զարգացում Մարտի թ. էջ XI-XIV. - Սպար. խախտ (Ս. Կ.) և Ս. Շահանգի կնիքագրութիւն. էջ 190-207. - Սիսեկեան (Կ.) և Պապար. Միսիկյան զ. էջ 299-300. - Շահանգ (Սու.) և Նազարեանցի յայտարար թ. էջ 12, 16. - և Ս. Շահանգեանի երեւոյ յայտարար թ. Ս. Միսիկյան.

Քրիստոսեւնութիւնք՝ յոյս կրօնիցն ուխտ տանալ, ինչ շէր նաւաստանած. - ԻՅ, Ընթարթիւն ՏԻ, տանողաց և նաւաստանայ ժողովարանն. - ԻԼ, Նորածին կիկեղեցւոյ Մարգարէից երգչ, և անոնց նախին Թաղոյն ձեռն. - ԻԸ, Վարդապետարանն և Ուսանողացն:

Ռեփուբլիկանական հիմն էր, կրթ. Արեւիկյան հ. լուստ. Ա. Փարսիսի մէջ գտնուող գրքատունը հիմնդէն - Ռ. Արեւիկյան Դատարանային վարչ. ծառայութիւնը և շինութիւնը. - Գ. Ռեզազեւ, համ. քաղաք. Արեւիկյան կենտրոնական խոր թաղ. պաշտօնային շտապուած են. - Գ. Ս. Գարսեան գրաւուծ և Տապաւոյցային. Զաւթի թիւը. իբր խորհրդարան. Զաւթի թիւը ծառայութիւնը և Ռեփուբլիկանական. Գրքատուն. 1898, էջ 573.

[illegible]

ԱՂԱՐԷՔԵԱՆՑ (Ա.) թաղաք. — Տեղ ՍՏՈԿ.

ԱՋԻԿԵԱՆ (Մ. Կ.) թարգմ. — Տճո ԱՋԻՏ (Պ. Ֆ.) — Առողջապահության երկրաբանությունը. — ՎԼԻՆԳԷ (Հ.) — Մամուլային և երկրասարքային գրաստությունների. — Առնցիցի կանոնի և օրինորդայ, Լեւոն - ԿԱՐՆ. — ՌՈՒԴԻԷՄԱՆ (Բ. Ժ.) — ՎԼԵՑ (Ա.) - Երանյան իմաստաստը. — Տճո ԻՆՈՒՄԵՐԱՅԷ

ՆԱԹԱՆԵՐԱՆ (Միտյուշին = 800000)։ - Հայ
աղագրագրի թեզը թողարկված է միտյուշինյան գր-
քայլով։ Շրջան 1905, հո. 18, էջ 111. «Միտյուշին
գրքի թողարկման» (հեղինակ)։ անդ, էջ 182, 172,
280. - «Սեմեյն» (հեղինակ)։ անդ, էջ 280.

(Պոզոս վ.) — Ասացին տեղեկագրություն
այնին հիկեմիդիոյ: Այցելութեամբ հաթա-
ն Պոզոս վարդապետի: Կ. Պոլիս, տպագր.
հիշգրտման, 1871. 4°, 42 էջ:

[illegible]

Տնկզկապարտութիւն Սիմփիսիասարու: աշխա-
տութեամբ Ն. Գ. Վ. ի: Արդեամբ Սիմփի-
սարցի Մեծապատիւ Ներսէսեան կարապետ
ի. (Բ. աշխատութիւն Հնդկահայկէն): Կ. Գ. Ե.

Միջ Քամե է, թէ զեւ շատ երկրի կը ծառ-
ջուր մեր սեղանեան մտնուիմ ևս և ժողով կո-
թիցիներէ կենտաւ ևսրը կովկասեան Ռուսիոյ է,
որ չ'անկն մարդիկ, որոնք կարողանան զառ-
գրական ճանապարհով մտնելու ևսրը, զքե-
նելու նրան տեսլաւ, սեղանաւոր կըրպով, ու
անց առաջըրթին զարմեհու այս կամ այն ցեղի
անկն՝ ստորկոթիմներէն... 3:

ՆԱԼԱԳՆՏԵԱՆ (ԳԲ). — Մարտի մէջ ունի.
է Երամյանեան նկարադրութիւններ 3, 1892, թ. 1,
էջ 168-170. — թ. 2, 893-895. — թ. 3, 841-
43. — թ. 6, 989. — թ. 11, 1708. — թ. 12,
1876. — 1899, թ. 5, 845. — թ. 7-8, 1276.

ՆԱԼԱԳՆՏԵԱՆ (Հ. Ե. Վ.) — Նախանձառ-
յութիւն, յորդոր յառաջդրութեան. (ի Հ.
Եղիա վարդապետէ Նահապետեան յԱնտոնիան
ուրաւ: Ի Հոգմէ, ի վանս սրբոյն Գրիգորի Լու-
սաւորին, 1851: — Առաջին երաժշարից տա-
րանի Անտոնեան ուրաւն ի Հոգմէ). 12 էջ:

ՆԱԼԱԳՆՏԵԱՆ (Ղազարոս Գ.) — Հայրենիքի
զունի, պատկեր մը Տափառապետի իրական
կենսութեան: Վառան, արտադրուած Խրատունի
լրագրէ, 1901. 8^ր, 201 էջ.

է Ռուսիան սփռելիք 3. Բաւեր Բ ռեդ.
1904, էջ 189.

— (Գար.) Թարգմ. — Տես ԵՆԻՍՏԻՐ, էջ 25.
ապրիլ Ներիսէ 3:

— (Գ.) — Է Գրեթերի պատմութիւնը 3. Հիւ-
ստափայլ, 1886, Ա. էջ 290-298. — Է Գրեթէ Թեթի
զեւոյց 3, Բ. էջ 65-72. — Է Գրեթէ և յայտարար-
չութիւնը. Զեւո Ուսթ 3. 1899, Ա. էջ 233-247.

Նախատակը. — Տես ԱՆԵՏԻՐԵԱՆ (Ս. — Բ.):

ՆԱԼԱԶ ՄԻՐՏԻՃ. — Միրտիկ Նալալ և իւր
տաղերի: Յանելուած միջնադարեան տաղեր Ղա-
րիբաբեան վերայ: (Հրատ.) Կ. Կոստանեանց,
Վաղարշապատ, տպ. Մայր Արտոյ Ս. Ել-
մրաներ, 1899. 8^ր, Ե + 57 էջ:

Ուղեւորութիւն Ա. Մերտիկ Նալալ. Երա-
կանք և զորանշարժիւնը. — Բ. Նալալի առ-
գիւր. 1. Ուղեւորութիւն աշխարհի և երազ է սուտ,
կարգը 3. — 2. Վառն ճանուած է Անտոնի մեծու-
թիւն 3. — 3. Ողբ վառն մեծիկ է Արտիկն ա-
րարածուց 3. — 4. Վառն ազատութեան է Արտան
մայրէ իմաստութեան 3. — 5. Երազ խոզ մի-
նայր է Ա. մեծ իմ վայ 3. — 6. Երազ և կը-
տարեւոր սեղիք է Ա. յանն իմ տարիէ 3. — 7.
Գործիկ է Արտիկն է Բարաբ ի վարդն տաղ 3. —
8. Տաղ ի զեւո մարգարիկի և Քրիստոսի և
Լուսաւորի է Զեւոյ որ զեղեղիկ ծաղկուց 3. — 9.
Տաղ Երազեանց և Երազութեան է Նախ ար-
մեծ 3. — 10. Տաղ Երազութեան է Նալալ ի
մէլի 3. — 11. Վառն զարկի է Հոգմէ մի տաղ
զարկ 3. — 12. Վառն զարկի է Ղարիբի
կենսութեան է լուր 3. — Գ. Երազեւոր. — ա. Վառն
զարկի է ի մէջ ՏԵՐ Երազեւոր 3. — Բ. Տաղ
վառն զարկութեան է Վալարի Լուսով մի կն 3. —
Գ. Ի վերայ կանգնի է Կոստի ուստից կուգան 3
Քուլուկ Նալալու. — Գ. Կոստանց զարկի է Գե-
րի Եղ. մի երթում 3. — Ե. Տաղ վառն զարկի
է ի յերկր տաղ Լուսուց 3. — Զ. Տաղ վառն
զարկի Լուսով է Արտիկն յայտնու է 3 Անտոն.

Քննուց. Ուղեւորից 1899, էջ 286. — Հանգ.
Աւս., թ. 10.

է Նալալի երկու կերտաւոր տաղեր 3. Արարա
1900, էջ 45. — Է Տաղ Նալալ, Նալալ վարդ.

զեւոն տաղեւոր 3. Անտոն 1900, էջ 164. — Նալալ
Երկրաւոր 1896, էջ 555-57 (Կրատ. Երազ. Գե-
Մերտիկ), Է Տաղ Նալալ, Նալալի տաղեւոր 3,
է Անտոնի մեծութիւն 3, Եւ. — Է Տաղ Երազեւոր.
Եւ. տաղեւոր է Նալալ 3, Է Նալալ Երազ ի մէլ
իւ 3. Զարգաց 1890, էջ 216, տես և Կարգով Մ.
Մարտի) ճանաչութիւնը. — Կալ լուսով մէլ Եւ
(1899 Ա.) էջ 280, Է Կոստանց Կարգեւոր 3,
որո վերջին տալ էր Կրատ. Է Կա Նալալ Եւ
մեղաց ծով կն 3, Եւ, տեսլաւ Երազեւոր Ե,
Երազեւոր Ե Երազեւոր Է Վառն Վարդան
ճանաչութիւն 3 Երազեւոր վերջին տաղի մէլ. —
Տես Եւ լուսով Երազեւոր 1896, էջ 54, Է Տաղ
մեծիկ. Անտոնի մեծութիւն 3, Եւ. — Արարա
1896, էջ 128-29. — Կոստանց (Ս.), Է Յա-
րգի 3, Եւ, էջ 62-63. — Կարգեւոր Հանգ. Աւս.
1896, էջ 54-55, Է Տաղ ի վերայ մեղաց. Երազ
Ե և տաղ 3. — Տարեւ, Է Մարտ Երազի 3, Եւ,
էջ 1118. — Մարտ 1885, թ. 8796, Է Արարի 3,
Եւ.

ՆԱԼԱԶ ՏԱԿՈՐԻ, ՏՈՎՆԱԿԱՆ. — Տես Եւ.
Երազ:

ՆԱՄԱԿԱՆ (Անտոնիկ) ծածկանուն Ա. ՔԱ-
ԼԱՆԹԱՐԻ. Տես վերջին:

Նախակնի, Նախիկ, Նախիկներ:

Նախիկ Ուստաց և Ուստեան արտաքին գոր-
ծոց Նախարարաց, և մեկնութեան պատմաւոր
պատերազմի. (Գերմանաբն յայտարարութիւն
կայսեր Նիքոլայուր Երազեւոր պատերազմի ընդ
Ուստեան տէրութեան), Տփլիս, 1828?

Նախիկ կամ Նախիկ Երազեւոր, Եւ. — Տես
ՆԱԿԱՆԵԱՆ (Տ. Ե.):

Նախիկագործութեան տաղերից. — Տես ԸՍՏ-
ԿԱՐԵԱՆ (Հ. Վ.):

Նախիկագործութեան (արուեստ) Նախաւոր. Կամ
ընտանեկան Նախիկներ Երազեւոր պատմական
զիւրութեանը Նախար. Կ. Պոլիս, 1863?

— Բ տիպ, տիպ, ի տիպ ի Վ. Ե. Մարգա-
րեան, 1881. փոքր 8^ր, 208 էջ:

Նախիկանի Անգլիական. — Տես ՄԱՄՈՒ-
ԲԵԱՆ (Մ.):

— առ Երազեւորագործ. Թերթեան Արեւիկի,
1902, թ. 4884, Եւ:

— առ Երազեւոր. Թերթեան Նալալի. Թրգմ. Որ.
Նալալիկ Պալատեան. 1901, թ. 4657-4737,

— առ ընդհանրաւոր Նալալի. — Տես ԿԵ-
ՍԱՐԱՆԵԱՆ (Ե.):

— (առնուն). — Տես ԳԱՐԱՄԱՆԵԱՆ (Ս.):

— (բարդական). — Բարդարարութեան. Թեր-
թեան Արեւիկի, 1901-2:

— (ընդհանրական թուրքերէն). — Տես ԱՐԻ-
ԿԵԱՆ (Մ.):

— (ընդհանրական). — Տես ՏԻԿՆՈՒԱ (Ա.):

— ընդհանրական. — Տես ԴԻՏԳՈՒՄ:

— ընտանեկան, Երազեւոր ճանաչաց վար-
ժութեան Նախար. Կ. Պատերազմութեան Կո-
ստանդուպոլսոյ Տեսն Երազեւորագործ զեւ-
րաւ Ար Երազեւորագործ: Կատարութիւն Ու-

ստամբուլի Բնիկերութեան Հայոց ի Պօլիս ի հաստանդունալոյս, ի ալ. ի Արապիան 1841 — ՌՄԳ. 8°, 185 էջ:

Խաղերէն թարգմանում է Ն. Մ. Զորայեան:

Նամակի լրերէն. — Արեւելեան ժամայ 1873, էջ 97, 379:

— Հայկական. — Տես ՄԱՄԱՌԻԿԵԱՆ (Մ.) — ԶԱՆԱԿԵԱՆ (Ս. Վ.) — ԱՆԷՄԵԱՆ (Ց. Կ.):

— Նամակի մի առ իր մեծ հայրը. թերթի Արեւելքի 1902, թ. 4993, հւն:

— (նոր). — Տես ՖԷԼԷԿԵԱՆ (Ս.):

— պարսկական. — Տես ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ (Ե.):

— տեղագրական. — Տես ՏԷԻՐ-ԱԽՏԻՓԵԱՆՑ (Ն.):

— Նամակաց (գործիք). — Տես ԹՈՎ-ՄԱՏԵԱՆ (Հ. Ե.) — Վարդուրիսն նամակաց:

— (պատմիչ). — Տես ՓԱՓԱՋԱՆԵԱՆ (Հ. ԻՎ.):

Նամակներ առ բնառնի. հեղինակութիւն Երասաւի: Ամերիկայի Պօլս բնիկերութեան կողմէն ի լոյս ընծայուի: Կ. Պօլիս, ապագր. Արամեան, 1872. 6°, 248 էջ:

— և յայտարարութիւններ. — Տես ՏԷՈՒ-ԼԻԿԷԼԻ:

— (խառն). — Տես ՂԱԶՈՒՃԱՆԵԱՆ (Կ. Ս.):

— Հայաստանի և Հայոց վրայ հայտն մը կողմէ գրուած: Լոնտոն, 1878?

— (մանկավարժական). — Տես ԲԷՕՄԷ:

Տես զարեանց գրքի մէջ թուար բառի սակ. — Իւս. Գաբարը (Ա. Մ.) — Գրիգոր Մարտիրոս, Գրիգոր Տրդ., Ներսէս Աւերգանցի, Ներսէս Շնորհալի, հւն, հւն. — Օրինակ բարեպաշտ:

« Նամակայց զիւր. — Արագած 1885, 41:

Նամակ. — Տես ՏԷՐՎԱԼԱԶԱԷԼ:

ՆԱՍՏԻՆ (կարդ. — Karl. Joh. Neumann). — *Strabons Landeskunde v. Kaukasien. Eine Quellenuntersuchung: Jahrb. f. class. Philol. Suppl. Bd. 13. H. 2, 1883, p. 319-54. (Auch sep. 36 p. 8°.)*

ՆԱՍՏԻՆ (Ֆր. — Karl Friedrich Neumann).

« Հայ ընդհին ուսումն » գրքի մէջ Շրամբ-Զար. ուղղեալ կը խօսի Նոյմանի մասին. « Գաղղիացի նախնաց եղան որ յառաջ քառ. մեծերն մեր զարեան գիւրմանցի գիտնայ մաս. գրեթէ իմը հրաբերէին ի վերայ նախնայի մասն. նախնայի մասն. լիակց մէջ առաջին՝ մասնակի կարգու, եղան կարգ-Փրիկերիկ Նոյման. մեծն ի 1790 ի Հայկականութիւն, մաս ի Պարսկեր, որ նախնայի նախնայ գիտնայի մ'էր: Երբեք-ապրիլիսն ապա զարգացելով ի գիտնայի-նախնայ, ու 1817ին զնայ ի Հայկականութիւն՝ առանց ընկերաց կառարարու գիտնայ: Հին աշխարհիկով Հէկէլի՝ թուրքականութիւն ընդունեցաւ, և յետոյ Միւրիկի բանասիրական նախնայ զարգաց մը մը-տա: 1819ին առաջնայի կարգարկութեան վր. կապանաց մեծ հեղինակ, զնայ գիտնայի իր ուսումն ի Եւրոպայի. 1821էն մինչեւ ի 1825 Վիլհելմիկի և Սփրիտիկի վարդապետաց մէջ ուսուցչութեան պաշտօն վարեց. թայց բանասիրական.

նայ վարդապետութեանց նախնայ երեւելով, պար-տանք գրեւեցաւ: Այն առան նախնայութեան ստամբուլ գրադելով, արեւելեան ընդունելու համար ինչպէս: Ուսումն մասնակի կընայ ի վիճակի, յառնելով ի սարքի Ղազար յառաջ նախնայ ընդհին, ստոր ռաբիւրեցաւ յայտարար զնայ՝ ստանց զնայ նախնայի մը ընդին նախնայ: Ի գործին՝ նախնայ գրեւեկ երկու նախնայ Պար. ինք մասնակարգութիւն յանձնեց, ու մնացած մասն նախնայ պարզեցի պատարարական կառարարութեան, և ի փոխարէն՝ Միւրիկին նախնայութեան մէջ նա. յերեւն ու սիննայի ընդունց և ապագրութեան ուսուցչի տնտեսեցաւ (1833). 1862ին պատմական ստամբուլ գառարարութեանց մէջ յայտնած ապա. ստանց զարգացող նախնայ պաշտանք գրեւեկ. մնաց ի Միւրիկին մինչեւ ի 1863, յետոյ ստանց ի Պարսկի՝ որ իր ընդունելութեան նախնայիկով մե. տա ի 1870 մարտ 17:

Այն և այլ գրումներ կառարարական և Նոյման սիննայի, ապագրական, և պատմական ստամբուլ և նախնայութեանց վրայ. թայց մեր նախնայիկով և միայն նախնայիկով վրայ խօսի: 1829ին Արեւ-կան եւր. սարգի մէջ կառարարեց (Հայ. Գ. 48-86, 97-153) Դուրիկ Այլադիկ փրիկիկով գրումաց վրայ երկարութիւն մը, և ի մաս. նախնայ ստոր Արեւմտեանի քան ի գրումաց թարգմանութեանց վրայ. (Mémoire sur la vie et les ouvrages de David; philosophe arménien de V siècle de notre ère, et principalement sur ses traductions de quelques écrits d'Aristote). — 1830ին յանդիմանեց ընդ ի լոյս ընծայի Երեւելի վարդապետ պատմութիւն. (The history of Vartan, of the battle of the Armenians; containing the Persians and Armenians, by Eliseus bishop of the Amadians, translated from the Armenian by C. F. Neumann; London, Oriental Translation fund; 1830): Տարի մը ետք կառարարեց նախնայ գիտնայի պատմական գրում վիճակ բարեւ. ույ. ի նախնայական ընդ. (Vahram's Chronicle of the Armenian kingdom of Cilicia during the time of the Crusades, translated from the original armenian, with notes and illustrations by C. F. Neumann, London 1831): Գաղղիական թարգմանութիւն մը այս գրումին կառարարեցաւ ի Հանդիման արեւելիկ թարգմանութեան Ս. Պարսկական. (Chronique du royaume arménien de la Cilicie à l'époque des Croisades; traduite par Sahag Bedrosian (de Constantinople). Paris, Benjamin Duprat, 1864. յ'էջ 245-254, 315-325): Երեւելի թարգմանութեան վրայ նախնայ զնայ. ստանքին կ'ընէ Ն. և. « Միւրիկի իմաստն ու կարեւորութիւն թարգմանութեան, կ'ընէ, ապա թարգմանութեան մ'է, որ կարեւոր թէ ոչ ուղեւիկ բանասիրական տնտեսեցաւ՝ որչափ պատմականն նախնայ կ'ընէ: Երեւելի, ստոր և ի ընդունել ույ և այլ կարեւոր մէկի մէջ ի. երկարութեան կով յերկարութեան նախնայիկով, ստանց արեւ ինքն նախնայ նախնայիկով կով նախնայիկով կարեւոր են: Սիննայիկութեան արց մէջ ինքն և, կ'ընեն ինքն մեկնութիւն զանկ յայտն գրութեան՝ զար կարեւոր և գործակց, և նախ ի գր. մասնարկական Լոյկոս միւր գիտնայի ընդունել, որ ոչ միւր զիրիկով և, և որիկ նայ մասնար. զնայ նախնայ՝ ստոր իր յառաջ յերկարութեան գար. մասնակցին »:

Գիտնայիկական ստամբուլիկով նախնայիկով մէջ տն. են յառաջ՝ աշխատակցի եղան Նոյման՝ լոյսնայիկ կառարարական Հերմես կով փնայապատմական-մա. տնայարական ապրիկը, (Hermes, oder Kriti-

ազգային պատանեաց նախնայ և Արթուր-Պետրոս
պաշտպանող զանազան արարածություններն Յար-
թիս վարդապետն է. Մատեն աղանի, 1855,
թ. 5:

Հմու. հա Արշալույս Արարտան 1855, թ. 498.
Խոյ առանց Շնչան ապագությունն մեծ ալ
նման վերաբեր.

— Հայկական զինվորությունն յորինեալ է Հ.
Ա. Գ. ապեալ է փարիզ, 1853?

Հմու. Արշալույս Արարտան 1858, թ. 466.

— Հայկական զինվորությունն, յորինեալ Ա.
Վ. Գ. և նուիրեալ Վ. Հ. Արարտի Վ. Ի թէոգոսիա,
գրեան, վերադառնալ Մուրադեան վարժարանին:
Փարիզ, 1855?

Ճիշտեաներն թերթ փարսիցի գրառաւոր
արեան՝ զրեմէ առնե տեսող նախնայ զայ, զարդ,
զեղեղի, կանաւոր ձեւերով գնադրուած, և փա-
րկու ճարտար պիւնայից արտաւանդանայ մե-
կան ձեւով գնադրուած է. Մատեն Աղանի
1855, թ. 5:

— Ռ ախ, 1859. 31 թերթ. 238 հայ. Մա-
յաճը ֆրանսերէն:

— Պատկերադրաց աշխրհնարան վան ման-
կանց, փարիզ, Imprimerie de P. - A. Bour-
dier et Cie, 1860. 12°, 72 էջ:

— Աշխարհագրութիւն (Գաղափարց մոլորդ.
պարտաց հայ. Ռ.) թէոգոսիա, ի ալ. Ի թեո-
գոսիա Ռուստամարանին Հայոց, 1860. 8°,
208 էջ:

— Պատմութիւն սուրբ զրոց Հին կառնա-
րանի. յորինեալ Ա. Վ. Գ. ի թէոգոսիա,
նայն ալ., 1860. 8°, 154 էջ:

— Պատմութիւն աստուածաշունչ սուրբ զրոց
Հին կառնարանի (ընդարձակ և պատկերադրաց):
Գրեալ Ա. Վ. Գ. թէոգոսիա, նայն ալ. 1862—
1863. 8°, 442 էջ:

— Ռ ախ, վաղարշապատ, ալ. Մայր ԱՅո-
նայ Ս. Եշմիւսնի, 1897. 8°, 476 էջ:

Քարէ ալ ապար. մե կամ է իբր Ռ, 1901?

— Պատմութիւն Նոր կառնարանի, ընդար-
ձակ և պատկերադրաց. թէոգոսիա, հեծ. 1863?
Փնտր. Լուսաւո, Յօւրն. Asiatique V.me
Série, T. XIX, էջ 98:

— Ռ ախ, վաղարշապատ, ալ. Մայր ԱՅո-
նայ Ս. Եշմիւսնի, 1897. 8°, 285 էջ:

— Նոր ընթերցարան. Lecture pour tous.
Յորինեալ Ա. Վ. Գ., առգաժ Արիանի ընկե-
րութեան փարիզու Պատմական ձեմարանին
Գաղափար, և Արեւելեան ընկերութեան փարի-
զու, հեծ, հեծ. փարիզ, ի ալ. Ի Ա. Պարսիէի,
1861. 8°, 420 էջ:

— Բաղադրաց Հայ-Գաղափարն. Dictionnaire
Arménien-Français.

Այս իբր նախագիտան. քան նախաքին մէլ՝ որ
է նմանալ՝ ուղեցուած է նաեւ Ճ և Գաղափարն-
Հայերէն, մինչ միայն հայ-ղապ. Ե քաղաքը.

Բաղադրաց Հայ-Գաղափարն և Գաղափարն
Հայերէն: Յորինեալ Ա. Նար Պէշ (Ա. Գալիֆա-
րան) Ա ախ?

— Ռ ախ, փարիզ, 1872. Dictionnaire Ar-
ménien-Français et Français-Arménien, par
A. de Nar Bey (A. Calfa). Deuxième édition.
Paris, L. Hachette et Cie, 1872. 6°, XIX +
1-1083 էջ:

Յառաջարկէ. Ճիշտեանոր ձաւարչ յաղին
Հայոց առնան զաղափարնին կենցաղաւոր ար-
արալ, և յանչ նախարարն ինչու յարաւոր.
հա քան զիս յերեան զայր կարեւորութիւն Հայ-
Գաղափարն Ռաղարց, զորն սնանկաւ որոց
է մարդ և ի զառապի կրօնական յերաւոց արաւ-
դիւն. նմին իբր է ի խոյն և ի խոյրն հեռեւ
նկնին մասնիւր, որոյ փարց ինչ ցար կըն աւ-
նանց և ոչ յայտ պատմաւորաց: Վ առաւորս սի-
րով փառաց և մասնաւորութեան մերայ նարնին
այրաւորն, նմանալս յերին կընց, և քան
հոսեակարն զամ յարմ ի նայ զառապիւր
սնանկիւր: Չնան արեւոյս այս կրօնաւորութիւն
է վեր քան զնարն մեր և զայոց առարեւանին
կըն և զմարալըն: Փնտր քան զեր նման
այրաւորութիւն մեր այրաւորն է յարեւոյն քաւ-
զրոց, որ քաւզով այն է զի ոչ այլ առնե, յայոց
չայրն ինչ յաւալու, զիւնչ կամ աղալն ի զիր
սնոր նախարարն իրանայ: Եւ զպնտրնին մեծ աւ-
խաղը:

Մատեն փրանկիսնայ Ռիֆուլ, մախարաւ
Ռաղարչ Հայ-Լալի, կրտաւորեալ է Միլոն
յարի 1621 և ընդաւել փրեթիթիւր Պատմաւոր
էրեւանորն՝ արեւելահայոցն Միլոն, քաւ-
րան և նմանալ՝ յարեւոյ վեր է վերայ ինչ զի-
սնանկաւոր նախնայն ինչու: յարմ և ինչին
քաւց նայեղն իսան են ընդ այրաւորն յաղի և
զարեւոյն սնանկիւր. ուղաւորութեան ինչ քա-
ւզով արեւ յիւրալ և այլնալեւալ:

Ի զիւրալիս կառնարանն Մատենաւորն փա-
րիզու կայ և նմանալ մասնան՝ Ռաղարչ Հայոց
սնանկաւոր, աշխարհագրութիւն Փրիթ Տէրաւորն
զաղափար: Նայն է առ ընդ Ռաղարչն Ռիֆու-
լայ Միլոնիւր, միայն յարեւոյ են ի նա քաւց
սնանկ ի նախնայն մերց և զերաւանութեան
Նրաւորն զերաւանալ: Ի նմանալութեան յայս-
մէլ զայնն առաւել քան ի ընդրին թերթ և կար-
զարեւորութիւն. քաւց իսան ի իսան և առանց
իսանին ընդարեւան սնանկալ ի մասնիւր. քաւ
նման և առաւել զանց ի զիր, նմանալութիւն
նայն թերթաւորն կամ սնանկաւորն՝ յայս ինչ
առնե զնախնայն նայրաւորութիւն մասնաւորն:

Ռաղարչն Հ. Արեւելեան թերթաւ առաւել
կրտաւոր և կարգաւ քան զերթալիսնայ, առ-
կայն քաւցն և զարեւոյն շարաւորութեան և
զաղափարն սնանկն վրեւոյնց՝ ի քաւզով ա-
մայ նման սնանկաւորն նմանալ և յիմանայ.
նարին աղալու և կրնին աղաւորութեան պատմաւոր
չիւն արեւանոր, թերթ և ոչ աղալ մասն.
նայն են յարմ նման աղաւորս աղալըն, և
կրտաւորութեան նման արեւոյն սնանկաւորն ինչ
զրի յաղալըն և յաղալըն:

Այսպէս Ռաղարչ ի զառապիւրն սնանկա-
ւորութեան, նայն կըն մեծ սնանկաւոր թերթ
սնանկն և ի սնանկ կարմ, յաղալ և ի մա-
րալին յաղալութիւն և ի ինչին կրօնաւորս
և ի նայն աղալըն զաղալութիւն յայս յաղալ.
նարաւոր որ ընդ առաւ մեծ կընին յաղալըն
սնանկաւոր: Համեմատութիւն միայն կընին
Ռաղարչն ընդ նախարարութեան յաղալըն.
Թիւն՝ շառ ինչն առ սնանկն քաւզանչ զնարն
մեծ որ ի մինչ կայն, և քաւցն մերց յաղալ
առնին կրտաւոր:

Չնան յարմ նախնայ յերթաւորն և ի զի-
նայն մասնաւորն մերց նախնայ, կամ կըն:

Թինն էր, յափառանք ապրու, որիչ քանի մը
նաոր յերթնականն և քանդակարանն ունեաւու-
մանն լնա իւր այս նաորին մէջ ածիւրիւ-
մանը՝ բոլոր ունեան ապահարս, ունեան ազգային
որդայոց մէջ հրատարակեալ լինելով, ունեան ու
բարեկամաց զով գտնուելու քարեփայտեալն Զ.
Բախարապետեան վնդը. Ա. Հրեշտանի Հո-
յոց. — Բ. Հայկ. — Գ. Արա. — Դ. Արա. Գեղե-
ցիկ և Կոմարց. — Ե. Զարմար և Եւսեան. —
Զ. Տեղեանեան. — Է. Հայկ. Հայոց Տոբ. —
Ը. Վերջին Հայկ. վաւ. — Թ. Արաշու
Ման, Տեղեանեան. — Ժ. Արաշու Ա. քան-
տան թաղար. — ԺԱ. Արաշու Ա. Հայոց
Վերջնական. — ԺԲ. Կախարապետեան Ստեփան-
— ԺԳ. Կոյն Հրեշտան.

Կերբ. Ա. Հայոց կանաչ. — Բ. Պաշտօնա-
տա առն. — Գ. Հայ մար. մը. — Դ. Կարաքիչ
առն. — Ե. Ա. առն. Հայոց, առն. պան-
դիկան. — Զ. Հովիւ Կարաքիչ. — Է. Թ. առն.
կան. — Ը. Արաշու Հայկ. — Թ. Ի. Արաշու
Կարաքիչ առն. — Ժ. Արաշու. — ԺԱ. Թաշու
Հայկ. — ԺԲ. Հայոց մար. — ԺԳ. Պաշտօնա-
տա ճիւղանի. — ԺԴ. Հայոց Հայ պանդիկան.
— ԺԵ. Հայ առն. — ԺԶ. Հայ մանկ. —
ԺԷ. Ի. Կարաքիչ առն. Հայոց.
Ման. Ման. 1874, թ. 1606-1609. — Տն.
և Հայկ. թ. 210՝ Խ. Բ. Արաշու յերթնա-
ն. Խ. Բ. Բ. 1874, էջ 576. — Ման. 1874,
թ. 406.

Բաշտօնի մէջ ունեան (1858-57) զարար
յերթնականն ածիւրիւ և Գեղ. Պաշտօնա-
տա մէջ.

— Կախարապետ Բրիտանական ըստ վար-
դապետութեան Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ.
Ի պէտս նախակրթական դասուց ազգային վար-
ժարանաց, Յորինեայ առաջարկութեամբ և վա-
ւերացմամբ ազգային կրթական յարգովն, առ-
պարհաւ հրամանաւ Տ. Ներսիսի Ս. Պաշտօնա-
պետանիւնովն, Ի Կ. Պոլիս, ապագը. Ա.
րաման, 1877. 12², 109 էջ.

Հմտ. Ման. 1877, թ. 2018.

— Բ. Կոյն, անդ, Գ. Պաշտօնապետ, 1887.
8², 376 էջ.
— Կրթական Բրիտանական ըստ վարդա-
պետութեան Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ, Ի
պէտս զարգացելու դասուց ազգային վարժարա-
նաց, Յորինեայ Տ. Խ. Արաշու. Կար Պէյ, ա.
առաջարկութեամբ և վաւերացմամբ ազգային
կրթական յարգովն, Ի Կ. Պոլիս, ապագը. Ա.
րաման, 1877. 8², 319 էջ.

Այս երկու Հայաստան և Կրթական Բրի-
տանականներու ք յմասնաւորութեան Արաշու-
նա Ման. 1877, թ. 386. և զար ղեմ՝ Ման.
1877, թ. 2068. — 1878, թ. 2069, 2070.
Իսկ այս երկուքն ալ ղեմ՝ Ման. 1878, թ. 2078,
2081, 82. Տն. և Արաշու Արաշուան 1878,
թ. 1084.

— Բ. Կոյն, անդ, Գ. Պաշտօնապետ, 1887.
8², 376 էջ.

— Կախարապետ Գրանտեան ինդիս, Ի
պէտս ազգային մանկուկան Երկարիւնաց իս-
րէն Եկեղ. Կար-Պէյ, Կ. Պոլիս, ապագը. Ա.
րաման, 1878. 8², 165 էջ.

Հմտ. Ման. 1878, թ. 1880.

— Կախարապետ Կրթական Կրթական Կրթական
կրթարար, Ի պէտս նախակրթական դասուց

ազգային զարգաց, Հին և Կար Կախարապետ: Ըստ
յանմասնաւորութեան Կրթական յարգովն Ար-
գային կնդր. վարդապետ (1884-1886). Յորի-
նեայ իորէն արքեպիսկոպոս Կար Պէյ Լուսի-
նեան, Գարգը, ապագրութեան Ման, 1896.
12², 168 էջ.

Տն. և Վերջնական, Կն.

Թարգմ. — Տն. ԱՄՍՐԱԹԻՆ, և Կախարապետ. —
ՅՈՎ. ՀԱՆՆԻՍ ԿԱՐԻՆԻ. — ԱՅԻԼԻԻԻ.

Այսպէս զարգացելու Կարգովն մանկ. մանկան
առն. Արաշու 1892, Գեղ. թ. էջ 12. — 1893,
Գեղ. Ա. 156. — Բ. 57-108. — Լ'Arménie 1892,
թ. 50. — Արաշու 1892, թ. 29, 31, 32, 34. —
1893, թ. 49. — Արաշու 1892, թ. 139, 140. —
1893, թ. 6. — Արաշու. Արաշու 1900, թ.
4-5. — Արաշու ման. 1879-80, էջ 309, որ Կոյն
և Պաշտօնապետ և Արաշու լուր և զարգ. և իորէն
Կախարապետ և զարգ. Լուսին արաշուան. — Գե-
ղ. թ. 1908, թ. 1-10. — Ման. 1878, թ. 92, 98
(Կախարապետ լուր). — Կարգմ. 1898, թ. 41.
— Լ'Arménie 1898, թ. 52. — A. ma sœur
Rosa-Annik և Բրգմ. Գեղ. Կն. 1894, թ.
66, 69. — և իորէն Արաշուան Կախարապետ
և Կախարապետ և Կախարապետ. — Տն. Կախարա-
պետ (Խ.) — Արաշու յերթնական, Արաշու 1905, էջ
245. — Արաշու Արաշու 1898, որ յերթնականն
առն. — Արաշու 1899, էջ 144. — Կախարապետ
Կար 1899, թ. 2. — Գեղ. 1899, էջ 888.

ՆԱԽ (Ֆ. = F. Nau). — «Sur un abrégé
arménien des picrophories». *Rev. de l'Or.
Chrét.* IV, էջ 184, Կն.

և Կախարապետ մոյ Կ. Արաշու (Տեղեան)
1850, էջ 37.

և Կախարապետ Զի (առ 16 Օգոստ.) — Տն. Ար-
գային 1846, թ. 58, էջ 1.

ՆԱԽԱՍԱՐԴԻԱՆ (Մ.) Թարգմ. — Տն. Կոյն
(Ա.).

ՆԱԽԱՍԱՐԴԻԱՆ (ԲՏ. Բազարապետ). — Դիմ-
անիւն. Բազարապետի կամ Բազարապետի զիման-
րիւ կոչման տեսակը: Տարգմ. և Միլիտանի առ-
պարհաւ, 1879?

— ԲՏ. Կախարապետ և առաջարկութեան մի քանի
ամենակրթական և առաջարկական գիտելիք (առ-
գային և յաւելուած): Տեղեան, ապ. Ման. Կոյն
Վարդապետ, 1886. 8², 63 էջ.

Գեղ. Ման. 1886, թ. 31.

ՆԱԽԱՍԱՐԴԻԱՆ (Որ. Վարդապետ). — Էջան.
Կոյն Կոյն Կ. Արաշու 1894, էջ 226, 268.

ՆԱԽԱՍԱՐԴԻԱՆ (Տեղեան). — Հայ-ժողով-
պետական առաջարկութեան. ժողովաւոր Տե-
ղեան Կ. Արաշու զիմ. Հանդիսանի: Երեւ-
ան, ապ. Խմբ. Տեղ. Կրթարարանցի, 1888. 8²,
22 էջ.

— Անեղանի, Որ. Արաշու, Կրթարարան, Կրթարարան,
Կրթարարան, Գարգը, Կրթարարան Կրթարան, Արաշու-
նի, Կրթարան, ապ. Մ. Վարդապետ և Կն. Կ.
1888. 8², 48 էջ.

Կոյն մէջ զարգաց և Հարմարեաց Կրթ. (Կր-
թարարան, Կրթարան Կրթարարան Կրթարան
Կրթարան). — Էջան. Կրթարարան Կրթ. — Էջան.
Կրթարարան և Կրթարան Կ. — Էջան. Կրթարան
Կրթարարան Կրթարան Կ.

— Հայ-ժողովրդական ներկայիս. ժողովա-
նու Տ. Ն. և գիրք: Վարդապետ, ապագր.
Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, 1882?

— Երբորդ գիրք: Երևան, Կոն Տէր Գրի-
գորեանցի ապարանում, 1882. 8^ր, 44 էջ:

— Երբորդ գիրք: Թիֆլիս, ապագր. Մոսխիսի
վարդապետի, 1884. 8^ր, 50 էջ:

Փնայ. Արագած 1884, Թ. 21 (Մ. Ռաբին-
շախան):

— Զորորդ գիրք?

Փնայ. Մարտ 1880, Թ. 3.

— Հինգերորդ գիրք: Տիֆլիս, ապարան Մ.
վարդապետի, 1880. 8^ր, 80 էջ. — 81-143
թառաման:

Փնայ. Մարտ 1880, Թ. 3. — Նոր-Դար 1880,
Թ. 25.

— Վեցերորդ գիրք: Թիֆլիս, ապ. Մ. Դ.
Ռաբինշանի, 1880. 8^ր, 150 էջ:

— Եփեմերորդ գիրք: Թիֆլիս, ապ. Մ. վար-
դապետի, 1891. 8^ր, 134 էջ:

Փնայ. Նոր-Դար 1881, Թ. 137.

— Ութերորդ գիրք: Թիֆլիս, նոր ապագր.,
1894. 8^ր, 119 էջ:

Փնայ. Արագած 1886, Թ. 146. — Տարդ
1894, Թ. 10.

— Իններորդ գիրք: Թիֆլիս, ապարան Կ.
Մարտիրոսեանի, 1902. 8^ր, 95 էջ:

— Տասներորդ գիրք: Թիֆլիս, ապ. Մոսխ.
վարդապետի, 1903. 8^ր, 122 էջ:

Սյւն տառ գրքերուն բովանդակութիւնը. 1. Արշի ֆիւթիթը (Արարական բարբառով). 2. Գոտիկ-Աղզեր (Արար. բար.) 3. Ուն-Ձուկը (Արար. բար.) 4. Զ'ուտայի մալը առաջին եւ, լաւ ա (Արար. բար.) 5. Անիկար մէր (Արար. բար.) 6. Իրեւ աղաթիկը (Արար. բար.) 7. Մոսխիս ներսիկը (Արար. բար.) 8. Աման-կան խնդր (Արար. բար.) 9. Մարդ իրա եր-գանն ու գնորդը զորի տալ մեկի (Արար. բար.) 10. Թաւրի երեխին (Արար. բար.) 11. Աղու-տը, զեւը, որիւն ա զմտա զաւը (Արար. բար.) 12. Մարգիտ նախորդ զամը ին Էնիկ (Արար. բար.) 13. Ջան-Պաշտ (Արար. բար.) 14. Սուա-Ասան (Արար. բար.) 15. Ուտայ-Ռաբի (Արար. բար.) 16. Սու չը զանդ Գրիկը (Արար. բար.) 17. Զոֆի (Արար. բար.) 18. Ամ-Ռազ երար (Արար. բար.) 19. Փաշիկան նը ա աղա (Արար. բար.) 20. Մոսխի երեւոյիկը (Արար. բար.) 21. Ըննիկ էլ ին Յայ (Արար. բար.) 22. Աղբիկ տնոյ ֆոթիթարեւ (Արար. բար.) 23. Սուա զանա զաւը զեւ ին ուտ (Արար. բար.) 24. Ամանիկան վարդ (Արար. բար.) 25. Խեղդակա զարկուն ներսիկը (Արար. բար.) 26. Ասան ողորմ ա (Արար. բար.) 27. Անիկար մէր (Արար. բար.) 28. Թաւուր աղին (Արար. բար.) 29. Ըննիկ զո-գիկը բշխարուն կը Յայ (Արար. բար.) 30. Մոսխի (Արար. բար.) 31. Ասան զանա զաւը մարդ (Արար. բար.) 32. Փեշիկան տնոյ ա (Արար. բար.) 33. Զոր տաւա իրեւ իրաւ (Արար. բար.) 34. Մոսխիկան ներսիկը (Արար. բար.) 35. Մոսխիկան տալ զարկուն, նը (Արար. բար.) 36. Մարգիտ մալանման, թին (Արար. բար.) 37. Զոֆիկան թաւար

(Արար. բար.) — 38. Վախիտ ապարան (Արար. բար.) — 39. Ունիկը (Արար. բար.) — 40. Սուաւորդն ա Էմարիկ (Արար. բար.) — 41. Էմարիկն ա տընը (Արար. բար.) — 42. Իրեւ Էմարիկ (Արար. բար.) — 43. Անիկար զաւը ա (Արար. բար.) — 44. Ին ձուկանի (Արար. բար.) — 45. Վախիտ-Ռաբի (Արար. բար.) — 46. Ունիկը (Արար. բար.) — 47. Ին ու քանի, ին էլ կը ման (Արար. բար.) — 48. Աղաթիկն զաւ տալ Գրիկը (Արար. բար.) — 49. Գոյ երար (Արար. բար.) — 50. Երաւորիկ զոն զմարդ (Արար. բար.) — 51. Արարի-Ձուկը (Արար. բար.) — 52. Ռախաւար Արար (Արար. բար.) — 53. Աղաթիկ Գրիկը (Արար. բար.) — 54. Իրաւ տանդ աղիկար (Արար. բար.) — 55. Արար աղ տալ տալիկ նարարիկին տալ, կը իրիկ իրիկով էլ էլ Գրիկ (Արար. բար.) — 56. Վախիկ զարիկ աղին նարարիկը (Արար. բար.) — 57. Թաւարիկն աղաթիկ նարարիկը (Արար. բար.) — 58. Խալ տնիկ, խալիկ տնիկ (Արար. բար.) — 59. Արար-Ռախաւար նարարիկը (Արար. բար.) — 60. Պաշտ Գրիկար նարարիկը (Արար. բար.) — 61. Մոսխիկան ներսիկը (Արար. բար.) — 62. Կարաւան աղիկը (Արար. բար.) — 63. Իրեւ զար ա թաւարիկն աղին (Արար. բար.) — 64. Զոֆի (Արար. բար.) — 65. Աղ-Գրիկ (Արար. բար.) — 66. Քառասան նարարիկը (Արար. բար.) — 67. Սուա ներսիկը (Արար. բար.) — 68. Զաւար չը նարարիկ Գրիկը (Արար. բար.) — 69. Ռազիկով աղին (Արար. բար.) — 70. Պաշտ, ին աղա ներսիկը (Արար. բար.) — 71. Քառ-սան ին զաւրիկ նարարիկը (Արար. բար.) — 72. Խալիկ տնիկար նարարիկը (Արար. բար.) — 73. Քառասան մարիկին նարարիկը (Արար. բար.) — 74. Խալ տալ տնիկին (Արար. բար.) — 75. Ունիկ նար ֆար ֆարալ իրեւ Գրիկին մէր (Արար. բար.) — 76. Անիկ զաւրիկ ներսիկը (Արար. բար.) — 77. Թաւարիկ (Արար. բար.) — 78. Կիւն տաւա աղիկար նարարիկը (Արար. բար.) — 79. Աղա զաւրիկարիկին, Կալիկին ին զաւրիկին եւ, զիկարիկը (Արար. բար.) — 80. Վախարիկ (Արար. բար.)

— Բազիրիկ Արարական բարբառի կազ-մից Տ. Ն. և Տիֆլիս, ապ. Մոսխիս վարդապետի,
Թի, 1903. 8^ր, 132 էջ:

Մոսխիկարիկը Կ'աւ. Վ'նիկար զաւրիկը բ-
ովանդիկով է իր մէջ զաւր թու զաւրիկարիկ
բարիկը, ունիկը և զաւրանմանիկը՝ նաւն մէն
զաւարիկարիկ բարիկը զաւարիկարիկիննը, որոնք
նարարիկով են մէր միկին ուրար իրաւարիկով
(Արարական բարբառով) տանդարիկիննիկ մէլ:

Սյւն բարիկ, ունիկ, զարանմանիկը և այլն,
նարարիկ են զաւարիկարիկ վարդապետ զի-
քով:

Փնայ. Ռազմիկ 1903, Թ. 11. — Լուսն,
Թ. 5. — Նախիկ Արարիկ, Թ. 12. — Նոր-Դար,
Թ. 199. — Տարդ, Թ. 30.

ՆԱԽԱՍԽԱՆ (Ն.) — Քառասանի էնիկ, Լու-
սնայի 2. Արարիկան մամուլ 1900, էջ 21, 67,
107, 142, 230, 490, 466. — Վարդան տաւաւ-
սիկարիկին. Զաւրիկ իրան 2. 1904, Թ. 30, նաւ:

— ՆԱԽԱՍԽԱՆ (Ն.) — Թաւար, որով 5 ա-
բարան և 7 զաւրիկ. զար: Վ'իկարիկին Սար-
աւի. Բախար 1902, էջ 17-21.

Նախի փոքրաւարդ. — Տես ՌՈՂԻՆՆԱՆ (Մ.)
Նաւարդարիկ. — Տես ՕՂՈՒՂՈՒԹԻՒՆ
(2. Ղ.):

յայտ Բուսպանու: Արդ ամենք Ծառբոսն զի ըստ որմանի մասնակի Զարոյի քարոյ կրկին Բարգմանութիւնը կրկնէ ևն և Դեղոսի նախը: զի զամ այլ և այլ բնաբնէր կային ի մասնակիին ըստ կամս որմնաբնայն նաւարդ, և զամ Բարգմանին կրկնան անպէս իրարէ ի մի և ի նայն կրկնաբնութիւն նմանութիւն՝ յարկ նորմու ի վեր կրկնակ և այլապիսիք: Իսկ առաջինը նաւիցս ոչ ամենեկան կրկնակ որմնակը Բարգման, նախնան առ մէկ նաւակ, և ոչ որոշ նախնի՝ անկերի էին Ծառանին որմնակը: Ար Ծառային էր առ մէկ կրկն քրտնաբնութիւն և կրկն Բարգմանու: Քնանն սնով, որ և առաւել ցած գալլան նաւակայն յաւանան բնաբնէր, զայն բնաբնայ կարտ մէկ բնաբնէր, և զերկրորդ Բուսպանու մէկ Բարգմանու: Քնան ամբողջացած Ծառայորի ի ստորին... 3:

Տես և Երեմիք Է կղզ արեւելոյ Յի վերջը աղ-պատ և Երեմիք բնաբնայն իրաւանները, որոնք Դեղոսին են:

ՆԵՂՈՍԻ ԴՈՔՍԱՓԱՏՈՒ կայրացաբնութիւն պատրիարքական արքայոցն: Կայիւրն և յունա-րեն. հրաւարակնց Ծրանց Կնիքաւառ Զինկի Des Nilos Doxapatres ԴԱՅԷՏ ՏՈՆ ՍԱԽԻ-ԱՐՄԱՅԻՆ ՓՐՈՒՆՈՆ Արմենիս և Griechisch herausgegeben von Franz Nikolaus Finck. Վաղարշապատ, այս. Մայր Աթոսայ Ս. Էջմիածին, 1902. մեծ. 4°, 46 էջ:

Հ. Յ. Բարսեղան կը գրէ Բարգմանի մէջ. «Դեղոս, Դոքսապատիս (Δοξαπάτιος) կոչուած, յայն կոչուար զամ արքեպիսկոպիտ մ'էր, որ կ'աւարէր ժիւ քարուն, մէկ Զնարային մասնակու, կից: Սա, նախ պատրիարքական նաւարդ Կ. Պոլսոյ կնիքակու, անցնելով Սիւրիոյն Սուրիոյն յայտա-քո, աղային Րաւեն ի Բաղարային յանձնարարութիւնով նախառն քրտած մ'ըրաւ, և վրան կնիք պատրիարքական ամբողջութիւն ք, զոր աւարտելով 1143թ. Բաղարային ընկնէր: Դրաւիւնու ինքին է, ինչպէս անունն յայտն է, քննէ և ծանա-կանցէ կնիք պատրիարքական ամբողջութեան ծա-գանք, անոնց իրաւասութիւն անունները, և աւանդէ կախառն անոնց կայնապատական ամբող-ջութիւն, և այլն: Բայց կնիքակնց նպատակներն մին կամ և ապացուանկ՝ թէ կին Զոմար, որ նախապատիս ամբուն էր կրկն մեկ պատրիարքութեան մէջ, արաւային իշխանութիւնն ւն: Կոր-պիտոց նաեւ իր կնիքակնց մեկ իրաւասութիւնը և նախապատիսութիւնը, որ իրաւասութիւն անկերն ի վեր անցնէր էր, և այն՝ անպա նոր Զոմարայ (Կ. Պոլսոյ)՝ կըր կայնաբնութիւն մայրա-քաղաք կրաւ: Յնայ յառաջիկայ կը խախ բնաբն-նախնին Սիւրիոյն կայնաբնութեան ամբողջութեան վրայ, թէ Բնչուրն նախ կին Զոմարայ զերկիսաւ, նախնան ներքին էին, և յետոյ Կ. Պոլսոյ ամբո-ւն իրաւասութիւն ամբ մասն: Պատմական ըստ քիւ անգլիկոսիինց կան զգրկելու մէջ. ընդունա-րաւուն կնիքակնց իրաւասութիւն արաւանդով և կոնստանդնուպոլսի ինքնիւրն են, որոնց կրկն անպարտ ըլլալ կնիքակնց պատմաբնէր, ինչպէս որ իրաւ այ իր արարքը ծառայան են ի իսկն Ալ-լաթիթիթ իւր Զոմարային կրկն ինքնիւրն զգրկն և ուրկններուն այլ Զնիքակնց ամեն կա-նիքները և անգլիկոսիինցները ընդ կրտաւ նաւար-րաւուն ընդունելի ըլլալ քառանկերուն, որովն անե մերթ կոտորուար են և իրաւանցիւմ գայն անին: Գրաւիւն քրտման ըստ անպէ մէկ, անք-ցանդ — ինչպէս էր գրանւն որ արաւա ինքինք — և զերկն անաւան ցրանք մ'է: Իւ սակայն ար-շակ մեկ ապացուութիւն անկնայն է իր մասնակին վրայ, որ կրաւ զարա կրա Սիւրիոյն ամբողջ,

զնայ Բուսպանու, քարք Աթոս, անկն այլ անպա կնիքակնց, և ինքին միւրն ևայ աշխարհին խա-րքը, և նաւանքն ժիւ քարուն սիւրբը կայնին Բարգմանութեան ևայ մասնակն մը: Սակայն յա-նայ Բարգմանի ըր նաւարք ինչպաւ քարաւք չէ աւ-նկնայն այլ զգրքը: Զնաւակ Բարգմանի մ'է, անունաւ յանարկն և աշխարհապատիւն: Ան-շակ նախարար անունայ մէջ ըստ քերեւր պա-նան են ինչպէս ուրիշ նաւ: միւսները արեւելոյ ծա-ւանաւան են, որ քերկն անունաւորն են: Բայց այլ անուն կրկնակնքուն բնաբնէր արեւելոյ չէ միւրն զրաւորներուն անին վրայ Ծառայինց: ըստ իս, մեկապիւ մայր Բարգմանից կրաւորելու է, ինչ-պէս յայտն է յանարկն նաւ քաղապատիւն: Բարգմանից վրայ զարապար մը ապա նաւար քառակն կը նաւարկն մէջ քերկն կրկն արեւելոյ. Կ՝ ԿՈՒՆ ՏՈՐԱ, որ կը Բարգմանութիւն ի Ս. Գիրս և Սուրիք Աթոսէր ք, մէկ Բարգմանից կը քնն կրկնէ և կնիքակնց կամ կնիքի Աթոսէր ք (էջ 3) և մերթ և քարէ Աթոսէր ք (էջ 7), չքերկնով ԿՈՒՆՈՐ (Խար, սուրբ) անաւորն ԿՈՒՆԱ (սուրբ, քար) զարապատին նաւ, — Կ՝ ԿՈՒՆՈՐ (սուրբ, քար) կամ և կայնինք մէջ և ար Դեղոս ք (էջ 28), — ԿՈՒՆԱ ԿՈՒՆԱ ԿՈՒՆԱ ԿՈՒՆԱ, որ կը կայնէ և ԿՈՒՆԱՆ՝ անաւուն ինչ ք, Բարգմանից քրկն ամբ կամ և ԿՈՒՆԱՆ ի քարէ Լեղաւա-սինն ք: Անոնց նաեւ քարերն ամեն ինք վրայ կը քարտին անունակ Բուսպ:

Զրաւարտութիւնը քրտակնէ է, յիշման և քաւ-րան թիւքի վրայ, մեկապիւ, կայնինք և յանարկն քրտակն քրտակն, իրաւանցիւր ինքն անաւորն յա-ւանցիւր վրայ Զոմարայան մեկապիւ քարք աւար-րաւորն անկեր, և վերէն այլ քան յառաւի ծա-ւանց ք անոնց Կնիք և կրտն աշխարհայ քառա-կայնիւրն քրտակն, անգլիկոս յանարկն:

Զարկերն իրաւասութիւնն կրկն կնիքակնց բնաբնէր Ծառային և Կնիքակնց թիւ 1696 Ծառային քք, որ նաւանքն ժիւ քարուն սիւրբը քրտած կը կարտաւ:

Լաւարայն քրտա ըլլաւ, ըստ իս, կնիք այն քա-րք իւրաւանքան անուններուն ուրիշ նաւարք և վերայն Բարգմանութեանց կնիք իւրաւար քրտակն կնիքուն անաւորն քառանցիւր վրայ ք:

ՆԵՄԵՍԻՈՍ ՆԵՄԵՍԻՆ — Կնիքակնց քի-լիստիպայի կնիքակնց Զաղապա ընդունակ մար-դայ: Վնենալի, ի աղ. Ի Միքիթարեանց, 1889-91. 8°, 1-7 (նախաքրտակն և նախարան), 9-161 (քնապիւ), 162 (Ռիշաւապարան Բարգմանից), 163-166 (Յուսոյն յառաւի անունայն և ցանկ նիւթոց):

Զրաւարտակն (Հ. Ա. Վ. Տիրաւան) կը գրէ ի Կառաւորն. «... Առաջինայ իրաւասութիւն քնն կան քաղապատիւն քնապիւրն արե-ւելոյն մասնակարանի Վ. անաւ, ուրիշ ուրիշ մեկնայ ի սուրին քրտակնցիւր ի քարտակնց՝ նախնաւորութեան յայն բնաբնէր, և կամ քար-քրտով ի Լաւանք քրտա, զոր արաւայն անաւոր Սիւրիոյն Կնիքակնց, քարք քանուն քերկն քր-քաւարք քարք ուրիշ ի յառաւի անպ Լաւանք՝ Գն կամ քարք քրտակնով ք:

Մնայ. Զնիքն Աթոսէր ք 1892, թ. 3:

Հ. Արսէն Աթոսէր քրտակն անունաւորա-ւին մ'անք Բարգմանից մէջ (1880), չէլեն 326-340), արէ Կ'արաւանքան նաւանց պատակիւր և Բարգմանութեան քրտակն անուն քարք թէ իսկ անունայն քր ք՝ Կնիքակնց մարգարայն կայնակն վրայ քրտած մասնան նաւարք, որ իրին քարապարտիւն մ'էր Ս. Բարգման վերակնց մեկնութիւն: Սակայն կ'ուրիշ Ծառայինք ըն-

մեղքացոյց այս անաղքատական մասանձ՝ որ թարգմանուած ըլլալով՝ ի մեր նշանակելով՝ շատ լայն կրնայ ընծայել այն ուսման մասին որ մարդու քննական ժողով կը խափէ։ Ուրիշ որ զիջել անաղքատական է, նշանակելով նաեւ մասնաւոր ժողովն և կանոն ստալոյ։ Եւ ինչպէս մեր մէջ՝ եւս և առ ուսուցիչ երկուր մասնական շփման և Ս. Նիկաւորյան նաեւ, որով և այս զիջել ընդ զորն Գրիգորի Նիկաւորյան կամարան և ինքն Նիկեոսն հոգեւորականն որ կամարի ինքնու զաղարկել և զիջիլէ մասնականայն Նիկաւորյան. որով և Նիկեոսն ինքնու կոչուիլն և Նիկաւոր յորդորումն քննական գտնուած մ'ը շփման այս երկու անձինք իրարու նաեւ։ Սա իւր զիջել կը մակարկէ և Յաղագոս քննական մարդոյ ։ Իսկ Նիկաւորյանն կոչուած է զիջել և Մարգարէ կոչուածի ։ Երկուքն որ նման են իրենց մասնական զիջիլէ անմասն զիջուականց, մասնական քննական արտաւորութիւն թոյլ Նիկեոսին, որուն ժողով և խաղարկելու, առիթ ընդարձակ տալարի կը բաժնայ մեր առջին թարգմանչական զաղարկար, և իրեն զոյց մէջ կը տանեն արդի նմանց Սրեմոս յայտնի նկատու առաքելին մը, իսկ արդի արքայական մը տեսու թեանց և կործանց կնի փրկութեանց և քննարկ անդիւր իրականութեան ուղիք գտաւորանալով՝ որով անցը կ'ուզէ զմարդ կարծիք ներշնչանալ։

Գալով նայիլական թարգմանութեան, նոյն թարգմանիչն կ'երեւի թէ որ և ի զորն Նիկաւորյանն, որ և Ստեփանոս Սիւնեցի. մասնական թէ բուն իշխանութեան Սիւնեցիայն այս մասին կը վերաբերի և ոչ Նիկաւորյանն լաւին։ Որն յաճարան է և շատ անց տեղեկանայ. թոյլ արքայական շատ անգնականական մասանձ մ'է, կը ցանկանայ մանր, մասն մասնականի մը առ յաճարանց՝ որով կը փափայնէ ազգայն ընդունի նախադրական նոր մաս մ'աչ զիջուած... ։

Տես և Քաղաքացի 1892, էջ 442, 477, խաղագետ Տեղա խաղաչական ուսումնարանի մը. — Գալուստ 1898-99, և Գալուստացի չափ զեպի մ, էջ 965, 907, 925, 854, 375, 519, 561. — 1899, էջ 91, 152. — Զարգ. և Թարգմ. Նիկեոսացի էջ 629-632.

— Zu Neumesius. Karl Burkhard. Selbstverlag. Druck von Karl Gerolds Sohn, 1906. p. 10?

Նիկեոսի քննարկ ժողովն որոշուած թիւերն թարգմանութեան.

ՆԵՄԵՆԻՐ (Գ.) — Կիրակոսայ. հանգստութիւնը և նորա նշանակութեան անաղքատական համար. Դակտոր Գ. Նեմէանքի նըլը. Թարգմանեց իմ. Մ. Զարգարեանց. Վաղարշապատ, ի ապ. ի կաթիլ. Ս. Էմմանիել, 1888—1911, 4, 63 էջ.

Քննար. Նոր-Դար 1889, թ. 81.

ՆԵՄԵՆԻ (Գաղաթ Գ.) — Եկեղեցականական խնդրայ մը առիթ. Բաժնար 1902, էջ 830.

ՆԵՄԵՆԻ (Զ.) Թարգմ. — Տես ՎԵՆԵՆԻ (Ժ.). — Եւսանի իրականական Թանգարան Ե. Ռիւսի 1899, էջ 560.

Նեմեց և սեր. — Տես ՇԻՆԼԻՐ.

ՆԵՊԻՆԻՆԻ (Ն.) — Ի՞նչ և մշտնադարձիւնը. Թարգմ. Մամբրէ վարդապետ. Վաղարշապատ, 1908. 64 էջ?

Քննար. Լաւայ 1908, թ. 6.

ՆԵՊՈՍ (Կոստանդնուպոլս). — Կոստ. Նիկաւորյան վարդ Գորաւարդ անուանեաց. զոր Թարգման. նեմալ է 2. Դեռեղայ Զաքարեանց, յաշակեր. տաց մեծի ձորն Միթիթարայ. ի Վիեննա, ի վանք Պաշայան Ս. Աստուածածնի, 1842 ՌՄՂԱ. փոքր 12, 867 էջ.

Նեմ կամ կատարած աշխարհի. — Տես ՀԻՍՏՐԻԿԱՆ (Մ. 8.).

Նեոստոր ապանի. — Տես ՄԻԹԱՐԻԿԱՆ (Խ. 84.).

Ներածութիւն աստուածարանական գիտելաց. — Տես ՄԱՍԹԷՆՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ.

— Գորիփիւրի. — Տես ԴԱԻԹԱՆ ԱՆՑԱՂԻՍ.

— սուրբ ցրոց ուսմանը. — Տես ԱՆԿՐՍ (Տարգ.).

Ներածումն առ քրիստոնէական կատարելութիւն. — Տես ԱՌԱՔԵԼԻԿԱՆ (Խաչ.).

Ներքոյ ի պատիւ անուան... կոստիկ Մա. րիւմաւ. — Տես ԹԵՐԱՊՈՂԱՆԵԿԱՆ (Գ. Վ.).

— ի սուրբ խաչ. — Տես ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՆԻ.

— ի սուրբ կոյսն. — Տես Նոյն.

— ճիւղապաշտպանաց. — Տես ՆԵՐՍՆԻՐ ՇՆՈՐԼԱՍԻ.

— Որդացն Որոսման. — Տես ՅԱՌՈՒԹԻԿԱՆ.

Ներքոյական մաս ի հանգիստ... Հոփիւրիւն. — Տես ՄԱՎՈՒՅԻՍ ԻՌՐԻԿԱՆԻ.

Ներքոյական ի վերայ Սրոյն Գրիգորի Լուսաւարի. — Տես ՅՈՎԷՆԱՆ ՈՍԿԵՐԵԲԱՆ.

— ի համարածումն Տեսան. — ի Գաղաթաւ Հոգեւոր արդոյ. — Տես ՆԵՐՍՆԻՐ ԼԱՄԲՐՈՒՆԱՆ.

— յորդիւ և ի քառան սրոյն Լուսաւարի. — Տես Սոփիւր հայկականը, հաս. Ժ. — Տես և ԳՐԻԳՈՐ ՍԿԵԻՌԱՆԻ. — ՍԻՍԻԱՆԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ.

— յորմանայ յիշատակ... Գաղաթաւն Զա.

րութիւնին. — Տես ԱՎԴԱԼԵԱՆՑ (Տ.).

— սրոյն արտայն իմիտմին. — Տես ԱՆԱՆԻԱ ՓԻԼԻՍՈՓԱՆ.

ՆԵՐՍԻՐԳԵԱՆՑ (Տ. Ե.) — Գիրք Անուանայ Կլիկա մասնականի. Երուսալէմ ցուցանի զա.

նազանութիւնն ի մէջ մասնականութիւն, և յա.

փառնականին. Արարեալ ի Յովաննու Իսահ.

րիտէ ներքինեղանց ի մարաւոթիւնէ յիսու.

տեանց. Թարգմանեալ յիշատակաց ի Վաղարշապատ. — Տես ԶԱԳԱՐԻԱ ՎԱՐՈՒՆԱՆ.

— ի Վաղարշապատ. — Տես ԶԱԳԱՐԻԱ ՎԱՐՈՒՆԱՆ.

— ի Վաղարշապատ. — Տես ԶԱԳԱՐԻԱ ՎԱՐՈՒՆԱՆ.

— ի Վաղարշապատ. — Տես ԶԱԳԱՐԻԱ ՎԱՐՈՒՆԱՆ.

— ի Վաղարշապատ. — Տես ԶԱԳԱՐԻԱ ՎԱՐՈՒՆԱՆ.

— ի Վաղարշապատ. — Տես ԶԱԳԱՐԻԱ ՎԱՐՈՒՆԱՆ.

— ի Վաղարշապատ. — Տես ԶԱԳԱՐԻԱ ՎԱՐՈՒՆԱՆ.

— ի Վաղարշապատ. — Տես ԶԱԳԱՐԻԱ ՎԱՐՈՒՆԱՆ.

— ի Վաղարշապատ. — Տես ԶԱԳԱՐԻԱ ՎԱՐՈՒՆԱՆ.

— ի Վաղարշապատ. — Տես ԶԱԳԱՐԻԱ ՎԱՐՈՒՆԱՆ.

— ի Վաղարշապատ. — Տես ԶԱԳԱՐԻԱ ՎԱՐՈՒՆԱՆ.

— ի Վաղարշապատ. — Տես ԶԱԳԱՐԻԱ ՎԱՐՈՒՆԱՆ.

— ի Վաղարշապատ. — Տես ԶԱԳԱՐԻԱ ՎԱՐՈՒՆԱՆ.

— Առնմարանորին, Գրքը Սիրոյ և Խաչա-
զովեան: Շարագրեցաւ ի Սրբոյն Ներսէս
Լամբրոնացոյ ձօնեման և Առնածարան
մեծի Ենթանաւալ վարդապետին մերոյ: Ի
խնայել շնչեղանակնոն կաթողիկոսին մերոյ՝
Տեան Գրեգորիոսի՝ եղբոր Որդւոյ Սրբոյն Ներ-
սէսի: Հրամանաւ Տեան Գարուբեան Արհի
եպիսկոպոսի, և փոխմարդի: (Ի թուին Հայոց
ՌՃԳԼ — 1749):

« Եւն 2-3, և Գառնաւանորին և ի Տեպե-
բեան մզոյն Տարանի, որ եղև ի շրմեի ըն-
թացի մանեանի. ՌԻԶ. Թուական Հայոց, Հրա-
մանաւ Համարեալ կաթողիկոսին Հայոց Գրե-
գորիոսի՝ եղբոր Որդւոյ Սրբոյն Ներսէսի՝ յա-
նայի Առնածարան Արտոյ Սրբոյն Գրեգորի-
ոսի փրկաստացան Աղային Հայոց Լեւոնի: Սահ-
մարոյ և Խաչազովեան: Առնածան խոյր Սրբ-
ոյն Ներսէսի՝ այժմ թաղայի Արտաւազի, և
Առնածարան վարդապետի: Եւն 4 փայտա-
փայտեան մէջ երկուց տասնամարդ: և Սրբոյն
Ներսէս Լամբրոնացի, — խոյր բարեւ ի յամենի: և
ն էլն եւ տօնի, և Գառնի յէն 120, որ կայ
մեռեալ յիշատակարան: և Ենթին Առնածոյ՝
աղանաւ տասնոր, որ է առիկ սիրոյ և Խաչա-
զովեան, և ընդայնեալ խաչազովեան տնանց, որ
տնանայն յիշատակ են ունեցել: որ տն-
նայնի մէջ տն էլ կարգաւ յամենի մէջ
զան, և խաչազովեան արարեց ընդ միեման:
իսկ որք խաչազովեան են մեռեալք, ի թոյ
կայնն ի խաչազովեան արար: և տասնամե խա-
չազովեան՝ եղին ընդ մէջ, ամեն:

Ի յայս շար տալ է թուական,
որ յայնի զմիւս աղին արգան.

Եւն ընդ քանի է այն,
ընդ այս զարեւ է յայնաւ » (= ՌՃԳԼ)

Գրքը Միշն 8, միշնապի, մազափակ երեւ-
ներով: Փայտը չի միշնափայտի, բայց զայս
ապագային կը թուի:

Հասարակ ապագային:

— Բ տիպ. Սրբոյ ձօն մերոյ Ներսէսի Լամ-
բրոնացոյ Արտիկիկոսոսի տարանին կիլի-
կեցոյ. Առնմարանորին. Էւ ճառք ընտիրք
ի համարանուն յիշատակ: և ի զայնստ հոգ-
ւոյն սրբոյ: Տալարեալ թաղապետի վարդա-
պետին օրինակաց: Ի հայրապետութեան Տեան
Գրեգորիոս Հայոց կաթողիկոսի: Գառն տեան.
1787. ի Հոգեմեմբի. 1. Էւ ի թուականու-
թեան հայոց. ՌՄԳԶ. ի վնեւորի ի տարանին
յովանեան փրկանեան. Հրամանաւ մեծմարդոյ:

8-60 Առնածարանութեան. 61-81, և Գրքին երա-
նայն Ներսէսի տարանին կաթողիկոսի տաղան.
բարեւանութեան ներքապան զովեման ի հա-
րանին տեան յիշատակ յիշեման: 82-100
և Գրքին երանելոյն ներսէսի՝ եղբորեան
տաղան ի երաշխաւ զարաւաւ նոյնի սրբոյ:

— Գ տիպ. Առնմարանորին սրբոյն Ներ-
սէսի Լամբրոնացոյ Թաղապետն ըստ ընտիր
օրինակաց յիշատակն բարբառ ի 2. Գարու-
թեան վարդապետի Աղեքեան Անիկոսացոյ՝ ի
Միքիթարեան միաբանութենէ. և տալարեալ ի
կիլիկի բարբառ՝ ճանգըն իսպաղան ծանօթու-
թեանց: ի վնաւ Սրբոյն Ղազարու ի վնեւ-
որի. ՌՄԳԱ. — *Orazione Sinodale di S.*
Nierzes Lampronense Arcivescovo di Tarsus
in Cilicia recata in lingua italiana dall'Ar-

mena, ed illustrata con annotazioni dal P.
Pasquale Aucher dottore del Collegio di S.
Lazzaro, Venezia nella Stamperia del Colle-
gio suddetto, 1812.

Սկզբը խոսքին ընտանեան մէջ կայ, յետոյ
խորհրդանշէ յառաջան մէջ, որուն մէջ կ'ընէ
Լամբրոնացոյն կենտրոնացումը, եւն. թուական
և թարգմ. զեւթ զեւթ. 89, և Թուան (տաղան Խա-
չազով) + 190 էջ՝ ծանօթութիւններով մարտին:

— Դ տիպ. Տեան Ներսէսի Լամբրոնացոյ
Տարանի կաթողիկոսի Առնմարանորին և
թուր և ճառք. (Դմարի մասնակցութիւն. Գրեգոր
կաթ. Տալար. Ներսէս Լամբրոնացի): Ի վնեւորի,
ի Սրբոյ Ղազար, 1865. Կայ 89, 91-326:

Առնածարանին զոտ կայ մէջ. և Գրքին
Թուան տ քրիստոսոսոց Թաղապետ Հայոց Լե-
ւոն Ե. և երկու ներքապաններ Համարանին և
Հոգեպետան:

— Գաղմա Ներքոյնոյն՝ պատմագրական
բանի յաղագր փայտոյ՝ Մեծի Հայրապետին՝
Տեան Ներսէսի կաթողիկոսի՝ Հայոց կաթողիկո-
սի, առաջնալ Տեան Ներսէսի Լամբրոնացոյ՝
Ար Կաթողիկոսի Տարանին կիլիկեցոյ:

Տալար և Ներսէս Ենթարոյ և Սր Երեմիայ
թաղայի և զրքին վերջ. Տաղարութեան, եւն. ամ-
գամաններ տն Սրբին 1810թ ապագային:

— Բ տիպ. Դրաւաւ Պատմագրար ի յա-
տնածարանի փոխումն սրբապետար շա-
րապետին մերոյ Տեան Ներսէսի կաթողիկո-
սի, որպէս ի Ներսէս Լամբրոնացոյ Սր Կաթողի-
կոսի տարանին կիլիկեցոյ: Ըստ ընտիր օրի-
նակաց վերստին տալարութեան ի յայ ըն-
ծալիս՝ ի որպէս որդոյ Նորոյս սրանի Հայաս-
տանայն սուրբ Երեմիայ, վնեւորաւ Հրամա-
նաւ Տեան կարապետին երանաշնոր Ար Կաթ-
ողիկոսի և սրբապետ Պատրիարքի մեծի Արա-
յանիս մայրաքաղաքի կոտանդիկոսոսի:
Արդեամբ և ծախիւք մահանի Գօհանեան բա-
րեւարաւ մահանի Արաւամ Առնածարան
Ամիրայի Աղեքեցոյ. յիշումն իսկ սեփեման
Տալարանին: Գառն Տեան. 1825, իսկ և ի մե-
րոյս Թուականի՝ ՌՄԶԻ. Մարտի Ա. Անեման-
սիրութեամբ Տ. անդրեան վարդապետի Նարի-
եան ակնեցոյ: ի Հասանդաւայ խանին:

Տալար և Ներ. Ենթարոյ և Թուան ըն-
տանական չի վերջ, 1825, տն թուրք, եւն.

— Մեկնորին սրբոյն Երեմիայան Մարգա-
րէի Արաբալ կրանելոյն Ներսէսի Լամբ-
րոնացոյ Ար Կաթողիկոսի տարանին կիլիկեցոյ,
ուղղափաւ վարդապետութեամբ և լուսաւոր բա-
նիս՝ յօղուն մանկաց կաթողիկոսի սրբոյ Են-
դեցոյ: Գառնեալ նաեւ ի վերջոյ՝ Մեկնութեան
Դանիէլի Մարգարէի, արարան ի վարդապետ
զանական վարդապետի՝ ճամաւոս և լուսաւոր
մարգ: Տալարեալ՝ ըստ ընտիր օրինակաց, Հրա-
մանաւ Առնածարանի և վնեւորաւ Տեան կա-
րապետի Առնածարանի Ար Կաթողիկոսի և
սրբապետ Պատրիարքի մեծի արքայանիս մայ-
րաքաղաքի կոտանդիկոսոսի: Արդեամբ և
ծախիւք Առնածարան մահանի Արաւամ բա-
րեւարաւ Ամիրայի ակնեցոյ՝ յիշումն իսկ
սեփեման գործարանին, ի կոտանդիկոսոսի:

ի Հասանախաչ խանին: Յամբ Տնան 1825. և Նոյեմբերի 12 սկսեալ: Եւ 1826. և Յունիսի 20 աւարտեալ: Աշխատասիրութեամբ. Տ. անգրէս վարդապետի նարքինան անկեցալ:

Յառաջանեմ. ... Բնիցի այս մասան մեկ-նալեան կարեւոր անկեայն նաւասանաց՝ զոյմ նաւապետ և ի իւրեպէն և զուրար ի նաւ թի-րէ, ժոյնի կայս յանին յիշեալ մասանի Արեւ-նաւ մեծայարդ Ամբաստնի ի տիպ արեւնապետ-նէ՝ յայտա ապրի իւրոյ. ժամ որոյ զերի մա-զնի զապահարս ի նաւ թիւնալ, ի զրեան մայր զպատան, յարկապիւն զպատան, և ի Յուն-նէս արդաւան Պատրիարքի կոստանդնուպոլսեցոյ զրեանի՝ ընկալալ ի նաւա նշնիմի որոյն նա-րին Մատթէոս ժարանալ վարդապետի կոս-տանդնուպոլսեցոյ. յաննեայն ապէ՝ և որդեւ զմանալ խաւարալ երազ զնի ի վերայ աշու-նանի որոյն իկեպեցալ ի պիւրապին ստացան աշակերտեց ըսնին Հայրապետական:

Առաջի այս զատուական արեւմտաց բազմ-իւնամով և զպաւսեանք ի արքայութեան մա-տանի քանցալ զնա, միայն գտանալ զպաւսա-րեան ըսնի ժարապետականն և զնա և զա-տուր ստաւ թարգմանեան ըստ արեւմտ սովոր-ութեան նարկեպոս զնի...

Եւ ի միւսն ի զպաւսարեց ի վերայ զայր և մեկտեմին իւրեպէն ժարապետի՝ արքանք ի վարդապետ փանփան վարդապետ: որոյ թեպէտ զապահարս մի՝ և ի նաւ նաւով զրի արեւ-նէս, այլ արեւն զաւանց և զայն նա իւր յա-նեանտ ապի ի վեր ծառանք... 3:

Գրքը մեծ 40, երկրեան, 5-280 (մեկտեմին), 281-308 (Յանի), 804, որ է վերջին, Յիշատա-կարան:

Եւ խառնի նաւանից միւսմով ի իւրեպէն և նապիքի անմատուցութեան սուրբ Առաւմա-րեան Նոր և Որդայ և Հաղայ որոյ՝ փառց գտար և երկրպագութեան սերտ զոտարնա-րեան. զանի անմատան ըսնի կամեցն է զոր յառաջ՝ նմանեցանցն զմարտ ինքնան, ի զա-նալից թարգմանութեան յերաշխով զարաիւ-րարութեան կամեց նարին: Որդեւ այժմ զմիւսն իւր արեւմտ ի զոր՝ յայնի որոյ և զարեւրա-րայն առ ի վերայ թարգմանիք Անկեպի թեր-գիւնի մասանի Յունական զերպարդ և փան-տա մասանի Արքանաւ Առաւմաւանք Ամ-բաստնի, որ եղև իւրով իւր արքանք և ծախիւց զաւանա աղագործութեան անապա և յաւաւոր մեկ-նալեանա սուրբ երկտաւան Մարգարէից, զոր արքանալ է արքան նաւ մերայ Ներսիս ըս-րեանայ՝ ապ իւրեպէն յայնի արքանի. և մեկ-նալեանա մարգարէութեան իւրեպէն, զոր յորե-նալ է վարդան փանփան անմատան վարդա-պետի: Որոյ յաղախաւ և թարգմանեան վաւա-րարութեամբ խաւարեցեալ երազ նաւապա-րեան՝ մէ արեւմտ և կամ զպիւն ընդ նաւնա, յայնի զրուսեալ, յարէ անկեպա զաւանի իւրեպիս ոսնի ընկալալոյ. այլ աղագոր-ծութեան ի յայ ընկալեալ՝ եղև ի վերայ աշու-նանի որոյն իկեպեցալ ի զարապետով յաւաւորեալի զպաւսարեցան զանկեպի նաւա-տապետ ի գրեանա: Ապաքն՝ սիրմն ստանալ աղանց զաւաւանանք ժոյլիւրար յայտ ըս-տալոյ նարաից մասանի սեպանապոլս իւրա-նայ թարգմանեալ, ինչի ի մարգարէայ ապեւ-նէս զիշեալ Առաւմաւանք մասանի Արքանաւ զերապետի Ամբաստնի, և զանկեպի կնիւրեպ նա-րին, զարգի եղբայրն մասանի իրաւ ապան, և զերապետիս՝ Գառնի և Մաւրի զքաւաւանք ապան, և զգիւրապետի՝ զմանանի Նարայ և

զիւրայ յարգի ապան, և զայն նաւանի Նաւ-աւա ի ուր նաւապետ զաղագործն անկեպի. զարապետ իւրեպ՝ ստանալ մասանի Յուն յարգի ապան, և զարապետայն յարգի նարայ նաւա-ցեալ մասանի Անա արեւմտ ստանաւանք, և զերապետ յարգապետ Նարայ ապան, և զա-ման ննկեպան: Եւ ի զարգապետ արքն ի զոր աղագործութեան՝ զանարան նաւայ մա-տայնի ստանալ և զարեւմտ ապիւ Հայաց անն-ընկալ զաւանեպալ սերեւա վարդապետ ապ-նէն՝ որ մէ Սրբապետ Պատրիարք յանի սպա-սուր, և զմեկերայնի իւր յայ զար՝ և զմաւա, մի իւրեպի իւր ըստ նալոյ՝ զարաւան մարտա-պետ կոստանդնուպոլսեցի, նաւար և մարմա, նար մարգարէ ինկալեան և ննկեպալե-նան զաւաւանաւոր զարաւանք՝ զարաւար սի-րապետ մանուկ և զմարտ յարգի. զի և զաւ-րեւմտ ընկեպ յամեպաւորաւոր իւրեպապետ սուրբ իւրապետիս՝ ի Նոր և Սրբայ և ի որոյն Հարայ՝ յանկարան յաւանալ: Անն 3:

— Խորհրդանորին արքանս պատարագի. Բացարարութեամբ Տնան Ներսեան լիւրեւանց-այ Արք եպիսկոպոսի Տարսնի կիսիկեցոյ. Տպագրեալ յամի տնան 1842. և Հայաց ՌԴՄԱ ի Պատրիարքութեան Սրբոյ երաւանգմի՝ Տնան Ջաւարիայի Արք եպիսկոպոսի: Եւ ի Պատարագ-գութեան Թագարեալի փապարի կոստանդնի-նուպոլսոյ, Առաւմաւանքի Տնան Առաւմա-ւարոյ Արք եպիսկոպոսի: Արգեամբ Սրբոյ ԱՌ-նայոս հաւասարմ Միսրան, Անթուրի Սար-կապ Յովսէփայն աշնան. ի յիշատակ զան-ծալի անուան վարդապետին իւրոյ, ի Քիւստոս հանգուցեալ, Առաջ Լուսարար Միսրոյ Արք եպիսկոպոսին: Ի Սուրբ երաւանգմի ի Տպա-րանի Սրբոց Յովսէփեանց երեւանի Առաքեցոյ:

Միւսն զաւաւանք մեկտեմին է՝ ստանց Երապետեան ի իւրոյ կնիւրեպ: Միայն ի վերայ նա թաւարանով (1-27) երկ երա-տանի նար կան. Եւ զարգաւանութեան առ արեւ-միստար, և նաւաւանութեան թէ մէ և զարա զի-նայ կնիւրեպան ստանեալ եղև ընդ մարմանի անմատութեան 3. — Եւ իւրեպն նաւաւանութեան մէ ժաւանցեպոլսեցոյ աղագործն զաւաւանքան զարա՝ ի զաւաւանութեան նարց մերց 3. — Եւ ի նայ իւրեպար զարեւմտ յարմ թէ և զեր ապա-նիկն ի իւրեպեան զաւա՝ և մէ զայն 3. — Եւ թաւսի ի ներսիս ապ եպիսկոպոսն կնիւրեպ սարանի: Պատարագի ոսնի արգալեան երա-նարի ի մեծ անապա: Երաւ յանան զիւր-ցան կնիւրեպան ստանալ՝ ժամ որ ի նայ՝ ստանալեան իւրի ընկալութեան ի վերայ զանապետն կարգի և զարգաւանաց ապի նաւաւանք որ ի գրեանա 3:

Գրապի արեւմտայն մասն իւր կարգեալ. Եւ Ա-նան զրաւանք է թարգմար, և ունի յիշատա-կարան արեւմտ զայն. ի յանի նարի զաւաւան-ն իւրա ի յայ նարիստան ստանալ, ի գրաւան-տանքն անան Անթուրիս զերեպիս յեպի-տապետ. և ի թագաւանութեան Հիւսիսայ որոյն լուսի սոն թարգաւար և ստանաւորիքի իւր-իւրեպն է զարեւմտ թարգաւար, և ունի յիշատա-կարան ապալեալ, զիւրայ զիւրայ այս, նաւար ան-իւրաւար մեպալեպ յանանիս աղագործն որ ստանալեան ըսնի, ի թաւարան նարկեպան անի 242 ի կնիւրայ կնի ի զան ստանալ մար սա-նարին ստանաւանքի՝ որ է փաթ, և կայ իւր-յաւար ի թագաւան մաւաւա: Արքար զրապի արեւմտ՝ ունի միայն զիւրապետան որոյն Ներ-

անի արժեքազուրկն ուշադրեալ Գրեցու է թաւա-
կանի ՈւՅ յանապատս ուրբ դարը, է մէջ լե-
րին տարտի է զտ կնիկեցի, է կանխդիտու-
թեան տեսն Գրեցուք, է յիշատակեան շնի-
մի տեսնաւոր: Թնչելու են և այլ զաւաճ ար-
եանք կեն և նոր դրաւոր, զորս է թոյ թոյզը
յարդասէ տասանոր. միայն զնիստն յիշատա-
կեցի է ծանկնական ինչոցորոշ:

Իբրեք մեծ 4⁰, 1-170 (թնոցիք մեկնութեան),
180 (Յիշատակարան), 181-190 (Թանգ) + 1-27
(Ճառք և Թոյնք առ Ոսկան):

— Բ Երեյ (ամբողջական). Արքայն Ներսէսի
Լամբրոնացոյ Տարսնի Նայիսիոսի խոր-
մորդամուրիներ է կարգի կնիկեցու է մեկնա-
րին խորմորդայ Պատարապին: Ի վնեւեակ, է
Տարսնի Արքայ Ղազարու ՄԱՂՂ-1847:

Յատկանոր ձեռագրի մասին կը գրէ. «Հա-
մաստակեանք երկն ձեռագրի արժանից զատա-
միկապ յերկրեաց զապալիք. առաջին թուար-
դիք դրեալ յամեն 29^ր (1806) է Ջորջ Գլան
ԱճԱՂ (1882). Երկրորդն եւս թուարդիք դրեալ յամեն
22^ր (1882) է Գլան կուգի. երրորդն խառաղիք
դրեալ ձեռամբ երեւելոյ տեսն կամատաւ զա-
նալիք: Հանդիմ ասլառ ամենայնի խառնու-
նեմը, զի առ վրիպակալիք ինքնականք երեւելոյ
հանգիստ՝ կարտի մասնաւոր ուղղութիւնն
ուրեք ուրեք ըստ նաշտապալանք արժանիք, որ
գտնեին աներկրայալն յալեք մեքան, և որոյ
ստացուց ժողովին խորանալն ինքնանք զալեք
կապուցանել՝ եկել ոչ զայնանի անպատաւ ունի-
քն է գտնուի:

Ջորջաւորտար արդյ զատարապին որդւն և
էրն է զըշտրին անգիմիտ կուղք է կարգին. ոչ
արեւն ինն և կանտն աւանդի զայն կամուլով, ույլ
զայն աշտելու կուղի իւր ընտրան մեկնին և ըստ
այնմ անուայք թուարդիք:

Բազմազանութիւն խորանալեկեանք. խորբը-
զանութիւն վասն ուղղութեան նաւասոյ կնիկեցույ,
էրն է ուրբ իւրաքանչիւրն և է անորեկնութեան
Պրիտուր. — Ի խնչույ նաշտան երեւելոյք եղ-
արց զմեկնին կարգուք կնիկեցույ, և թուարդու-
նեմ արդաւն արտազուտ մանկ և առ նորա-
մեկնութեանք. — Դարման վերտին խորանութիւն
նորանեկնեանք որ ման յնիկեցիք, և զմեկու-
թիւն պատուոյ և աշտանեանք. զարմութիւն է սմա
վնեւեկուք պարզաբար, ընդ որս և ընդգիմարու-
թիւն. — Վնեւեկն արժանիք, նաւաստութիւն
նարցն սանգուլեանք որք սանեմեկն յամենայն
սեղիս զրիտանեկն նաւե կնիկեցուք է զա-
զար, և ոչ եկել է վնեւ. ընդ որս և պատարապ
ընդգիմարութեանք պատարապին. — Որդաւն
ինն զատուք տարեկանք կնիկեցույ և յատկութիւն
զարմանութեանք նաւա և զքնատուք. ընդ որս և
ընդգիմարութեանք այտուքի խորբըզ անայնա-
ցանգանդաց. — Ընդէր յարդիք և ոչ է կատույ
զգետ զանուայալեան. — Իմաստաբարութեանք
թուարդութեան տատուայալն խորբըզ պա-
տարապին, և առ անպաշտպալեան զնեյ՝ ընդգի-
մարութիւն. — Բնախառնութեանք զմեկնութիւն յա-
զար զարմութեան արգիլիք, և նաւաստութիւն ինն
զարտ և ներգալութեանք մասց էր նալն կան-
խիւ. — Ջնն Նշանակն անուանել զատն Ատու-
նայ կնիկեցու. — Ջնն Նշանակն ինքնանք անուան
զնիկեցու կուչի և նարն անուանել, իսկ զՊրիտու-
տա փնայ. զանիք տալեցիք ստէ. — Որդւն և
այլ տալեցու մերս կնիկեցի անուանի զատար վե-
րան Սիանի և Երաստանի. — Ինն զարտ և նա-
ւաստ զնիկեցիք Ատուան կնիկն յերկր. — Ջն
յարմաճ մասնեկն է տաւարս ուրբ, պարտ և նա-

տաւայ անընդմիջաբար զնիք տալիք Ատուան,
որդւն և ներտալեք. — Ջնն Նշանակն մեկ կնի-
քարանդ արդյ տաւարի կնիկեցույ, զի անընդ-
անայ է խորանի է նաւաստից խորանակն տա-
ւարին. — Ջնն Նշանակն և անուան արդ. — Ջնն
Նշանակն զգետ կնիկեցուք զար էր վնայ արդյ
անընդան արանեկ. — Ջնն Նշանակն տաւարին
անուան շարժ զարգով անընդան է միմեկն որս,
էնայ, է վնայ որս զանուայալեան արտն նա-
տաւեկ. — Ջնն յայտ անն յայտուք խնիքն
և յալեցուք և թուրան ինքնիք է ուրբ եկել,
զնիւ. — Դատարապութիւն կնիկեցույ նաւաստից
կնիկեցուք կարգուք. — Ջնն թուարդալն ա-
նուն երկ կուչի զնիկեցուք մարդուք կուչի,
կուչու և զանուայ. — Ընդէր զանուայ անուանի
կնիկեցուք. — Ջնն զարմութիւն կնիկեցուք անուն
ցուցան. — Ջնն է արդուք զանուայալեան,
ինն ուր. — Երդիտան նաւաստի իրաւիք է
տալու զանուայն տաւարան. — Ուրդ արդիտ
անուայն կնիկեցուք այտուքի զար. — Ջնն Նշա-
նակն թուար զնիկ զայ տաւ է առն Ատուան
է մաճ արգիլիք է խորբըզան անուայ, զմեկն
է զալեցու. — Ջնն են և արդւն այլ մարմնայ
զնիկեցուք որով զանուանայ թուարդուք զխորբը-
զան զալեանն կատարն ժողովարար կնիկեցույ.
— Ջնն Նշանակն անուանի զարդ զպատարապ
խորանք. — Ջնն յայտ անն անուանի զայն
խորանք զպատար. — Ջնն ցուցան զպատա-
րապ անուանի զանութիւն. — Զգուսութիւն նա-
շտարմութիւն առ էրն նայն անուանին. — Որդւն
զարմութիւն նաւասոյ ինն զանուանայ Պրիտուր
է առ առ որ նաշտարկեցուք, և մարմին Պրիտուր
է ոչ արմին մարմնիք Պրիտուր. — Որդւն կա-
րաւարց նաւասոյ ինն յամենայն անկեցուք կնի-
քնիք զանուայն տալեք զի Պրիտուր և է մի մար-
մին Պրիտուր պատարապ. — Եկել զարտ և նա-
տաւայ է մեկ անուան զանուայն զպատարապ
կատարակ, որդւն զարդիք. — Որդւն ժար է է
պատարապին է թուարդն անուանութեան տալեք
նաշտան. — Ուրդ կանա այս անուարմութիւն
զնիկեցուք մեկնայն է պատարապ ինչոք է էր
վնեւ. — Խորբըզանութիւն է նալն և վնեւ նա-
րին. — Թուարդութիւն առ միմեկն սանեման,
զարմութեան կնիկեցույ զրիտանեկն, Հաւանք
Փրանիկ և Հայոց, և առ մի գրատարութիւն ցու-
ցակ նալին տաւարան. — Որդւն արմանելոյ տալու
կնիկեցույ. — Խրտա և սանեմ վնայ զնալ զար-
մայս յարմեն տալու. — Սրբայ Պրիտուրիս
յալապ կնիկեցուքն տալեցութեան և գրատան
նալին...

Յիշատակարան Ներսէսի Լամբրոնացոյ. «Այս
թուք և տատուայն արժանութիւնք՝ պատա-
ւարութեան մասց և մեկն ինչ թաւա Ներսէսի
տաւարս է Հայուք Ատուան ի նալեցուք
Թաւարան՝ վնայարիս զտան է վնեւ, և է մա-
մանակ կնիկեցուք մերս մինն էր զտան և շար ամեկ,
և կուչի է յալեկեան և մարմնութեան է մէջ լե-
րանք Տորսի. իսկ յառ ամեկ ինչ զարմանայ
կնիկեցուքն զալեան, և է մարմնութեան զարմով
զարմանք, և զուր տալեցուքն որով ինչ որ է
թուար ցուցա՝ մարմն և յայտ թուարք, և ըստ
թուար զուր զիտարեկ, և անընդանայք այս.
զանիք մի անգամ և երկցա նալն զուր յալեան
է մարմնայ կնիկեցուք և իշտանք, և ոչ երկ
պարզապէս անն ընկեցուքն կամ անընդա-
րման: Իսկ է այն մասնակն է Թաւարանութեան
վնայարի և յերեան և վնեւ յալեցուքն
ուրբ զալեան կնիկեցուք է ինչոցուք ալեկ, և
կնիկեցուքն և իշտանք որք պատարապին ուրբ
անընդան՝ զերեան, և նաւասոյ այս տաւար յա-
րմանա՝ զնալ տալեքն Թաւարաք և իշտանք՝

բաւ կրանքի Համբոյն նայապոսի շարեաց
զայ յայտ ուխտար, և մինչ նոցա նկատն անիլի
բազմութիւնը նոցա է ծովէ անոյն ի Պաղատիւնայ,
ի Քառանկանիւնայ ի վերադարձ յերեսուն և անիլի,
սոցա ինչպիսի մեր մեծ խան զմէջ առ խմբու
շինան ասոց ուր Գրգոր յախման նայապոսի
կան որ կոչէ Համբոյն կոչի ի վերայ իջրտաւոյ, և
ի դուռ մեր յառաջ պիտանաւորեալ յայնչիս
Մարտայ, յարանեցան ի վերայ մեր Թարգմ
Մարց, և սրով նարանեցն զորս ընդ մեջ կրանա
ւոց և աշխարհեանց ասից իջրի, քան. յաբը
տանեցին ընդ այլ ինչն և գրեմայ, ի վերայ որոյ
պոյն անիլիքնոր յանեղով դառաւորի, իսկ ասոյ
ի տեսլութենէ զմեռնեան Սասունայ ի թափն
վերադարձ քառասուն և մէկ, քննեալ ար ժամա
նայ երկ՝ զարեւոյց զայն ի գերութենէն. քանից
զատ ի գաւառն Զանայ, և աստարտիւնամբ
նայնոյնպիսի գաւառին Ներսէս և Վարդանայ
կրանարք՝ անաւ ասի առ իս վերանք, և եղև
վառանկայ պոյն մեծ արժանայ և միւլիւ
բութիւնը, և առ Սասունէ երկրապետիւնն գա
ւառիւնին, քանց անհասարկ իջրորդութիւնն Հոր
և Որդայ և Հոգեւոր սրբոյ, ոյժով և միւլ և յա
ւառանա յախմանց. անէն ք:

— Խոսանցորդիւնը Ս. Ներսէսի Լամբրո
նայոյ ընդ պարտիպոքին յանցոյն ի Տգարանի
Տէրպնեց կառանդնուալոյս, 1861. փոքր 8^ր,
122 էջ:

Բանագրութիւն. և Տնան Ներսէսի Արեւ
դիպոկոսի Տարանի կիսկեկեցոյ. յարմար չափ
գրեմութիւնամբ ի թաղարան Հայոց խանէ ի
կառանդնուալոյս: Հարցանալ պարտիպոքին և պա
տարանքի սրբոյն Ներսէսի, 1-24: Այս Նոր
Լաթաւ. և Միկնութիւն Տնանուայոց պոքիւնը.
Առարկայ տեսնել Ներսէսի յարտեմայոյ, և Ն
դիպոկոսի տարանքի կիսկեկեցոյ: Առարկայ ի
քանն որ ան. Հայր մեր որ սերմին, 25-70. —
Սրբոյն Ներսէսի Վարդանայոյ գառախանից
ինչորեց Յանայ, և Վիպարտիւնից Համոյ, զորս
զաւանկն առ ի մէկ ի պառա խաղաղութիւնն:
Ինչ որս և յանձնեց առ ընթերի եղեալ, 70-
102. — և Գառախանի և յիշատակ սրբոյ և յա
ռապոյ վարդապետին և երկնայնի արեւդիպոկոս
պին Ներսէսի Վարդանայոյ, 102-110:

և Աս պառախանի վարդայ սրբոյն անեալ և
ի մնապի Ոսկեպոքի մասնէն միւլից զմեզ ի
Թաւին Հայոց 2181 (1802) ք: իսկ բանագրութե
ան Ժամին կը կարանց. և իրանիւն Ներսէսի
զարար երէց յայնց լոյս՝ կարտեմայոյն ի նո
ցան կանխաւ ի յայ ընդալեալ յանին ի մնա
տանդանայոց և սիրապոյ նախնայն մերց կրա
նիւնայ. յայն և ի յանապոյնայն ոչ նուազ կա
նալոց: յորց Թաղալ զմեռնաւորանք. զմեռնա
լիւն տարմանայ Դաւթի և զգրին Սաղմանի, և
զայլ ինչ կա, մէջ ի ման գործաւ քուն նարոց
ի տաղարութիւն. յորոց՝ երեսնայ յայտն նաւոց
մասնեկոյ՝ պարանալն յինչեան գերին և երկ ի
քանից տարման, որ և խաղաղութիւն երեսնայ
ընդ պարտիպոքին Յանայ յաղաղ միարանա
լիւն. յայտն երկին ոչ որոս լինէլ զոր, այլ
այլոյ անմեռ ուղեկեցոյ ընդ նմին ի կոչարտան
քաղաք. և նարդապետիւնն վիպոյ և նման
սրբոյն քանց սրբոյ յանաւարտութիւնն ի ժա
ղմն Համոյոյ: Սրբոյն սորա քանի և ի
կարգ նաւանալն կանանց: իրգորքն և մեկնա
լիւն տեսնաւոյց պոքիւնը: իրանիւն և այլ
երբէն անիլ կոչեալ և մեկնել զայս պոքիւն ի
կարգ մեկնութիւնն պարտիպոքին. տալան այս՝
Թէպէտ յայն յարդարութիւնն վիպոյն նարոց
զայ անմեռիւնք տարքն և ի նման. և ասանքին

ընթերցան և մասնախմբան նախերցոյ և պա
րտիպոք սորմանայ: իրգորքն և պառնել յա
նայ ի մէկ ի տակ միարանութիւն. և պառնա
նաւոր պառախանից ասոց. և սորան տիպց բա
նին յայտն քաղանին ինչ նարոց սրբոյ և զա
րոյ սրբանին տակոյ ի գրանեց զմեզ բարբի
նայոց սորա Սասունամբ որ առ Սրբոյն զմե
զաղաղաւ. նաեւաւ առ մէջ Տ. խառն վար
դապետ Սաղման. ի վերէն անմեռիւն կոչոյ
զմար սրբոյ. զոր զապց ի մեռ մնապիւն նաւա
քանայ ինչ Ոսկեպոքի անմեռնայ. որպէս ի
վերէն վարդայ նաւապոյ: Ինչ և այլ ման գործ
սրբոյ. որպիսիք են մեկնութիւն նաւապոքին և
Յարգմանութիւն նաւանի Նիկոսի միակնի տաղ
արարգրեալ՝ կոչեկեցոյ. և այլն կա. յորոց զորս
ի մնա մեր նաւանին ոչ զապոյն առ ի կրա
տարալիւն ք:

— Վիպարտիւնիւն ընդ Յոյն. Տնան Ներ
սէսի Լամբրոնայոյ՝ արք եպիսկոպոսի Տարանի
կիսկեկեցոյ: Երբմար չափ զնաւանութիւնամբ
ի կառանդնուալոյս՝ յնա ժողովոյն Տարանի:
Տարգրեալ ի լայնութե և ի բարի յիշատակ
իսեալ Ղազարի սրբոյ, զնաւալքիւնի և զմեզ
կառնելի տիպարոյ Յակոբիկի աղային. Եւ ձր
բաշխեալ անմեռնայն նշարաւանել թանախիւն:
Ով որ կարգայ, արհեսեց՝ զմեռոյ գրեալ չէլեպի
մանուկն. ի Թաւին Հայոց 1206 (= 1757) (ի
տաղարանի Սասունամատարի), 1-16 էջ:

Տգարան և իւրպէս և Գիրք Ոսկե խարդոց
Միւրոյն զմեռ:

— Alcuni squarci del commentario di S.
Nersete Lambrone sulla liturgia Armena
accusati e difesi. Venezia, dalla Tipografia
Armena di San Lazzaro, 1861. 4°, 134 էջ:

Promemoria. L'et. «Al cumulo delle deni
grazioni, delle accuse, dei sospetti e di quan
t'altro mai, per lo spazio di oltre cinquan
t'anni seppero inventare malevoli ac
cusatori, per scemare senza meno il con
cetto di una corporazione monastica, si è
ultimamente aggiunta la taccia dell'errore
in materia di Dogma, fatta al beato Ner
sete Lambrone, cui la Chiesa Armena vene
ra sugli altari. Perciò che gli insulti ten
tativi, aventi lo stesso scopo e posti in ope
ra le mille volte contro i monaci armeni Me
chitaristi di Venezia, rimasti infruttuosi
dopo le accurate e sapienti decisioni della
sacra Congregazione di Propaganda fide,
non valgono ad essere riprodotti in un campo
completamente battuto nelle adunanze ge
nerali degli'anni 1718 e 1818, si è cercata
una via indiretta a conseguire il medesimo
fine, denunciandosi come affetta di eretica
labe un'opera, che i monaci sopradetti da
vano in luce nell'anno 1847, portando in
fronte il nome del santo Autore summen
tovato, e corredata da chiose per la maggio
re e più esatta intelligenza degli Armeni, a cui
esclusivo vantaggio veniva pubblicata.

Tostochè vennero fatti palesi questi can
lunniosi pareri, piacque alla Sacra Congre
gazione suddetta chiederne conto all'abate
generale dei monaci armeni Mechitaristi di
san Lazzaro di Venezia, invitandolo a dare
una fedele traduzione degli squarci accusa
ti. In conseguenza di così autorevole co
mando, l'abate generale suddetto, in nome

altres della Congregazione religiosa, a cui ha l'onore di presiedere, ha unito in queste pagine gli squarci accensati, ed ha soggiunto a ciascheduno la rinativa difesa ed illustrazione. Prima per altro ha ripetuto non solo opportuno, ma altresì sommaramente necessario il promettere un suntuo istorico della vita del B. Nersete, che dedito da monumenti di pubblica autorità, riferendosi ad età remotissime, sarà capace di spargere una più chiara luce sopra le fila tenebrose, che formarono il tessuto della più nera calunnia ».

— Մեկնորին Յայտնորին Ս. Անտոնյանին Յովնանու. Ա տիպ, ի Կ. Պոլսի, 1736?

— Բ տիպ. Մեկնորին... Յովնանու. Առանձնա՝ Ս. Աղբրի և Արևառայ խորհրդացանց կնաար թարգմանել ի յոյն լեզուրէ և սրբազանա՝ Ս. Ներսէսի Ազգայնագրոյ Տարածի կրկնեցող տպուր ի Հայրազնութեան Տ. Տ. Ներսէսի վճարման Սրբազնագրի կաթուղիկոսի և ի Պատրիարքութեան Սրբոյ Աթոռոյ կրտսերին Տ. Յովնանու Սրբազն Ազգայնագրոսի և ի Պատրիարքութեան Պօլսոյ Տ. Յակոբոյ Սրբազն Ազգայնագրոսի: Յերուսաղէմ, ի Տպարանի Սրբոյ Յակոբեանց, 1855. 6^ր, 324 էջ:

« Սրբ Պօլսի Մանուկ Տէրապետ Ամուսն իւրոյ և Հօգոյ Իմացոյ Մանուկ Յարութեան ևս Մանուկ Լեւոնի Յատուկ Թանգարդութեամբ իւրով Մանուկ Բարէյ Արք. Արքանիս Սրբապետի Յարաւարտութեան իւրով ի 27 Մարտի, 1855 »:

Յատարանէն. «... Գրչապի տիպուց որ ի տպու մեջ նպատակեց, թելուր և շէն մաղբի, այլ յերթեպագի տիպուց զպատարանու՝ ոչ տպուր տպին նաւաստութեան նորապատարանութեան զրչապի: Երկ իւրիւր տիպուց էին առ մեկ տպարանոց՝ նորապիւր՝ առ մերով տաւրոց զպատարանու՝ Առանձն՝ զոր և զայլ մեջ տաւրոց, էր գրեալ ի կարթի զպաշտ յաւանէն Նախակի տրոյ Աթոռոյ, որ և նամարի ընդարձակեալ ի մաղպի մեազրէն Յովնանու կրչեկոյս, զորոյ և զխնամարանն ի մէջ ընդ գինի յիշատակութեան տրոյ թարգմանիս՝ մանաւանդ էին յարմարեալ: Իս է այլ՝ ըստ որում նմանի: «Գործեալ յիշեալիք ի Քրիստոս և զիս զպատարանու մեղաւորութի տպի զնաւաստ Յուն կրչեկոյս զպատարանութի, որ նաւաստ զանկութեամբ տրոյ ի փոփաղ տրին՝ զրչեք իմով իսկ տիպի մաւաւորութի, ի միջնորութեան կրտսեր տիպին ըստարիւր: Եւ ի յիշատակ արմանի տպու իսկ և տիպեալ նախնեաց փոխեցող ի Քրիստոս, որեւն մերձաւորաց և նամարն տիպուց երթաւարտաց՝ նաւաստ և մարմնաւորաց, զի և զուգ յիշեալիք ի Քրիստոս Աստուծոյ յաւան մերոյ արմանի յաւանութե. առնէ: Գրչեալ ի թիւ 27 ի: ի յուն և ինն մարտի տպու »:

Իսկ միւս երկու տիպուց՝ զրչեալ ի Պօլսոյ զպաշտ յաւանարարանն, և որպէս երեք՝ ի մի և ի նոյն զպաշտարան: յայս յուսմանքն տրեք տրեք և մեջ մաւրեան: ի վերայ տպարանեկի՝ զպատի ի նաւա զանգարանութեան իւր ներմանեալ ի զրչաւ: Չորս զայս տիպեկնի մարանն առաւանդին վարդապետի ի տարբ շարն մերոյ Լամբրոսոյ՝ առնալն նաւաստարմութեամբ մաւաւորանէն ըստարիւր տպիս. խաւանանեալ

առ նոյն զրչեք մի խաւաս կնգարան և զնաւարան, որք թիւն զերկուց նախորդ տրեք, իսկ, զայս յաւանարար տրեք թաղոյ, տպոյ մաւաւոր ևս զպաշտարան տաւրիք ի յաւանի մաւաւորին »:

Գրչեք վերջ Լամբրոսոյն երկու Տէրապետ, կարանեք իսկ. որպէս առանձնեք մէջ կ'ընէ: « Այս յաւանութեան... նաւաստարան տրեք ընդարան երկուց ի նկննդացին իմով նաւաստ Ներսէսի թարգմանութեամբ, ընդ որ և զքնուր, թեամբ մեկնութեան տրեք տիպ յիշեցեալն Հայոց:

Պատի՛ տիպերն այլոց մեքոց՝ տարբ և առաւանդութի զպաշտ կրչապետով յաւանութեան ի աղաւարտութեան զրչապետիք՝ որով իմացեալն յայնց ի ՈՒՋ թիւն Հայոց, ի վերայ որոյ ըստ զորն տրեքն նկննդեք էին Լամբրոսոյ ըստման, ընդ այլոց, որք զայս զայս առաւանդանեալ նաւագ և զաւանդին նաւագով և սրաւանն տրեքութեան տրեք ի Պաղատան, և մեջ զիւրկնեցող յարկ զպաշտան ըստ կրչոյն և ոչ որ էր որ թաղեք, և մեք մաղպար նախաւոր զրչեցող մեքոյ մեք, ըն է յունի թիւն, թիւն յարմով տիպեր, զպատարան թաղաւոր Հայոց Լեւոն՝ որ յաւարանեց, ըստարիւր և յայնցով Աստուծոյ, որոյ նաւագ տրեքութեան յարման զնեք թիւնարանին կն Համբար, զՀեւոնի (Երեմիայ) և նոր Համբար, զԱւետ. որք յայնցեկն զայս յարմար զպատարան, կնաւն յիշեցեալն Տարանի՝ որ իմ տարմանութեամբ նաւագ իսկ »:

Յիշատարանն Բ. « Յիշատակ տարի զպաշտ՝ Տեառն Ներսէսի զերանայով ժողպարան. զոր զպաշտ ի մեկն Ամուրի՝ զրչեալ զայս ի յաւանութեան նաւագ: Իս Ներսէս նաւաստ ի Քրիստոս և տարաւան յաւանարանոց, վերջին և նաւագ զանմանութի մանու, յիշեալն զՅայնարան, թիւնն Յովնանու՝ տարմանք յունին իսկ առ ի յայ զիւրկն զպատարան ըստ զարմանեց. և այլոք և մեք իմացեալ զիւրկնութեան նաւին ի մերոյ ըստարան՝ ոչ զպի: Յուն որոյ կնաւ ընդմանց ի մեկն Ամուրի, և զրչեալ յայս տիպ զմարմանց Համուց և Փառնաց, այս տեղեւան ըստարան ի միւս իմ. տարի և զնեալ զպի ի գրեւան նաւագ կնաւոր տարիս տրեքն Պօլսոյ ի զպաշտն մեջ զիւրկնութեան Յայնարանութեան ի յաւանարան ըստարան, ի նոյն զիւր՝ որով մարն Փառնաց, երկուց մեկնաց տարմանք (Աղբրի և Արևառայ) և փոփաղեալ թարգմանի՝ ոչ զպի զպի որ յայտ ըստարան ի նաւա կարթի ընդարման: Այս երկու տարար զպաշտն ի տարբ ըստան՝ որ ի կրտսեր կողմն տրեք, ի մի զմարմանց Համուց՝ որում տնան էր ընդման, առ ուն տրեքութեան միւրկնութեան՝ որոյ տնան իմարի. զիւրկն զպի զպատարան ի նկննդեց ըստարան և ի գիւր, ուղարկեալ և փոխեալ, որ ընդ էր Ամուսնոյ զպատարան նաւին զպաշտն: Իս ինքնուր աղաւանք ըստարան տնան՝ տնան փոխեալ զպատարան ի նաւարան, տնան տնան, առ տնան իմ կրտսերին՝ տարբ Գրչեպետ, զոր մանուցալ՝ ուրաւ երկ յայ, և կրտսերաց թարգմանի ի մեկն մարտարանին Յե. ըստարան՝ կրտսերաց, որ տպ ի ներքոյ որոյ Հայրապետն նաւագին նաւեք. և տնան տնան, կնաւորութեան Աստուծոյ և սրայ տնան՝ առ ի թարգմանի և ևս ի գրչի վերջեպետեց ինքնեցող Հայրապետանոց զպատարան տնանց զայս զպատարան և տաւանութեան Յայնարանութեան տիպ, իսկ »:

Առանձն զիւրկնեցող և խաւասութեան զիւրկնաց, յիւրման զպար խաւասին Աստուծոյ զմարմանութեամբ տարբ Հայրապետն Հայոց զպաշտն իմ զԳրչեպետ, զպարման և զպարման և զպարման թարգմանութեան և զիւրմանց, մաղբեցեք ի

ի ինքնակամայն նայոյ նայոր և Վր. ի նայորսն. առնական նայոյ Տնտան փրկողորսն արդարան համբույցելոս ի փայտաւ և զհեղեղաւն կրցն փառաւոր. և յիշխանութեանն նոյն յապոյթ փր. քանկելանս երկնոյ գտնի. և մեծամեծոց կրտս. նաւ. և բրկելեմով.

Գործեալ ապաւնի զկէզ որք նուրիպէջ տնայ կար. զարժ և կամ արեւմտեկով Յիշեցէք ի յորտաւս զնաւաւս յոյր յանձնեսա սնկիւրիցի. և զմեզան իմ զմարտա սարկաւազն և զփառամեղքն. և զգի. ոտորոյս զուսկն իմ զմիջոյնքն և զգորբքն և զայլ ամենայն արեւան մերմարտն իմ. և զու. յիշեալ լինիք ի տեսնել տառույթ մերոյ ամեն. Գործեալ յիշեցէք ի յորտաւս զքրիշխանացն զյաւ. մեծաւ արամամարտն. և քանդեալ ընկելոսն որք մեծաւս եղև իմ ծախիս և ընդիւք.

Գործեալ յիշեցէք ի յորտաւս զտարածապի մանուկն տառածաւաւսն որ արմարին արար իմ ի արդարեւն. այլ և բարկեմի ծարեւոյ իմ զոր տնայ տառածաւ մեր տակ զփառարկն տաւ և ի նուրիքեմիս ամեն. կտարեւոյ զիջք. ի. նախ ապմուս. և ապա յիտաւ որդի. ի ապագրտաւն Սաղկովմա :

Իկեց փոքր ՏՊ, տնայկովք. միւրնապիր, բայց տնայկովք. զմաքիմ երեւեալով. նաւարայ ապա. զրախիմ, բայց տնայկովքաւ. (մեք երկու արեւան սնկիւր) :

— Բ տիպ, ի վանեայի, 1660 :

Ամեն քանով յար և նման փերիւն, քոց ի յիշխանութեանն, որ է նմանակ. Վրտաւոյմ զպայտաւ ընկերեմոց. փոքր ետանձնաւ տնայ. թեան. և միապա ընտելան. տնայանիկ զարտ. թեան. և տնայ յարքարութեան. երբեք և մի տառածաւմեան. և տնայմեղքի տար լըրարգու. թեան. եւ որ սրայ և նուրիս արդա այժմ է միշտ և յախեման յախեմիս ամեն իւր հա կարգաւ իւր նաւաւ և տառապալ անմիկ իւր շնան պի. զիւրա որ մարմնաւոր տնայ Պաիս որ եմ ապաւ յայնպեայ ի զհեղեղաւն միւրապարգեւն փառա. տիկայ Ջոր քաղաւմ շնայիւք և աշխատողք նայի կարգեալ ի յանկ նայի բաղապարսկեան արտեսան և ոչ տեսէջ եղև իմ օգնական այժմ ապա. զթաթեան արտեսանս այսպիսով. Սաղկովմով ի յայն ամենեցան յորտաւ. և ի ծարարաւս իւ. զիւն տար տառածաւ. քարիտաւմեանս արտայ տառածաւմեան. և ապիկիս արդիս զրդարի յա. տառարկն. և քարիտաւմեանս ընտելայ տնայիցն և տառարկն զիւրար և զպարսկ եկի ի մախ զապարգեւմեան արեւան տա ի պայտաւմեան տալին նայոյ. Սալ և պտուսն աշխատանոց մե. րոյ այս եր. որ քաղաւ մանեմանս յառա՛ ռ. նիկ սեր և քարիտաւմեանն նա տալին նայոյ. և յարմար ցանկայի տեսանիկ ընդդաշուալ իւր յանձն նայոյ իւրնայ ապարգեւ. Ջոր ոչ կարողի նաւանի ցանկութեան իւր. զոր փոխեալ է առ տառածաւ. և զարտաւ արդիս իւր զիւրնայ փառան իւր տառածաւ ընդ երկնայ տարաւ արտեւ. Ջոր և զարգեւտաւան ամենեցան յորտաւս զարգեւեան ի մեկն նայոյ զայս շափն տա ի պայտաւմեանն ամեն նայոյ Սալ և իւրիցեմ ամենայնք լինէ տնայ տնայարարութեան. քանիք ամենեւին. ոչ զիւ. տիկ լիւր նայոյ. և կամ զիւր. և ոչ տեսան ի փարգեւանոց զայս ապարգեւմեան արեւան քոս արգեւեկայն տնայ ի նուրիս արդի. այսպես յայս տնայ երեւեալից փառն պայտաւմեան տալին նա. յոյ. զոր և նախ յաւարա ըստ մերաւ ապիկիւք. իւ երէ նուազութեան զամենից ներսեւ իմով զպառաւորմեան զի կար մեր այս եր. Սալ եղև կտարաւն և տարաւան երկայ Տնտան ներսեւ նայոյ կախեալիս զոր տնայանայ կախ Յիտաւ

որդի ի յաւ և յարմար յարմարէլ քաղաւմ զիւր. թեանք և յառապարտելով. ի ինքնաւմեանեց նայոյ. իմք. և ք. ի յառեման մայրիւ... ի նայ. քաղաւմեանեց նայոյ նաւարք տնայ Տնտան յա. կարդ երկնայ երեւեալ երեւեկ նայոյն նայոյն ի փայտաւ և զհեղեղաւն կրցն փառաւորից և յիշ. յառեւմեան նայն յապոյթ. Տնմեայ յանդարիկի Դուրի և մեծամեծոց կրտսնաւ և բրկելեմով Դարմաւոյ ապաւնի զկէզ որք նուրիպէջ տնայ կար. զարժ և կամ տեսնելով յիշեցէք ի յորտաւս և մեղոյ թաղաթեան իւրեղեւք իմ նաւան ապաւ. զայլ ապիկիս և մեղոյն իւր. և զիւրարոյս զա. տնայն իւր և այլ ամենայն մերմարտն իւր. և զու. յիշեալ լինիք ի յորտաւս տառածաւ մե. րոյ ամեն. Դարմաւոյ յիշեցէք ի յորտաւս իւ. քանիք տնայ ըստփառանս արդի կապալ ապան որ նա հա աշխատեալ ի արդարեւն տար. Դարմաւոյ յիշեցէք ի յորտաւս զիւրտաւ մանուկն քան. փառաւ որ է ապաւ նայ որ յաւ աշխատեալ. և ապիկիսն արար այս արեւանս ի արդարեւն և ի յարեւն և այլ ամենայն արգիտաւմեանն տար զիմէ տնայ տառածաւ զիւրն տնայր զանկն ա. մեղոյն շաթ ամեն. կտարաւոյս զիւր. ի. նախ յիտաւ որդի և ապա ապմուս. ի ապագրտաւն Պաիկիս :

— Գ տիպ, Սմանեքզամ, 1660 :

Յիտաւ որդիտնան Տնտան Ներսեսի նայոյ կախեալիցեայն ապաւնայ բան միկիթարութեան տնայոյ նայոյ փառն մանկանից որ արեւն ըդ. յիտաւ միշտ տնայն նայոյ ցնդուեման :

Նախաւն յարեալ Յիտաւ փայտապար պա. կերէ՛ կտարեւ. և տարեւ ապաւ. Վ Յիտաւ որդի կտարեւոյն նայի ծարեւ տնայ յաւ. որք. մախիմն տնայն իւր նաւաւ որ այժմ յիշաւա. կիւ արման արար թ. Սաղկովմայ ալ զաշխարհով կր. նայ կարգաւորի. ի է զիւրեղեմեւով. Սալ պաւ. կիւրն զիւրեղեմն կր սնիկ զիւր. արտի իմ իմեքն տառիկ իւրտաւմեան ի. և տառածարից սնկիւրն՝ տարեւ. զրտաւ է 145, և ուղաւն կր նաւն մի. շն. 599, որ է փրէ՛ վրապարտեման : Որմէ փրէ՛ շէթ 600, նաւեալ յիշապարտեմ. զոր թիւ մը կր արդարեւմ. նայեալեւս նաւոր, զի ի է տնայ. երեւով :

Վրտաւոյմ զպայտաւ ընկերեմոց. Շարեւք և ամենայնքն տառածաւ և նախաւմեանմեանս տնայն մերայ և փրկիկ յիտաւ զիւրտաւ ի թուին նայոյ իմք ի մայրիկ տնայն. իւր նաւաւ մառայ զիւրտաւ մախեւ զպիւ մայրեկ նաւար և ապաւար տնայն փրկեմոյն արդարան կա. թաղեկոս ամենայն նայոյ կառնեցութեանս տար նուրիս և կրտսնաւն տնայն նայոյ յայնք կա. թաղեկոս յիւրեւաւ եղև զիւրեկ յարմաւաւս յարեկիս իւրապարտեւ տնայ զարժաւ ապարգեւմեան զոր և տարեւ ի պայտաւ ի մեկն նայ. զարժ քաղաւ և նաւանդեալս ի վեմեայի Սալ ընկեմայն ի ապարտան զրոյ քաղաւմ իւրեւ իւր տարեւ. վարմաւաւ եղէ զարմաւմեան. Սալ զ'ի վեմեայի ոչ զայն արմաւաւորք զպայտաւ ապա զարժայ. իւ եր մաւ տառար ի մեկն նայ և նաւաւարեւ փառեալ յառնայ տառիկ զարժայ ի վեմեայի տնայ յարմաւաւ և յարմար վերայ ման և քաղաւ եղև նաւաւորեւ կիւր զիւրեկ ի մեկն նայաւ տնայ հա եղէ վերաւանս որ ոչ զայն փարգեւեալ կտարաւոյս այժմ զարժայ և մանաւ. նայ. տնայ և նաւաւաւարեւ և քաղաւաւոց հանկեցն զիւրեւմեան. իւ զպաւսն առ ի իւրաւ. նիկ զայս զոր և է եղև իւր կրտսն կ'ի ժ. զպիւրն ապաւն որք ընդ յարեւ մերով եղևն ար. նաւաւորք այժմ զարժայ մի որ է իւրեւեկի նայի

զայս արևուստ և առ ի ձեռս խոյոց և որք յան-
բազմապիս արաքանց զայս դարձ ծածկուի և համ-
այստի՝ պատժ առաքելի կրկնոց են ի մէջ՝ եւս
համբնին անդառնանք. խոյոց այնչեւ էր փայլէ մեզ
առջին որսումանց Միտքի ի նստմ ամիսս. Բ. ա-
ռանց զարեյն և քանիչս անգամ ազդ արարել կոր-
մեղանոց ծաղկմն և փառնին իսկ. խոյոց ոչ եղև
մար. Վասն որոյ յառանալով զառքը նային որ
առասն է ի տառս բարեաց. իկեղ զիկեցի ի յեր-
կիրս յարեղցաւ ի զեղեղեղէն վայելաւ թաղարն
Անտիքրզամ և անդ եւս վերանաւաւ եղևալ զոր
զատառական վարդապետաց այս արևուստ և առաջ-
նարգիւնեամբ յարք նայուն որ զեւս եղևալ բա-
զամ խմիւրց և նազադալիւնեամբ զան զարեւոյ
առարեկեցալ ման ինչ առախարհեալ զարեւանա-
նեան մերոյ ի շուրջ և ի ցերեկ մանաւ շափ ոչ-
խառնելով միայն և առանց ուրաջ եղանակին յեր-
կարելով յաշխատութիւնս Դ. առ և Բ. առնալ յան-
նին առնելով զվիշտս և զառաւարտնս զոր յայլոցան
մանանայն կեցեցալ ի նախառնակեցեաց և յաշ-
խատեաց զարեւոյնս զորտա ի ձեռաց այլ ազգաց
Եւ մեռաւանք մերայնին շաղանք ի առաւանդն հոր-
զատար և յաշխատութեանց թէ է և վիշտակն և
թէ աստ ի մեղքեամբ որք փոխանակ անմարգա-
նեան զոր զարան եկն գիրարեւանք նախառն-
կինն մշտարար. Բաւիւրց զարեւոյն և արեւամբջ
և զառախարհեաց զորմ մեր խափանել խնայելն և
թէ անմեղ բարեղազոյց համբնին սուրբ արեւմբին
մեզ առնել զայն եւս յառանառաւարտեան և ազա-
լանք առնելն բարեղործութեանն. Միայնս առ-
առանք առնանալոյնց ոչ նաեղաւ ի շար խոր-
նարդ նոցա և ոչ արար ըստ համայն նոցա այլ
զանալ ինչ աշխտանք մերոյ և անմեղն ուրեք
առալով զնորսն առաին անմեղան և մեղ յառ ոչ
զաղաղեաց ոչ ինչալանեաց ի զորմանութեանց և
ոչ ինչ էր փայլէ մեզ նախառնակութեանց և շա-
րաքիկեց առնել փառն յայնոյն ինչոյ որ առ առ
առան ապաւնեալ ի գործութիւնս տեսան ի հո-
տարուն զարդալս նաանել փայլալի յիշելով ըզ-
անել առաջկայն զգործի զոր առն էին առաւանձ
ի մեր կայս թէ ով թէն մեզ նախառն արդեւ և
եղևն իսկ Եւ շարեւր անմեղաբնն առաւանդ առ-
արտալ կատարեցալ Դ. ազգ զիբ յոյր յոյմ
կատարեալ շանդակութեամբ և արեւմբեամբ զա-
նալանեալ յորոց մինն և իբրեւ մէկն կերպ և այս
զոր անանելց առաջկայն. Զոր յաղաղս տեսու-
նեան և փորձանութեան զպեցեց զիշտուս որ-
գի. Թամբ որ ի մեղքեմն զբխառել ի իկ. Ի
նայրադատութեան նայոց տեր յայնոյն արդառն
համեղալիտի և ի թաղարարութեան զարդից
փայր շանդակին Եւ ինչանութեան թաղարին
նարեալ փայնելայն միշտովով արանայ և ի
Թամբ որ ըստ նայոց ինչի ի զեկաներիբ անոյն
ի վայելով նառանակեան և առաւանդելն շա-
ղանք անմեղալով ի յիշտուել նախակետ և ի
փառս զբխառել. Եւր էին նայոց Թամբից բա-
րեղադատութեան մերում շարեւր զանանել զաւս-
նարց և էին ոչ ներքեց իմում ախարարութեան
և երկամար ինչուց շար զարեւանութիւնս զի
իբրեւ զիմով առնեցալ անկազարք և յոյմ ԸԶ-
առանմար սակա թաղում ներքեակեանց և անմեղ
Թաղարեանց և անմեղախառնութեան զոր կրէի միշտ.
Վասն որոյ ինչերմ ներքեւ զարեւանութեան զրոյս
զի պիտեմ մի էր և շարեւրց փառեց որ ոչ են
անցեան զրոյց մերոյ և թղապ և եւ միայն և
ախար զորով հոյ արքարելի նայնս այլաքան հորի
տեղ. Վասն որոյ աղաղում զանմեղանս որք նա-
նեղեց յառ առանալով և վայելելով յիշեցելն
մարգարայն աղբին ներ զիս փառաս ծառայ մա-
նեւս զայնս ծառայել և զմեղան իմ զայնս իմ
անցեալեալ զառանց և զմեղան իմ զպիտեմ խանն

և նարազատ եղաքալ իմ զգալիքիման զարեւան
զաղաղանան զանմեղան և զանմեղան և զա-
մեղան արեան մերանարա իմ զանմեղան և
զանմեղալ զայս յիշտալարարան մարմնեան զը-
րեալ խոր մեռանք յառա՛ շառ զանմեղին. Ի ար-
աղաքին յիշտալ արդալն որ էր զիբն. Ի Բ. առա-
յարմառ աղեղաւ ի իս անար ի զանմեղ և ի
առաքելի մեղալ ինչոյ նախար մարմնեան թէմին
այս ինչի յառալար անմեղ ի իս յառալ Դ. շարմ
զիկերն ինչ մամբն մեռաւ. Եւ երեւանեց զը-
կեց անգն վարդապետի եղաքալ առախարս որ
յիշելիքի նարայ զրամով և այլ աղաղակեամբ
առաւան ինչ որ փառաս առ մեր մէկն փառ-
առնն կիսայ լինի որ մամ որ մեռաւ եւ իբրեւ
որք մեղի անմեղալով փառն այն որ արքա
զաղ ոչ զայր թալց միայն եւ էր կարգալոյց որ
էին ինչոս մեռան ծամանակ մի առաքելութեան և
զարաղ միմայն եւս և առնանել և զարն և մշտն
Բ. առնալ մամանակ անգաւ սկսան նաւերն զնայ ի
զեմ արեւելք ի թաղարց զմեղան աղան արդալ
զպիկերալարս որ և յաշխատեմն անմարգութեան
աղաւ մեղան ի իս անար աղաղաքից փառնով
աղաւս արդալարցից արեւանք եղի մի կողմ ար-
աղալարցից մի կողմ մին համայն արեւանք մի
ի աղալարան յարմառ որ արդ լինի հոյ մեղին
աղալս արդալարցից արեւանք ի իս անար առ-
աղալ առալ զարդարարին որ զարեւն էր թէմին
Բ. առնալ մարմ անմեղ ի իս արքա առաւանդեմն
միմարց անմեղ և բարեխառն անմեղ և յառ առ-
առան զմեղ արքան զիբոր յառաւորքին բարե-
խառն անմեղ արքան արդալարցից երեւն
արքա և մեղար աղալարցից մայնս ի իս անար
եղև. Դարեւոր փառն առաւանդ աղալով զմեղ ով
կարգալ որ իմ փառանութեան ներքեւ որ ոչ եւս
արքան անմեղ իմ զպիտեմ ինչ յիշտալարան
թալց անք իմ արդալն զիբորց զիս այս զոր-
մայս որ միշտ աղալարցիքին անանել որ աղալ
են որ զոր բարեւ եւս անմեղ ի ձեռս մեղալարց
արդալ յառնաւ եւս ի ձեռս իմ անարմալս այս
զարմ փառց նաւ որ արեւմեկ արքա զիս այսմ
բարեւ. Վասն որոյ աղալարանք անմեղ ի մերոյ
այս զարմն թէ զերմամ թէ այլ աղալարանք
արդալ որ հարուն կէր զանմեղ յառնել եւս
և անարարք եղի որ մեղին ի մայնս կարն ինչ
որ կամեմ թալց և զերեկ զիբոր որ աղալարան
փառն արքա էրմեղան և անմեղան արքան զա-
րալարս արքալին ի արդալ նարա մարգարայն
որ եւս զառնաւ եղալ որ աղալարանութեան ար-
հարան որ մարմնեան արքա էրմեղան փառն առ-
ար թէ որ եւս ինչ առ աղալս հոյ մեռանք ի զի-
անք թէ ով զիբոր արքան ի մերոյ զարմանք
Բ. մայն շար զարքա կէր զարմանք զիս ինչ
մայն զմամ զէր եւս յառալով առ առաւանդ և
անմեղան արքան յառնել առք որ մամ մեռաւ այլ
զարքալ յառնեցալ փառն են զիս և ընտանքին իմ
ի յիշտալարան արքան զարմալ արքալ յառ առ-
առանմեղին զիբ արքան զալ զիս արքան մեռաւ
զիս 90 կամ 60 զիբ զէր փառելի զիս 220 զիբ էլ
զիբն փառելի եւս եւս փառն աղալս միմեւս ի արքա
խառն զալս զալս թէ վարեան ի մեղին. Դար-
մայն աղալով զմեղ ով կարգալ որմ նաեղալով
մայն առաւանդ և վայելով կամ կարգալով կամ
արեւանքով յիշեցել զիս արեւանքալ աղալս մեր
կրեւանքի զը-կեց անգն վարդապետի եղաքալ
առախարս ի կողմ ծրեղալ աղալան զարալարցից
իմ մարմառ առան որ է փառնալ առ նաեղալ
մեռալ.

Դարեւոր յիշեցել զմեղալարան մայնս իմ
Թաղան մայնս իմ զալար աղան զալարալ եղաքալ
իմ անգն վարդապետին միայն փառանակն եղ-
արն իմ յառնանք ըզարն իմ յառաւորքին կըր-

սեր հարաբեր իմ միջոցառման և պատի իմ պատ-
շահ և անդին իմ մեղքախնայ և անհայտ ա-
րեան մեղքայտես իմ զոհանդես և զպահուստ
սուրբ արքայ և սերս անասա՞մ. Աստուած պարտի
սուրբ արքայ արևել անկնքն ի բրիտանի պարսու-
նիկն պատանեք ի նմանե անկն սեպույն թույլ
նիկն անկն ար իմ հարաւ այս եր ոչ կարճ լու-
սալցալից քան զայս:

Գործակալ յճեղհեղ անկն արքային իմ նու-
րալուս վառաստանե զերեկանցի Սահմանիննց
Պարտի արքի զբերքն իմ յանձնատան պարտն
զարայ եր սույ ու վառն են ի յիշատակարանն գրե-
յալ զարս անանքն Հայր մեր... Ի թուրքայու-
նիկան անանքն սուլթանի զիբրս սուլթան իսլամ,
կնիք արքի նորաբան ար եր ի անկն սուլթան
մահմանան արս նորա թաղարանի վերայ յերե-
մանց զարսնիկանն սասանայ և անասի՞ք ան-
կնն սուրբ անկն ք:

Դեբեք փոքր ՏՊ, խաչարարին, գնափակ երևան-
քով, 614 էէ Այս աղագրութիւնը թղթաթանկաւ
և նախնիքնայն, այսինքն Յովսէփն Ամիրջե-
այ աղագրութիւնն. զիս յաւարդն է քան ան-
քը, և զարգարտան է ինձանեմիքն փայտափոր
պատկերներով. իսկ աղագրութիւնը, մահմանայ
ԽԻ թղթիկն վեր է ի վերջանդներով և խառնալը-
քով, պատուում կ'ստն արքնն յիշատակարանին
մէջ. 1200 արեան ապուան է, ինչպէս կ'ստն
1681-ի աղագրութիւն յանկն յիշատակարանին մէջ,
անս անկն:

— Գ տիպ, ի վնեանի, յամի 1686:

Մեր արքանիկն նախորդ Կէ քափի, նշնակ
վերին թուայն, էէ 415-416. ար թուարմին պատ-
ում չարարով Moretti. 1686, ինչպէս և Յէյա-
տակարանն քանի մը քան կարելի է հարաւ:

Դեբեք միշտ ՏՊ, գնափակ երևանքով, 416 էէ.
Միշտն աղագրութիւն:

— Ե տիպ, յամի 1702, (թուի ի Մարտիկան):
Յիսուս արքայանեան Տեառն Ներսէսի Հայոց
կաթողիկոսի: Առաջեկալ Քան Միշտնային: Եւսան
նայոց վառն մանկանցն ար օրնենն զի-
սուս. միշտ յանուն նորա ցնծութեան: Յամի
Տեառն 1702: Յունգար. Տ: Ի փառս մեծագործն
Աստուծոյ:

Հոգաբան յայտն Լ. Ամբաստանի փայտափոր
պատկերը, ննքն պատում. և Սուրբ Գրիգոր Լու-
սաւորեան նայոց ք: Եւ զիմանքն էէ ՏՊ Կէ սեր
դեբեք և Կէ անկն յէ՛ն 342:

Դեբեք միշտ ՏՊ, միշտնային, զարգափակ երև-
անքով: Ունի քանի մը պատկերներ Ոսկանեան շա-
րականն: Յիշատակարան յանի, զքնն մեկն և
աղագրութեան կնքն և զարգերն Ոսկանի զարմ
Մարտիկան ապուան շալայ Կէ թուի: Ամբաստն աղա-
գրութիւն:

— Ձ տիպ, ի Կ. Պոլսի, յամի 1724:

Տեառն Ներսէսի Հայոց կաթողիկոսի սաս-
ցեկալ քան միշտնային, անսն Հայոց վառն
մանկանցն ար օրնենն զիսուս. միշտ յանուն
նորա ցնծութեան: Ի թուալս մերում ՌՃՀԳ:
Կնքն: Ժ:

Հոգաբան յայտն Յիսուս մանկան պատկերը
երեւանիկեր շրջապատում, և զիմանքն էէ Տ Կէ
Կէ սեր դեբեք և կ'ուսարս յէ՛ն 404, ար ի վեր-
ջայ գրում և նաւարդի. և Սարգսնիկանքն Աս-
տուծոյ, և թաթիկանիկանքն արքան Միշտնայ
սարգսնայ սուրբ սասն և թիվան 1174: յամի
Տ: աղագրութիւն արալոց սասանատարայ ք:

Դեբեք միշտ ՏՊ, միշտնային, զարգափակ երև-
անքով: մարտ աղագրութիւն:

— Է տիպ, ի Կ. Պոլսի, յամի 1746:

Ա նախաւ. Յիսուս արքի. Առաքեալ և շարս-
գրեցեալ ի Ներսէս կաթողիկոսի Յոգեմարտն
Հայրապետ Յեպորէ Գրիգորի վկայարարի
Հայոց կաթողիկոսի:

Յ նախաւ. Տղարքեղայ ի վնափառս Հայ-
րապետութեան Սրբոյն էմբանիկն Տեառն Կա-
թարս Սրբազան կաթողիկոսի աննայն Հայոց:
Եւ ի Պատրիարքութեան արքայն կրօնապետի
սեան Գրիգորի Սրբազան վարդապետի: Ի
կրօնապետապետ թաղարի: Հրամանաւ նարին
Սրբազան Պատրիարքի՝ Տեառն Յոգեմարտ Աս-
տուածարան վարդապետի ի թուին փրկին Յի-
սուսի 1746 Յոգեմարտի Տ: և ի Հայոց 1195
ի Տղարարի Աստուածատարի:

Այս նախապետի վերջ յէ՛ն 4-5 և Սղարա-
րութիւն ինչ առ փաթարար ք զարմին մը. յէ՛ն
6 Յիսուս մանկան վերն յիշան զարմին, և
զիմանքն էէ Տ: Կէ սեր դեբեք և կ'ուսարս յէ՛ն
408. յէ՛ն 400-411, և Ներսէ Տեառն Ներսէսի
Առաքեալ կրք: Կաթեալ ի զայն Յիսուս ար-
այ միշտ. զար սաս ի վերջայ կոպը՝ զի մի կո-
րիքն Յիշատակ արքայն ք: Յէ՛ն 412 և մանկան
Պատուան Առաքեման Առաքեալ Յանիքն ք, և
յէ՛ն Նմի՛ (413) — Ն՛ (490) (յամարթ նայոց,
զիս Կէ փոխ նս թուանարանի): և Յան Նշա-
տարայ քանիք Յիսուս արքի կնքնայ զիսուս.
և յէ՛ն Ն՛Ա (431-432)

և Յիշատակարան Տղարի և Տղն սուրբ, Եւս-
րի և պարսկութեան աննայնարան սասանայ
Հար և Հայոցն և Նայոցն արք, և թաթիկան-
նիկն արալան և երևանի վկայն իսլայ արքայ
Միշտնայ: Ի յանկն երայն սասանայ ապուան Կի-
սայ ուսարի: Եւ կոչը՝ Յիսուս Սրբի ի փ-
թիւնն սասանայ և զարգարտան մարտ
մանկանքն երկնային: Ի Տղարարի մահման Աս-
տուածատարի: Ի թուանարան մերում, նայոց նս,
րիս իման և վնքն: փաթարար Ս:

Արք՝ ար սասանայ զոս և յնկնանք ին-
քնանքն սերով, նսն միշտ երկնով րիսով ի
նայ և ի մարմնի՝ րիսեղան քնմար յիշանիք ի
թիսուս ի մայրափալ սուրբն մեր զարգեան
սուրբ սուրբ՝ զարապն նանկանայ կարգար Մով-
սէսի արքի զարգարտ յամար. ար իսլով իսկ ար-
գեմար մե տղն զոս. առ ի յիշատակ նայոց իս-
րայ և մնայոց իսրայ: Ընդ նմին յիշանիք և զարգ
սուրբն զիբրարեղան սասանատարի արքի՝ զան-
խնաս և զիմանայ մնայոց մեր զսանկան զը-
պիսու. ար աննկնանք իմ մնայոց պարսուս-
կան: Եւ մայրնիմ՝ ներունն յարնիկ զանկան սի-
րանց ի սմին. զի սմանայ ի զարս իսր՝ և Աս-
տուած միայն: Յիշանիք և զաշխատարտ զար-
մարանի՝ զմանքն զարգար Աւետի արքի՝ զար-
քայն միշտնայն մերուն: և զանկանայ կարգար
իսր զիմանքն. նանկեր սլլ կրօնատարար մե-
րովք: Յարն և զոս լնիքն յիշանայ յուսար
յալատարան նարին: Ամեն ք:

Դեբեք ՏՊ, միշտնային, զարգափակ երևանքով,
նմանալոց նախնիքնայն, թայն ան անկն մա-
քար է:

— Ը տիպ, ի Կ. Պոլսի, յամի 1746:

Տեառն Ներսէսի... ցնծանքնայն:

Հոգաբան յայտն Կիզարտ փարգապետ փա-
տարի պատկեր մը կոչ, և զիմանքն էէ Տ Կէ
սեր դեբեք և կ'ուսարս յէ՛ն 376. արն վերջ
յէ՛ն 377-380 Եւսարայոյ առ Աղեքան հարար-
զին զրա սասանար: Այս աղագրութեան անկն

ցում և նուս Գրիգոր Մաղխարոսի և Տաղաւա-
ցաթիւն ծը, զոր տես իր անուն տալի Դիւղը
նման և Յիսուս Որդիին, թոյց էնքան զարգերը
տարբեր են, և նոր թուումարով կը ստի: Յի-
սուս Որդիին նախաժեռն մէջ ազգայնական թուա-
կան գրումն չէ, այլ Մաղխարոսի Տաղաւա-
ցան նախաժեռն մէջ, թոյց որովհետեւ Յիսուս-
կարսին մէջ հրկուցքն միանշանայ Յիսուսու-
թիւն կ'ըլլայ: 1746 թրինք Յիսուս Որդիին ազա-
դարձիւնն ալ:

« Յիսուսկարսն ազգի: Ողորմութեամբն առ-
տաւոյ, և բարեխառնութեամբն ամենաբնական միշտ
կուսին մարմնումս առաւանտներն, և մաղխանոց
և միջնորդութեամբն սրբոյն Յովնանու կարսու-
սին, և ամենայն Որոյց, յանկ հեղաւ տարակցու
առաւանական գիշոր՝ որ կոչի Յիսուս որդի յոր-
մարեանք ի ներսին շարակալն մերն, ի քիմանկ
ժողոցն նազալն առաւան: Ի Հայրապետութեան
սրբոյն իշխանիքն բարեբաղն ախուսքն Տեան
Ղազարոս սրբազան կաթողիկոսին ամենայն Հա-
յոց: Եւ ի Պատրիարքութեան սրբոյն իրաւոյ
գնիքն Առաւանական ժողովքին, և սրբոյն Յովնա-
րոյ գերաւելան ախուսքն, Տեան Գրիգորի Արեւի
Բարեանգնի: Եւ ի Պատրիարքութեան կու-
սանքանալորդի մեծի մայրաքաղաքին Տեան Յա-
կոբոյ Արք եպիսկոպոսի և Առաւանքան կու-
սանքոյ:»

Արդ՝ որք ընթեանոց զա՛ն և վաղեւե ի թագ-
ցութիւնն սարին, յիշելիք ի մաղոր յաջող
մեր, զմերոյ յիշեցնալ Սրբազան Հայրն մեր զՅա-
կոբ գերեթիւնիկ Բարեանգնան, որ թոյց ի հրա-
ման առալն մեզ ի առաւին հրդարանիս, յանկ
ես սրբեան մի ի գրեանքն իւրոց, զսանն Սրբոյն
Գրիգորի մաղխարոսի որոյ նախաժեռն զմեռիւնն
հեղին սնակցութիւն ի մէջ, և Առաւանն ամենայնի
նաւաստու գրեանքն ի յախն իւր: Ամեն:

Այլ և յիշելիք արեւելցի գիւրդն նորազատ հը-
րարն զպարն յաւանն և զսուսանքի միջնախն
և զմեզան իւրեանց որք մեծաւորն եղն մեզ ի
նալոյ արգիւնցն իւրեանց, ի սրբութեան սարին: Յի-
շելիք եւս զանգիւրան մասալս մեր զազգաբոյ
սարին զյախնանն և զմեզան իմ գրեանքն զա-
զարն, և զմայրն իմ, և զարեւանքն իմ զանգիւնն,
և զամենայն արեւմտաւոր մեր նանգերն եղնելից
յովք: Եւ նիկ սրալանն իմ զանգիւնքն ներքի մաղ-
խան իման իսկուսիւնն, զի և Քրիստոս ներսեցն
մեզ զՅոսիֆեանք իւրով ամեն: Այլ և յիշելիք
զաղաքաբոյն սարին զսիրտցու անտանն և զժը-
նալն իւր: Այլ և յիշելիք զայնաստար զոր-
մարանիս զրմայն ըստեմանսի որդի սիրտցու
յաւանն և զմեզան իւր: Այլ և յիշելիք միւս
այնաստար զորմարանիս զքրտնալան և թաղմա-
ն, Օսար գրեանք սեկանքի իմանքան և զմեզան իւր
նանգալեան զգրապն և զմայրն իւր և զա՛ն
յիշեցտ յիշեալ մեկն ի յիշատակ առաւանոյ
մերն ամեն:»

— Ի տիպ, ի Ս. Պետրոսբոյ, յամի 1785,

Ա նախաւ.

Յիսուս Որդի սուսոյ շնորհաց
լուսաւորիչ նաւար միտաց:
Թոյց և ըզմոտս իմ թանձրաման.
արմանացն լուսոյդ փառաց,
Չքնոց ազանմ ոչ աչի Յիսուս.
լնք մեռնաւ ինն լըցելոյս:

Բ նախաւ. Գիրք որ կոչի Յիսուս Որդի:
Աղաթալ և շարագրեցեալ ի Ներսիսէ Կլայեցոյ
Յոգնեթաւան Հայրապետէ Ներսիսէ Գրիգորիսի
Վկայաւորի Հայոց կաթողիկոսի: Եւ ապա,

գրեալ հրամանաւ իշխանագնեայ տեան Յով-
սեկայ առաքելաշախի արհի եպիսկոպոսի Սա-
նահնեցոյ Աղաթեանց, և առաջնորդի ազգին
Հայոց որք են ընդ Տէրութեանը թուստաց: Ի
Հինգերորդական մեր Հայրապետութեան լուսա-
նկար մարն մարտ սրբոյ Աթոսայ իշխանի
Տեան Ղազարոս սրբապետարդ կաթողիկոսի
ամենայն Հայոց: Յամի Տեան. 1785, իսկ ի
թուին հայոց. ՈՒՄԻ: Աղաթեանք և ծախիք
բարեպալաւ և աղմուսաւոր Աղաթեանց եղեա-
լարեան աղնիս պարն Յոսաննէսին, ի Սանկա-
պետրոսբոյ: Ի ապարանք իսկապարանց պա-
րոն Գրիգորի: Հրամանաւ կառավարացն բարե-
կարգութեանց:

Ամեն թամով յոր և նման Պոյոյ 1746-ի ազ-
գայնութեան: 7 էլեն կը սկսի գիրքը և կ'աւարտի
մէջ 433, թամով միտան: 434-438՝

« Յիսուսկարսն Յիսուս որդի զաղա՛ն՝ նանգեր
զառաւանական գրեանքն, յաղապ առեցնալու
նախ սարին՝ իշխանաբարդ աղնի պարն Յիսուս.
նախն հեղաւորեան. ի թիկն նաւաստան աշխու-
րեն Հայոց՝ ի Նախիվանու գալանն առաւան-
քնայն ի նոր ջնալոյ: Եւ այժմ վերաբնակեցնելն
ի կաթողիկոսին մայրաքաղաքն ի Սանկապետ-
րոյ: աղա՛ն ի Յովսեփայ որք կոթիկոսուտ:

Քա՛ն յաւաննա՛ն վերանշինեալ:

Ի յաղապն՝ նալոյ սեղեալ:

Նախեկն սարին՝ առաքելութեալ:

Ի նոր յալոյ՝ ընդհանգեցեալ:

Բաւոր զարսիք՝ կարի նաւանոյ:

որ ըստ որէ՝ անշնչեղեցեալ:

Այս թաղման՝ ընդ մէջ՝ անքաւ:

աղաւորեցին՝ աննաւանգալ:

Բայց բարեպալմ՝ աղն աղաթեալ:

նախանաւար՝ զանկ առեալ:

Որոյ շնորհի՛ ըն զաղապեալ:

Ի մեկնութեան՝ տես մասնեան:

Ապա մտա՛ն չու սարսեր:

Ի առաւանքն՝ վերանախեալ:

Տար և տար՝ մեռնամշինեալ:

որ և տարա՛ն յալոյնեալ:

Առ նախարարս՝ նուկայեցեալ:

և ի նոցանց՝ զմեռտիւնեալ:

Աղապետար՝ թախեց լըցեալ:

ամենն իւրոյ՝ լոյս մաղխեալ:

կաթողիկոսեցին՝ աղնաւ արեւեալ:

որդիսի տա՛ն՝ լնիկն յալանեալ:

Իւր վնակիւնն՝ ի զուկ շարեալ:

աղաթմութեան՝ շնորհս ջուցեալ:

Չաղաթմութեան՝ ըն նաւաստայ:

նաւաստայ աղնի՛ եւս սարսեր:

Միկն այսպիսոյ՝ զառաւոյ նաւեալ:

զնաւարոյ՝ թուրն նաւեալ:

Չնկեցեալն՝ երկուս կանգեալ:

զորաւոյ բարեպա՛ն՝ վերեմաղալ:

Եւ մշտապա՛ն՝ կանկեկ կոթեալ:

հեղապարս՝ տանն արմեալ:

Սա յիշատակ՝ թախի զաւան:

անշարք արման՝ տանն կոթեցեալ:

Միկն զմեկնեան՝ արմանեալ:

որ և ի մէջ՝ զաղաթեալ:

Բազում են գործք՝ ապա բարի:

որք են առ մեզ՝ զարմանալ:

Չի զախմա՛ն՝ սոյն զանձալիս:

սարս անուն՝ իւր յաղապիս:

Սիրեմ ըլլա՛ն սիրով սրբոյ:

Եւ ի մեծ յալմ՝ մաղանք որդի:

կաթում եւ վա՛ն իմ իշխանին:

և աղեկեա՛ն՝ կնեաց նախն:

Մանուկ մի ունի՝ իր երեւեայ.
 որ յարութիւն՝ զմա տեսանեալ:
 Ի զինուորի՝ որոյ նսնուլ,
 Կայսերական՝ զմա ընկերուլ:
 Գունեղ անմազաւ՝ զմա ընկերուլ,
 Խառնեաց՝ մեծաբերուլ:
 Ներ կրտսեղայ՝ յարեաւ զինաց,
 որպէս որքն՝ է վարժուլ:
 Ըջանակայ՝ ի յիմանաց,
 լեզուք թաղմբ՝ առ կերպի զիմաց,
 Ի սեր մանկան՝ այս նազելուլ,
 Եւսան յիւստի՝ զբոցելուլ:
 ՋՅխառ որքն՝ զերբ քանկութի,
 առ աղբաղեաց՝ ասորմամբ որքն:
 Աւր որք ընկե՞ք յայլով զնայ,
 մի զաղաթի՞ր աղբիւր:
 Ըջեման երկուր՝ յս յնշգրելուլ,
 վառ ասուիս՝ մեր նաշխելուլ:
 Եւ կենակցին՝ թաղեալուլ,
 կատարինայ՝ նսնուա սիրելուլ:
 Ետարին զայլոյն՝ սիրեցելուլ,
 Զարեց փշկին՝ ծաղկեցելուլ:
 Նսն եղբայրն՝ ընտրեցելուլ,
 միով նուզով՝ միացելուլ:
 Աննա միկան՝ զարկանին,
 քաղցրաբարձն՝ թաղեցելուլ:
 Ետանկինայ՝ պերճաբանին,
 աղնի խոնով՝ թաղեցելուլ:
 Իս զնա նոցին՝ թաղեցելուլ,
 խառնան աննայ՝ նաշխեցին:
 Ամ է մեղաց՝ նոցա թաղի,
 որք որքն են՝ ի նաշխութի:
 Եղբայրս՝ որմնուլ մեքն,
 է կենակցին՝ իր աննայի:
 Խաշիկ որպէս՝ ապա յայի,
 որ շմանեալ՝ ի ախ նայի:
 Վաղարշապատ՝ մանուսի փոխի,
 զերպն թաղա՝ մեղեդուլ:
 Մասն թաղեալ՝ նոցա ապի,
 ի սուրբ աղբանցն՝ իմ յիւստի:
 Տաղեալ նայոց՝ թաղեցին,
 քան է քան՝ յարկին:
 Երեսն է շաղ՝ թիւ ունի,
 յանդուլ եղն՝ թան ի աղբի:
 Ի Կիրք Ծ՝ միշխաղիք, կապտաթուղթ, զարգա-
 փակ երեսներով, աննայի աղագրութիւն:

— Ժ ախ, ի Մաղրաս, յամի 1792:

Կիրք Որ կույն Յիսուս Որդի. Արարեալ է
 չարագործեալ ի Ներսիսէ կայսցեայ Յովնեբաթա
 Հայրապետէ Տեղորդ Գրիգորիսի վկայասիրի
 Հայոց կաթողիկոսի, ի Հայրապետութեան Հա-
 յոց Տեառն Դուկասու Սրբազան կաթողիկոսի
 որ ի վաղարշապատ. Եւ ի Թաղաւորութեան
 Օգոստափառ Տեառն երկրորդի Հերակլայ Բա-
 կրասունցայ որ ի Թիֆլիս: Արդեամբ է ծախիւք
 թաղեցաւ ագնուաւորմ պարեն Անն Սննեան
 Յամի Տեառն 1792: Ի Թուին Հայոց, 1241: Ի
 Մայրա Բաղաթն Մաղրաս ի Տպարակի Տէր Ես-
 րաթիւնի Տմաւնեան Հերացեայ:

Նշանակեալ՝ Պատրարքի աղագրութեան ընդ-
 րթեալութիւն մէկ է, անի ի վերջոյ յիշատակա-
 րան՝ ասանաւոր նման նային, որոն մէկ կը յի-
 շատակին աղագրութեան նմանութեամբ:

Ի Կիրք Ծ՝, թանի աղագրութեամբ, աննայի
 միշխաղիք, զարգափակ երեսներով, 444 էլ: Ան-
 նայի աղագրութիւն:

Յընտափարեան:

«Ար քաղաքանք փառն նաշին
 Սուս որպէս զերբ ընտելն:

Ջէ ի նսնուցաւ կնիկային
 Եւ զմ քանկացաւ զբոց ապին.
 Քանից նայի զտանկին,
 Եւ քանկայք փափակին.
 Ներկայացաւք ալ զտանկին,
 Ջիւնա յիշեանաւ պարտակին,
 Ջորայ կայր յաղկիւթ անկին
 Յանիս անկի զառափայլին.
 Կարճակցութեամբ թաղեցաւսն
 Աստուածաւոր է երկնային,
 Պարեն Անն Սննեան սիրին,
 Բուռն նարեալ սուրեամբ սուրին
 Տըղեցաւք զբոցմամբ սարմին,
 ՋՅխառ որքն զիցա նաշին:
 Ուրմն արմն է զառ արմնի
 Ուղեղայ սիրա իր զՏէր ինքեցի,
 Եւ զանն իսկ կնիկայանի,
 Երկն անուան զիսն ինքեցի...
 Եւ Գրիգորի թաղեցին
 Փիլիպոսի թաղեցին,
 Կրկնաբարձ զաւարտին
 Նարարցալ Յունեթին,
 Ամ է զերքն թաղեցին
 Նաշխաղային, Ուսնային,
 Կնիկայանա Մարտին,
 Միշխաղիս նարարտին,
 Պատշաճ փաղար հա յիշան
 Որք անուանն են իսկ արմն.
 Որք նախաւ են իսկ արմնայն,
 Ետեղեղանք է մարմն.
 Ջպարեն Մանուկ Յարարեանն
 Եւ պարեն Ետարին կարողեան.
 Նսն նախեց նոցալք նսնայի
 Արման յիցին երեսներով,
 Ետանկինք աղագրութեան:

— ԺԱ ախ, ի Կ. Պոլիս, յամի 1824:

Կիրք Որ կույն Յիսուս Որդի. Ետարեալ
 ներշափան քանիւք ի մեր յորժայի նայրա,
 պետէ ի ներսիսէ կայսցեայ: Որ այժմ անգրէն
 նորոգ ի լոյս ընծայեալ ի հնազոյն է ի յրեսիր
 զբաղար զաղագրութի յիմեք համեմատութեամբ
 քանի ինչ ալ է ալ սրինակաց: Որ ի Հայրա-
 պետութեան Սրբայ Լէմբաւնի Տեառն կիսեմի
 Սրբազան կաթողիկոսի ամենայն Հայոց: Եւ ի
 Պատրիարքութեան սրբայ Երուսաղէմի Տեառն
 Գաբրէլի գերեթնային Արք Կաթողիկոսին: Նսն
 ի Պատրիարքութեան մեծի մայրաքաղաքին կոս-
 տանդնուպոլսոյ Տեառն կարողեալի Երեսնայնոր
 Արհի կաթողիկոսի: Որպէս զհամեմատութեան
 ի իսկ արմանեցեալ Արդեամբ է ծախիւք անն
 աղագրութի է թաղեցաւսն անկեցի մանուսի Ես-
 նանեան մանուսի Արարամ ամբարայի Յիւրում
 իսկ սեփական գործարանի: Յամի Տեառն 1824.
 Նոյնեմ 10: Ի Հասան փաշայ խանն. ի կոս-
 տանդնուպոլսոյ:

Սույն աղագրութեան մէկ առ Արարամ երբ-
 որքն զբոց ասանաւորն վերջ կայ է Ներսիս հա
 ի վերջն ասանաւոր լուսնային զանայ ի յայլ զբոց
 յիսուս որպէս մեքն է. 30 ապ, որքն երկուց
 սիլիքաւորեալք է Ներսիսի երգ է զի կայան: Եւ
 ապա է Անն Նա Ներսիսային ի իսկ ասանաւոր-
 ընկալ. ապալի նախ ի սրբայ Դաւիթայ սիլիքայ
 փիլիպոսայ: Եւ յայլ փառաբանայ ի մեծ աղագ-
 րութեան ի սրբայ Երեսն մեքն Ներսիսէ կոս-
 յեցուլ է: Անկէ վերջ՝ Ստեփանոսի առ Սուրբ
 Ներսիս ասանաւոր, Եւ ապա է Ետարին Երեսնայն
 կնիկէն, Եւսն: Ետար նոր թաղեցաւ զի. Մա-

աւջորդի՝ Սանահնիքի երկայնաբազուկ Արշու-
թանից՝ Իշխանազնեայ Տնտն Բովանեայ Ար-
ազնազունեայ Ար իսխիսիպոսի: Գամի տնտն
1788. Ի Մայիսի 1. իսկ ի Յուլիս հայոց՝ ԲՈՒԼԷ:
Ի Սանահնազնաբարսի:

Աս նախախնայ յայտի տնտնուոր մը՝ գրում՝
« Սուի գտաորիսինս տնտնու Բ. 801-էն հը
սիսի և Կ՝տարսի յէն 816. 817-896 փրկարսն,
որէն ինչ ինչ յարգածարն Կ՝տարսուցեմ:

« Վերջածանիսին՝ Լուսաւոյցի Մամեհն,
հըզնիս պատմաբարս. փառս... որ զարցոյցն
զիս. և առ նմա՝ ոչ տնտնուայ տնտնայ թոն. ու
մնաւոր և տնտնարսանիս կարգաւթիկանիս իւ-
րով՝ զարցոյց զինչ և կարգաւթոյց տնտնի ի
յարսի՝ ապագայութեան ի յայ տնտնիս՝ Ուշ-
գրաւան և ճշմարտուայց՝ Սրբոյ Մամեհն, որ
կոչ ինչանարանիս՝ Սրբազնուորս Նարգալանի
մերս՝ Ներսէս Ենտնուայ: Ի յմնեցորդսմ
սին Նարգալանութեան՝ Լուսաւոր և Քրիստո-
սանիս Տանսի Մար Լուսոյ Սրբոյ Գանչի Իշ-
թանի՝ Տնտն Դիսիտու Սրբազնուորս և
Երկոս երանեայ Կարօնիքիս, և ընդմտար տն-
տնայ Նայոց՝ Քրիստոսաւթանիս Գաորիքի, և
նորաւոյն յարկի՝ քանեկոյ արքայի, և ընտ-
նէն տապալեմ՝ Յարսիքանի Նիկաւոր, և Ի Նո-
ւայն փրկարանիս՝ Գերարման փառայի: Եւ ի
Վերջապաշտութեան՝ Մեծի Մարգարեպետն Կա-
ստանգաւորայ, Լուսաւոյցի Սրբոյ Ամուլի
Իշթանի՝ Կաթնաւան Զաւանի, և Քնիկ Նա-
րաւոս Մերարման, Տնտն Զորարդիս Աստու-
ծարսն Վարդապետն, Սրբաւոյ Արի Եղիսի-
պոսն, և Ազգաւոր Գաորիքիս: Եւ ի յԱմու-
տարութեան՝ Տիրաւորման Կարման Զաւանա-
ւոյ՝ Բարեխման տնտնիս՝ Ապագանիս տնտն-
ուայ՝ Նայեան զնիցի՝ ի յԱմուլի յառաւան,
քնոյց ի Նիսիսին Լուսաւորայն մերս՝ Սրբոյ
հոնից Առաքելոյ՝ Ի Բազմեան և ի Քաթիւ-
զիսեան՝ ի յայնչ Նաւան Քրիստոսաւթան՝ փ-
րկարիցիքիս, և Ի Սրբոյ Գրիգորի՝ մեր նոյն
Լուսաւոյ և Նայեան փրկարանիցիս՝ Ազգի
Նայոց, Տնտն Բովանեայ՝ Առաքելուայ և Ա-
ստուծարայ Սրբաւոյ Արի Եղիսիպոսի՝ և
Ամուլիս Նիկաւոր. որ ի յտնիս այս ժաման-
կի՝ ըստ Սրբոյ Քաթիկ ինթիպայ Նարգալ-
ան Կնաւոր, ու միայն՝ նախ փարսի փոյլի
արդէն զնիսեմ, և ապա՝ քանիս որսոյ՝ Նա-
րաւոյ և Սրբազնու Վարդապետութեան...
Իսկ Աստուծո՝... նաչիպետեան ի Սանի Գաոր-
ուոր Կաթնաւթան Մարգարեպետի՝ ի յա-
ստանայն տառաւորս յարգարկի՝ երանած.
կոչ տնտնայ զանուն, և երկուցեայ ցանկի մար-
գարմն, իսն ընդից յասուկ նպաստի՝ նորս.
կազմ և զարմանալն Տարարմն, ի մնա՝ յաջնայ
զովութեանց՝ և յայնչից գրուածից արմատուոր՝
փրկապատմանն նաչուայ: Պարս Գրիգոր Խո-
ւանդանի՝ ի յԱմուլիսմ տնտն յառաւանիս
Խաղարմանի: Որ յես քարման նաւորանի՝ ի
յայցալան ցրտիցմանն յաշարս անկանի՝ եր-
կնից պարսից՝ ժամանակ նորսն խալայ, մեծի
տնտն ի նիկիսն պանդխտութեան ժամանակից
ի մեծի՝ և այն տնտն երանի՝ զամբիս: Սրբոյ
ի մեծիսմնեմ տնտն՝ ըստ Պաշտօնաւանն տնտն-
այն իսրոյ՝ ազնուական մտաբնութեանն՝ ոչ ոչ
ինչ եր աչնայ յարկ փարկեանն պատմաւոր,
ցան թէ՝ ապագանիս տնտնայ՝ զանանկայ
ինչ՝ նոր ապարսն տնտնայ, Սմին իրի՝ լուսայ
ի յերկնի մայրոյ՝ իսրայն անկախայ՝ ի նայ.
նոյն յայցալ լուսայ՝ անպատմիկ տնտնայ՝ ի
հոնիցարման որսին յայնանայ՝ Երկոս զայն՝ որ-
մայ ի յորս խալայիս՝ որոյ տնտնէր: Որոս.

նոր՝ տնտն այնչ ապագան տնտն՝ տնտնից
տնտն միջոյն՝ ի կտաւոր տնտնից փրկարման.
մնա՝ որմանմար խնայութեանն՝ անպարս պա-
րաւորս, յես թալան ճարտարական ցանկա-
կարգից՝ զպարգաւանայ տնտն, զնայ և զնայ
զնից՝ ինքնան տայ՝ յանձնուա ոչ ինչիցիս, լու-
սին տնտնի կարտաւթիկան՝ որ պարսնու և
քնայի՝ ի թուական զմարտութիկն ընթանից՝
տառաւորս նպաստ մասուցանի, ի յանկիկոյ
ժամա՝ որդէն ինքնանիս որս՝ զարմանից տն-
տնիցից՝ տն ընդաւա՝ պատմեցանի, որ
նամայ ներարտարեայ իարկից՝ կտաւորման
տայլ յանձնուալեմար, ըստ յառաւորութեան
իսրոյ՝ զերի տնտն զիս պարգաւանայ զար-
մանայն նարան յարկեայ՝ ի մնա ընթեր՝ տն-
իսնային զարմանութեանմար: Յնա որս՝ եր-
բա տառաւորից անմայիկ թն զան՝ փոս
փարգալան զնանն՝ ընչ իս անկոյ՝ յերկնի
Ուսոյց՝ ի Կաթնաւթան և Տիրաւորման Մար-
գարդի Սանի Գաորիքի՝ տնտնից երանայ
և անպատմար որմանիցմար՝ յառաւորման ի
Լուսաւոր՝ փրկարմանի: Բարսմ ժամանակի՝ և
զանային ի յարի՝ ընթանի ի քնայ՝ ինչա-
նային ինչան՝ Նայեանից՝ Դան կարմանի
Կաթնաւթան՝ Բովանի Առաքելուայ Արի Եղի-
պոսն ի յանուն յանան Սրբոյ Կաթն Կառ-
մանի՝ զարմանայն չնայութեանիցմար կա-
ռուցիկ ինքնիցմար ի Սանի Գաորիքի կա-
տարման և Ներսէսու Մարգարեպետի՝ մեծան
նաչիպետութեանմար զիսի, և պատման այն
նաչիպետի՝ չնայեանի՝ ի մեծայն մարգա-
րանն Տարարմի՝ (որ ի մնա ընթեր՝ անպոյ
խնայութեանմար՝ և անկան զրամայ միայն-
մար՝ իրկիսին տնտն Պարս Գրիգոր Ամուլի՝
Խոնաւանն տնտնի, և զերգալով խալարման
տնտն), որսմ Նարգիսն և ինչ փարկիս՝ ազ-
ւով լուս ընդանի, որդէն նոր նարգիս ի յայն՝
զարմանիսն թարգալով երկոյ ընչ խալայի
թէ՝ որսի իս անն իմ՝ տնտնու մարսի, զի
անմանութեան խոր ապագայութեան ի յանաւոր
քնից, որմ՝ զնայ Սրբոյ Նայեան յայնչ՝
ի ճարտաւ ապա նայոց՝ տառաւորս տնտն կայ
տնտն. մայնից տնտնիցն այստնեան և զն-
մայն ինքնիցն նայաւանից, և մայնարդ
իմ՝ տնտն զիսա Տնտն, և զարմանիցն Սա-
տուայ մերս, Յնա որս՝ և զպատմ ինչ ինչ
տնտն ընթեր՝ յառաւորման՝ տնտնայն լու-
սեանմար տնտնի: Իսկ ի մեծայն
զարմայ անկարկիսին՝ կարտար ըստարմ ապա-
րան՝ ինչ ինչ փարսանայ զնանի և ջանգի-
ման պատմից չնայութեանց, տնտն որս՝ փ-
րկարմն ևս նայ արմատուոր՝ ի յայնչ լուսան՝
զնայութեան զնայ զիս՝ որմ տն ինչ տնտն,
և զնիկարկիսն ի ընտնի կտաւորութեան՝ մնա
նորն փրկարտուցեայ, ի պատարտական ժառ-
յալիսին՝ Լուսաւորայնն ապիս Նայեանիս՝
պատմար անկարկութեան՝ ի յարն տառաւորե-
մար՝ ինչիս երանեայ Սրբաւոյ Ար Եղիսի-
պոսի՝ զնից նաչիքիս: Եւ որ ի յոր՝ զնայինն
նայոյ տառաւորութեանն նարայն ապարմին՝ զն-
այինն նայութեանիցմար՝ զիսան իս երկոյ և
զանուն զիսան մայնից իս ապալոյ՝ զարմ թ-
րի՝ յառաւորսմանի: Ուսոյ ի մեծ պարսն տն-
տնից զմարմանի մարտութեան զրդայիս՝ յա-
մնաւանից անպանան Մայնայ Սրբաւոյն Սնա
այստիկ, զիսան իս՝ յոր յառաւորայն մնա որի,
ի ժանան տառաւորս, ըստ անկանից զպարսի
ի ներայ ճարտարութեան պարսնայ ապարմին՝ կա-
տարեայ Մարդ: Ուսոյ՝ տնտն անմայից Նա-
ւանի՝ և Սրբոյն Դիսիս՝ զնայն տնտնից
Խանուար Գաթն, նարաւոյց ապարմին ի յա-
ւա

հարկաւոր թաղան նաեղին Սքով, իբր բացա-
յալով շարժմանն ազգայ իրենց, և յանձն
գալով Վանս՝ երեսն ի վայր եղեալ, և ի վերայ
նորա չնգով՝ ազգովք եկեալ, և այսու ամենայ-
նէն են պատկանող՝ վերայ իշխանաբն Պա-
պու: Ջրացու ամենաւելոյ ապարանքներն բա-
ցալայանց ամենեցուն, թէ ազգային պատուեկ
անկից են եկեալ, որպէս բազայականք իսկ ի
սմա ըստ պատշաճին, բարբառին արդարաւեամբ
և նշանու: Եւ ինչպիսիք յԱմենամեծ Կայսերական
զբանէն՝ ամենայն Սուլայ, զի ի հարցս Սուլայ
Պայծառութիւն իշխանոց՝ նամարեցեալք ինն Եր-
կանարազան տեսաւ:

Հերակ Արցալ Վրաց:

Աստ և Քարք Արցալական
կնիքն Մեծ՝ Քաղաւ-
րաց Քաղաքաւանաց:

Ենթինգու յԱրցալական Քաղաք մեր ի ինիքից,
յարժ Տնան 1788. յապատար 28. յիշուան ին-
նորորդ ամի Քաղաքաւանական մերան:

Արք: Եսմ ըստ վերայգրեալ յառկանն էսու,
նազն Քաղաքաւանական Արցալան Պապու, յոնկու
կնից զարմանալ յարկանով զԻնիքն՝ ի բացա-
յալայանքին բարբից արցալք Հայկական Լուսա-
ւորայրութիւն՝ եղաք ստանալ: Ընդուն զի՝ ծանից
սխալս ամենայն, թէ՛ ո՛չ թնայն անմաք մըզ-
տայն ի յայտ նշանակաւորին՝ տանի՝ զինիքն և
զանունն, այլ՝ ոմի ի թնայն ի յիշուելի էշխու-
նազն իշխան նախնեանց իւրոց՝ ի բարեգլաւու-
թեամբ զարգարեցոյն, և ի յատուածոյ՝ ի բարե-
իշխանութիւն՝ արժանաւոր վերադիւնեցան: Սու-
տի՝ արժան զտուգան և ի վախճանի բանին՝ չու-
րանգրել և զգն վնասութիւնն՝ զարգարութիւնն
և զպատարեալ առաքելութիւնն ի նկատմ Հաւայն
տայն Արցալական, ծաղայն պատմաբանքն վրաց,
որ զի աղայն: Ի ծանանայ թմամբ Քաղաւ-
անք վրաց՝ կեստ արժանութիւն մեծ: Քանիք՝ փ-
խեցու Ջաղորդի Ամիր Աղաւաղար՝ որդի
Սարգսի Ամիր Աղաւաղար: Բը եր այլ՝ յայժ մե-
ծաղայն և ամենայն առաքելութեամբ լցաւ: Զոր
աղայն Քաղաւանք թմամբ և ամենայն մարդիկ
տանն վրաց: Քանիք՝ ի վրացոյն եւս՝ ո՛չ ոք եր
երեսայ նման նմին՝ ի մէջ իշխանաց սպա: Եւ
զի՝ յազն հա եկն Երկարաբարազան Արաղար-
սին: Եւ եր ինչ նկատուին Քրիստոնեայ, և ազ-
գուս Հայ, և մանաւանդ՝ ամենայն աստուածայն
և մարդկայն առաքելութիւնն զիս ոմեք յանին:

Արցալն առ այս բաւականացի:

Արք: Ի վախճանի բանին՝ յիշուից ի լուսա-
փայլ յայտն մեր՝ զնախնին տաննեցոյն, և զու-
սանամբար բարեգլաւուս արեւութեամբ ամանն
կերպն տայնայ Տաղարանի՝ զաննն երանելի և
զ՛նշարտարմանն բարեց զրուստի՝ զուստարեալ
նոցի Պարսն Գրիգոր, և զեղայն նորին զՄու-
սիքի խաղարանին՝ Ալեքիս խաւանի, զմայրն
զՄելիքութեանն, զպարն խալայ յանունն, և զմայր
զպարն զխալայ զԵրկար, ընդ նոսին և զերարան՝
զպարն ծառայն, զհայնանն, և զպարարայն: Եւ
զպարան նորին՝ զմանախալանն, զպարան, և
զմարմար խաւանի, և զերար որդին՝ զխալայն,
որք որդեն բարի նաւասուց նախաջանայ են ի
գրեալու: Յիշուից և զիննորին եղբայրն՝ տայն
լուսաւորայ նոցի աղաւաղ՝ զպարն սարազն,
զԵրկրլան յայր, զերար որդին՝ զպարն ուս-
փայլն, և զնկարարայ զպարեկն զԿառաւորն Ջա-
լաքաւան Ալեքսանդր, և զամենայն արեւմտուս
զազգայանն իւր: Նոսմա՝ յիշուից ի Տեր և
զիննուսան աշակերտան՝ և զերարպատ որդին՝
սպէս Արցալան Արմէ Կոպիւկապուս՝ զկարա-

զիս յարան Վարդապետն Քաղաքայն որ ի նու-
սիկեան զալով Քարքս Արցալական՝ աշխատի ի
վերայ յիշուեան՝ Սուր խալ Վանքն, և զԱն-
տիս Քաղաքան Վարդապետն Կրիստոսեան, և զԱն-
տիս Սարգսեան իւր զԵրկարն Կրիստիանայ, և
զՅունեան Արարիկայն չնգրել: Յիշուից հա և
զարմանաւորն յիշան՝ զԵրկարպետն ապարանի՝
զարգարանին արքն, և զարգարան զԵրկար՝ զԿու-
սանաւորայնիք ինչպէս Լուսաւանքեան Վար-
դապետն՝ Մանեան Մարաշեան, որ վան զը-
մայ ինչ կնից ի յատուելի և անտի ի Միկիթով
Լեւոյ, փառապալ եկեալ անաւթիկան՝ Արցալան
Արմէ Կոպիւկապուս, որպ ի յանն՝ իտիպն երա-
մայեալ սիրով զայ ու ինչն ի Կրիստիանան, և ի
անաննին՝ նայրանն զիմով ընկրեալ՝ ըստ մար-
գաւոր բարաց իւրոց, և մեծապիս սիրայ արմա,
նաղանայ՝ նանկա տա ինչն ոմիք, և զմար-
տարմանութիւնն տեսնել՝ և զպիտանի զոն յու-
սանաւորութեանն իւրոյ՝ ինքնայմար համբ յանն,
ննայ նմա՝ զամենայն զիւստարիւթիւնն՝ և զար-
գարութիւնն ապարանին այսմով, և առաղայն ի
Սանդա Պարաքար, նախ՝ զի աղայն անդ զԿու-
սանայր զայս Մանեան, և երբորք՝ զի վերա-
նուսա ինիքիք բարբից զարմանք ապարանին և
զարաւանք նորին՝ Քանիք՝ որդես յիշուան ի վեր
անդ՝ յիս վախճանի ան տաւանայ՝ Պարսն Գրի-
գորն՝ Ճաղ արարանն ի նկեղայ զարաւոյ նայար
երկու նարբ թմանիք, (որ և զատուան զան),
իսկ՝ Արք Հալիս այս և Արցալար Արցալան Արք
Կոպիւկապուս՝ յաննն էստ նաւասանայ զարաւան
նախաջանայ՝ անաւթիւթեամբ բարեւոր աղայն
մերայ նայիպայն, և սիրեալ ապարանին՝ տանիք
և նաւասանն ի նորն նախիկեան: որպէս և անք
իսկ համայն և յալոպայն: Արք զի՝ շուկայ ի
Սանդա Պարաքար ինչպէս Լուսաւանքեան
Վարդապետին՝ վերաւուս ինչ ամենայն նաղա-
մանք ապարանին՝ զիւստա միւր միւր զիւր և Սը-
րազանն առաջայն իւր, որով և զմիս իւր նաւա-
տայն Արցալանն չու արքանայ զնայ ի նայար,
իսկ՝ տա բարեգլաւուս մաղաղապա վնասին իւ-
րոյ, զի զպիտանիք ինչ ինիքիւսանայն՝ մեծա-
զայն զարաւան ծանրութեան՝ հարաւորայնց զու-
նէ, որ և յալոպայն անք: Զի աննիքն զարաւան
բարեգլաւութեան զարգարանից, և ի յաղալայն
Իրաւութիւնա՝ արախութեամբ արքն և նաւասանիք
արքան՝ ձեռնամուրց (որպ զանանանն զիւրն
սարեւ) հարկեցալ տնիքն՝ ի փառս միայն տա-
ւանայ, և ի զարմանս Լուսաւորայրան Հայրա-
շանեալ տանի, ինքնայմար համեպութեամբ
և տաւա արք, նախ՝ Ալեքսանդր իշխանն, և
այսա՝ Որմնայ յաղալարանայն, որպ տալոյն
ինչք եկն՝ Քարք Քարքեանայ Ալեքիս Արցա-
Յունեանն Կրիստոսեան, և Քարքապատիս Մու-
նիքաւանին՝ Ալեքիս Արցալ Մարաշեան, և երբայն
նորին՝ Ալեքի Պարսն Փիլիպպոս, որպ զինի հա-
թալն յղանալ նանեկան՝ Կարգարիս Միկիթիկ
Ալեքիս Պարսն Յունեանն խալանաւան, և Կիւսա-
կիքն նորին Ալեքսանդր Մարքիս՝ զուստն արք-
զիս աղայն: Պարսն Միքայման զուստանն. նան
զուստայն ալփաստով Մարախոսով զանորք՝ Կրի-
ստիկն և Կառաւորն, և փալայն՝ Պարսն
Կիսրիկն և Պարսն Սալանդն. Պարսն Միքայլն,
և իւր եղբայր Պարսն Ալեւիքն. Պարսն Գրիգորն
բարազանի զարաւանն. զպարքն մանուկն զԵրկ-
րան՝ Պարսն Յունեանն. զարաւանիք արքիս Պա-
րսն Կրիստիկն. Պարսն Կառաւորն մարաւանն. յու-
մանիքն Պարսն Կրիստիկն Կրիստոսեան. Պարսն Յունե-
անն Կառաւորն Կառաւորեան. Պարսն Յունե-
անն Կառաւորն անաւթիկան. Պարսն Սանդիկան
արքանունն. Պարսն Գիւրգիսն արքանունց: Եւ
զուրեք Պարսն Կառաւորն նաղարան. Պարսն Սա-

առաջադասւոյ այս և անոր յանձնմբ յաղէի
 դառնալն իմ վրան զի իմ նաւաւորս զաի՝
 որդւն տեսնելի ի միտքի մտնելոյ, այլ որդւն
 միայն մտնելոյ մտնում ի բազում յաշիւոյ՝ առ
 ուն ձեռք և առ ուն սոց առնակաւ ի միմեան:
 երկուրեւ և հասարակ և եւս ուսելի նաւագոր-
 ւում: Իսկ իմ ի քոյ եղևոյ զանգարանին մար-
 ձայն՝ զքոյրն յանձն տալոց, և ձեռն ի զոր
 արդիւն մեղաների մտնում իմով մարտակոյ զրեցի
 զարդ և զանգարալոյս դիտակներն նայոց և
 զերկրորդ յաւաւորն զանր Ներսիսի զպէղծի-
 րան վարդապետութենն որ առ ընդանար նայ-
 կալունան, և զմիւսներն որ առ թաղաւորն յանց
 Մանուկ վրան միտքանութենն, զմեղիւն և զեր-
 զվեմ դատարարութեն, և զայլն բազումն՝ որ յա-
 զաւր դեղակ և զանազան իրոց տաղան և քոյ-
 ձակոյ ուսումնասիրոց տեսնել, մաղակոյ զքա-
 ղունն ի մի նաւաւորմբ զնկ իմանց առ ըն-
 թեր՝ իբր զնաղիւն ի պսակ բարեկոյ, զի լիցի
 պատասա նոցաւոր զքաւանաց անկանալ և առ-
 հասար մեծութենան իմոյ, և ի սքիմանս պա-
 րտա ուղւոյ՝ որդն Աստուածութի կամաւք ի
 մարմնի տաղաւորմբ, և զնի կրօնարման յաշ-
 իւրն առ երկուսորն՝ յիշատակ բարեկոյ մա-
 լոյ ինն և մտաւոց իմոց և անկանց զարմցի կին,
 զանկոց և մեղակ, զորս աղւնիմ յիշել ի Տէր
 կրիստոս թաղալիմն մեղաց: Արդ զրեքսն առ ի
 նկատար անաղաւտս որ կոչի խորհի՝ ընդ նա-
 վանեա տարբ Աստուածութեն և որդն Գրիգորի
 և որդի Նուսիս և այլ որդոց՝ որ է մեր ի
 տունման բարբրեղոյ և ի լուսնային տնոսի
 զգնելոց, ի թաւաններն նայոց եղևն նորմբ մե-
 րան և մեկ, ի թաղաւորութենան նայոց Հեթմոյ,
 զոր եղբի զեղարարմբ իւր զգորն թնորս որ
 կոչի լեւո՝ մեծակ արգւշ կսկիւն իւր, և ինքն
 ի զորք կրօնաւորութենան մեղակ, և ի խորաւն
 իմանութենամբ և նախնաւոց մեծանաւորս,
 թնորս յանն տանդ նոցոյ զաշխարս մեկն
 յարցուն նայոց թաղաւորս: Եւ ի նաւագորա-
 թենն տեսնել Գրիգորի, զորք զնեանս ապա ապել
 տեք յաղանալ կնիւնաւութենմբ երկնցոյս իւ-
 րում որդոյ ի նաւոյս կամոց իւրոց: Եւ որդ-
 ւորսնորսն առ ի գան և յանքմբ մանանի՝
 յորում ապել իմաղելեան սակն զաշխարս յաւոր
 ի զերութիւն տաղաւորս, և անկանալոցոր ի
 սուր տեսերի մաշն զանկանց քրիստոնեայս:
 Նաեւ նախ քան գտան առ գրութենան տափս՝
 զերկալ եղև ի տանկոց նաւագորութեան անկան
 նաւակոյ, յորմէ և եմ եւ նաւատա, և տարաշ-
 խարմի եղևոյ ի նայրնիս տեղոյ իմոյ յերթմն
 ի վաղնոց անց նոխարութեմբ փառաւորեցոյ՝
 ի նշանաւորն տակ զգնել, յորմէ անա և կիսով
 նախ քան գտանալ դատանոց ինն երակն և զայ
 յաշխարս կնիւնայ՝ յաւով տեսութենան տարբ
 Գերեզմանն Գրիգորան: Զոր վարկանիմ թէ և
 ոչ ըստ իմոյ արձանեց, այլ վրան տեղով ինե-
 մոց տեսնել զիւրեւ այս՝ ոչ տեսնել ի ման-
 նակի պաշարման զգնելն զանեղաւորմբ նեղա-
 թիւնն, որոյ և յարք պարկեման զաւաղոյ: Որ և
 բազում, մանաւանդ քնանի՝ անպակցք իմ և
 աղաւթնք ի դեղակն ման և ի զերութիւն վարե-
 ցան՝ մեծ թշուառութեմբ արտաքս յարկալոյ ի
 մայրնիս զիւրեւ պատմելի զգնելն: Եղաւոր որդ
 յոստ արքայ և իմանալոց անկալ, դատանկոց
 տակ տարբ մանանի, և աղանեցոլոց ինն ի խա-
 լոր աշխատութեն տակ, արտ մտաց արձան
 տանն յիշան ի մեղսք աղալնս մէք զնաւան
 իմ, զարմարայոյ նայր իմ զանանեմ, և զուր-
 եքարան իմ, զպիղորսն, և զպիղորսն, և զզա-
 րակորն, և զպարսան, զմանան, և զհասանդնի,
 որ արաւոյնոց եղև յանարթնոց: Նաեւ զուր-

գորապետսն իմ և զուրեւոր մայրն մարմնեմոյ՝
 տեղելի մանկութենան իմոյ, և զանմանց աղալ,
 տանն իմ և զերիտաւորսն, և զիմ տեսութեա-
 թիւնս ի տեղափոխ յանձնմբ այս և անոր վառ,
 քան վրան ըստ մեղաց իմոց բազմաթշուառ զը-
 րանց մանանիս: զի աղալնոց մեղսք միմեա-
 րութենամբ՝ վարկալն մա՝ (Եղալն տեղով մե-
 լաւագորութեան զերիս թաղալն դաւանակոյ զառ-
 ար: որք երեք ի միտքն կարն նաւաւորի միայ թը-
 թայ այսմ տեղեկոյս, իսկ որ վերսնիս դիտելի՝
 զարմակ ի զաղափորն է) և անմարմն արձա-
 թիւն պատկոց զիւ, և եւ այլում տեղոյ թաղ-
 և մանանիկ: Քնանք թաւաններն նայոց՝ Զիսի,
 եղև ամ տառիկ յերկրի կնիւնեցոյ և յերկ-
 րան մեկն, ըստ առ. որ է թիւն՝ ԶԻՄ, և այս
 ի տեսնել է միմեկնորսն յաղալս դեղակ
 շար զմայրց մեղաց, քանիք մեղաց տեսնել տառ-
 ձայ մեղայ յանմանց զորսն մեր, և անարթնեցոյ
 ըստ անկանց զմայրց մեղաց, և առ հասարակ ու
 մեկնանց խառնեցոց և ի միտքն տեղախառն-
 ցոյ՝ ըստ մարդարթիւն, մանաւանդ որք զառաւոր-
 քանան տեքն աշխեն՝ տառաքանս միմեա-
 ձայ ի չորստաթիւնէ, և խաղալս եղևոց շար
 տեղեկ՝ մանաւոյս տակ և այլոց որ նմն ին-
 տիկն, և յոնքն թաղալս նոյս ի խառնուել և ի
 յանդիմանութենէ. և զրեթէ անկանց բարեկոյ
 և անմանիք յոնքն յանմանեցոյ: Արդ ի սոյն յայտ
 բազմաթիւ մանանիս տառաքանս առ ի փաստ
 տառալոյ, որ է արձանայ յախանս:

Ապա Նշանք թաղաւորաց Հայոց ՝ Գիթը, և
 Աղբարանան մեկնաթանութիւն նշանոց թաղա-
 ւորաց Հայոց ՝ նման Ա տաղաւորութեան, և ապա
 Յիշատակարան.

Ե փառք պատիւ և երկրպագութիւն անմնասոր
 կրօնապետան Հոր և թրչոյ և Հոգւոյն սրբ-
 օյ: որ կոչ զանկանց բանիս գորսութեան իւրոյ,
 և թու և տառալոյ քան զոր յերկրի և իմա-
 նամբ՝ զայով տառս ի տարբ բարեկոյ: Ին իւրով
 անմնասոր և բարեկոյ կամոց յարմար զաղալ-
 ուք կամ բարեկամաւ և անպատալս մանանի
 Աբրամով Աբրալայի անկանայ՝ իւրով որդար ար-
 զումբ լինել անպակցի տաղաւորութեամբ ի լոյս ըն-
 ժայիլ զառ յիշատակ իսկ անկանց զարմարնի,
 և զնկ ի վերայ բարեկոյ աշխանի՝ ի լուսնա-
 րութիւն նայոյ առաջ բարեկոցոյ, զի մի ի միման
 տեղոյս խորթութեանց, այլ անկանք ի նեւս զքա-
 ղաւա զայս կոչո՝ քանի՜ յայնքն ի նեւս զքա-
 ղաւոյ նշալոյ, անկանք ընկանալ յարցունքն պա-
 րտայ՝ յառաւանակոյն արքան տեսարիւր եւ-
 նապարս, Նոյնն՝ որ ապրիսն է անկանց բարե-
 կեանց և բոլորն ողորմութեան, անկանք և
 ինքնապա կարողութեամբ իւրով անպակցեց
 յառաւ նաւալանիլ զաւոր մասեան ընդանա-
 կան, մեղսք բարեխառնութեամբ անկանքանկ
 տարբ Աստուածութեան տեսարա կաթիւ, և նաւա-
 կան մաղկեանց որդոյն Ներսիսի թորաւոյս երա-
 նալ նաւագորութեան մեղս: Աղալնն՝ սքիմն առ-
 տաւոյ աղալնիլ զառաւանակս վայելոցոյ յայս
 յաւաղարք մասեան սեղանաւորայ իմանեցի բա-
 րութեանց, յիշել ի մեղսքովոյ աղալն մէք զմե-
 լան Աստուածաւոր Մանուկ Աբրամով զեր-
 րալոյս Աբրալայ և զանմանց կնիւնայն եղբի,
 զայրք եղալոյս մանանի լրամ աղալ, և զե-
 րորդիկն՝ Գաղալս և Մանակ քրիստոնաւոր առ-
 զայն, և զքանարթիւն՝ զմանակ Նորակ և զը-
 րեւոր յարք աղալն, և զմանակ նարկան
 Նշան և թիւն բարեկոյս դատանի, և զայն
 նանկն: Նաեւ քան առ նաւալանիլ զաղալնութեան
 անկանց, զարմարոյս նայր թիւնեցոյ տառիկ
 մանանի Թեան յարք աղալ, և զարմարոյս
 մայրն՝ նորայ նաւալանիլ մանանի Անա անկան

աստուածաբար, և զնորայն յարգապատիւ Ղա-
զար ապօր, և զնամբն նկննդանն: Եւ և
զարգացող սոյնն ի զորք ապարանքնան՝ զանոր-
ման ծառայ ծառայիկն աստուայ և զարմեայ աշ-
գիւ Հայոց աննկննդայ պաշտենայ անդրեան
ժողովոսն անկննդ՝ որ եւ Սրբազան Պատրիարքի
յեանն ապաւար, և զնկննդիկն իմ յայտ զորք՝
և զնարազաւ նամանն երդայն իմ յայտ զորք՝
զարգաւած ժողովոսն կուսանդիկայոսն, և
զնար և ժամանոր ժողով մերոյ զնկննդիկն
և նկննդիկն: Եւսն զայնաստուան զարմարեան՝
զարգաւոր մանուկն և զարմար ժողովոսն և զյա-
կոն. զի և զայս յիշեալ լինիլն յանձնապատու-
արեալ երկրպագիւ սուրբ երբորդիկն իմ
ի Հայր և յԱրքի և ի սուրբ Հայն յանձնական յա-
րմանաւ: Ամեն ք:

Դիցաք մեծ 40, 7-901 թուոյք ընդանրական,
եւ. 903-214 ցանկ նշանաւոր բանի: Եւ Ներ-
սէս լամբրոսիայ Է իրաւունք քէ ի քիւսիւն
Երուսալ. 216-228, 229-233, որ է զնրին՝
Յիշատակարաններ:

— Գ տիպ. Ներսիսի Ենորմալոյ կարողի,
կոսի Հայոց բուրբ ընդանրական աւ համարին
նշանաւ աղինն ի վննտիկ, եւ. 1888. 16, 332 էջ
բանկերով միասին:

— Գ տիպ. Տճ. Ներսիսի Ենորմալոյ... Նա-
մանիկն, ի վննտիկ, եւ. 1888. 16, 332 էջ
ցանկերով միասին:

— Ե տիպ. Ենորմալոյ Ներսիսի՝ երիցս երա-
նեայ սուրբ հայրապետին միայն արարեալ՝
թուոյք ընդանրական. բաժանեալ յերես զիրս,
յաւադրուան են թուոյք ընդանրական զեհալ
աւ համարին ազգս աւ եկեղեցականս և աւ քա-
ղաքականս վասն ուղիք հաւատայ և բարի վա-
րոց, յիրիորդուան թուոյք միարանութեան
զեհալ աւ Յոյնս՝ վասն միութեան եկեղեցայ,
յիրիորդուան՝ թուոյք ասաննականս զեհալ
աւ մասնաւոր անմիտ ի զանազան պէտս, էջ-
մանին, 1865. 8*:

— Զ տիպ. Ընդանրական բուրբ Սրբայն
Ներսիսի Ենորմալոյ. ի Հայրապետութեան Ս.
Էնորմանի Տ. Տ. Գնորայ վննապատ կաթո-
ղիկոսի հրամանաւ պատրիարքի սրբոյ Երուսա-
ղէմի Տ. Եսայեայ սրբազան արքեպիսկոպոսի և
ի Պատրիարքութեան Կ. Պոլսոյ Տ. Մկրտչի
սրբազան արքեպիսկոպոսի: Յերուսաղէմ ի սը-
ղարանի Առաքելական Աթոսոյ սրբոյ Յովով-
բանց, 1871. 8*, 329 էջ, 331-334, Նշանք
Թագաւորացն Հայոց և ցանկ թղթաց:

— Է տիպ. Տճ. Ներսիսի Ենորմալոյ...
բուրբ: ի վննտիկ, եւ. 1873:

Յոր և նման Գ տիպի:

Աւարտաւոր Թարգմանութիւն.

— Ընդանրական բուրբ կամ Նամակն Տ.
Ներսիսի Ենորմալոյ Սրբազան կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց քիւսիւն յայնարհիկ լեզու.
(Աւարտաւորեալ յայնարհիկ Սուրբ Սահակեան
վարժարանին Սամաթիոյ). Հրամանաւ Տ. Տ.
Յովովայ Առաքելաւորք Արքեպիսկոպոսի և
Ազգայն Պատրիարքի Կոստանդնուպոլսոյ: Կոս-
տանդնուպոլսոյ, ի ապ. ի Ն. Արամեայ, 1858.
փոքր 4*, 151 էջ:

Միայն ընդանրական:

Թարգմանութիւններ.

— Խոսիլին, ի Ս. Պատրիարք. մասնա-
կան Թարգմանութեան և օտարոսի մանթիւ-
թեան, 1841*:

Հմե. Յաւանթան Երուսաղէմ աղագրութեան.
Լաւնիք:

— *Epistola Pastoralis* S. Nersis Clajensis quam ex armenio latinitate primum donatam Ill. ac Rev. Viro Bernardo Antonino Squarcina ad cenetensem episcopatum evecto suam ecclesiam primum solemniter invectio publici juris facit Joseph Cappelletti presbyter venetus. Venetiis Typis P.P. Mechitaristarum in Insula S. Lazari MDCCC XXIX. 8*, 91 էջ:

— Նշանք սուրբի ուղիք աղագրութիւն մը եւս
նշանք թողալով միասին. 8*, 175 էջ. 177-183
Annos.

— Ուղիք Թարգմանութիւն մը եւս նշանք Թարգ-
մանին՝ բուրբ թղթով միասին, սուս վարք, Մա-
նեթարիւն, Ա. Կոստ.

— Ուր ելեանայ Գաղաթի. վայելչաւիւս չա-
փարանութեան շարագրեալ՝ Սրբայն Ներսիսի
Ենորմալոյ՝ Հայոց կաթողիկոսի կայնեայ:
Վիպասանութիւն Հայոց չափեալ սուրբ, Տեան
վարժանայ մեծի վարդապետի, Ներքողան աւ
Սուրբի Ներսէս Ենորմալին, Առաքել Տեան
Ներսէսի Ազգերանայ, Առաքելոս եղմամբ
յանգեալ: Զօրաւոր ցնորութեան ուղագրեալ՝
բաղաւորութեան մեծագիւր սրինակաց: Յըն-
արութեան ի Հայրապետութիւն ամենայն Հա-
յոց՝ Տեան երկրմի Ազգ եպիսկոպոսի, Առաք-
ելոյն Հայոց Նաւաստանու: Բամի Տեան 1810.
և ի թուին Հայոց 1259, ի Մայիսի 20: Ար-
գեանք և ծախիւք Պարոն Սարգիս Կրտսեր
Ազգայնեան կոչեցելոյն և ի նորին Տաղարանի
որ ի Մարգարոս:

Կառաւարան. Է. Կարճատեան այս՝ որ եկե-
նանքն շատեալ սուր, ոչ միայն զանախ ու-
րախութեան ազգայն մերոյ մասնական զաղագրու-
թեան սուրբ, այլ և յայտ սուր միասնական
զգայն իւր և զնոյ՝ զոր կալու շատ կարճ իւրաւ
աւ ուղագրութիւն սուր, բաղաւորութեան եր-
կոց մեծագիւր սրինակաց և էջ, զոր միայն կա-
րոց զանախ. մինն որ ստուկ զուրբ երեկեայ
(Թէ և ուրիշ ուրիշ խառնակ) զուրբ ի մէջ բաղ-
մանի մեծագիւր կն մասնեկ Պարոն Յարու-
թիին խառնակ, ի մեծ արագիւր սրոյն
նորս Պարոն Արամաւ շարագրման արտանե-
կին. որ ամենայնով կարճ աւ մեծ արագիւր
աւ զարժանաւ մերոյ զայս զըզգի ի ուղագրում:
Սրինակ և խառնակ և զան միայն երկոց ստու-
արաց՝ վարժանայ զարագիւր, և Ներսիսի
յարժանայ, զորս յարագիւր կնեաց ընդ
սուս, որք թղթով յարագիւր եւս ուղեցեալ,
այլ ամեն մինն յարոց թղթաւոր և զանդե-
անց շարագիւր. իսկ միայն թէ և շարժան ուղա-
գրեալ, առկայ առկայն ոչ զարգեալ զնամին ք:

Դիցաք 8*, 1-96 Ուր ելեանայ. 97-166 ք Տեան
վարժանայ մեծի վարդապետի՝ Բարոն Կոչեցե-
լոյ, յայլ առնեալոյն՝ Երբորդի Լեւոնի Բարոյի
կայոց, Առաքելոս շատ ինչոյն նշանք Ազգայն
զգաւորութիւն կայոց սուր չափեալ ք: 167-216
ք Կալիստ Ներքողան ք, եւ. սուս Ներսիս Լաւ-
րապետ:

— Բ տիպ. *Élégie sur la prise d'Edesse* par les musulmans, par Nersès Klaietsi patriarche d'Arménie; publiée pour la première fois, en Arménien, par le Dr. J. Zohrab. De Constantinople. Ouvrage publié par la Société Asiatique. Paris, Librairie orientale de Dondey-Dupré Père et fils MDCCCXXVIII. — Որք եկեղեցւոյ. Առաջեալ Սրբոյ Տեան Ներսէսի Ենթակալ Հայոց Կաթողիկոսի: Զատ. չինն ի յոյս ընծայեալ զործարարեալմամբ Տեան Յովնանու Վարդապետի Զօրապետի՝ Կոստանդնուպոլսեցոյ: Յատկան ընկերութիւնն փարիզոյ: 1828. ԲՄԼԻ. ի փարիզ ի Կործարարի Տեանի Տիրութ. 8°, փ + 6 + 1-90 (ընտ. գիր). 91-106 (տարբեր ընթերցումներ). 107-112 (Առաջնուածք ինչ). ի վերադրեցն սրբոյ Ներսէսի շնորհալոյ:

Կաթողիկոսն. « Զգազգափար տար ողորց եկեղեցւոյ՝ անշարին ի անբարեկեան տխրոյ ընդարեալեալ իմ ի քրտարի եղբայ ի կիկիկոյ, և յեւայ ուրեմն յալոյ տրեմոյ, և յնորեղապետն զերկոյ յեղեցւոյ՝ զտարբերութիւնն առ նմին եւոյնալեալ. ի նաաներ ի փարիզ՝ զեղ եկե իմ յարցունք մասնաւորսն զաննի և զերբորք տրեմի զործար. որ և այն այս իկեղեց և զանգը վրդապետի՝ յանձնառ զըն զնապետս ի վերին մասնաւոր, առաջն և ոչնչեղե աչ առիւն նպատակն յառաջն ողորդարեմին առաջիկայ տար. զերկոյ ինչ զայլ եւս ինչեղե թերութիւնն՝ թարգման յալոյ տարգարաց, ստորարեմամբ և եւս նապատարեմնն ստեղծ տրեմոյն՝ վերանն ի կատարեղեցուն 3:

Հայրենի կաթողիկոսն վերին նախնապարտ տրեմալեան Սեն-Մարթեն « Notice sur Nersès-Klaietsi, auteur du poème élégiaque sur la prise d'Edesse » խորագրով գրութիւն մ'ունի, որով կը զարգի նախնայ կարգը.

«... Les ouvrages de Nersès Klaietsi ont conservé jusqu'à nos jours une très-haute célébrité chez les Arméniens, qui en ont donné un grand nombre d'éditions. Le poème élégiaque sur la prise d'Edesse est le seul qui soit resté inédit. Ce n'est pas qu'il soit moins digne d'estime que les autres compositions de Nersès, il est peut-être au contraire plus estimé, plus recherché; il se distingue, sans aucun doute, par plus de verve et d'énergie. Il était bien difficile qu'un chrétien, chef spirituel d'une des nations de l'Orient le plus attachées à la religion chrétienne, déplorant les infortunes et les catastrophes d'une des plus puissantes villes chrétiennes de l'Asie, conquise de vive force par les infidèles, ne joignît pas à ses lamentations quelques invectives contre les Musulmans. On trouve dans ce poème plusieurs morceaux de ce genre. Les imprecations de Nersès contre Mahomet, contre sa loi et ses sectateurs, sont si véhémentes, si énergiques, que les Arméniens ont craint de s'exposer aux persécutions des Turks, en reproduisant ce poème par la voie de l'impression. Ce motif le fait d'autant plus recherché; les copies en sont très-nombreuses, très-répandues, mais aussi très-fautives. M. le docteur Zohrab, premier éditeur (1) de cet ouvrage, a conféré le texte qu'il livre aujourd'hui à l'impression sous les auspices de

la Société Asiatique, sur les meilleures copies qui existent à Venise et à Constantinople. Il l'a en dernier lieu comparé avec une autre copie assez moderne et d'ailleurs fort défectueuse, qui se trouve à la Bibliothèque royale de Paris sous le n° 130 A. II y a cependant trouvé quelques bonnes lectures.

Le mérite réel de ce poème, l'une des productions les plus remarquables de la littérature arménienne, n'est pas le seul motif qui doive le rendre digne de l'attention de la Société Asiatique de Paris. Ce poème se rattache à l'histoire des guerres et des conquêtes que les Français firent dans l'Orient pour la délivrance de la Terre-Sainte. Lorsque Edesse tomba sans retour sous le joug des Musulmans, elle était française, elle était l'héritage des seigneurs de la première maison de Courtenay, célèbres par leur valeur entre les héros des premières croisades. Le comté d'Edesse, formé de l'ancien royaume d'Abgare et d'une partie de l'antique Comagène, était, par sa position avancée au-delà de l'Euphrate, le boulevard des possessions chrétiennes en Orient. Edesse fut conquise un samedi, le 23 décembre de l'an 503 de l'ère arménienne, l'an 1144 de J. C., ou le 3 janvier 1145, selon les historiens syriens, par le sultan Emad-eddin Zenghi, père du fameux Nour-eddin, prince des Atabeks de Syrie de la race des Turcomans. La chute d'Edesse remplit de douleur tous les peuples de l'Europe. Les exhortations des souverains pontifes, les prédications de saint Bernard, amenèrent une seconde croisade. Notre roi Louis-le-Jeune et l'empereur d'Allemagne Conrad passèrent en Asie pour reconquérir Edesse. Le zèle qui faisait courir aux armes les guerriers de l'Occident, inspirait aussi les poètes de l'Orient. Il a produit le poème élégiaque de Nersès Klaietsi. On voit par la chronique syriaque de Grégoire Bar Hebraeus, ou Abou'lferadj, que les poètes syriens s'étaient exercés sur le même sujet. Cet historien, qui raconte en termes fort lamentables la catastrophe d'Edesse, nous apprend sous l'année 1145 de l'ère des Séleucides, 1145 de J. C., que l'évêque Denys bar-talibi était l'auteur de deux poèmes sur la prise d'Edesse, et que l'évêque syrien de cette ville, Mar-Basile, en avait composé trois autres, tous élégiaques. Ces ouvrages ne nous sont pas parvenus 2.

Իմ Զօրապ. և ԲԷ Սեն-Մարթեն մանկի լին ողորն ի տարգարեմն, և այն կատարեղեցունն առաջին կը նամարին.

Եղեղեց ողորն առաջին կեր.՝ մինչև 1358 տար Տիրութիւնն նմարեմնն կարեղեցեալ. զուարթ ու զաղքեղան թարգմանութեամբ կատարեց իմ Recueil des Croisades, Documents arméniens երկաթարեմնն մէջ (Հատար II. 226-268) տարեմն վերադրով. *Élégie sur la prise d'Edesse. Հայրենի՝ ուրիշ նայեղեցեալ մ'այ՝* այն զորն վրայ կար ընծարարութիւնն մը զրոտ և ի Jahrbücher der Wissenschaft.-kritik, 1829, n.º 51. Եւսման Զրդեմն թարգմանութեամբ՝ նաանուն մը զրոտ և Միւրի խորեղեց գրամանքն մէջ, Հատար II. 130, շարքոր տարգարութիւն. — E. Boré, Extrait de l'Élégie sur la

« Մկրտիչի Մանկեան (Երանդ-Պաղ) ».
Մանկասիրական (Քաղաքի վարդ.) : Քաղաքի
1908, թ. 44, 45, 47, 48, 49, 50. - 1904, թ.
3, 4, 13.

— Մանկասիրականի Կ. Երանդի լատին.
նկրթի Քաղաքականության. *Sancti Nersetis
Clajensis Armeniorum catholici Opera*,
nunc primum ex armeno in latinum conversa
notisque illustrata studio et labore D. Josephi
Cappelletti Presbyteri veneti Vol. I. Venetiis
Typis PP. Mechitaristarum in Insula
S. Lazari MDCCCXXXIII, 8°, 287 էջ.

Մանկասիրական լատինական Կ. Երանդի. Ք. Ոչ-
nulla tamen et de med ista versione di-
cenda censeo. Non omnia quidem Clajensis
opera in latinum vertenda suscepi; sed ea
tantum, quae solatâ oratione concinnavit.
Nam poetica illius opera, praeterquam quod
valde sunt intellectu difficilia ob carminum
elegantiam, haud ita suavia, quemadmodum
Armeniis, sapienter et Latinis; quum prae-
cipua illorum pulchritudo in phrasium dic-
tionumque elegantia sita sit, quae, versibus
in aliud idioma translati, omnino evanes-
cit. Forsitan aliquando, si Deus favebit, et
illa in Latinum convertam. In ea vero, quae
verti, mentem Auctoris exponere potiusquam
latinae dictionis venustatem quaerere ma-
luit, ut nativo colore nativâque vi omnia
exprimerem. Ex melioribus optimae notae
MSS. versionem hanc meam elucubravi;
quin immo et uniuscujusque opusculi vel
epistolae ipsissima amplexus sum argumen-
ta, haud quidem ab Auctore, sed ab aman-
uensis prolata; quae tamen ex antiquio-
ribus ad recentiores usque transcripta, in-
super et in editionibus Petroburgensi et
Constantinopolitana conservata videntur.
Epistolas omnes in priori Volumine col-
legi, easque chronologica serie, quantum fieri po-
tuit, quin materiae confunderentur, dispo-
sui; reliqua vero opera in altero Volumine
colligam.

Այս առաջին հատորին մեկ կտե միայն ինք-
նից, մանկասիրականության. I. Domini
Gregorii Armeniorum Catholici epistola ab
ejus fratre Nersete Episcopo ejusdem jussu
scripta ad provinciam Hamajeh in Mesopo-
tamiâ Syrorum, pro Gentis nostrae Sacer-
dotibus illic incoessite inter se discoptan-
tibus. Quidam assererant, divinam naturam
corpore passam fuisse ac mortuam in cruce;
quidam vero solum hominem. Alii, ac-
ceptabilem esse animalium immolationem;
alii contemnendam. Nonnulli, terrestrem pa-
radisum intellectualem fuisse, ac figurate
solummodo dictum, non autem reapse con-
stitutum: aliaque similia. Postulante piissimo
quodam Arinze Principe oppidi Telgaran. -
II. Responsio Nersetis Episcopi, fratris Gre-
gorii Armeniorum Catholici, ad epistolam
ejusdem Jacobi Syri Doctoris, missa Mile-
tum Armeniorum Metropoli. - III. Nersetis
Armeniorum Catholici Epistola Pastoralis
ad universam Haicanam nationem, cujus
regimen ipsi a Deo fuit commissum. - Ad
Monachos in Coenobiis. - Ad Rectores San-
ctae Communitatis in Coenobiis. - Ad Rec-
tores Ecclesiae in mundo, qui vocantur Epi-

scopi. - Ad coetum Sacerdotum. - Ad Prin-
cipes saeculares. - Ad coetum Militum. -
Ad Civos. - Agricolis omnibusque plebeis.
- Ad foeminarum coetum. - IV. Libellus
confessionis fidei Ecclesiae armenicae scrip-
tus a Nersete Archiepiscopo, Domini Gre-
gorii Armeniorum Catholici fratre; poscente
honoratissimo Alexio supremo exercitûs Du-
ce, genero Mannelis Graecorum Imperato-
ris, quum Orientem potit degebatque Ma-
nestiae Ciliciae Metropolis. Anno 614 Aerae
Armeniorum. - V. Responsio ad primam
Manuelis Graecorum Imperatoris Epistolam
a Nersete Armeniorum Catholico scripta. -
VI. Armenicae Ecclesiae Summa Fidei, scrip-
ta a Nersete Armeniorum Catholico ad po-
titionem Manuelis theophili Graecorum re-
gis. - Ejusdem circa Ecclesiae Traditiones.
- VII. Responsio ad Epistolam Magni Grae-
corum Imperatoris Manuelis, a Nersete Ca-
tholico scripta ob veram fidei professionem
Armenicae Ecclesiae. - VIII. Regis literis
secundâ vice responsum Domini Nersetis. -
IX. Domini Nersetis Catholici epistola ad
Dominum Michaelem Graecorum Patriar-
cham. - X. Ejusdem Domini Nersetis ad
Episcopos et Doctores Armenios propter cha-
ritatem unitatemque cum Graecis. - XI.
Domini Nersetis responsum ad epistolam
Patriarchae Syrorum Domini Michaelis. -
XII. Epistola ejusdem Domini Nersetis Con-
stantinopolim ad quendam Paulum Sacer-
dotem Armenium ex Tharsa Ciliciae, qui
ibi ad Graecos perrexerat, et calumniatus
fuerat Gentem nostram. Tempore Domini
Mannelis Imperatoris, quando agebatur de
unione Armeniorum cum Graecis, ipsemet
(Paulus) scripsit ad Dominum Nersetem, et
de injuriâ suâ excusationem protulit. -
XIII. Ejusdem Domini Nersetis Catholici
responsum cuidam epistolae, quae temerariâ
impudentiâ sibi scripta fuerat verbis inju-
riosis. - XIV. Ipsius Domini Nersetis eidem
temerario. - XV. Ejusdem Domini Nersetis
eidem stulte ac superbe temerario. - XVI.
Ejusdem Catholici Domini Nersetis ad Geo-
rgium Doctorem. - XVII. Ejusdem Domini
Nersetis Catholici eidem Georgio Doctori. -
XVIII. Ejusdem Domini Nersetis eidem
Doctori Georgio. - XIX. Epistola Encyclica
ejusdem Domini Nersetis Catholici, ac splen-
didissimi Doctoris, ad Orientales partes mis-
sa, ad Gars, post novum quendam Episco-
pum, ejus nomen ipsa epistola ostendit;
in qua habentur utilia ac monitoria verba
Praesuli, nec non spiritualis concio illi, qui
ab ipso reguntur. - XX. Ejusdem Domini
Nersetis Catholici epistola ad urbem Samo-
satam ob Solis-Filiorum conversionem. -
XXI. Ejusdem Domini Nersetis Armenio-
rum Catholici consolatorium scriptum ad
quosdam corpore aegrotantes, qui ab impro-
bis vexati id per literas Ei patefecerant.

— Vol. II. 324 էջ.

Քաղաքականության. Verborum Davidis Phi-
losophi, quae sunt implentum illius tracta-
tus de Definitionibus sapientiae, explanatio
a Nersete fratre Gregorii Armeniorum
Catholici prolata, quodam sapientiae ama-
tore postulante. - Nersetis Episcopi, fratris

Gregorii Armeniorum Catholici, super Evangelium Matthaei. — Domini Nersetis monita animabus utilia pro precibus. — Precatio sancti Nersetis pro vigintiquatuor diei noctisque horis. — Nersetis Episcopi Patris Gregorii Armeniorum Catholici Epistola responsionis ad epistolam Georgii Orientalis Episcopi, Rectoris sacri Halbatensis Monasterii, de certā Beati Athletae Sergii historia. — Domini Nersetis Clajensis Armeniorum Catholici Oratio panegyrica pro festivitate supernarum substantiarum, pro Sanctis Archangelis Michael et Gabriele cunctisque caelestibus Virtutibus; quos Ecclesiae Christi cum universo orbe in laetitia congregatas colunt die octavā Novembris. — Nersetis sermo ad Episcopos et Doctores atque ad omnes Ecclesiae gradus in die festivitatis Palmarum congregatos ad illius consecrationem in Armeniorum Catholicum, Gregorio Catholico ejus fratre eodem invitante. — Causa Homiliae Exaltate, atque interpretatio prolata a Beatissimo et Sancto Armeniorum Catholico Nersete Gratioso, quodam Vartano Doctore poscente.

— Հաւատով խոստովանիմ.

Հայերն շատ յաճախ ապուս. ազգայնորէն, ժամայնորէն, ազգայնորէն, մէջ, եւն, եւն. Սաղմոս 1618-ի ապագրութիւնն մէջ է լին. ասանքն Հաւատով խոստովանիմն առաջ Եմբ. Կալայ խոստովանիմն ալ կայ եւն ազգայն, ինչպէս եւն. Սաղմոս 1618-ի ապագրութիւնն խոստովանիմն.

— Լատիներէն. անս վերջ Մատենագրութիւն, լատ. թարգմ. Գարէնգգի «Opera II».

— Երկնիցս. հայերն է իտալերէն. Գալանց րուպրի 1690-ի ապագրութիւնն մէջ, յէշն 84-101. «Աղօթք իտալականիւր անմիջ խաւատացւոց ի գրիստոս. Զոր արարեալ է Տեանն ներսիս հայոց կաթողիկոսի»:

— Քառասնոր. «Դասանութիւն Հաւատայ քգրքին վերջ. յէշն 49-75. «Աղօթք Տեանն ներսիս Հայոց կաթողիկոսի. թարգմանեցեալ ի լեզու լատինացոց, գալլիացոց, և անգլիացոց. Preces Domini Niersetis, Armeniorum Universalis, Latine, Gallice, & Anglice redditae», 1780.

— Վեցնիցան. Հաւատով խոստովանիմ. Աղօթք Տե. ներսիս Հայոց կաթողիկոս. վեցնիցան. Հայ. Տան. Յոյն. Լատ. Իտալ. Գաղղ. ի վեցնիցի. Ռուս. ի վանս օրրոյն Դազար. Preces Sancti Nierses Armeniorum Patriarchae. Turcice, Graece, Latine, Italice, et Galice redditae. Venetis. 1810. In Insula S. Lazari. 4րդր 8°, 80 էջ. Իւ ապա՝ Յուն. լուսն չորից լեզուաց Ալիարեալոսի Հայոց գրասիրական. Կերանեացոց, Հուգարացոց և Սերիկացոց. Secuntur Linguae quatuor, Vernacula Armenica Transilvanorum, Germanica, Hungarica, et Serviana. 81-128.

— Վեցնիցան, անգ, 1811.

— Տասնիցան, անգ, 1812.

— Զորքոստանիցան, անգ, 1815.

— Վեչաասանիցան. Աղօթք ներսիս

կալանցայ վեչաասան-լեզուան Հայերն գրաւ, Հայերն ալիարեալաւ, Յունարն գրաւ, Յունարն ալիարեալաւ, Լատիներն, Իտալերն, Գաղղարն, Սլաւոնարն, Կերաներն, Անգլարն, Հոլանդերն, Դազմաներն, Սերիկաներն, Հուգարերն, Տանիերն, և Թաթարերն հայկական տարիք. ի վեցն. սիկ ի կզգին Ս. Դազար. Ռուս. — Preces Niersis Clajensis Sedecim-Linguis Armenice literalis, Armenice vulgaris, Graece literalis, Graece vulgaris, Latine, Italice, Gallice, Hispanice, Germanice, Anglice, Hollandice, Illyricae, Serviane, Hungaricae, Turcicae, et Tartaricae armeniacis characteribus. Venetis In Insula S. Lazari, 1813. 4րդր 8°, 204 էջ.

— Քառանիւրդեցան. Preces S. Niersis Clajensis Armenorum Patriarchae viginti quatuor Linguis editae. Venetis, In Insula S. Lazari, 1823. Anglice. Arabice. Armenice. L. Armenice. V. Caldaice. Gallice. Germanice. Graece. L. Graece. V. Hebraice. Hibernice. Hispanice. Hollandice. Hungaricae. Iberice. Illyricae. Italice. Latine. Persice. Polonice. Russicae. Serviane. Siraice. Turcicae. 8°, 422 էջ.

— Քառանիւրդեցան. Preces... editae. Venetis, 1837. 8°, 434 էջ. Additio. Islandice, Lingua antiqua Danorum. Danice. Groenlandice. 1-43.

— Երեսնիւրդեցան. Trigintatribus linguis. 1862. 8°, 550 էջ.

Սյոն ապագրութիւնն սիւրբ Ն. Եմբրուպ խոստովանիմն լատիներն թարգմ. կայ. «Domini Nersetis monita utilia pro precibus».

— Երեսնիւրդեցան. triginta sex linguis. անգ, 1882. 8°, 600 էջ. Aethiopice. Albano-Gheghice. Anglice. Arabice. Armenice. Cantabrice. Celtice. Chaldaice. Danice. Gallice. Germanice. Graece. Groenlandice. Hebraice. Hibernice. Hispanice. Hollandice. Hungaricae. Iberice. Illyricae. Islandice. Italice. Latine. Lusitanice. Malaice. Malayalim. Persice. Polonice. Russicae. Sanscritice. Serviane. Sinice. Siraice. Suetice. Turcicae. Valachice.

— Կերանիւրդեցան. Gebete vom Patriarchen der Armenier S. Nirses Clajense verfasst. Vierte Auflage. Wien, 1861. Mechitharisten — Buchdruckerei. 23 էջ.

— Հայկական արքայ ներսիս օրրաւան կաթողիկոսի Հայոց, ապագրեալ երեսնասան լեզուց ի Մոսկով, 1830?

— Աղօթք Տեան ներսիս Հայոց կաթողիկոսի, թարգմանեցալ ի հայկական լեզուէ ի սուսաց բարբառ. ի Սանկտ-Պետերբուրգ, 1786? Տես և իտալական (Գրիգոր). «Կից որ կուէ Եմբ. լեզուացութիւնն ք, որ ի վերջ կայ «Հաւատով խոստովանիմն քն սուսերն իրգմ. քաղաւ. Գրիգոր»:

— Armeniaska Patriarken S. Niersis Clajensis Böner, of versatte på Svenska Språk af Karl August Nicander. Venedig på ön S. Lazaro, 1829.

— Ներքոյ Սրբոյ Հրեշտակությունս և ամենայն երկնային զորացն ի Հայրապետութեան Սրբոյ Էջմիածնի Տեան Գանիելի Սրբազնակաւ տար կաթաղիկոս ամենայն Հայոց, իւր Գաւորաբարձեան տար երեսաղճն Տեան թճաղորտն զերգոն վարդապետն, Հրամանաւ սրբազան Գաւորաղի ժնի թաղարքս՝ Տեան ԲՅահնու աստուածաբան վարդապետն ի Մայրաքաղաքն կոստանդնուպոլսն, յԱթի փրկագործ տօրէնութեան մարդասէր փրկչին մերոյ, 1780. ի փետր. ի Տաղարն ԲՅահնիսեան Պաղտսի:

Ներքոյն թաղարքն է. «Տեան Ներսէս ևս յոյ կաթաղիկոս. զովեւ քան ինքնապետն թաղարն տան զերազմէն Լաթիանց Հրեշտակաւ տառն զաղբիւնք ի Մկրտչիւ և ամենայն երկնային զորակաւնց, զոր ամեն եկեղեցիք քրիստոսի ընդ տիեզերս նամարտեալք ուրախութեամբ ի Ներքոյն Կ'աղարք յԷջմ. 64. 65-73 նշնին և Մաղմուկն աւսրք Հրեշտակսն, յԷջմ. 74. Գրեցաւ իսկ ինքնապետն սրբոյ Հրեշտակաւ տան ի Ներսէս կաթաղիկոս յերթն Միմին Գորգորիս կաթաղիկոս՝ մահուան վկայութիւնք ի թախն ևայն ՍժՁ. 75-79. Եւրբին Տեան Ներսէս ծորնայ Հայրապետն՝ ի մեկնութեան ըստ Մաթթեոսի սրբոյ Աւետարանի»:

— Ի տիւղ. Ներքոյ... զամսի ի մայրաքաղաքն կոստանդնուպոլսն, յաթի փրկագործ տօրէնութեան մարդասէր փրկչին մերոյ, 1808. ի փետր. ի տաղարն ԲՅահնիսեան Պաղտսի: Աւեն թանձր յարեմանն վերայն:

— Հանդիսից կամ Ասեղծութեց որոյն Ներսիս Եմբրնալոյ. Գրեցաւ այս որ ասի Հանն. լուկ, զոր արարեալ է տեան Ներսէսի կաթաղիկոս Հայոց կաթաղիկոս, վասն ուրախութեան մարդկան: Այլ և կատարեալ պատմութիւն Զարման մահուկին: Տպեցաւ եղն ի քանապայտ. պետութեան Հայոց տեան Աստուածաբան սրբազան կաթաղիկոսի, ի թախն ՌճՀ. (— 1724):

Գրեց միւս 8^ր, միւսկապի. յանդիսական երեսնամբ. 33 էլ. Ռաւ փրէ 33 էլն կը տօն Զարման մահուկին պատմութիւնը, և կը տօնի յԷջմ. 64 (112), որ կը պատմէ մեր արեւելիք:

Ստորեւ և անդիսան տաղարութիւն Սարգիսեան տաղարն, ինչպէս յայտ է գրեման մեկն ու տաղարութեան:

— Ի տիւղ, ի վենեանի, յամի 1830, տես վերեւ և Ռաւը չափաւ ու, եւն:

— Եմբրնայի Ներսէս Հայրապետին երկու երգերուն (Ալեքսան ամենայն և Առաւոս լուսն) տանձնաւթ թարգմանութիւնք (թիւարդով միւստին). յարեման ի Մահուսի Գրիգոր վարժապետէ Ներսիսեան Կ. Պոլսն, տաղար. 8. Միւս. Էջմիածնան, 1874. 26 էլ:

Կայ նաեւ «Կնէման մահուան վերջին տաղնք մի Էջմիածնան զաղբիւնք», եւ թարգմանութիւնք, և «Յաղագր Էմբրան թարգմանք» ուսումնարար մը և ասկէ թրքեր:

— Սրբոյ Հորմ մերոյ Ներսիսի Եմբրնալոյ մեկնութիւն և Ռաւրապետեան «ձառի Դաւթի Այալոյն փրկութեայի ի տարի իսկն». Հաղագր 1861-62, Թաւիւտամ, էջ 85-40 կիտաւ:

Ներքոյ ցանկին մէջ նկատեալ մահութիւնք կայ. «Յայտ վայր եւեթ մարմնաւ զաղագրաւ»:

Թիւն նաեւ նաւազանք, զաղագրում ասոց զորմայ. Ամբղոյն ի լոյս նսնէ տարի տաղարում. թիւամբ՝ յամեն լինի մահուանէն յաղագրումը»:

«Ռաւրապետեան մի տալիս տես ի Լուսն 1900, Ա. էջ 293-354. — Կա' Գորգի 593-7 էլք (Ա. Լուսն) Դաւիթ Ամբղոյն տեսն տալի»:

Տես և Միքայիլ Գոյ, «Առաքել և աստուծոյ», եւն, որ նկատեալները կան. Սրբոյ Տեան Ներսէս Հայոց կաթաղիկոսի իսկ ինքնապետն ի իրաւ տալոց նամակից, ի զինոց մերային տաղից տանց, յերազմայիս թաղիք. — իսկ նաւապետն տեղին և կըրց. Ռաւրապետար ի զինոց նշնական տաղիք՝ յաղագրումը պէտք ի Ներսիս. — Նորին սրբոյ տեան Ներսէս ի իրաւ մահուկին տեսնութեանց, ի զինոց այլաբանից աստուծոյ յաղագր. — Նորին սրբոյ տեան Ներսէս նաեւ կաթաղիկոսի յիշատակարան տաղարն տաղմանից, զոր իւրով մեղանայ գրեալ. — Նորին ի Սաղման տալոյ. — Նորին ի ժողովոյ տեսն. — Որդի իսկուսումն յիշոյն տալոյ. — Նորին թաղիք՝ աստուծոյ յաղագր պէտք աւս կըրորորդի իւր Աղբիւրն ի կոստանդնուպոլս. — Նորին թաղիք միւսկապիսեան՝ աւս մէկ իշխան արեւելեան, վասն սրբոյ իւրոյ տարման մեկնայ:

Ներսէս Եմբրնայի եւ թիւարքան. — Տես Ալեքսան (Հ. Գ.), «Եմբրնայի և Պաղտսի իւր», էջ 409-439, 460, 481, 489. — Պալման (Հ. Ա.), «Պատմ. կիթ. փրք.» յԷջմ. 204-59. — Չափան, «Պատմ. Հայոց» Գ, էջ 105-112. Իրմ. 400.

«Հայ ընդուն տեսն» գրքին մէջ (էջ 277) կը կարգանք. «... Կաթաղիկոս զան և տեսնութիւն մը Սրբոյ Ներսիս Եմբրնայի ամենայն մահուան զորմանց, որոց յաղման թարգմանութիւնն ըստ է Գորգիւնդիք Բալեթի քանակն և իրաւութեան ի Ա. Դաւար վենեան ի 1833. ինչպէս զարմայ նշն Եմբրնայի թիւարքանիս նա թաղարքն և յիշմանոց միւս՝ Իրաւութեան ի 1830 ի Ա. Դաւար. Աւս տեսնութիւն կաւարմանն նախ ի Մահուանային տաղարից (Jahrbücher der Literatur) ամսնութիւնին վենեան, ի ամսորն կիթ. 1834. Կայ նաեւ ի մէջ (յ'էջ 92-96) կը քանից Կաթաղիկոս մեղագր զերմանական թարգմանութիւն մը Եմբրնայի աւս Ալեքսանդր կամ Պաղմանիս Ստուածաբան թաղիք յ'ժի զորաւ, ըստ թաղման թարգմանութեան Պաղմանիքից (յ'էջ 293) ասոց Կաթաղիկոս ամսորն վենեան տաղարին»:

Եմբրնայի յարմանները, եկեղեցական երգերը տես Եմբրնայի, իւսմարապետին, եւն:

Կրտսեմեր Եմբրնայի մասին. Պատմութիւն վարչոյ Ա. Ներսիսի Եմբրնայ. — Տես Սարգիս Եմբրնայի ամս. ժիւ. — Տրպիսի (Գ. Ի.) — 20. Ա. Արեւիկ (Տ.), — Արիւն, «Հայտաւարում», էջ 234. — «Ներսէս Եմբրնայի և զորապետ իւր», — «Ստուած», էջ 56, 81, 163. — Չարոյ, «Հիւսպար», էջ 621-642. — Չափան, «Պատմ. Հայոց» Գ, էջ 18, 25, 26, 52, 58, 55, 62, 71, 72, 81, 88-88, 97-109, 110, 111, հա' Ա. էջ 16. — F. Nèze, «Le patriarche Nersès IV, dit Schnorhali, envisagé comme écrivain», ի փրք. «L'Arm. chrétienne», Լուսն 1886, էջ 269, 86, եւն. տես Ներսիս տեսն տալի. — Տրպիս, «Մայր քաղաք», յԷջմ. 1134-35.

Տես և նկատեալ թիւարքան. Արտար 1848, Լուսն. Ա. Թ. 8, էջ 17, Բալեքայ Սրբոյ Ներսէս Եմբրնայի տեան եկեղեցային մասին. — թիւարք 1905, Թ. 13. — Ներսէս Եմբրնայի՝ յաղագր. — Հայրեմ 1895, Թ. 1151. — Հաղագր 1888, տես Ռ. էջ 19. — Որգորն 1900, և յիշման Ներսիսեանց (Արեւիկ), — Սիմ 1897, էջ 13, որ յԷջմ.

14 հասարակութիւն է նաեւ այս մը « Ուրբաթ»
 ասոր լինելուն Տնան. Դոր եղի՛ր քանոսոր
 տնայն ք. — Լայ 1906, էջ 808, Կախարդութիւն
 և Հաւատք խառնակութիւն քաղկեդէն. աշխարհ-
 քար թաղանթանութիւն Բ. Վ. Կիւր. — Քաղկեդէն
 1894, էջ 166, « Ուրբ» ք. հեծ. — Եւ ասոր խառն
 այս խառնակութիւն ք. տնայ, 1889, 269. — Եւ
 Կիւրան Շերմայի և Նորա և Յիսաա որք է եղի.
 երգութիւնը. Ասորա 1898, 107 Ֆէթիկիւրիւն է.
 Վիճիսա՛ւ տնի գար մ'առա՛ւ Շերմայի
 և Շերմայի տնի վրայ խառնակ խառնակութիւն.
 Թիւնայր Կ'ընէ. « Cette lettre est pleine d'une
 piété solide, et l'on y découvre partout les
 sentiments de respect, dont Nersès était pé-
 nétré pour la religion, l'Eglise et la disci-
 pline ecclésiastique. Ce grand patriarche est
 un des plus éloquens pères de l'Eglise d'Ar-
 ménie. Il était la plume de Grégoire III,
 son prédécesseur. Très propre pour le gou-
 vernement, il monte sur le trône patriarchal
 avec un applaudissement général. Son pos-
 tificat fut employé à chercher des voies de
 conciliation entre l'Eglise Grecque et celle
 d'Arménie. Il y aurait sans doute réussi,
 car il avait gagné les cœurs des Grecs, qui
 étaient pleins de vénération pour lui; mais
 il ne fut que sept ans sur le siège patriar-
 cal... ».

Կարեան Սրբապետ Շերմայի հեղեցիական
 երգերն աշխարհայր թարգմանանքը. « Ալ-
 ար տնայն ք. — Լայ 1906, էջ 11, 84, 88, 104,
 181, 154. — « Ալխար մանայն ք. », էջ 206. —
 « Ասառա յաւայ ք. », 227. — « Կորքոք ք. », 800. —
 « Արշարիւն ք. », 834, 481. — « Ալար տնայն քի
 թարգմ. դաստիարակ և Քիւրանցիկ թիւնի-
 ցութիւն ք. », էջ 761. — « Ասառա տնայն ք. », 854. —
 « Սրբապետ երգերն թարգմ. ք. (Յառա՛ւ). Անե-
 կը 1906, Թ. 6890.

Կերան Մոյսէ. — Տն Բարմայ 1862,
 282. — Չմայն, Է Պա՛մ. Հայոց ք. Գ. 564-5.

Կերան Շերմ. — Տն Անե՛ւ Վաղարշապատ
 1869, էջ 107. — Ալխար, Է Շերմայի և Կորքո-
 ք ք. էջ 2. — Չմայն, Է Պա՛մ. Հայոց ք.
 Բ. 844, 5, 7, 8, 851, 856, 7, 860.

ՆԵՐՍԷՍ ՇԵՐՄԱՅԻ. — ՏՆ Կ. ԿԼԱՏԵՑԻ:

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՍԻՆՏ կամ Բազմ (1848)
 միջ Ոսկերանից, որպէս աշխատում էին Հայոց
 ինկեզիսի միացել լատինական եկեղեցին նաւ. Դա
 ինկէ կիւրեղեցի էր և Ուրբայ եղեղեղաւ: Կղե-
 մա Բ. Պաղէ մամուկ Ալիման վնայ և մի քանի
 ասոր աշխարհ թանկեղով առաւ լատինական թղուն.
 Սյսի միջինն լուրերն վերանցի Տնո-Մարտիկ
 Chronicon continens chronologiam pontifi-
 cam romanorum ad imperatorem, a Christo
 ad annum 1278. Բայց ոչ միշտ տարբար ևն.
 տակի թուարկի, այլ Հայոց Պատմութիւնի շատ
 քանի տակարից: Իւր երկարութիւնն վերջանէ
 էջ քրի Փաղ Հայաստանի և միջին իւր մամու-
 կան եղան կաթողիկոսների Պատմութիւնը: Պա-
 լինիք մերթ Թեղուն յառաջ պատմական իշա-
 նակութիւն շուրհ, իսկ և աշխարհ իւր մամուկ
 թաղան ասորանաւ էր: Չմայնիցը գտնում
 էն վիճակում, ինքնամուտ և այլ տեղեւում ք.
 Պաղէ. Փաղ 1883, Թ. 1.

Չար: Է Կոր Կորքոքի տնի մէջ կը գրէ. Է Կեր-
 ան՝ կիւրեղեցի Սյս յաղաղին էր մեղեմայր, և
 Ուրբայ եղեղեղաւ: Միջառարկայ զարկին,
 որպէս վնայ մի կողմ յիշատակութիւն դիմի
 լինիք, իշատար ու ինքն կառավարելուն մեղի:

Կղեմն վերաբար յանձնադրանքն մամուկ՝
 Պաղէն եղիք անապարհարկին կողմ, թաղուն.
 մայ զանդիսութիւն մը անկող լիւնին: Կան
 զէ են էր ի մամուկին լայնադատական տն-
 ուր, և են հասարակարկից յառի թղունն ա-
 տան, որուն յառաջակցի ոչ թաղան տեղեւ-
 թիւն տնայ: Ալիման յաղաղի մէջ մայ զարկի
 Պաղէ՛ լատինական իւր իւր գիտիք Կոր Մար-
 թիկի թղունայ մէջ պատմական դասաւը, յարում
 ինկեղեցի էն ինկեղեցիական վնայ անապար-
 իշատականին մը կողմ, Հաղմ յաղաղին էր.
 Պարկութիւն պատմութիւնն և ասորապարկից
 Կ'ընէ. յնայ Հաղմայնայ ույլ և ույլ կառավ-
 արկից և յաղմութիւն տեղեւն միջին ՍԱ-
 դասա կայար և ի զայտաւ Կիւրեղին: Եւրք կը
 տնի զրէ՛ Հաղմայն կայարան և յանձնադրա-
 յայ պատմութիւնը, երկու որք է Կ'ընում. մեղին
 մէջ կայարան պատմութիւն, և միւսին Հաղմայն
 յանձնադրանքը, զամ տնայն 1277.

Կրքին սերնդաբարութիւնն է. Է Սյսի միջ
 պատմութիւն, որ կիւր իւր Հայոց զիւր զաւ-
 զանք, որ պատմէ զիւրապէս յանձնադրա-
 յայ, նաեւ զիւրապէս Հաղմայն զիւր մամու-
 կանութիւնն ինկին, և զիւրապէս ի նոյնն և
 աւ կողմ զիւր երգարան և զարմանուի, զոր
 յարապէս է զիւր զայլ Կորքոք Մարքիան ի
 կողմ Պարքոքի, և թարգմանիք զայլուն ի լա-
 տին զրոյ ի կայուն՝ ևս արաւ Կերան Պաղէ.
 ինկ կիւրեղ, զաւտան կիւրեղեցի, Սյսի զարկ.
 և կարգար՝ և տառնան զանկիւր յանձնա-
 թղուն և տնայն իւր: Եւր կիւր թարգման-
 թիւն զրոյ ի յաղմ տնայն ի զաւտան, յայլ
 և ույլ մամուկին իւր ի սրբանակ զաւտան
 Հաղմայն, որ արմ մամուկայ ի վիճակն կ-
 յնայ յաղաղ, յամի մարքութիւնն տնայն մե-
 յայ Յիսաա Քիւրանի ԲՅԻԸ, ի յանձնադրա-
 յայն տնայն կիւրեղեցի վերաբար, յամի
 նորին յանձնադրանքն ինկին: Եւր իւր
 թարգմանաւ յանձնա տնայն ի մի կողմ և կոր-
 զաւտին, սրբապէս տնայն իւր յաղաղ: Նա
 են ի մի կողմ է իմ, զի սրբան և կարգից և
 զայլ պատմութիւնն իւրապէսն և զայլապէս.
 տնայն և զիւրապէս Հայոց զիւր իւր, էրէ ի
 յարա դրոյ, և էրէ ի վերջ. որքա և զիւրապէ-
 թէ կարգից պատմից:

Հարկ տեղեկից Պաղէն այս պատմական դ-
 րանակն յիշատակութիւն լինի, որովհետեւ զար-
 թարգմանութիւն լինի, այլ աշխատար՝ Գաթիսա-
 թիւններով և յաւանաններով. և ինչպէս ինկ
 իսկ անմարկի, կայարան պատմութիւնը մէջ կը
 խառնէ նաեւ Հայոց, և մամուկին ինկ մամուկ.
 կիւրի Ուրբանի թարգման պատմական, և տնայն
 վարպէ և տեղի վերաբերի զիւրապէս: Կը-
 ղին վերջն ոչ անապարհ յաղաղն կամ զաւտան
 մը կը կարգ Հայոց թարգմանի և կաթողիկո-
 սայ, միջին իւր որքը՝ Ուրբանի թարգման
 զիւրապէս մայ իւրին պատմական դրամ մը,
 իսկ իւրապէսն, իսկ իւր և տնայն որ-
 մէք ուղղապա յանձնապատմական տնայն. որով-
 հետեւ՝ ինչպէս յառաջակցի ոչ իշատական
 իշատական նա առաջակցի ոչ իւրան առաջակց
 է, տնայն և տնայնակ կերպարանով: Իսկ էրէ
 ինկինն այս թիւնից վնայ ուղեման ու
 ինչպէս թարգմանին իւրապէսն թղուն, ոչ տակի
 յարք էն կրտսանն այս երկարութիւնը. Թե-
 գլա և այլ կարման թաղանապէս նաւա մայ
 զամ ըլլայ իւր անապարհիկ՝ որպէս տեղեկի յա-
 տն թղուն իւրապէսն նա խառնի, զամ մայ
 նաւոր սրբանակ մը և կամ թաղան տեղեկա-
 թիւն յանձնակով այլ թղուն որով ուղեմ են յա-
 թարգի: Այս թղուն խառնարան՝ միայն նախին

նույնը կը նշանակէր Պապին գրառուելն մէջ. իսկ
տակն ըլլալ միայն յանդի մը թառ նշանակել՝ զորս
կը գործածէ, և որոնք նաեւապիսի ստուգանքին
նկ մեր խաղերուն: Ասանկ՝ սիմպոնիս (schim-
matique) թաղը կը գործածէ ներքինիս յանդի
տակ. ցմեկի (cimitière) փոխանակ քիչեզմանա-
տակ. անկիս (homélie) ձուռ: Եւ իսկ կարեւորցը,
կ'ըսէր քիչեզմանան զատարար Գ. — Կայսրի
ստուգանք գործաւոր իւր. — անարեմիցոր անեկ Զ
և այլն: Իրեմի կը ընծայ շարժառանգութեան զա-
րս. զատարարաց զայսեր: Հարկի տարուան չոր-
անի մը մէջ՝ սրբաբ մեծ է զանազանութիւնը
Պապականի և Պապանի մէջ, թէ ինչպէս, թէ
անկի և թէ նաեւ նմանութիւնը նկատման Զ:

Տես նա իրենակ 1858, էջ 326-28. — Զամբան,
Ե Պատ. Հայոց Զ, Գ. 330-332, 339, 340, 43,
45, 46, 332. — Արիւս, Ե Հայոց Զ, էջ 308. —
Ե Շնորհալի և զարգայ իւր Զ, էջ 452:

Ներսիս Պապարիկ Հայկոյցն. — Տես ԿՈՒՆ-
ԻԱՐԱ (Ա.):

ՆԵՐՍԻՍ ՊԱՐՔԻՍԻ ՄԵՆՆ. — Ազդարարի:
Կ. Պոլս, 18...

Աղաւես նշանակումս կը գտնեց աս Ք. Պատ.
Կանեան. Mémoires Asiatiques III, 1863.

Գրաւանքը իր մասին. Պատմութիւն փարոց և
յայտարարման նշանակ. — Տես Սիմփոնիս
Իսնը, Կատ. Զ. Ի. — Արիւս (Գ. Եւ.) — Ե լատ.
Իսնը Զ. — Սիմփոնիս (Ի.) — Միւրաթի իրեց. —
Միւրաթ (Ս. Վանդանիքի) — Գրիգորիան (Հ. Գ.)
— Զամբան, Ե Պատ. Հայոց Զ, Ա. 434, 435, 440-
42, 444, 446, 447, 454-457, 459, ևս և իրա.
Երոսիսի 706, 464, 466, 469, իրաւորութիւն
728. Գ. 273. — Սարգիս (Հ. Ա.) — Զոր-
արդ զարս նայ նկնելին. — Միւրաթի իրեց
ձուռնու մարդարեւութեան յոյն ընտրելի և անոր
ժողով կարծի կրկն իւրաւորութիւնը (Հ. Բ. Ս.)
Քաղաքի 1888, էջ 565. — 1894, էջ 25. — J.
K. Emine, Généalogie de la famille de Saint
Grégoire III et Vic de S. Nerses, Ե գիրք V.
Langlois, Coll., II, 17-44. — Պարսիս 1900,
« Երոսիսի Ներսիսիան » (Արիւսի). — Տես նա
Երեւանի 1860, 359, Ե Երեւան մեծ Ս. Հայրապե-
տիկ տաղ Զ. — Սիմ 1868, էջ 265. — Զարգ.
Ե Հին գրաւորութիւն Զ, էջ 238. — Արաւանը 1884,
201.

ՆԵՐՍԻՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ. — Ե Վանքաւան-
Իրեն կրկն և կրկնի. Քաղաքի 1847, էջ 381.
Ե Ս. Իստապուրաւ կրկն և կրկնի, Ե կ'ըսէ
Քաղ. Ներսիս անուամբ փարգաւոր մը, որուն
ձուռնու կ'ընծայ թէ անի կրկն զար Զ
տաղ՝ կարծի գրաւ... Զ:

Ե Երեւան-Վարդապետիկ աստուծոյան Զ. —
Ե Երեւան Ներսիսիկ աստուծոյան Զ. Երեւ-
ան 1884, էջ 586. — 1885, էջ 21.

Ներսիսի (մեծ) յայրապետի, 1903?

Ներսիսեան ազգայն փարոսիկ Պարսիկ. — Տես
Կատիկ Հայոց Կատարի 1890, էջ 529. — Հայիկ
Կատարի Կատարի 1865, էջ 117.

Ներսիսեան (Մարտիս իրեց). ձուռնու անիկ
Արարա 1872, էջ 327.

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ (Նարսիս-Հրեմ). — Ե Ուրեց
տառաւոր կամ յոյնիս նայ կրկնութիւն Զ. Ա.
Երեւ. Մարտիս 1904, 553, 577, 601, ևս.

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ (Ս.). — Ե Տալանիկ նաւա-
կանի Զ. Երեւան 1886, էջ 405, 458. — 1888,
էջ 204.

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ (Ն. Ս. Տ.) — Ե Սիւրեանը Զ.
Իրեւան 1890, 598. — Ե Սիւրի Կատարի կրկն Զ
(ազգաւորութիւն), էջ 709, 741, 806.

Ներսիսեան Պարսիսիան ընծայութիւն. —
Տեղեկագիր 14¹/₂, ամսական, 1898 Յուն. 1. —
1899 Մարտ 15: Զմբանիս, 1899. 37 էջ?

Մանգ. Արիւս. Մանգ. 1899, էջ 540. — Հայ.
Ար. 1898, 154.

Ներսիսեան փարոսիկ իստուծոյի. — Տես
Կատարի:

Ներսիսեան Կարոց Ի Տիֆլիս. — Երախայ-
րիկ Ներսիսեան զարգիւն, Տիֆլիս, ազ. Ներ-
սիսեան զարգիւն, 1825. — 1828?

Ե Ազգաւոր Գրարի Ազգ. Երեւանի Արարիկի
գրաւորութիւն նաւաւոր ձուռնու՝ զնայ Արարիկի,
որ Երեւանի մէջ կ'ընծայ նայ Ղարս
Վանդանիս զնայիկ տարարման, աստ. Երեւ.
Իրեւան: Այս տարարման աստուծոյ նկնու
ևս, ևս ազգաւոր Կարոց աստուծոյ նաւաւոր
արեւ Ներսիսեան Կարոց, Ի լատ. ինծայիկ
1825 իրեւան Երեւանիկ Ներսիսեան Կարոց աս-
տուծոյ իւրաւորութիւնը, որ էր աստուծոյիկ աս-
տուծոյ Զ. Արարա 1851, Բ. 18.

— Կանոնաւորութիւն Ներսիսեան ազգայն
զարգիւն Տիֆլիսի. Տիֆլիս, ազ. Ներսիսեան
Հոգեւոր զարգիւն, 1866?

— Ընծայութիւն Ներսիսեան Կարոցի,
Ա. Սարգիս Նարսիսեանի, յարգայ Հոգեւոր-
աւոր, մեծ. նոր ընծայ Տեսիկ և նոր մեծ.
Կատարաւոր մեծայիկ, ևս և նայ զարգիւն
մեծայիկ Յարեւանի արուան, մը Գրեւանիս
Կարոց: Թիֆլիս, Ի տարարման գրաւոր կատար
փարոսիկ փարոսիկ Կատար, 1874. 8¹/₂,
44 էջ:

— Երեւան ընծայութիւն Ներսիսեան
Կարոցի Յարեւանի արուան. Գրեւանիս Կար-
ոց: Թիֆլիս, Ի տար. Ի գրաւոր կատար
ձուռնու փարոսիկ Կատար, 1874. 8¹/₂, 32 էջ:

Ե Երեւան անոր, որոց մէջ ազգայն գրաւ-
որութիւն նաւոր փարոսիկ Կատարաւոր
Կարոցի Կարոց կը նաւոր, միայն ալ իստուծոյ
արեւան մը ազգայն աստուծոյան նկնու,
մայր Կատար անորմութիւն և Տիֆլիսի մէջ ազգ.
փարոսիկ Կատար Կարոցի Կարոց Կարոց
Կատար Զ. Մարտի 1874, Բ. 1880.

— Կատարաւորութիւն և Կատարաւորութիւն
Ներսիսեան ազգ. Կատար Կարոցի, Թիֆլիս,
Ի տար. Ի Հ. Երեւանիկ և Բիւլ., 1870. 4¹/₂,
70 էջ?

— Տեղեկագիր Ներսիսեան Հայոց Կատար
Կարոցի 1897/8 աստուծոյան ազգայն գրաւոր,
նկնութիւն Կատար: Թիֆլիս, 1899. մեծ 23 էջ?

— 1898/9 աստուծոյ. տարգայ, Թիֆլիս, 1900?

— 1901-1902 աստուծոյ. տարգայ, Թիֆլիս,
1903?

— Պատարիկ Նմանայ գրաւորման Ներս...
Կարոց: — Տես ԵՐԵՎԱՆԻԱՆ (Ա.) — ՄԱՐԻՍԵ-
ԱՆԻԱՆ (Ս.) — ՆԱՐՍԻՍԵԱՆ (Ս.) — Երեւ.
ՆԱՐՍԻՍԵԱՆ (Հ.):

Տես նա Կատարի իրեւանի. Արարա 1872,
էջ 374. — 1878, 36. — Կատար 1900 Բ, 371. —
1901 Ա. Ե Մի էջ Ներսիսեան զարգիւն գրաւ.

ժողովրդի» (Գ. Վ. Ա.) — 1906, Թ. 2, 3-
համար 1861, էջ 4892 — Համալսարան, 1898,
62. — Զարգաց 1890, էջ 164. — Մյուս 1900,
Թ. 98. — Մյուս 1890, Թ. 8. — 1891, էջ 141,
291, 528. — 1898, 828. — 1894, 828, 974, 1136,
1315, 1516. — 1895, 784, 894, 1035. — 1898,
880. — 1900, 692. — 1908, Թ. 6. — Տարալ 1900,
Թ. 19 Իսլ. — Փարս 1878 Թ. էջ 60. — Փարս
1876, Թ. 2. — 1880, Թ. 2, էջ 128. — Թ. 4,
140. — Թ. 11-12. — 1881, Թ. 1, էջ 138. — Թ.
2, 119.

— Յարդ էալ. մտադրեմք... Ներսիսեան գր-
դարանք. — Տես ԿԱՆԱՑԵԱՆՆԵՐ (Ս.)

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ (Պօղոս Վ.) — Համառոտորիւն
նայկական քերականութեան, աշխատադրու-
թեանք տեսան Պօղոսի գերիմաստ վարդապետի
Ներսիսեան Վարդապետի, ի միաբանութենէ
տրդլ Սաաֆէի: Ի Եւլի, 1829?

Ներքին կանանցիկ ազգային վարդապետաց.
Կ. Պոլս, 1890?

Ներքին կանանցիկ ճիւղ Հայաստանի. — Տես
ԵԶԵԱՆՆԵՐ (Կ. Յ.)

Ներքին համագումար. Երազա լրագրոյն ներ-
քին համագումար գէտ բուն հայոյ մը ներքին
համագումար տուած Ա. պատահանք: Տպագր. Կ.
Պոլս, ի ալ. ի Նոյան Արաւելոյ, 1858. 8⁰,
Յ4 էջ.

Ս. Ուսման հը ամարտի նկննդ տեսութեալ.

Ներքինացեալ Աստուր. — Տես ԲԱՐԱՍԻ-
ՆԵԱՆ (Յ.)

ՆԵՒ (Ֆելիքս — Félix Nève Բելգիացի).

Երանգիք է Հայ լեզուի ուսումնէն զրեւն հը
զեւն իր մասին գրածք. Ե. Փիլիքս Բալման-
Միլոն Բալման Նեւ, մեւն է ի Հալի քերպ-
չապոյ, մեր ի Հեւոյ Բելգիոյ յերկրաստան յա-
նքի 1816 տարւոյն: Իր ուսման ընթացքն հա-
տարեւ ի Լաւեն, ի Փան Ե ի Միւրիտե Պա-
տարի, զանք ի Փարիս՝ աշխարհիկ դասընթերթի,
Ռեյնիսի ի Եւր. Պիւրիսի: 1838ին փոխադա-
րութեան վարդապետի տիպապ ընդունելու. Ե
1841ին արգեն ուսուցչի էր յաղարհաւ ամառ.
տարւոյն ի Լաւեն, Ե վրան չի տար տնայնէն
նալը նախ անուանական ուսուցչի կն ժամանա-
գրութեան Ե արեւելեան ինչուոյ: Ի 1844 իր ի
Լաւեն քրտարտեւն մէկ գրամտեւ «Ներսիսե-
անի ընդանար պատմութեան արեւելեան մասն.
նալարութեան» (Introduction à l'histoire gé-
nérale des littératures orientales), որոյոց
յայտնալն Թէ տեսանի արեւելեան մը ըլլալու
ամանտուտ էր: Մասնաւոր կերպով նկատման
կալ տեսչար Ե նոյ ինչուոյ, ի նմի մասնաւոր
լրագրով ուսումնական նկատարութեան ընդ
Լաւենի նկարարութեան, ու նոյն զապոյն Ե Երեւ
ժողովն զաղարթն դասմանկար, ու երեսու-
տար արեւելապետի մը՝ Եւր. Փարիսի կնատար-
թեան: Միք նպատակն դարս Ե մեծանուն ու-
սուցչի՝ Հեւոյն մասնաւորութեան վրայ դրամտ
իմաստան երկարաբանութեանքն զրալիք, իոյ նոյ-
նութեան նկատմամբ՝ իր աստիճան գրութեան
Ե 1841ին Տիւրքիոյ (Univers) որոյնքն յուլիս Ե
Քուրդ մէկ քրտարտեւն՝ ի դասիկ Առաջնոց
երկուտ ի մէկ կնկնագրով յարմարեալ զաղարթն
Թարգմանութեան (Les Hymnes du Charagnots
aux saints Apôtres). Թարգմանար արեւելեան
մասնաւորութեանքն դասմանկար ներսիսեան

մէկ (յ'էջ 51) Ե վրան մը գրուածք ի դասման-
կարն Լաւանայ զքրտարտեւն կերպի ի Ե
գարս: (Quelques épisodes de la persécution
du christianisme en Arménie au Ve siècle;
traduits pour la première fois de l'arménien
en français, Louvain). — Ի 1862 Ե Յարգա-
կալեան Հեւոյն որոյն ի նայկական դասարար-
մասուցչի (De l'invocation du Saint-Esprit
dans la liturgie arménienne; Louvain). — Ի
1868 Ե Փիլիքի Վիտիլեան Ե արեւելեան քա-
նաղարթութեան ի Գերմանիոյ (Frédéric Win-
dischmann et la Haute Philologie en Alle-
magne; Paris). Այս գրամտն մասնաւորապէս
նայկարտ Ե ի զնապատեւն զերմանայի գիտ-
նալեանի նկատելոյ յարգարով մէկ երկարա-
թեանք. Die Grundzüge des Armenischen in
Arischen Sprachstamme, (Mémoires de l'A-
cadémie de Munich, classe philos.; — philol.;
Հասար Կ. մասն Բ). Ե ինքորով Թէ արեւելեան
ընչուոյ միւրեւն էր մը տեղ էր դասարթն նայի-
կանի: — 1866 յուլիս ամսոյ մէկ ի Հալիքս-
րան նալարտան քրտարտեւն Նեւ (Հաս. ԻՍ. յ'էջ
382-344) որոյ լրատարութեան ընդունելու
նայկարտով գրաւ Լաւս որ յաղարհ զանգարտ-
եւն տեսան ի աղբ Երրորդութեան (De la
distinction des personnes dans la Sainte
Trinité). — Տես Յ. M. Schmid, Roden und
Lehren des heiligen Gregorius des Eriench-
ters, aus dem Armenischen übersetzt; Re-
genabourg, 1873, էջ 268.

Վերադառնալ ի 1866 ընդիւր երկ մը, կամ մա-
նանք երկարաբանութեան նայկարտեւն մը ընդայն
Նեւ արգարթութեան Ե Քիւրտեան Հայաստան
Ե իր մասնաւորութեան յարգարով (L'Armé-
nie Chrétienne et sa littérature), քրտարար.
կալն ի Լաւեն, (էջ 400), ուսմանոյ տարր մը,
յարտն նկննդն իր ուսման նայկարթն երկար-
թութեանքն ի մը նայկարթով, նոր մասնաւորութեան
նոր ու տեսն զրան կ'ուսուցնէ:

Պիւրիք այս նկատարութեան երկարաբանութեան ուս-
նոյ ընդունականութեան զուգար.
Ներսիսեան նոյն մասնաւորութեան. Tableau de
la littérature arménienne. I. Լեզու Ե Արա-
րեւ. Langue et Alphabet. — II. Երեւ մասն-
նայն յարգարտեւանոյ նոյն մասնաւորութեան.
Trois périodes dans la culture littéraire de
l'Arménie. — III. Առաջին աղարթն մասնաւոր-
գրք Ե կնի Թարգմանութեան. Les premiers écri-
vains nationaux et les anciens traducteurs. —
IV. Քրտեան գերմանութեան առ ինչուոյն.
Renaissance littéraire au temps des Croisades. — V. Նոր կերպով նայկական ամանք ի նոր
մասնաւոր. Nouveaux centres d'études armé-
niennes dans les siècles modernes. — VI.
Հայկաւ Երազապոյն. Les Arménistes Euro-
péens.

Հայկաւ երազարմանութեան. Երազապ. Hym-
nologie arménienne; Le Charaghot. I. Պա-
մատարթութեան Տեսն միւր Յիւրով Քիւր-
տար ի նայկական մասնաւորութեան. La Trans-
figuration de notre Seigneur J. Ch. dans
l'Office des Arménians. — II. Տես աղարթն
կերպարման. La fête de Transfiguration. —
III. Կանտ աստուայ տար աղարթն կերպար-
ման. Canon de première journée de la
Transfiguration. — IV. Կանտ երկրորդ տար.
Du deuxième jour. — V. Կանտ երրորդ տար.
Du troisième jour. — Յարգալ կալեան Հեւոյն
որոյն. L'invocation du Saint-Esprit.

Երեւ յարգարմանքն Ե միւրմանքն որ եւ
այնքն դասմանքն վարդապետութեան յարեւել.

ճարտիկ Կնոյ Լաֆրէ 3, Ն. Ա. (Հ. Ն. Անճեան)։
Հանգ. Ամստերդ 1904, Թ. 5, էջ 139-146. — Թ. 6. 165-178. Հանգ. Եսակ Մանսեդեանի «Դասերի
Այսպիսի խնդիրը նոր բառարանական է, հե
նդիւր. — Յսկ. Nonni abbatis Commentarii in
Orationes II contra Julianum Imp. 4րդ. 17-րդ.
Montauti, Վերնիսիան Ե Եսակ Աստուածաբանի
Ի Քաղաքի 4րդ. Ա. Mai, Երկուսի այս առ. Migne,
12, 985-1072. Եսակ. 983-84. Եսակի Ե. E.
Patzig, De Nonnianis in IV orationes Gre-
gorii Naz. Commentarii, Լ. Կաթիկ 1890. —
Վարդ Նանեան. — Տես Վ. արք. Հարան, Բ. 633-
79. — Տես Ա. Զարգ. «Աստուածաբան» էջ 634-
646.

Նոր աշխարհիկ տառերակներ. — Տես Կիլի-
ՐԻՆԵԱՆ (Յ. Ա.)։

— գիտ կամ գործ ճանարտական արձե-
տիւն. — Տես ԳԱՍՊԱՐԻԱՆԸ (Հ. Մ.)։

— դասադիրը ֆրանսերենի Ի հայ բարբ. —
Տես ՀՆԻՂԻԱՆԸ (Յ. Բ.)։

— Դարի տեղ. — Տես ԴԱՐԻԻԼԻԱՆԸ (Ս.)։

— դպրոց. — Տես ԴԱԹԻԱՆԸ (Ս.) — ՊՕ-
ՅԱՃԵԱՆ (Ա. Յ.)։

— դպրոցական. — Տես ԶԱՐԳԱՆԱԼԻԱՆԸ
(Հ. Գ.)։

— եղանակ գրարար լեզուի. — Տես ՏԵՎ-
ԼԻԹԵԱՆ (Ե. Ն.)։

— երգաձան, հեւ. — Տես Վիճակման
(Նոր)։

— երգարան. — Տես Երգարան (նոր)։

— երկեր բառերական, Կ. Պալես, ապ. Գ.
Քրիստիան, 1874. 14 էջ։

— Ե. Գիւրազյան խրատ. — Տես Խրատ —
ԲԱՏԵԱՆ (Ե.)։

— բնագրի ֆրանս. լեզուի. — Տես ԹՈՓ-
ՉԵԱՆ (Ա.)։

— բնագրի բրգ. գաղղ. լեզուի. — Տես ՈՍ-
ԿԵԱՆ (Կ.)։

— ժողովմուն. — Տես ԿՈՍԱՆԵԱՆԸ (Կ.)։

— լոյս. — Տես ՊԵՏՐՈՎ (Գ. Բ.)։

— Կաղանկէր. — Տես ԱՐԲԵԱՆ (Հ. Կ.)։

— կնանք. — Տես ՏԵՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ (Ե.)։

— կնանքի լեզուի. — Տես Բ. (Ա.)։

— կտակարան. — Տես Աստուածաշունչ. —
Կեպանան. — Յանի գիրք։

— կտակարանի պատմություն. — Տես Պատ-
մություն Սյրպան։

— Հայաստան. — Տես ԱՐՇԱԽԻՐ (Յ.)։

— հասանք Ե Բաց նամակ Հայաստանցիներ
Ին. Հրատ. Հնչակ. Կոստանդնուպոլիս

— հրաշք Ի Գոսմ Գալուս. — Տես ԽՕՁԱՆԵԱՆԸ
(Մ. Բ.)։

— հրաշք պատկերի աշխատութիւնը Կոստն

Մարիամու Աստուածածնի, որ կայ Ի մեծ քա-
ղաքն Հոգիմ, յեկեղեցին աշխարհ սրբոց՝ կոչե-
ցեալ Փանթէն կամ աշլլա Ոսթմանա։ Վիճե-
նա, Պաշտպան Ս. Աստուածածնի վանքը, 1818։

Նոր ճանապարհի վրայ. — Տես ԽԱՏԻՍԵԱՆ
(Մ.)։

— մամ Ե լեզուաբանական տառան. — Տես
ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ (Կ.)։

— Նախնականի ճիմարկութեան պատմ. —
Տես ՍԻԼԻԻԱՆ։

— Նախնականի Հայտնեաց Խնամատար ըն-
կերութիւն։

— Կանոնադրութիւն } վասն 1882 տար. վասն
1891 տար. հազար.

— Հայի։ } Նոր-Նախնական ?

— Հայի Կազմար խնամարկութեան հոգե-
ւորականաց Հայոց Նոր-Նախնականի Ե Երեւ-
կայ վեց գիւղերէնց նորի վասն 1900 տար. Բոստով Դանի վրայ, 1901։

— Հայի... վասն 1901 տար. Բոստով, 1902,
23 էջ։

— Նախնականի Ս. Խաչ վանքը. — Տես
ՇԱՀԱՅԻՋ (Ե.)։

Նոր-Նախնականի վրայ գրառներ.

Արարտ 1851, էջ 292. — 1863, էջ 63, 65,
134. — 1870, էջ 218. — 1873, էջ 229. — 1874,
271. — 1878, 39. — Լուսի 1897 Բ. — 1902,
Թ. 1, 9, էջ 521. — 1904, Թ. 2. — Կաթիկ 1894,
էջ 1520. — 1897, 1678. — 1898, 576, 1903.
— 1901, Թ. 4, էջ 222. — 1906, Թ. 6. — 1905, Թ.
9, էջ 167 (22). — Փարս Հայաստանի 1879, Ա.
28. — Փարս 1879, Թ. 12 կամ Պատման (Բ.) —
1880, Թ. 10, էջ 139.

Նոր-Պաշտպան. — Տես Արարտ 1871, էջ 411,
455.

Նոր Պետութեան վերաբերմանը դեպ Ի
կրօն. — Տես ԲԵՐԴԵՆԻՎՈՎ (Պ. Ի.)։

Նոր Զուգու. — Համառոտութեանը տարեկան
հաշուի 1898 տար. 1900. մեծ. 36 էջ։

— Տեղեկագիր ձեռնարկութեանը ազգային
երկնա ուսումնասիրաց Նոր-Զուգու, 1900։

— Համառոտութեանը տարեկան հաշուի 1900
տար. Ազգային — կրօնական — բարեգործական Ե
կրթական հաստատութեանը Նոր-Զուգու, 1901։

— Տարեկան հաշիւ վասն 1902 տար. Ազ-
գային-կրօնական... գիւղերէնց. Ի ապ. Ի Ամե-
նափրկչեան վանքի Ի Նոր-Զուգու, 1903. 8^թ,
46 էջ։

Նոր Զուգու. Հանգ. Երեւան 1620. — Տես
ՎԱՆԻԼԻ (Բ. ա.)։

Տես Արարտ 1845, Հաս. Ա. Թ. 16, 17,
83, 116, 121, 192. — Գ. էջ 80, 137, 159. —
1847 Գ. 4, 9, 29, 29, 85, 43-4, 73-79, 165,
947, 965. — 1848, էջ 14-5, 135. — 1848 Հաս.
Ա. էջ 9, 13, 20, 30, 37, 69, 90, 101, 109,
142, 160.

Տես Ե Պարսկաշէր. — Սեպտեմբ. հեւ. — Իւ-
րաք 1848, Թ. 37, էջ 158. — Թ. 42, էջ 178,

«Նոր-Ջուզայի նշանը»։ — Արարա 1871, էջ 190. — 1872, 48, 128, 280, 410. — 1873, 76, 108, 162, 196, 277. — Բարսեղ 1904, ք. 5. — Մարտ 1902, ք. 4. — 1903, ք. 9. — 1904, ք. 2, էջ 214.

Նոր տարիի և մուսուլման սնունդ աղայաց. — Տես ԳԻՄԱՔՍԻԱՆ (Հ. Եպ.)։

— տարի կամ փոքրիկ ժողովաբաղ. — Տես ԱՐՄԵՆԻԱՆ (Թար.)։

— տնտրակ այլադրանական. — Տես Այր-բենարան։

— տնտրակ, որ կույի Յորդորակ. — Տես ԲԱՂՂԱՄԵԱՆ (Մ.)։

— ցուռ. — Տես ՍԻԱՑՈՐԴԻ։

— ցեղաց. — Տես ՋԵՐՈՄ ՋԵՐՈՄ։

— փնչիկ. — Տես ԲԱՌՈՒՐԻԱՆԵՑ (Գ.)։

— զատրիկ զանգակի համար, նուրբալ Հալայ ազգին, 1872?

— թերթամաներ. — Տես ՄԻՍԻԷ (Ա. աբ.)։

— ընար. — Տես ԱՇԸՂ-ՇԵՐԻՆԻ։

Նոր ընար Հայաստանի, ի լոյս ընծայեաց Ոսկան ՏԵՐ Գրիգորեան Բովանանքեան երեւանցի։

— Ա. Զանգան երգչ հանգուցեալ Աղամայ երեւանցիւյ՝ Աղբար մականուանելոյ, 1855։

— Բ. Զանգան երգչ Բովանանքի կարապետեան Աղբ Երիթի մականուանելոյ, 1855։

— Գ. Զանգան երգչ Բովանանքի Շահապեանի՝ Ներսիսի մականուանելոյ, 1856։

«Երեք տարեկան զանազան ուսման հրդոյ երեք բանաստեղծից. այսինքն Աղամ Աղբարի (որ մենք այլ ուրիշներու նմա մինչև կիսն Աղամ Աղբար զանգեմք)։ Աղբ Երիթի և Ներսիսի բանաստեղծիք...»։ Մատնաց Արամի 1856 թ նոյն. էջ 248. — Տես նա էջ 318.

— Դ. Զանգան երգչ Պետրոսի ՏԵՐ Բովանանքեան Մաղաթեան Շամախեցիւյ՝ Սէյադ մականուանելոյ, 1859. — Տես ՄԱԴՂԱՍԵԱՆԵՑ (Պ.)։

— Ե. Երկասիրութիւնը ազգային երգչաց, 1858.

— Զ. Երկասիրութիւնը ազգային երգչաց Մոսկուա, ի աղ. Հայկ ընմարանին, 1859?

Նոր ընար հայկական կամ հասարակ չին և նոր ազգային երգերու. մասն առաջին։ Հրատարակէ Գաղթ Սիւնի։ Վառնա, ապագրութիւն Բանդո Նիքոսօֆ, 1897. 8^{րդ}, 212 էջ։

Պիմազ. Հանգն Ամարայ 1888, ք. 1.

Տես և Երգարան.

Նոր Օպերանի բամբակի մշակութիւն. — Տես ՏԱՏԵԱՆ (Ն. Խ.)։

Նոր ընթերցարան, Նոր մարգարայութիւն, Նոր ուղեւորութիւն, են, են. — Տես Նորին յաջորդ բաները։

Նորագոյն աղբիւր Մ. Ի խրեմցույ. — Տես ԿԱՐԻՆԻ։

— զրայցը, Թարգմանեալ ի Ռուսաց լեզուէ ի Հայ բարբառ Սարգսեան Երանազէ Առաւու.

ժառանգ վաղարայապետեաց, ի միարանու. թեւէ մեծի ամուսնի կաթուղիէ կենդանու սրբ. րոյ էլ միամտի, յարուա և ի զրտան ուսու. Թասեր մանկանց զարդաց Հայկազնեան տաշ. մի. Առարարան, 1820?

Նորագոյն ժողիկ. — Տես Մաղիկ —։

— ուղեգրութիւն. — Տես ՅՈՎԱՆԵԱՆ Եպիսկ.

Նորագոյն աշխարհը. — Տես ՄԵԼԻՔԻՍԵ-ԴԵԿԵԱՆ (Յ. Վ.)։

Նորածին մանուկը. — Տես ՆԱՐ-ԳՈՍ։

Նորածնա օրհարացներին բարեկամական խոր. հուր. — Տես ՄԵԼԻՔԻՐ (Ջ.)։

ՆՈՐԱՅՐ Ն. ԲԻԻԶԱՆԴԱՆԻ. — Հայկական բառարանութիւն. Ուղեգրութիւն ընթերցումաց մասնագրութեանց նախնական և նշանակութեան բանից ինչ. Գրեաց Ն. Ն. Բ.։ Կոստանդնուպոլիս, ապագրութիւն Պ. Փիլիքեան, 1880. 4^{րդ}, 128 էջ.

Այս է՛հաւ. Ե... Ու աղաւ միութեանց և ա. զառարանութեանց զանախ ի գիր և ի թարգմանու. թիւն մեր կին մասնագրաց, սկսեալ միջկայ. ի խորեանց, յԱռաւուսեանց զրոյ, յԱղա. թանգի և յԱրեւելեան մինչև ի մասնագրութեան բանից ինչ. Գրեաց Ն. Ն. Բ.։ Կոստանդնուպոլիս, ապագրութիւն Պ. Փիլիքեան, 1880. 4^{րդ}, 128 էջ.

Իսկ յերկրորդում մասին ի ընծայեան առաջ մինչ խորեան թուոյ բառարանին որ մանրէ են աղբիւն, զան թուոյ նշանակութեան մասին ներ. կայացեմ իմ գիտութեանց, մերթ ամենին նոր մեկութիւն և նշանակութեան առաջ, և մերթ ընթաց աշ մասին նշանակութեանց այլ և նոյն թուոյն զայսինքն։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Պիմազ. Ար. Մ. Մ. 1879-80, էջ 531.

— Բաղարիկ ի զաղգիւնին լեզու ի հայերէն, հետեւողութեամբ Բաղարանայն Եմիլ Լիւրէի և Գաղգիական Աղադիմայ. յորինեաց Նորայր Ն. Բիւզանդացի։ Կոստանդնուպոլիս, ապագրութիւն Ս. Պայանեան, 1884. — Dictionnaire Francais-Armenien d'après les Dictionnaires d'E. Littre et de l'Académie Française par Néandre (Norayr) De Byzance. Constantinople, Imprimerie A. H. Boyajian, 1884. մեծ. 4^{րդ}, երկիւղեան 1298 էջ։ էլ մի եւս Կա. բերս միջկայ. ապագրութեան 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

Հարկ չէ թուել որ այս ամենայն գրեալ է ըստ իմ սեպական առանձին ուսմանիւն և զիստ. բաւ. Երանուայ եւ այն բանագրաց որ թուո. նին և նաւաստին ինչ որ եւ առաւարկեմ երկու. յանդ և իրքին լոյ կարծի և թուո. կայ եւ մանուկաց անոց որ աղբին իմ միջկայ. ներ... 2։

բաժնեակ Ազգերեն (Վենետիկ, 1812, 1840) և Ն. Մազարինի խմբեն (Վենետիկ, 1838, 1871), ի լայն ճանով առաջին լիցիան:

Երկուց զնապոյն առաջնորդաց զազգայնի բարձրադ, Ռազարինը ասեմ իմի լիցիան և Գազգայնի Ազգերենը, զնա զնապոյն եմ ի բաժնեակ զնա ժամանակ. զան որոյ եմի ուրիշ այլապի ինչ քան զԱզգերեն և զՎենետիկ չորս ասանդակ ինչմ զնաժամանակն թափի, մի թափացոյ աշխարհ: Իսկ ինչ զմի գիտումն կայոյ ի նայերեն ժաման, կամ և ինչ ասն զայն կարճ ի կարճոյ, այլապ թափացոյ անկայ և ժամանակի զերկարութիւն թափից և զգաւաւորութեամբն:

Ջիւղիեանց մի բարբառ ինչ և մայր ամուսնիւմ այնքան ազգաբնակեան, զանկայն ժամի ի մէջ ասի նազիկեղանցանկոյ ըստ կարի թափից և զարմուտաց զազգայնականի՝ զրան և զարագաւ նայեցին, զոր յայնչ նապոյն ի մանկագրութեանց անոն նայ ընդհան, առաւ. յայնչ ի տաղարկոյն Գանեկ թաղումն զանկին թափոյն ի գրադիրոյ, այլ ինչ մայրի եւեմ ժաման մայր եւեմ նայն յայն՝ մայր ի ժամ Միւրի թափան չորս ի Վենետիկ, և ապա ի Պարիս յայնչ լիցիան Մառնիպարանի Գազգայնացոյ, և ի Կոստանդնուպոլս լիցիան Մառնիպարանի մերանից, ի Մառնիպարանի չորս Մառնիպարանի և ի Մառնիպարանի թափարանի Վերանիպարան որ ի Միւնիպոլ Ռազարին:

Որ ուրիշ թեմի զազգայնականի և արժանի գրադիր (Ե-Ժ-Բ), ոչ ինչ խնդիք անկայ ընտրու. նա ըստ և ի մանկագրաց խոնարհացոյն զուրաց (ԺԳ-ԺԵ), և առ արշարկ զանկանի ի թան ի մայր՝ իշտանիցն յայնչիս զգիտարկն Ս. Էրբ Մարիս նայեցին: Ոչ ասիս զազգայնար եւեմ ինչ և թափ զառաւանակ, նշանակեցոյ Գ. զիտարան, զոր յայնչ և իմ ի մայրանկից Միւրիպարան չորս Վենետիկ...:

Քննար. ազգայնականի միջոցն և կրտսար, կաճեմն զերկ. Մառիս 1879, թ. 2409, 2425, 2445. — 1880, թ. 2686, 2715, 2729, 30, 40, 75. — Իււ 1881, թ. 2873, 2878, (Կարպիս ճանմանից), զարման թ. 2945. — 1882, թ. 3100, 3176. — Արշարկ Արարանմ 1879, թ. 1136. — Լյուրի 1879, թ. 1087, 1094, 1095. — Երկուս զանա 1884, էջ 75, և լիցի նայերեն յարանդ 2. — 1886, էջ 363. — Իսիար 1884, էջ 24, 259. — 1886, էջ 28.

Տես և ՆՈՐԱՐԻՆԸ (Մ.). և Նուրարեան թաղարանի տեսիլքը 2.

— Քննար. Ինքնագրութիւն Նորարի. և Որքան կարեմ զայն ասեմ 2. Պրակ Ստոկհոլմ 1887, Ստոկհոլմ. Stockholm 1887. Tryckt a C. A. Carlsson's Litogr. Anstalt. (Ինքնագրութիւն). 8°, 64 էջ.

Ռաճնագրութիւն. Զնկուռն. — Նայեից. — Երկուս կարգուց իրիս նաւաւս արքայեան. — Կարեմ ի արքայեան նաւաւս արքայեան. — Փառաս ինկուռն և իր Պառնիպիւն չորս. — Քննար. Անկուռն 1887, թ. 1086.

— Բ Պրակ. Քննար. 3 զնկանից 1887, Stockholm 1887. Tryckt a Gernandts B. A. B. Litogr. Afd. 64 էջ.

Ռաճնագրութիւն. Զնկուռն. — Նայեից աս փնակն. — Մառնիպարանի յարմ անի կամ և զիս Պառնիպիւն չորս. — Մառնիպարանի և թաղարանի թափ իւր. — Վերագր. լիցիան:

Զնկուռն Կ. Եւ. և Երկուս Գրակն նաւար

զարաւանս էր Տեսարիւն Քննարի փերիպաւս. քան 2. Անկուռն Ստոկհոլմ. — Արարար Չորս. քան ի Նայեից զարաւ. Անկուռն զիս ժամի զարման 3-400 աս ի լայն ճանով զայն Տեսար. թիւն, (որոյ թաղարանի թիւն անկան զ'800 երես), եմի լիցիան Գրակն զանաւանի իւր. իւր արկանի և իմ ժաման զրան զարմ անից աս իւր. զի թեպէս և յաւ իմ անկանի, թափ զէմ զիմ ժամն ապաւնի կէ փափագիմ Ան միւս. անկամ կէ փափան կրտսարանի ըստ առաւանի 64 երես՝ փոքր յարանմանի. չորսից զնայց եմի զանուն, Կարպի իմ չորսեան. ուրիշ կէ չորս. կիմ, ուրիշ և ուրիշ կէ ասան:

Չորսեան կրտսարանի զիտար յարանման զիտար ըստ, զիս Տեսարիւն Քննարի փեր. կանարան, որ Երկուս Գրակն կէ զանուն.

— Երկուս կարգի և իւր զրանն լիցիան Անկուռն. Պարի զարման թիւն խոնարհութիւն կան ի զիս Երկուս ի յանաւանութեան թիւն. թիւն արշարկ:

— Մառնիպարանի և իւր Պառնիպիւն Չորս. — Քան ի թիւ Գրակն թիւն ի Քննարի Պառնիպիւն չորս Տեսար. Մ. Մ. Գարգաւան:

— Պառնիպիւն լիցիան կարեմ թաղարան. թիւն 8. Ուրիշարանի Միւրիպարանի թիւն Պառնիպիւն աս Կարգաւան, առ Երկուսի, աս թիւնարանի, աս կարեմնայ, աս Չորսեան. իւրիւ, աս փերիպաւս:

— Քարգաւանի լիցիան յարանման յարան ի Նայեից զարաւ:

— Կարգաւան թիւնարան թափ, թաղարան. նայց յարարան թիւն ի նայ ի թիւ կամ լիցի զարաւ. — Միւրիպարան թափից և նաւանըն ի յար, յարարան, ի զարման և ի զարգիւն թիւն:

— Նայեան և Ուրգաւանի լիցի յարգի. երեն-չարեմն թաղարան:

— Կրտսարանի և Ուրգաւանի լիցի լիցիան Ռազարին:

— Չոր Տեսարան ուրիշն Չորսեան նայերեն անաւան անկան թափ, եմի արդիւնի՝ որ կէ զանուն ի զիս Նայեան, նայեից փայլաւ. թիւն և զարգիւն անաւան, և եմի արդիւնի՝ որ մայր ի թիւն զառաւան չորս զար. նայց 28.

— Ռազարին Կարգաւան Չոր Ռազարին: Չորսեան Գրակն խոնարհացոյն ի աս. ժաման ժամանակ իւրիս կրտսարանի, զի ոչ միայն լիցիան թաղարան զարաւ, այլ և զարի կէ ժամանակի զիտարանի. իւր յարանման, (թափ ի թաղարան թիւն, որոյ թիւ յար և աս. նայ), մի անկան զիտար կրտսարանի անկան. զիս: Իւրարանի Գրակն զիս: ըստ թաղարան. ասն զիտար արշար. 64 երես 5 զանկան զիս կան թաղարան...:

— Տեղեկարար ի զիս Պառնիպիւն Ստեփանի Տարանիկ Ստեփանի կարգից (Ստեփանի Գրակն անկան և Պառնիպիւն Չորս. զիտար): Մառնիպարան, Չորսեան և ապարան 0. 0. Չորսեան. 1889. 8°, 44 էջ.

— De l'urgence d'une édition critique des textes arméniens, Nota: Reale Accademia dei Lincei. Rendiconti, 1892, pp. 807-818. Roma, tip. della R. Accad., 1892. 8°, pp. 12.

Մառնիպարան աս Չորսեան 1896, թ. 401, 402. — Ստեփանի 1896, թ. 51. — Չորս. Ստեփանի (Չ. Գ. Տ.) 1898, էջ 899. — WZKM, (Չորս. Միւրիպարան) Heft, p. 210-211.

ՆՈՐԴԱՍՈՒ (Մարտ)։ — Հայրենասեր իտալացի (Արտառազ)։ «Մուրճ» ամսագրից։ Գերմ. թարգմ. Լ. Բարայանի։ Քէնթան, Արագածի ազգաբան «Փարոս», 1904. 8^ր, 18 էջ։

Պետք։ Հանդես Ամերիկայ 1904, Թ. 6. — Մուլ, Թ. 146։

— Հոգեբանական նորարկումներին հանդիմանող։ Քենթան Արտառազ 1900, Թ. 4369, հեմ։

— Ընկերայնական նորարկումներին հանդիմանող։ Թ. 4431, հեմ։

«Պետք» թրգմ. Ս. Հախումյան, Լուսնայ 1908, Թ. 4, էջ 141-162. — «Որոգորություն» մի նոր վարդապետություն։ Մուրճ 1908, Թ. 5, էջ 122-140։

Նորիկ. — Տես ԱՐԵՄԻԻ (Յ.)։

ՆՈՐԻԿԵԱՆ (Նշան)։ — Տեղեկագիր նորագույն ազգային ճիւղականացի, խմբագրող Հ. Նույն Կ. Պոլսո, ապագր. Միւհեմեդեան, 1864-65 ?

ՆՈՐԻՄԱՆ (ժառ)։ — Տես ԼԱՋԱՐԵԱՆ (Ա.)։

— «Լա ժառ» (գրայ)։ Թարգմ. Կոմի. Բարապետ 1892, էջ 807։

«Այսպիսի խնամանք», Թրգմ. Մ. Նուրաբեան, Արտ. Մամուլ 1905, 542. — «Այսպիսի» լուսնային (Թերթեան Մարտի), 1902, Թ. 280, հեմ։

Նուրա և մեղեդի. — Տես ԼԵՆԻՆՆԵՆ։

Նուրագարան. — Տես ԳԱՊԱՍԹԱՆԵԱՆ (Գր. Դալ. Կես.)։

Նուրագարան գրասանդ. Ի Կալիպետ, 1846. փոքր 8^ր, 95 էջ։

Մեր սրբանքն հաղաղ կը պահի. երգերու հաշվարկային է, Կրտսերական է Թագապետան, ինչպէս Կ'ընէ հասն Միւհեմ, տես Թագապետան «Երգերգություն» հեմ, լէջ 64. Մամ. ժէլը աշխատանք երգեր ալ կան. կայ տաւ մը Բազմաբարձր խորագրով. «Ի զիս պարեան եւ զիս կարտա թաղի», որան տանգուրի դերերը «Ի Ղապար վարդապետ» կը հաղեն, հեմ։

Նուրագարան կուսին Մարիանու. — Տես ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՀՈՂՈՎ։

— որդապետ նրաժշտութեան, կամ սաղմոսներու և հոգեւոր երգերու եղանակներ հանդերձ ներածութեամբ որ կը պարունակէ ձայնաւոր երաժշտութեան համառոտ տարիքը. Կոստանդնուպոլսոյ, Ի տպ. Ի Ա. Պ. Չըլուի, 1856. իւլ + 152 էջ։

— օրհնութեանց. — Տես ՉԱՄՉԵԱՆ (Հ. Մ.)։

Նուրաբեան. — Տես ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ (Յ.)։

Նուրագր. — Տես ԱԼԻԵԱՆ (Հ. Դ.)։

— Նամերպետ. — Տես ՍԵԵԵԻԲԵԱՆ (Ջ. Ա.)։

— Նայիպետ. — Տես ՏԵՏԵՍԵԱՆ (Ե. Մ.)։

— յայտնայ լեզու. վիճենա, Միւհեմ. աղ. պարան, 1854 ?

Նուրաշահ կեանք. — Տես ՆԱՄԱԼԵԱՆ (Ա.)։

ՆՈՒԱԼ (Լուի)։ — Անիճեալ պանդուխտ. Թրգմ. Օ. Բարսեղեան։ Վառան, աղ. Արտառազ, 1908 ?

— Նուր թերթեան Արտառազ 1889, Թ. 1650, հեմ։

— Երկու հաղապարտները. Թերթեան Մուհիկ, 1901. Թ. 162, հեմ։

Նուարա, վեպ. — Տես ՍԱՐԲԱՆԵԱՆ (Գ.)։

ՆՈՒԱՐԻ (Օր.) Թարգմ. — Տես ՇՄԻՏ (Գ.) — ՏՈՒՐ (Ե.)։

ՆՈՒԱՐԻՐ ՌԵԵԿԱՊԵՏ. — Երկար կեանք և նորա պայմանները. Թարգմանութեան Տ. Տաւոր Ա. Քանանայի Սուրենեանց, Մոսկովա, աղ. պար. Ա. Բ. Խուարիպետ, Միւհեմեդապետ Տ. Սեթուր, 1882. 8^ր, 183 էջ։

Պետք. Վարդապետ 1888, Թ. 2։

Նուրա առ ձայն ռաւադուր. Կ. Պոլսո, ապագր. Մարգարեան, 1880 ?

Տես «ԱՆՈՒՆԻ (Գ.)։

Նուր երաժշտագիտութեան. — Տես Չայն Նայրենեպ 1905, Թ. 826։

— և բարեկամ մանկանց. — Տես ՊԱՂՏԱՆԱՆԵԱՆ (Գ.)։

— կապակցի կամ փոքրիկ հաւաքանդ ոգ. տակար խրատուց և զեղեցիկ օրհնական, Հրաւարական ծախիւք նպատակաւ աղանդականութեան Նոր-Թաղ խուսիտար. Կ. Պոլսո, աղ. պար. Մարգարեան, 1882-83. 8^ր, 39 էջ։

— պատկերապարզ. Կրտս. Նշան Կ. Պէրպետեան. Կ. Պոլսո, ապագր. Յ. Գալաֆեան, 1879. 4^ր, 80 էջ։

— տրամախոսութեան. — Տես ՇԻՐԻՆԵԱՆ (Գ. Մ.)։

— Ի պէտս փոքրիկ մանկանց, պատկերապարզ, 1888. 16 էջ ?

— Թեոդոսիա, աղ. Խալիպետ Ուսու. Մարտի ազգիւ Հայոց, 1861 ?

Տես հասն ԱՆԴԻԼԵԱՆԵԱՆ (Մ. Գ.) — ԱՊԱՀՈՒՆԻ (Ե. Վ.) — ԿԵԶԻԻԲԵԱՆ (Ա. Թ.) — ՇԱԼԵԱՆ (Տ. Ս.) — ՎԱԼԻՏԵԱՆ (Ն. Ս.) — ՏԵԼԵԱՆԻԼԵԱՆԵԱՆ (Տ. Մ. Գ.) — ՓԱՓԱՋԵԱՆ (Ս. Յ.) — Առաւելան փերեպետ. — Չրաւարան մանկանց. — Պատմութեան Մարտի. — Պետիկի պատմութեան, հեմ, հեմ։

Նուր ձայն գիւտարներին. — Տես ՅԱՐՈՒԹԻԻՆԵԱՆ (Ս.)։

— Նայեւոր. — Տես ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (Ս.)։

— մանկանց. — Տես ՂԱՋԻԿԵԱՆ (Հ. Ա.) — ՄԵԶՊՈՒՐԵԱՆ (Ն. Ս.)։

— սիրայ. — Տես ՂԱՐԱՄԵԱՆ (Պ. Ա.)։

— սիրայ առ ամենասուրբ կոյան. — Տես ԱԿԵԲԵԱՆ (Հ. Մ.)։

— սիրայ առ Գեր. Վարդան Բաղարեան. վիճենա, Միւհեմ. ապարան, 1884 ?

— ապար. — Տես Չայն Ուսու. Մարտի։

— փառաւոր զեղեցիկներին. — Տես ՏԵԼԵԱՆԵԱՆ (Գ.)։

Նուր. — Տես Արար. 1869 (70), էջ 81,

278, 804. — 1870, 244, 804. — 1875, 815. —
Հայերէն տարբ. 1867, ք. 8.

Նումա Պանդիկիս. — Տես ՆՈՒՐԻՒՆ:

— *Life of St. Nino* (հայերէն) (transl. by)
M. Wardrop and J. O. Wardrop.

Փետր. A. Chachanov, Istor. Vestnik '01,
Febr., p. 774-6. N. Marr, Zap. 13, p. 0134-
0139 (handelt hauptsächlich über die von
F. C. Conybeare in der genannten schrift
mitveröffentlichte Uebersetzung der «Ar-
menian version of Djonanshêr», E. C. But-
ler, J. of th. stud. 3, p. 162 f.

Նուպար-Շաննազարեան վարժարան. — Առա-
ջել Նուպարեան և Շաննազարեան ժառանգաւո-
րաց գիշերօթիկ վարժարան: Նպասակ և ուղ-
ղութիւն, ծրագիր ուսմանց, պայմանք, կանոնք
և կարգադրութիւն. 1872 Յունուար 1: Կ. Պո-
լիս, խոսքիւ. 8^օ, 64 էջ:

— Բաղիւսում միջնակից առ աշակերտս
ժառանգաւորաց գիշերօթիկ վարժարանիս Առա-
ջել Նուպարեան և Շաննազարեան, 14 Յուլիս,
1868 ի խոսքիւ կոստանդնուպոլսոյ: Կ. Պո-
լիս, տպագր. Գրքոցնոս, 1868. 4^օ, 26 էջ:

✓ Ե Նուպար-Շաննազարեան Ստան Զինգու-
թիւն: Երկրագետ 1870, էջ 84:

Նուպար փայլ. — Գրուածներ էր մահէ. մու-
տան և աշխարհ առիթներով. Արա Ռեմ 1904
Բ տարի, ք. 8. Ե Նուպար փայլէր արժանի
բացումը: — Անտիս (Պաշտ), 1898, 144. —
Խ. Միշկեր աղ վախճ. 141. Մէջ յանի նոյնի
Հայաստանի մէջ մարտիկը բարեկարգմանց մու-
տիւ, 168. — Նուպար փայլէր ծրագիր. 1899,
ք. 5-6. տես և ք. 4. — Արաւոս 1878, էջ
392. — 1899, ք. 2 (պաշտ Երայ): — Արեւիկեան
Մամուլ 1899, 144. — Նուպար փայլ և խմբէր
նայրէ. 192. — Նուպար փայլ և Բիւստիսիւ,
248. — Արաւոս 1895, ք. 52. — 1899, ք. 51. ✓
Արաւոս 1904, ք. 445. — Բիւստիսիւ 1898, ք.
557, 569, 573. — 1899, ք. 674-80, 682, 88,
84, 86. Առաջ թիւարկում, տար. ք. 690, 691,
97, 98, 701, 720, 734, 780, 740, 744, 789-
796. — Բիւստիսի (Ա. Ե. Արաւոսի), 1899, էջ
195. — էջ 97 (Յուսէփաւորութիւն): — Երկր-
ագետ 1870, էջ 6. — Ժողովուրդ 1904, ք. 4. —
Լուսիւր 1878, ք. 776. Ե Նուպար փայլէր կար-
միւր Հայոց խմբիւրդի առիթն: — Հանդիս Ան-
տիս 1899, ք. 2. էջ 60. — Հանդիսիւ 1899,
ք. 63. Ե Նուպարեան ապագան: — Մարտ
1898, էջ 1805. — Նոր-ժամ 1899, ք. 12. — ք.
27 (Արեւիկեան), ք. 51 (Բիւստիսիւն): — Նոր
իմեք 1899, էջ 26, 83. — Արեւիկեան մամուլը
Նուպար փայլէր մտիւ, էջ 37. — Հայր Նուպար
փայլէր մէջ, 41. — Հայրեանդան Ի Լուսիւ,
57. — Շարժում 1898, ք. 95. — 1899, ք. 103.
Երայ 1905, էջ 62. — Մարտիկ 1899, ք. 6.
Տարբ. 1899, ք. 2. Ե իմ ուղջ Նուպար փա-
լայիւն (Ռազմաւոս) — Փիւնիկ 1899, ք. 1. —
Ե Նուպար փայլէր շրջիկ յարէն (Զերթ. Հ.
Ա. Լուսիւ). Բազմ. 1899, 162.

Տես ԹՈՐՈՍԵԱՆ (Ե.) — ՇԵՋՆԵԳԻՐ.

Նուպարեան Սաքի Գէր. — Մամուլի առիթի
Արեւմուտք 1869, էջ 84.

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ (Մեծաղ). — Բառարան քրան-
սերեան Հայ-աշխարհիկ. Զորքից Մ. Ն. Կ.
Պոլիս, տպագր. Գ. Պապատաշեան, 1892. 8^օ,
ԻԿ + 1092 էջ:

Փետր. Թիւրքիւն Հանդիս Անտիսի (Հ. Ե.
Թիւրքիւն) 1892, ք. 6. — Արեւ. Մամուլ 1892,
էջ 258. — Արեւիկ 1890, ք. 2057. — 1891, ք.
2406 (Տեղեկագրութիւն նամակ). ք. 2471,
2528, 2590. — 1895, ք. 3832. — Արեւ. Մամուլ
1890, էջ 106. — 1892, էջ 90. — Ճ. Շարքիւ,
ք. 2025. — Հայր 1898, ք. 2. — Մարտի 1891,
ք. 2. — Նուպար-Նուպար բառարանից. Մամուլ
(Նուպար) 1884, ք. 3574, 3575, 76, 77. (Ե. Նու-
պար), ք. 3599, 3600-3604, ք. 3610, 11 (Նու-
պար Լուսիւ). — ք. 3618, 19 (Նուպար), ք. 3621,
33, 34, 35 (Նուպար), ք. 3638 (Լուսիւ). — Արեւ-
իկ 1884, ք. 221. Ե Բիւստիսիւնի Նուպար
Տաքի Թարգմանութիւն ք. առիթի (Նուպար) — Նու-
պարի և Զինգիւրեանի նամակից խոսքիւ մու-
տիւ. Մարտ 1884, ք. 3670. — Նուպարեան
խոսքից խոսքարարութիւն, Արեւիկ 1889, ք.
1598. — Լուսիկեան նամակ, ք. 1663, 1709. —
Նուպարեան և Լուսիկեան խոսքարարիւ, 1894,
ք. 2298. — Երայ խոսքարարիւ զին տարա-
կաց կարճաց կուլի մէջ. Իմիւր 1884, էջ 24,
259. — 1886, էջ 28. — Յայտարարութիւն (Ռա-
զմաւոս) 8 էջ Առաջ առիթի Արեւ. Մամուլ 1883,
էջ 519.

— Նուպարեան խոսքարարի սխալները: Գրքից
Մ. Ն. Զինգիւրեան, տպագր. Մամուլեան, 1886.
4^օ, 56 էջ:

Փետր. Արեւիկ (Նուպար) 1886, ք. 817, 818
(Փառնիկ արտաւանդ). — Առաջ զին Արեւիկ
1888, ք. 845, 846 (Նուպար), 849 (Հայրագետ). —
Երկրագետ 1886, էջ 863.

Յարգում. — Տես ԱՅԻՐԱՆՆԻՆ. — ՀԻԻԿԱՅ
(Վ.) — ՄՈՒԻԵՐ. — ՌԱՄԻՆ ԵՐԵՄԵ. — ՊՈՒ-
ԱՌՈՑ.

Ե Բուն Խառնածներ Բիւստիսի զանազան տա-
րիւններէ զարգում: Գիւլամի 1904, ք. 1-10.
Իր խոսքարարիւ. Ե Արեւիկեան-Հայրագետի խո-
սքիւ. Մարտ 1880-81. — Ե իմ մտնական
խոսքարարիւ. Արեւ. Մամուլ 1898, էջ 972,
եւ. — Նուպարեան-Որդիների զին. 1899, 486,
576. — Ե Տ. Յար. Տեղեկան: 1901, էջ 22, 97,
148, 190. — Ե Կառուս Կոստանդիս: ք. 1902,
401. — Ե Մարտիկեանի զին: ք. 1908, 295,
315.

Գրուածներ Նուպարեանի մասին. Հայրեանց
1892, ք. 188.

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ (Մ. այլ տես). — Բիւստիսի
մէջ տես. Ե Կոստանդիս (Զերթ.) 1899, էջ 107. —
Ե Լուսիկեան առիթն: ք. 237. — Ե Գարեգ-Նուսիւ
Ունիւ, ք. 445. — Ե Բաւոս: (տես Գարեգ), 615.

Ե Նուպարեան Ունիւնիւնի մասին: Մարտ 1900, էջ
104. — Մարտ 1900, էջ 269.

ՆՈՒՐԻՒՆ (Հ. Միւսա). — Գարեգեան և Գե-
րեանի, Թարգմանութիւն. երկաթիւրայ Հ. Մ.
Ն. Ի Միւրի. ուսման: Ի վանդիկ, եւ, 1879.
8^օ, 62 էջ:

Ե Զորքիւն զին աշխարհայ թի քառան Մու-
րաւ-Ռազմիկեան վարժարանի և Լուսիկեան
ցիւլի Ի նոյնի յամի 1879, փետր. 3.

— Սիգրմանց Հայրեանի երաժշտութեան Խո-
րադարանը, ք. պէստ վարժարանաց, վանդիկ,
եւ, 1882. 8^օ, 67 էջ:

— Թեղար Մարտիկ, Թարգմանութիւն, վե-
նանի, եւ, 1882. 8^օ, 29 էջ:

« Գրեալ վառն աշակերտաց Խ. Ռ. վարժարանի
և եկեղեցուպետեան յամիս 1878, և 1882 թ.

— Պատմութիւն ժամանակակից. Մասն II.
1814-1848: Վեհապետ, հւն. 1881. 8^ր, 644 էջ.

[illegible]

— *Մահ* թ. 1848-1867, գեղարվեստ, հեղ. 1896, 8^{րդ}, 10 + 883 էջ.

Ռուսագրություններ. Գր. իմ. Պատմաց Դյոն. իս. պատմագրվել: Գր. իմ. Դավանանքի և Դիմի-
Անուն և ինքնանուն: Գր. իմ. Դավանանք սու-
նակաց. - Մամ Երկրագործ Ա. Գր. իմ. Անգլու-
Անգլուստոնիք. Ռաբբի Կաթմանգուդ: Գր. իմ.
Աղայի Մեծիկ փայլի տարեանցը: Հայն Ան-
դի: 1. Տարեանուն յես Անգլուստոնի Կաթման-
գուդ: 2. Ռաբբի Հեմանուն 1856թ. ինքից զի-
նադրացույթական Քիթանիք: 3. Հայն Անգլի
Երեքիկ Մարտանգրություններ. Ուրբանիկան Հա-
մանգուդ: 4. Ի ձեռնակ Կաթման Քիթանիքներ:
5. Աղայի և Լիբանան. Կաթման Քիթանիքներ:
6. Կաթման Պատմագրի. 7. Երազանի զե-
տարիքի. Մեծանունի Կաթման: 8. Հիսուն
փայտ Օսմանիան զարե Խաթիկ Աղայի: 9.
Լիբանանի զարեԱնգլիքներ. Կաթման Տպու-
փայտ Ջեմանիք Կաթմանգուդ: 10. Աղայի Մե-
ծիկ փայլի տարեանի և ժուլ. - Գր. իմ. Աղ-
այի Անգլի Անգլի Տարեանի. 1. Սուրբան Աղ-
այի Անգլի տարեանիք: 2. Ռաբբիագրություններ և
յառնադրություններ և Կ. Պայի: 3. Օսմանի
ճեմանիք և Հիսուն փայտ: 4. Ի. Դուրը և Մե-
ծիկներ: 5. Կաթմանգու և Մեծիկներ, Խաթ-
ման փայտ, պարտադրանք Մեծիկներ: 6. Ի. Դուրը
և Մեծիկ. Ուրբանիքան Պայիքներ: 7. Ի. Դուրը
և Ուրբանիք: 8. Իլլանան փայտ. Ռաբբիագրու-
թիկներ և իր սնունդը: 9. Կաթման Հեմանյունի
ճեման Ուրբանիք: 10. Աղայանիքներ և Կ.
Պայի: Աղայի Անգլի յերեքան: 11. Ջեմա-
նիքներ և Կ. Պայի: Հիսուն փայտ: 12. Ուրբանի-
քներ և Կ. Պայի: Հիսուն փայտ: 12. Ուրբանի-

[illegible]

— Մասն Գ. 1868-1878: Վեհապետ, հեծ, 1907. 8^ր, 629 էջ.

[illegible]

ՆՈՒՐԻՃԱՆ (Կ. Բ.) — Կ. Յ. փանոսեան, հայտատ Իմթիհանըն Իմթիհանը: Իսթամպուլտա Միւհէնսիսեան թաղխանէսինաէ թաղ օլտւնու: 1864. 8°, 27 էջ:

— Քարոյիկի մի մամըտալքները և Զայու մի մամըտալքները: Կ. Բ. Ն. Կ. Պոլիս, տպագր. Յովհաննու Միւհէնսիսեան 1864 Յուլիս 1 Ռեփ. 4°, 59 էջ:

ՆՈՒՐԻՃԱՆԵԱՆ (Հ. Բարսեղ Վ. Միւրթ. Ուլաէն) — Փորմասկան բնագիտութիւն կամ

Ֆիզիքա, համառօտ Օղնրեւութարանութեամբ և Քիմիայով: Վ. Իէնեա, Միւրթ. տպ. 1856 Ռեփ. 8°, 547 էջ:

ՆՈՒՐԶԱՆ — Քոստնէրսոյ Դարու Ազգ. Դիւրնը. Ա. Պետրոս կարապետեան: Կ. Պոլիս, տպագր. Յ. Տօղրամաշեան. 8°, 28 էջ: (Թուականը կը պակսի):

Նօրմա, զիպակ հին քրմական աշխարհէն: Կ. Պոլիս, տպագր. Օննիկ Բարսեղեան և որդի, 1910. 8°, 16 էջ:

7112

462